

Şehircilik Şûrası Komisyon Raporları

Ekim 2017

Şehircilik Şûrası Komisyon Raporları

Ekim 2017

Sekreteryaya Bilgileri

Adres: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Şehircilik Şûrası Genel Sekreterliği
Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı)
9. km. No: 278 Çankaya / Ankara
Telefon: 0312 410 14 87-88
E-posta: sehirciliksurasi@csb.gov.tr
www.csb.gov.tr/projeler/sehirciliksurasi/

ISBN YAYIN NO: 978-605-5294-73-1

Bu çalışma Şehircilik Şûrası komisyonları tarafından hazırlanmıştır.
Kaynak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir.

İnsan ve şehir.

İnsan, çevre ve şehir ilişkisi; neredeyse ademoğlunun evrendeki serüveni kadar eskilere dayanan kadim bir ilişkidir. İnsanoğlunun ilk atası olan Adem ile Havva, yapımına başladıkları ilk bina ve şehir inşası ile yaşadıkları dünyayı mamur etmeye soyunurlar. Kabe'nin yapımı ile Mekke şehrinin temelleri böyle atılır. O günden bugüne baktığımızda insanoğlunun yaşadıkları şehri, akli ve kalbi birikimleri ile inşa ettiğini görürüz. Asırlar boyu üretilen bilgi, gelişen teknoloji ve insanoğlunun ortak tecrübesi yolumuzu aydınlatan fenerler gibidir. Nihai noktada; insanların ruhlarındaki kıvamın resmi, şehir olarak ortaya çıkar. O sebeptendir ki medeniyet perspektifimiz şehir ve insanı, aynı ve bir olarak değerlendirmiştir.

Yunus Emre der ki;

İşbu vücudun şehrine bir dem giresim gelir,
İçindeki Sultanın yüzün göresim gelir

Mademki şehirler insanın ruh ve idrak düzeyini yansıtır; o halde özen ve itina ile şehirlerimizi adeta gergef gergef işlememiz gerekir.

Zira hayat ilerliyor, ihtiyaçlar artıyor, koşullar değişiyor. Şehirlerimizin bu hızlı değişimden bağımsız yürümesi düşünülemez. Şehirlerimiz tıpkı bir canlı organizma gibi; kimi zaman yorgun düşer, kimi zaman hastalanır, kimi zaman da bakıma ihtiyaç duyar. Akıp giden zamanın yıpratıcılığı, yeni ihtiyaçlar ve biriken sorunlar doğrultusunda şehirlerimizi tazelemek, güçlendirmek yani ihya etmek durumundayız.

Şehirlerimizin inşa ve ihyası yüksek bir bilgelikle mümkün olabilir. İnsanla doğrudan ilişkili her disiplinden ve alandan o toplumun akıllarının hep birlikte şehir tasavvuru üzerinde çalışmaları asla ihmal edilemeyecek bir zorunluluktur.

İşte bunun için; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak milletimizin ortak aklını buluşturduğumuz bir "Şehircilik Şurası" tertip etmeyi zaruret olarak gördük.

İnsan ve şehir konusunda aslolan insan ruhunun huzur bulacağı sıcak bir dünyanın kurulmasıdır. Sevginin, merhametin, şefkatin, dostluğun, insanlık değer ve sorumluluğunun ifa edileceği bir çevrenin ve bir muhitin bizi sınırsız sarmasıdır.

İnanıyorum ki; Şehircilik Şurası'nda ortaya konulan özverili çalışmalar bu ideal şehir tasavvurumuza çok önemli katkılar sağlayacaktır.

Şehircilik Şurası'nı himayeleri altına alarak onurlandıran Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a hassaten şükranlarımı arz ediyorum. Şehirlerimizin gelecek vizyonunu şekillendirecek bu önemli çalışmaya katkı sunan şura üyelerimize ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Mehmet ÖZHASEKİ
Çevre ve Şehircilik Bakanı

Refik TUZCUOĞLU

Müsteşar Yardımcısı
Şehircilik Şûrası Yönlendirme Kurulu Başkanı

Şûralar, fikir alışverişlerinin yapıldığı ve alınan kararlarla gelişime yön veren kararların alındığı toplantılardır. Devlet kurumlarının düzenlediği şûralar ise; yatırımların gerçekleştirilmesi, kurum politikalarının belirlenmesi ve stratejik kararların alınmasında yol gösterici toplantılardır.

Türkiye son 15 yılda sessiz bir devrim yaşadı. Yaşanan gelişmelerin ışığında meydana gelen kurumsal örgütlenme ve yapılanma, mevzuatta yapılan yeni düzenlemeler, şehirleşme gündeminde yaşanan ulusal ve uluslararası gelişmeler, ortak bir aklın ortaya konması gerekliliğini ortaya çıkardı. Bu düşünceden hareketle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak Şehircilik Şûra'sını düzenledik.

Türkiye'nin ve şehirlerimizin geleceğini etkileyecek olan Şûramızın ana teması "Şehircilikte Yeni Vizyon"dur.

Arayışında olduğumuz yol haritası; ülkemizin şehircilik vizyonunun kadim geleneğimizden ilhamla, günümüzden hareketle, geleceğe armağan edilecek bir vizyonla inşa edileceğini ifade eder.

Türkiye'nin yeni şehircilik vizyonunu, gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde tüm ilgili taraflarla birlikte belirlemek amacıyla düzenlediğimiz Şûra'da, yaklaşık 100 farklı kurum ve kuruluştan; alanında uzman 133 kişi, 4 ayrı komisyon halinde çalışmalarını yürütmüşlerdir.

Şûra komisyonlarımız 9 ay boyunca; Şehirlerimizde Kimlik, Planlama ve Tasarım'dan Kentsel Dönüşüm'e, Şehirleşme, Göç ve Uyum'dan Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü'ne kadar çok geniş bir yelpazede yoğun mesai harcayarak raporlarını oluşturmuşlardır.

Komisyon raporlarımız “8 Kasım Dünya Şehircilik Günü”nü de içerecek şekilde; 8-9 Kasım 2017 tarihlerinde gerçekleştirilecek olan Şûra Genel Kurulu’nda, görüşülerek, Şûra Kararları haline getirilecektir.

Şehircilik vizyonumuzun tayini için düzenlenen Şehircilik Şûrası’nda alınacak kararlar ve yayımlanacak olan Sonuç Bildirgesi’nin; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı mensuplarına, şehircilik alanında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlar ile ilgililere önemli bir başvuru kaynağı olacağına inanıyorum.

Şehircilik Şûrası süresince komisyon çalışmalarına ve Şûra Genel Kurulu’na katılarak katkı sağlayan saygıdeğer bilim insanlarımıza, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerinin değerli mensuplarına, ayrıca bu Şûra’nın gerçekleşmesinde önemli katkıları olan Şûra Yönlendirme Kurulu ve Şûra Genel Sekreterliği’ne, değerli çalışmalarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Şehircilik Şûrası’ndan elde edilecek sonuçların ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Şehircilik Şûrası Yönlendirme Kurulu		
Başkan	Refik TUZCUOĞLU	Müsteşar Yardımcısı
Üye	Sadi KIZIK	Strateji Geliştirme Başkanı
Üye	Y. Erdal KAYAPINAR	Mekânsal Planlama Genel Müdürü
Üye	Vedad GÜRGEN	Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürü
Üye	Yasin KALEM	Mesleki Hizmetler Genel Müdürü
Üye	Dr. Zekeriya SEVİM	Bakanlık Müşaviri
Üye	Gamze ÖZER	Bakanlık Müşaviri
Şehircilik Şûrası Genel Sekreterliği		
Genel Sekreter	Gamze ÖZER	Bakanlık Müşaviri
Genel Sekreter Yrd.	Ayşegül ÖNGEL	Daire Başkanı
Genel Sekreter Yrd.	Bülent ÜNCÜ	Daire Başkanı
Genel Sekreter Yrd.	Engin SERT	Daire Başkanı
Genel Sekreter Yrd.	İsmail TÜZGEN	Daire Başkanı
Genel Sekreter Yrd.	Neslihan SAYILGAN	Daire Başkanı V./Bakanlık Müşaviri
Raportör	Arzu Nur BULUT	Şube Müdürü V.
Raportör	Alper KÖPRÜLÜ	Şube Müdürü V.
Raportör	Benay KAÇAR	Şube Müdürü V.
Raportör	Bülent YALAZI	Şube Müdürü V.
Raportör	Mehmet Nazım ÖZER	Şube Müdürü V.
Raportör	Pınar ZORAL	Şube Müdürü V.
Raportör	Betül CAN	Mali Hizmetler Uzm. Yrd.
Raportör	Çağrı UZEL	Çev. ve Şeh. Uzm.
Raportör	Ertan GÖRAL	Şehir Plancısı
Raportör	Fatma Nur ODUNCU	Y. Mimar
Raportör	İlker AKBAY	Şehir Plancısı
Raportör	Mehmet Ali ŞİMŞEK	Çev. ve Şeh. Uzm.
Raportör	Oktay ÖZDEMİR	Şehir Plancısı
Şehircilik Şûrası Teknik Destek Ekibi		
Üye	Ayçin KIZILBEY	Çev. ve Şeh. Uzm. Yrd.
Üye	Lütfü BİLGİN	Şehir Plancısı
Üye	S. Hale SARIKAVUN	Mimar
Üye	Şengül ÜN	Şehir Plancısı
Üye	Dr. Tuğçe SÖNMEZ SANER	Şehir Plancısı

Şehircilik Şûrası Komisyonları Çalışma Takvimi

Şûra Gündeminin Belirlenmesi	Aralık 2016
Komisyon Konuları ve Üyelerinin Belirlenmesi	Aralık 2016
Şûra Açılış Töreni ve Şûra Komisyonları 1. Toplantısı	27 Ocak 2017
Şûra Komisyonları 2. Toplantısı	20-21 Şubat 2017
Şûra Komisyonları 3. Toplantısı	20-21 Mart 2017
Şûra Komisyonları Ortak Çalışma Toplantısı	24-25 Nisan 2017
Şûra Komisyonları Ara Toplantısı	12-13 Haziran 2017
Şûra Komisyonları 4. Toplantısı	11-12 Temmuz 2017
Komisyon Raporlarının Teslimi	Eylül 2017
Komisyon Raporlarının Basımı	Ekim 2017
Şûra Çağrısı Yapılması	Ekim 2017
Şûra Üyelerine Tebligat Yapılması ve Raporların Gönderilmesi	Ekim 2017
Şûra Genel Kurulu'nun Yapılması	8-9 Kasım 2017
Şûra Çalışmalarının Dağıtılması ve Kitap Haline Getirilmesi	Aralık 2017

Şehircilik Alanında Genel Durum

Ülkemizde 50'li yıllardan itibaren devam eden hızlı kentleşme sonucunda şehirlerde yaşayan nüfusun oranı 1950 yılında %25 iken, 1980 yılında %44'e, 2000 yılında %65'e ve 2012 yılında %77'ye kadar çıkmıştır. 2016 yılı sonu itibarıyla ise dünya nüfusunun %54'ü, ülkemiz nüfusunun %88'i şehirlerde yaşamaktadır. 2050 yılında ise dünya nüfusunun üçte ikisinin, Türkiye nüfusunun ise %95'inin şehirlerde yaşayacağı öngörülmektedir. Bu nedenle en önemli uğraş alanlarımızdan biri şehircilik konuları ve şehirlerimiz olmalıdır.

1950 yılında nüfusu 500 binden fazla olan şehir sayısı 2 iken, günümüzde bu sayı 40'ı aşmıştır. Buna bağlı olarak 1984 yılında kabul edilen ilk Büyükşehir Belediyesi Yasası ile İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak ilan edilmişlerdir. İlk on yıl içinde büyükşehir belediye sayısı 8'e, yirmi yıl içerisinde ise 16'ya yükselmiş, 2016 yılı itibarıyla 6360 sayılı Kanun kapsamında 30'a, köylerin mahalle statüsü kazanması ile birlikte kentleşme oranı da %88'e ulaşmıştır.

Bu süreçte Türkiye şehirleri, büyümenin, sanayileşmenin ve ekonomik gelişmenin lokomotifleri olmuştur. Bu dönemde, imar ve yapı mevzuatının geliştirilmesi, mekânsal planlama pratiğinin etkinleştirilmesi, çevresel kirliliğin önlenmesi için kentsel altyapı yatırımlarının desteklenmesi, farklı gelir grupları için toplu konut üretimi yapılması, organize sanayi bölgelerinin kurulması gibi şehir ve mekâna yönelik pek çok tedbir uygulanmıştır.

2009 yılında Kentleşme Şûrası yapılarak hızlı şehirleşme merceğe altına alınmıştır. Yaşam kalitesi, afetlere duyarlı yerleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kentsel dönüşüm, teknik ve sosyal altyapı, yerel kalkınma, kentlilik bilinci, yönetim ve yerel yönetimler konularında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda akademisyenler, kamu

kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, yerel yönetimlerin yönetici ve çalışanları, sivil toplum, özel sektör ve meslek örgütlerinin mensupları yer almış ve Ülkemizin sürdürülebilir kentsel gelişme hedeflerine ulaşılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Kentleşme Şûrası'nın sonuçları esas alınarak "KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023)" hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu tarafından 2010 yılında kabul edilmiştir.

Şehirleşme ve imar konularında merkezi ve yerel idareler için bir yol haritası olan KENTGES; sorumlu kurum ve kuruluşlar ile yerel yönetimlerce uygulanmakta ve Bakanlığımızca izlenmektedir. Bu çalışmalardan yola çıkılarak 2011 yılından sonra mekânsal planlamaya dair bir dizi kurumsal ve yönetsel değişiklik yapılmıştır.

2011 yılında kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yerleşme, yapılaşma ve arazi kullanımına yön verme, ülke ve bölge düzeyindeki mekânsal planları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak hazırlama, kentlerde ve kırsal alanlarda arazi kullanımına ilişkin temel ilke, strateji ve standartları belirleme, uygulanmasını sağlama ve denetleme görevleri verilmiştir.

Buna ek olarak, hızlı büyümenin getirdiği sorunları çözmek ve afete dayanıklı şehirler oluşturmak amacıyla Kentsel Dönüşüm Yasası çıkarılmıştır. Son olarak 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile büyükşehir belediyelerinin yetki alanları, il sınırlarına kadar genişletilmiş, planlama ve imar faaliyetleri ile hizmet sunumu açısından bütüncül, etkili ve verimli bir yönetsel yapı kurulmuştur.

2014 yılı ve sonrasında yayımlanan üst düzey ulusal politika belgelerinde (10. Kalkınma Planı, Hükümet Programları, Orta Vadeli Programlar, Sektör Strateji Belgeleri vb.) "Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre" ilkesi altında, insanımızın şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin sürdürülebilir bir şekilde yükseltilmesi, çevreye duyarlı yaklaşımların artırılması noktasında hedef ve politikalara yer verilmiştir.

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planında ekonomik amaçların geliştirilmesine paralel olarak, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri, özgür, sağlıklı, güvenli ve yüksek standartta yaşam sürebilecekleri sosyal bir ortamın oluşturulması temel amaç olarak belirlenmiştir. Planda kalkınma hedeflerine tam olarak ulaşılabilmesi için insanların buldukları mekânlarda yaşam kalitesinin ve yaşanabilirlik standartlarının çevreye duyarlı bir şekilde yükseltilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Bu çerçevede, şehirlerin ve kırsal alanların kendine özgü koşul ve niteliklerine göre, daha iyi iş fırsatlarını ve yaşam ortamlarını sunabilir hale gelmesinin önemli olduğu dile getirilmektedir.

Ayrıca, yerleşimlerde temel yaşam kalitesi standartlarının oluşturulması, düşük gelirli bölge ve şehirler başta olmak üzere ulaştırma, lojistik ve iletişim altyapısı iyileştirilerek piyasalara ve kamu hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması amaç olarak belirlenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda hedef ve politikalara ek olarak, "Öncelikli Dönüşüm Programları" adıyla kritik müdahale alanları ortaya konulmaktadır. Programlar; birden fazla sektörü kesen, planların uygulanması ve izlenmesini kolaylaştıran, öncelikli alanlara yönelik kamu politikalarından oluşmaktadır.

Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Genel Koordinatör olarak belirlenmiştir. Programın amacı, şehirle-

rimizin ekonomik, sosyal ve fiziki dezavantajlarını azaltarak rekabet gücünü ve yaşam kalitesini arttırmaktır.

Uluslararası belgeler çerçevesinde bakıldığında ise HABITAT III ve Amsterdam Paktı ile şehircilik alanında ülkemizde stratejilere ve uygulamalara aktarılması gereken yükümlülüklerimiz gündemdedir.

Birleşmiş Milletler tarafından 20 yılda bir düzenlenen ve ikincisi 1996 yılında İstanbul'un ev sahipliğinde gerçekleştirilen Habitat Konferanslarının üçüncüsü, "Üçüncü Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı – HABITAT-III", 17-20 Ekim 2016 tarihlerinde Ekvator'un Kito şehrinde gerçekleştirilmiştir.

Konferans ile sürdürülebilir şehirleşmeye ve konuta dair önümüzdeki 20 yılın gündemi belirlenmiş ve sonuç dokümanı niteliğinde ülkemizin de içerisinde olduğu BM üyesi ülkelerce "Yeni Kentsel Gündem" belgesi kabul edilmiş olup, uygulaması üye ülkelerin sorumluluğundadır.

Belge "Şehir ve insan yerleşmelerinin kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir olması" hedefinin hayata geçirilmesine odaklanmaktadır. Yerel Yönetimlerin güçlendirilmesi ve şehirlerde toplumun her kesiminin kapsanmasına yönelik konuların ön plana çıktığı belgenin ülkemizde de stratejilere ve uygulamaya aktarılması gerekmektedir.

30 Mayıs 2016 tarihinde düzenlenen Avrupa Birliği Şehircilikten sorumlu Gayri Resmi Bakanlar Toplantısında "Amsterdam Paktı" kabul edilmiştir. Belgede Avrupa Birliği politikalarını planlarken ve uygularken şehir düzeyinde yapılacak çalışmaların önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir.

AB Komisyonu, üye ülkeler ve Avrupa Şehirleri İletişim Ağı'nın ortak inisiyatifiyle kurulan Kent Gündeminin ilk aşamada çözülmesini amaçladığı öncelikli konular; Etkin kentsel yönetim ve katılım, dengeli bölgesel gelişme için kentsel, kırsal ve sınır ötesi işbirlikleri, insan ve mekân temelli stratejik planlama, akıllı kentler, sosyal konular, kentsel dönüşümün sosyal ekonomik çevresel mekânsal ve kültürel yönleri, sanayi alanlarının dönüşümü, göç ve kamusal hizmetlerdir.

Şehircilik Şûrasının Gerekçesi ve Amacı

Ülkemizde; kurumsal örgütlenme ve yapılanma, mevzuatta yapılan yeni düzenlemeler, şehirleşme gündeminde yaşanan ulusal ve uluslararası gelişmeler ile belediyelerin hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi kapsamında bir Şehircilik Şûrası düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış olup 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 27'nci maddesi çerçevesinde Şehircilik Şûrası yapılması kararlaştırılmıştır.

Bilindiği üzere, planlama, çevre duyarlı yerleşme ve yapılaşma konularında faaliyet gösteren kurumlar ve yerel yönetimlerin yapacakları iş ve hizmetlerin yol haritası olarak, 2009 yılında düzenlenen Kentleşme Şûrası sonuçları kapsamında; 151 kurum ve kuruluştan 500 uzmanın katılımıyla hazırlanan ve 2010 yılında kabul edilen "Kentsel Gelişme Stratejisi Belgesi (KENTGES)", Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100'üncü yılı olan 2023 yılını hedef alan ülkemizin şehirleşme ve imar vizyonudur.

KENTGES'in eylemlerinin izlenmesi amacıyla ilgili kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden oluşan "KENTGES İzleme ve Yönlendirme Kurulu" bugüne kadar pek çok çalışmaya yön vermiştir.

Düzenlenecek olan Şehircilik Şûrası komisyon konuları özelinde geniş paydaş katılımı ile yapılacak güncel değerlendirmeler de KENTGES'e büyük katkı verecektir.

Diğer taraftan, 2016 yılında düzenlenen ve kabul edilen uluslararası çalışmaların sonuçlarının da ülkemizde bu alanlardaki çalışmalara ve uygulamaya aktarılması gerekmektedir.

Bu çerçevede, Bakanlığımızca "Şehircilikte Yeni Vizyon" teması ile düzenlenecek olan Şehircilik Şûrasının temel amacı; Türkiye'nin yeni şehirleşme vizyonunu, gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde katılımcı bir şekilde belirlemektir.

Belirlenen amaç doğrultusunda oluşturulan Şûra komisyonları ve çalışma konuları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1. Komisyon:	Şehirlerimizde Kimlik, Planlama ve Tasarım
2. Komisyon:	Kentsel Dönüşüm
3. Komisyon:	Şehirleşme, Göç ve Uyum
4. Komisyon:	Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü

Şûra çalışmalarına davet edilen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcileri gibi tüm paydaşların; çalışma alanları, araştırmaları, projeleri ve deneyimleri ile görev ve sorumluluk alanları dikkate alınarak ilgili komisyonlarda dengeli bir biçimde yer almasına özen gösterilmiştir.

Tüm bu çalışmalar ışığında; sürdürülebilir, güvenli ve sağlıklı, yaşanabilir şehirlerin oluşturulması sağlanacaktır.

Komisyon Üye Listesi

	Adı-Soyadı	Unvanı	Kurum
Başkan	Güzin KONUK	Prof. Dr.	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Başkan Yrd.	Kayhan ÇAKANEL	Mimar	Efektta Mimarlık
Başkan Yrd.	Öner DEMİREL	Prof. Dr.	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Raportör	Mine AŞCI	Mimar/Başkan Yardımcısı	Söke Belediyesi (Aydın)
Alt Komisyon Raportörü	Alparslan EKİNCİ	Şehir Plancısı	Altındağ Belediyesi (Ankara)
Alt Komisyon Raportörü	Mustafa GÜL	Şehir Plancısı/Uzman	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
Üye	Ahmet Burak BÜYÜKCİVELEK	Şehir Plancısı/Dr. Öğretim Görevlisi	TMMOB Şehir Plancıları Odası
Üye	Ali HÜRATA	İnşaat Mühendisi/ Genel Müdür Yardımcısı	Vakıflar Genel Müdürlüğü
Üye	Ayşegül ORUÇKAPTAN	Dr., Oda Genel Başkanı	TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası
Üye	Canan Önem AÇIKBAŞ	Yüksek Şehir Plancısı	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Üye	Dilek AYKAÇ	Şehir Plancısı/Şube Müdürü	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi
Üye	Ece Ceylan BABA	Mimar/Doç. Dr.	Yeditepe Üniversitesi
Üye	Gökhan YILMAZ	İmar ve Şehircilik Daire Başkanı	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Üye	Gürol BARONCELLİ SAĞIROĞLU	Mimar	Stüdyo Galata Ltd.
Üye	Hamdi ELCUMAN	İnşaat Mühendisi/Daire Başkanı	Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Üye	Hatice KALFAOĞLU HATİPOĞLU	Yrd. Doç. Dr.	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Üye	Havva ALKAN BALA	Doç. Dr.	Selçuk Üniversitesi
Üye	İbrahim Hakkı YİĞİT	Mimar	MİMAR Mimarlık
Üye	Koray VELİBEYOĞLU	Doç. Dr.	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Üye	Köksal ALVER	Prof. Dr.	Selçuk Üniversitesi
Üye	Leyla DOĞAN	Şehir Plancısı	Bursa Büyükşehir Belediyesi
Üye	Mehmet Feridun DUYGULUER	Yüksek Şehir Plancısı	Emekli
Üye	Mehmet Murat GÜL	Prof. Dr.	İstanbul Teknik Üniversitesi
Üye	Murat YILDIZ	Yrd. Doç. Dr.	Gebze YTÜ
Üye	Mustafa Sinan GENİM	Mimar/Dr.	Yenilem Proje Danış. Tic. AŞ
Üye	Müge AKKAR ERCAN	Doç. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Üye	Nilay ÖZCAN EŞİN	Şehir Plancısı/ İmar ve Şehircilik Müdürü	Seferihisar Belediyesi (İzmir)
Üye	Ömer DABANLI	Dr.	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi
Üye	Sami Güven BİLSEL	Prof. Dr.	Konya Ticaret Odası-Karatay Üniversitesi
Üye	Sezer CİHAN	Harita Mühendisi/Genel Sekreter	Tarihi Kentler Birliği
Üye	Volkan İdris SARI	Planlama Uzmanı	Kalkınma Bakanlığı
Üye	Yusuf Ersel TANRIÖVER	İnşaat Yüksek Mühendisi	Bornova Belediyesi (İzmir)

Komisyon Tutanağı

Şehircilik Şûrası “Şehirlerimizde Kimlik, Planlama, Tasarım Komisyonu” tarafından hazırlanmış rapor komisyonda görüşülerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. **Güzin Konuk**

Başkan

Prof. Dr. **Öner Demirel**

Başkan Yrd.

Kayhan Çakanel

Başkan Yrd.

Genel Raportör: **Mine Aşçı**

Alt Komisyon Raportörleri:

- 1.1 Alt Komisyon: **Mine Aşçı**
- 1.2 Alt Komisyon: **Alparslan Ekinci**
- 1.3 Alt Komisyon: **Mustafa Gül**
- 1.4 Alt Komisyon: **Mustafa Gül**
- 1.5 Alt Komisyon: **Öner Demirel**

Kısaltmalar

<i>YKG</i>	Yeni Kent Gündemi
<i>KHK</i>	Kanun Hükmünde Kararname
<i>DAP</i>	Değer Artış Payı
<i>ÇEDBİK</i>	Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği
<i>DOP</i>	Düzenleme Ortaklık Payı
<i>KOP</i>	Kamu Ortaklık Payı
<i>CBS</i>	Coğrafi Bilgi Sistemleri
<i>İTÜ</i>	İstanbul Teknik Üniversitesi
<i>OSB</i>	Organize Sanayi Bölgesi
<i>KENTGES</i>	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
<i>ÇDP</i>	Çevre Düzeni Planı
<i>TMMOB</i>	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
<i>OECD</i>	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
<i>AB</i>	Avrupa Birliği
<i>TÜİK</i>	Türkiye İstatistik Kurumu
<i>AR-GE</i>	Araştırma ve Geliştirme
<i>STK</i>	Sivil Toplum Kuruluşu
<i>SPK</i>	Sermaye Piyasası Kurulu
<i>GYODER</i>	Gayrimenkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği
<i>TÜBİTAK</i>	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
<i>İLBANK</i>	İller Bankası Anonim Şirketi
<i>TOKİ</i>	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
<i>UNESCO</i>	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
<i>ICOMOS</i>	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
<i>ICCROM</i>	Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi

İçindekiler

I. Giriş	21
Komisyon Genel Çerçevesi, Konuyu Ele Alış Biçimi, Amaç ve Hedefi.....	21
II. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi	24
II.1. Dünya Ölçeğinde Yeni Kent Gündemi.....	24
II.2. Ülkemizde Bugünkü Şehircilik Yaklaşımı	26
II.2.1. Kentin Değişen Bağlamı.....	26
II.2.2. Ülkemizde Tüm Ölçeklerde Plan Hazırlayan ve Onaylayan Kurumlar, Planların Kademelenmesi	28
II.2.3. İmar Kurumunun Bugünkü Çoklu Hukuk Ortamı	31
II.2.4. Şehir Planlama Sisteminde Farklı Disiplinlerin Eşgüdümü.....	32
II.2.5. Şehir Planlama Sisteminde Katılımcılık ve Şeffaflık.....	32
II.2.6. İmar Planları Uygulama Araçları.....	33
II.2.7. Kentsel Kimlik Yaklaşımı	34
II.2.8. Şehir Planlama Sisteminde Kimlik Yaklaşımı, İnsan Ölçeğinde Kentsel Planlama ve Tasarım Yapılması	35
II.2.9. Kentsel Tasarım ve Kimlik	36
II.2.10. Doğal ve Ekolojik Değerler	37
II.3. Şehirlerimizde Kimlik, Planlama, Tasarım Yaklaşımlarının Sorun Odaklı Ele Alınması.....	39
II.3.1. Planlama Yaklaşımı.....	39
II.3.2. Tasarım Yaklaşımı	46
II.3.3. Uygulama Yaklaşımı.....	48
II.3.4. Katılım	50
III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları	53
IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi.....	106
V. Komisyon Özet Raporu	108

Şehirlerimizde Kimlik, Planlama, Tasarım

I. Giriş

Komisyon Genel Çerçevesi, Konuyu Ele Alış Biçimi, Amaç ve Hedefi

Şehirlerimizde Planlama, Kimlik, Tasarım Komisyonu olarak genel çerçevemiz; şûra kılavuzunda Komisyonumuzdan beklenen çıktılar doğrultusunda alt komisyonlar ve konularını belirleyip öncelikle mevcut durum değerlendirmesi yaparak sorunları tespit etmek ve sorunlar doğrultusunda tavsiye kararları üretebilmektir.

Komisyonun Beklenen Çıktıları

1. Kimlikli Şehirler

- Şehirlerimizin kentsel kimlik sorunlarının belirlenmesi,
- Kadim medeniyetlerin izlerinin, milli ve manevi değerlerimizin, geleneksel kültürümüzün planlama aşamasından başlayarak şehirlerimizin tasarımına katılması,
- Özgün, kimlikli yerleşmeler ve yapılaşmaya dair uygulamalara ilişkin temel tasarım ilkelerinin belirlenmesi,
- Kentlerin tasarımında farklı nüfus kesimlerinin ve toplumsal grupların gereksinimlerinin ortaya konulması.

2. Planlama ve Kentsel Tasarım İlişkisi

- Mevcut kent düzeyindeki planlama sistemi içerisinde kentsel tasarım çalışmalarının etkinliğinin artırılması,
- Kent düzeyindeki planlama kapsamında plan uygulama araçları, aktörleri ve kurumsallaşmaya ilişkin yeni yaklaşımların ortaya konulması,
- Sürdürülebilir kent planlaması ve kentsel tasarımın sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik boyutları ile ele alınması,
- Kentsel ve kırsal yerleşmelerde mimari ve tarihi özellikler ile kentsel morfolojinin kentsel tasarım ile etkinliğinin artırılması.

3. Tavsiye Kararları ve Mevzuat Önerileri

Sorun alanlarının çözümü için mevzuat önerilerini de içeren tavsiye kararlarının alınması. Bu doğrultuda alt komisyonlar ve çalışma konuları belirlenmiştir.

Alt Komisyonlar, Çalışma Konuları

1.1. Genel:

- Vizyon ve yaklaşım
- Mevzuat / Tavsiye Kararları-Mevzuat Önerileri

1.2. Kimlik/Planlama Yaklaşımı/Aktarım

- Kimlikli Şehirler
- Kentin Kültürel Kimliği/Kimlik-Mekân İlişkisi
- Geleneksel Değerler/Geleneksel Kültür/Milli ve Manevi Değerler/Soyut ve Somut
- Kültür Değerleri/Geçmişten Geleceğe Uzanan Kültür Köprüsü
- Mekânsal ve Toplumsal Bellek
- Kimlik Bunalımı
- Mahalle Kültürü
- Kültürel Varlıklar

1.3. İnsan Odaklılık/Ölçek Hiyerarşisi

- Yaşam ve Mekân Kalitesi
- Yaya Üstün-Yaya Öncelikli Mekân/Araç-Yaya İlişkisi-Yaya Erişilebilirliği
- Mekân (Ulaşımında tasarım hızı/Kentsel mekân kalitesi ters orantısı)
- Sosyal Yaşam
- Kentsellik-Canlılık-Yaşanabilirlik
- Yoğunluk-Çeşitlilik-Süreklilik (Density-Variety-Continuity)
- İnsan ölçeği/Aşırı yüksek ve yoğun kullanımlar

1.4. Şehir Planlama ve Kentsel Tasarım

- Planlama Sistemi/Planlamaya Bütüncül Yaklaşım/Kent Ölçeğinde Stratejik Planlamaya Geçiş
- Şehir Silueti/Kent Görünüm/Kentsel Peyzaj
- Kent Dokusu
- Kentsel Estetik
- Mimari Öğeler/Anıtlar/Sivil Mimarlık Örneği Yapılar/Kentsel Sit
- Planlama-Tasarım İlişkisi
- Stratejik Öncelikli Alanlarda Kentsel Tasarım
- Kırsal ve Kentsel Tasarım Rehberi
- Kadim Değerlerin Adaptasyonu

1.5. İlkeler: Sürdürülebilirlik/Yaşam Kalitesi

- Yeşil Ağ Dokuları-Süreklilik
- Eko-akıllı Kentler/Kendine Yeter Kentler

Alt Komisyonlarda Konuların Ele Alınış Biçimleri

1.1. Vizyon Ve Genel Yaklaşım

Alt komisyon grubu; bugünün kentini yeniden ele alarak, yaşam kalitesi ve kimlik sorunlarını genelde tartışmıştır.

Geleneksel kent kültürümüz ve koruma anlayışımızla sürdürülebilirliğin olmaması, özde eski ile yeninin buluşamamasına sebep olmuş, kentlerimizde de kimliksiz ve düzensiz bir doku oluşmuştur. Bu alt komisyonda kimliksiz kentsel yapının yasal ve mevzuat ilişkisi de incelenmiş ve açıklanmıştır.

1.2. Kimlik, Planlama Ve Kentsel Tasarım İlişkisi

Kimlik, o yere özgü değerlerin oluşturduğu dokusal, sosyal, kültürel yaşam ortamıdır. Topografya ile iklimsel farklılıkların yarattığı ve dinamik karakteristiklerin oluşturduğu bir bütündür diye tanımlanmıştır. Bu alt komisyon özellikle tanım, bağlam, bileşenler ve riskleri detaylı olarak açıklamıştır.

1.3. ve 1.4. İnsan Odaklı Gelişme-Yaşanabilirlik, Planlama ve Kentsel Tasarım İlişkisi

Bu alt komisyon iki farklı ölçekteki grubun birleşmesi ile gelişmiştir. İnsan ölçeği ile planlama ve tasarım ilişkilendirilerek, bütüncül yaklaşımın önemi ve gereği vurgulanmıştır. Kentleri yaşanabilir kılan değerler açıklanmış, sorunlar saptanmış, günümüzdeki planlama anlayışımızın oluşturduğu tek tipleşme eleştirilerek, özellikle var olan planlama sisteminin yarattığı mekânsal ayrışmaya dikkat çekilmiştir.

Sorunlar kısmında ise özellikle, plan türleri, çeşitliliği, yetki karmaşası detaylı olarak, örneklerle ele alınmış mevzuatta yer alan detaylar ile sorun ortaya konmuştur.

1.5. Sürdürülebilirlik ve Yaşam Kalitesi

Bu alt komisyonda ise sürdürülebilirlik ve ekolojik yaklaşım yaşam kalitesi ilişkisi ile birlikte açıklanmıştır. Ekolojik gelişme, enerji, akıllı kentler, yavaş kentler, katılım olgusu özelinde ancak genel bir modelleme olarak açıklanmıştır. Planlama ilişkisi, sorun ve çözüm sürekliliği bir sistem şeması oluşturularak iki kademeli bir yaklaşımla modellenmiştir. İlkinde fiziksel planlama ölçeği bio bölge, peyzaj atlası, havza ve ekolojik alt bölge planlamada bir çözüm yaklaşımı olarak sunulmuştur. İkinci aşama ise tematik planlama olarak ortaya konmuş ve yine aynı sistematikte ölçekler arası ilişkide detaylı olarak örneklerle açıklanmıştır.

Komisyonumuzun amaç ve hedefi; şehircilik, planlama, kimlik, tasarım ilkelerini her yönüyle ele alabilmektir.

Sonuç olarak, kimi konular öne çıkmış ve bugünkü durum tespit edilmiştir.

Mevcut Durum Tespiti'nde öne çıkan konular; mevzuatın güncel ihtiyaçları karşılayamaması, bu nedenle revizyonunun gerekliliği, planlamada yetki kargaşasının sistemde oluşturduğu parçalanmanın çözülmesi, mekânsal planlamada stratejik yaklaşımın artık kentsel ölçekte deneyimlenmesi ve uygulanması, uygulamada yetersizlik ile tadilatlar ve plan notları ile yapılan müdahalelerin yeni araçlarla çözümlenmesi, kentsel kimlik ve kentsel tasarım boyutunun buluşması, bileşenlerin tanımlanması, vizyon stratejilerinin oluşturulması, kentsel kimlik ve kentsel tasarım ilişkisinin kurularak yeni araçlarla bütünleşmesi, kentsel tasarım rehberlerinin uygulamaya geçirilmesi, katılım boyutunun öne çıkarılarak her ölçekte paydaşlar ve aktörler ile kullanıcı birlikteliğinin geliştirilmesi gerekliliği olmuştur.

II. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

II.1. Dünya Ölçeğinde Yeni Kent Gündemi

Dünya Ölçeğinde Yeni Kent Gündemi (YKG) Herkes için Sürdürülebilir Kentler ve Yerleşmeler için Kito Deklarasyonu ile başlamaktadır.

Bu deklarasyonda 2050 yılına varıldığında dünyada kentli nüfusunun yaklaşık iki katına çıkacağı, bu nedenle kentleşmenin 21.yy'ın en önemli dönüştürücü gücü olacağı vurgulanmaktadır. Nüfusun, ekonomik faaliyetlerin, sosyal ve kültürel etkileşimin, çevresel ve insani etkileriyle birlikte şehirlerde yoğunlaşmasıyla konut, altyapı, temel hizmetler, gıda güvenliği, sağlık, eğitim, istihdam, güvenlik, doğal kaynaklar gibi temel politika alanları kentler, yerleşmelerle ilgili sürdürülebilirlik sorunlarının bağlamını oluşturacaktır.

Deklarasyon ile kentleşme; sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik gelişmenin, sosyal ve kültürel kalkınmanın, doğa ve çevreyi korumanın, sürdürülebilir kalkınmanın motoru olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla kentleşmenin sağladığı ekonomik getirileri fırsat olarak görüp bunlardan faydalanmak gerektiği, bu süreçte de özellikle şehir planlamaya gereken önemin verilmesiyle çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik amacının gözetilmesine ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

YKG ile şehir planlaması, tasarımı, finansmanı, geliştirilmesi ve yönetimi ele alınmaktadır. Böylece açlığın yok edilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik gelişmenin sağlanması, cinsiyet eşitliği sağlanırken kadınların ve kız çocuklarının desteklenmesi, dirençliliğin ve çevre korunmanın desteklenmesi ve insan sağlığı ve iyiliğinin artırılması hedefleri sürdürülebilirlik amacı altında desteklenmektedir.

YKG'nin ortak vizyonu "herkes için şehirler-cities for all" olarak belirlenmiştir. Bu vizyon ile kentleşmenin faydalarından herkesin eşit olarak yararlanabildiği, daha iyi ve daha yeşil bir kentsel gelecek tahayyül edilmektedir.

Deklarasyon ile ülkeler, mevcut ve gelecekteki nesillerin hiçbir ayrıma tabi olmadan yerleşebildiği, arzu edilen yaşam kalitesi –insan hakkı– seviyesinde yaşadığı, artan refahtan faydalanabildiği, adil, sağlam, güvenli, sağlıklı, erişilebilir, mali olarak erişilebilir yerleşimlerin üretildiği bir geleceği taahhüt etmektedirler.

Deklarasyonda bu vizyon ile şehirlerin ve yerleşimlerin;

- Yaşam kalitesi başlığı altında kaliteli konut, temiz su, altyapı, enerji, kamu hizmetlerinden eşit faydalanma, erişilebilirlik gibi sosyal fonksiyonlarını yerine getiren,
- Katılımcı, aidiyet duygusunu temin eden, güvenli, yeşil, aile dostu, açık alanları olan, sosyal bütünleşmeyi sağlayan, kapsayıcı,
- Cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini destekleyen, kamusal hizmet alanlarıyla ilgili düzenlemeler ve açık alanların tasarımıyla kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ve ayrımcılığı önleyen,
- Bugünkü ve gelecekteki sürdürülebilir, kapsayıcı ekonomik gelişmeyi; kentleşmenin sağladığı verimlilik artışından, katma değerden, kaynak etkinliğinden ve yerel ekonomilerden faydalanarak destekleyen,
- Sürdürülebilir, güvenli ve kaynak etkin kentsel ulaşımı ve taşımacılığı yaş ve cinsiyeti gözeten planlamayla birlikte ele alan,
- Afet riski sakınımlarını ve yönetimini sağlayan, dirençli,
- Ekosistemi, suyu, doğal habitatları, biyolojik çeşitliliği koruyan; sürdürülebilir tüketim ve üretim formlarını destekleyen yerleşmeler olacağı öngörülmektedir.

YKG'nin ilkeleri aşağıdadır:

Kimseyi geride bırakmamak; yoksulluğun bitirilmesi, herkese eşit haklar ve fırsatlar tanınması, kentsel mekanda entegrasyon, yaşanabilirlik, herkesin dahil olabileceği katılımcılık, sosyal ve fiziki altyapıya ve hizmetlere eşit erişim, mali açıdan erişilebilir (decent/affordable) konut sağlanması,

Sürdürülebilir ve kapsayıcı kentsel ekonomiler; İyi-planlanmış kentleşmenin getirilerinden faydalanılması, istihdam potansiyelinin geliştirilmesi, arazi spekülasyonunun önlenmesi,

Çevresel sürdürülebilirlik; kentsel gelişme sürecinde arazinin ve kaynakların sürdürülebilir kullanılması, temiz enerji, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, afet riskinin azaltılması, iklim değişikliği adaptasyonu, kentsel dirençliliğin kurulması.

YKG'de kentsel ve mekânsal gelişme politikalarının, stratejilerinin ve projelerinin uygulanmasında sürdürülebilir, insan odaklı, yaş ve cinsiyeti dikkate alan yaklaşımların benimsenmesinin önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu politikaların temel alacağı ana değişim odakları ise:

(i) Kentleşmenin, kalkınmanın lokomotifi olduğunun bilinciyle kalkınma politikasının bir parçası olarak ulusal düzeyde kentleşme politikalarının geliştirilmesi, bu politikaların ışığında yerel düzeyde kentleşme hedeflerinin geliştirilmesi ve uygulamalarla desteklenmesine imkân tanıma, kentsel politikaların uygun idari düzeyde geliştirilmesi ve uygulanmasının sağlanması, her idari düzeyde, çok-paydaşlı ortaklıkların kurulması, şehirlerin ve kırsal yerleşmelerin işlevselliğinin temin edilmesi, farklı kamu kuruluşları arasında işbirliğinin teşvik edilmesi.

(ii) İşlevsel kurumsal yapı ve mekanizmaların kurulmasıyla kentsel yönetişimin güçlendirilmesi, kentsel katılımın, sahiplenme ve vatandaş denetiminin, diğer denetleme ve dengeleme mekanizmalarıyla birlikte tesis edilmesi, sosyal içirme, sürdürülebilir ekonomik gelişme ve çevre korumaya imkân sağlayacak mekânsal düzenlemeleri içeren ve destekleyen kentsel gelişme planlarının hazırlanması,

(iii) Kent makroformunda arzu edilen nitelikli mekânsal sonuçların elde edilebilmesi amacıyla uzun dönemli kent planlama ve kentsel tasarıma önem verilmesi, kent planlamaya ilişkin mevzuatın, detaylı düzenlemelerin, izleme ve denetim sistemlerinin geliştirilmesi,

(iv) Etkili, yenilikçi ve sürdürülebilir finansman araçlarının geliştirilmesi, belediyelerin finansal imkânlarının güçlendirilmesi, kentsel gelişmenin sağladığı arazi rantının kamuya kazandırılmasına ilişkin düzenlemelerin geliştirilmesi, olarak özetlenebilmektedir.

II.2. Ülkemizde Bugünkü Şehircilik Yaklaşımı

II.2.1. Kentin Değişen Bağlamı

Kentin değişen bağlamını, kentin küreselleşme süreci içindeki yeni duruşu olarak da algılayabiliriz. 21. yy'da, küresel nüfusun kentler yönünde değişiminin, kaçınılmaz olarak ani bir denge farkı yarattığını gözlemliyoruz. Bu da "yeni kentsel biçimlenme" olarak tanımlanmakta, dönüşen kentler yeni bir yüzyıl, yeni bir insanlık tarihi olarak biçimlenmektedirler.

Günümüzde kent-kır dengesi (%80-%20 gibi) çarpıcı bir oranda farklılaşmaktadır. Bu değişimin kökeni sanayileşme sürecinde, insanın toprağından koparılarak kırdan kente, kentin çekiciliği bağlamında göçe zorladığı süreçtir. Ancak bu süreç yerini artık kent ve sanayi değil, bilgi teknolojileri ve servis sektörüne bırakmıştır. Sonuç olarak kentler artan nüfus boyutu ve önünde yer alan politik/ekonomik/kültürel boyutlarıyla güçlenmişlerdir, yarışmaktadırlar. Bu yarış, yeni kentsel ekonomilerin oluşmasına, küresel dengelerin değişimine neden olmuş, bunun sonucunda da küresel bir strüktürel değişim ortamı kentlerde oluşmuştur.

Küreselleşmenin bu mekânsızlaşma süreci, hızla kent kimliğinin yok olmasına neden olmuş, sıradanlaşan kentlerin yeniden biçimlendirilmesi gündeme gelmiştir. Kentler artık kamusal bir "iletişim" mekânına dönüşmüş, "yersizlik" kavramı ise küreselleşme sürecinin kaçınılmaz bir bileşeni olarak kentlerin yerellik adına yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. Teknolojinin de gelişimi nedeniyle kentler artık üst düzey kararların alındığı ve iletildiği yeni odaklar olmuşlardır. Bu güç, yapılanmada da, kimlikte de yeniden mekanda yansıtılmalıdır. Geniş anlamda kentsel planlama ve tasarım bu yeni, karmaşık, yersiz kente, yeni strüktürel değişim, dönüşüm ve biçimlenme konusunda katkı koymakta, stratejik mekânsal organizasyonlar ve kentsel projeler ile toplumsal yarar adına, yeni bir kentsel ortam yaratılmakta ve kentler yeniden kurulmaktadır. Strüktürel değişim kendi çekim odakları ile ekonomik-politik gücün biçimlendirdiği yeni kentsel koşulları oluşturmaktadır. Bu küresel koşullar özel seçenekler, özel vizyon ve stratejilere öncelik vererek, kimi grupları öne çıkararak, zıtlıklara ve kaçınılmaz dönüşümlere neden olmaktadır. Kentsel planlama ve tasarım bunun olası dengeleyici yeni aracı olmaktadır.

Kentsel tasarımın önemi, dönüşen tüm kentlerde, yeniden öne çıkmış ve oynadığı güçlü rol, yenilikçi araçlarla çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Politik/ekonomik/kültürel değişim kentlere yeniden önem vermiştir. Kentsel mekân, kentsel koşulların yeniden biçimlenerek yerleştiği

yerler olmuştur. Geniş anlamda kentsel tasarım bu strüktürel değişimin öneminden dolayı mekânı yeniden biçimlendirmede çok önemli bir araç olmuştur. En önemli olgu ise kentsel tasarımın kullanıcı, üretici, yasa koyucunun arasındaki buluşturucu rolünü etkin olarak kullanabilmesindedir.

Kentsel tasarım perspektifi yasa üreten değil, kullanıcı odaklı yaklaşımı ile dikkat çekmektedir. Kentsel tasarım, mekândaki değer değişimi ile de ilgilidir ve bu alana katkı koymaktadır. Kentsel tasarım yapılanmış çevrede kullanıcı etkisini öne çıkarmakta, yalnızca eylem üzerine değil, kullanıcı, mekân ve kalite üzerine yeni bir görüş oluşturmaktadır. Bu gelişmeler, mekân kalitesi kavramı özelinde pratik ve sembolik değerler oluşturarak kentsel tasarımın özgün gözlem alanını ortaya koymaktadır.

Kullanıcının yer aldığı bağlam çeşitlidir. “Ekonomik güç, sosyal ifade, politik etki” gibi çok bileşenli bir yapıdır. Kullanıcının bu nedenle tek bir amacı yoktur, yaş/cins/gelir/etnik yapı/yaşam stili/eğitim/sağlık etkiyi geliştiren çeşitlilik ve mekânda da çeşitli, farklı etkiler yaratmaktadır. Kentsel tasarımın başarısı kullanıcı ile ne denli zengin bir ilişki kurmasıyla ilişkilidir. Kentsel tasarım, kentte mekânsal organizasyon değiştirerek kentliyi değiştirebilir. Ancak kentsel toplumun taleplerini ve tatmin çizgisini mekânın yeniden biçimlenmesinde kullanmak, yeni kent toplumu için kentsel mekân yaratmak gerekmektedir.

Kentsel mekânlar çok amaçlı mekânlardır. Yeni teknolojiler ise, kentsel mekânı yeni yaşam ve çalışma mekânlarını dönüştürmektedirler. Yeni toplum daha katı mekânsal bir rutinden esnek bir ortama geri dönmektedir. Ekonomik dönüşüm ise, sosyal kutuplaşma ve parçalanmaya neden olmaktadır; artık bunu çözen yaklaşımlar önemlidir. Yeniden yapılanmanın kentsel yaşam adına ileriye doğru yeni çıkmazları bulunmaktadır. Kentsel tasarım bu nedenle erişilebilir ve içselleştirilmiş bir çerçeveyi öne çıkarmaktadır. Yeni kentsel tasarım ortak mekânı, yeni bağlantılarla yeniden sunmaktadır. Mekânın görünümü, onun psikolojik ve sosyal önemine işaret etmekte, bireyler için bu bir estetik zevk olarak yansımaktadır, dolayısıyla iyi tasarlanmış mekân, toplumsal gelişmeye pozitif katkı yapacaktır. Estetikleştirmek, tüketici bir kültürü yaratır. Bu nedenle tasarım, kentsel çevreyi paketlemek yerine farklı zevklerin de yer aldığı bir şekilde yeniden kurmaktadır ya da bir tür yeni kültürel ortamı sunmaktadır.

Görünüm ve kimlikli mekânlar aynı zamanda toplum bireyleri arasındaki bir iletişim aracı olarak da işlev görmektedir. Mekânın sembolik değeri festivaller/spor eylemleri/seremoniler/özel kutlamalar vb. organizasyonlar açısından çok önem taşımaktadır. Ortak mekânsal kimlik, sosyal anlamda da güçlü bir rol oynar ve sosyal kimliği de oluşturur. Bu nedenle iyi bir kentsel tasarımın kaçınılmaz olarak bu sosyokültürel ortamı hazırlaması gereklidir.

Üreticiler olarak tanımlayacağımız girişimci ya da yapılandırıcı grup ise, paydaşlar arasındaki yeni rolünü, dağıtarak yapılanmış çevreye yansıtır, koordine eder, gelişme sürecini yönetir, pazar koşullarını dengeler ve gelişmeyi bir tür pazarlar. Yasa koyucular ise; kentin daha yarışmacı olmasına yardımcı olup, kentin geleceğini biçimlendirirken, çevresel değişimi de yönetirler. Değişik aktörleri gelişme ve uygulamaya katarak iyi bir yönetim anlayışı adına kent vizyonu için katkı sağlarlar.

Kullanıcı ise, kentin sembolik değerleri ile mekânın işlevini kullanarak kentsel yaşamı değerlendirir ve gelişimine katkı koyar. Bu üç perspektif, yapılandırıcı, yasal sorumlular ve kullanıcılar olarak birlikte doğal olarak bir gerilim yaratmaktadır. Ancak kentsel tasarım, bağlamsal görüşlerin arasında ana eksende yer alarak, aktörlerle ve zamanla birlikte hareket eder, tüm bu aktörler arasındaki etkin koordinatör rolünü tasarımla mekâna yansıtır. Kentsel mekânda

iyi bir değer yaratmak için yerel yönetimin duruşunu yönlendirir. Yerel yönetimler ise, değer yaratmak adına performans belirleyicilerini, yerel ve yasal hedeflerini ortaya koyarlar; ayrıca yerel yönetimlerin kaliteli tasarım ve süreçte iyi bir hizmet vermeleri de gerekmektedir.

Sonuçta; kentsel tasarım, oluşturduğu hedefler ile kentsel değerler yaratmakta, bu değerlerin tasarımla buluşmasına kentsel tasarım projeleri ile mekâna yansımaya yardımcı olmaktadır. Kentsel tasarım üstlendiği bu rol ile yapılanmış çevreye, yüksek kalite, yerel farklılık ve değerli yapılanmış çevresel ürünler sunmakta, yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı getirmektedir. İyi bir kentsel tasarım, yerel yöneticilere hedefleri için, mekânsal çözümler, kentsel projeler, mesleki eğitim, sosyal servisler, toplumsal gruplara sağlanacak kültürel altyapıya dair öngörüler oluşturmakta ve bu öngörülere ilişkin tasarım fırsatlarını tanımlamakta, sonuçta da mekânsal kaliteyi yükseltmekte, tüm paydaşlar için ortak yarar sağlamaktadır.

II.2.2. Ülkemizde Tüm Ölçeklerde Plan Hazırlayan ve Onaylayan Kurumlar, Planların Kademelenmesi

1985 yılında, yerel yönetimlere imar yetkileri verilmiş, politik, bürokratik, akademik ve mesleki olarak çoğunluk tarafından da desteklenmiş, Türkiye için önemli bir değişim durumu olmuştur. Bu arada, belediyelerin yetkilendirilmesi hilafına, turizm sektöründeki fiziki planlama konuları için merkezi hükümet teşkilatı, (Mülga Turizm Bakanlığı) görevlendirilmiştir. Turizm alanlarında imar planlarının Mülga Turizm Bakanlığınca onaylanacağı şekliyle bir planlama süreci başlatılmış, sonraları diğer sektörler tarafından da aynı usul benimsenmiş; sanayi, konut, koruma, çevre, özelleştirme ve tarım kurumları için de yetkilendirmeler olmuştur. Diğer bir anlatımla, bir taraftan yerel yönetimlere plan onaylama yetkisi verilirken, diğer taraftan merkezi yönetimde de sektörel olarak yetkiler toplanmaya başlanmıştır. Bazı özel kanunların İmar Kanunu'ndan istisna tutulması esası ile sektörel ayrıcalıklar dönemine de girilmiş, kurumların sektörel projelerinin daha çabuk gerçekleştirilmesi için mevzuat ile getirilen kolaylaştırmalar, 1985 yılından itibaren her geçen yıl arttırılmıştır. Her kurum kendi sektörel kanunu ile farklı süreçleri barındıran plan türlerini hayata geçirmiştir. Her ne kadar, merkezi ve yerel yönetimlerde kurumsal olarak yeniden yapılanma gayretlerine girilse de, bu plan çeşitliliği ve karmaşası devam etmektedir. Bu bağlamda, kurum çeşitliliği belgelemek ve genel bir belirleme yapma amacıyla, "Plan Hazırlayan ve Onaylayan Kurumlar" başlığı altında derlenen tablo yanda verilmektedir.

İmar Kanununda, "Plan Kademeleri" başlığı altında yer alan 6'ncı maddede, kademelenmenin "bölge planları" ve "imar planları" arasında olduğu hüküm altına alınmış olup, imar planlarının da "nazım" ve "uygulama" olarak ikiye ayrıldığı belirtilmiştir. Buna göre plan kademeleri yandaki sıralama şeklindedir: **Bölge Planı, Nazım İmar Planı, Uygulama İmar Planı.**

Diğer taraftan, İmar Kanunu'na 2013 yılında yapılan ilaveler kapsamında, 8'inci maddenin (d) bendine getirilen hüküm ile: **Mekânsal Strateji Planları, Çevre Düzeni Planları, İmar Planı** şeklinde yeni bir kademelenme tanımı yapılmıştır.

2014 yılında yürürlüğe konulan "*Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği*"nde de mekânsal stratejik planların "ülke bütünü" ve "gerekli görülen bölgelerde" yapılabileceği ifade edilmek suretiyle planlar belirtilen kademelenmeye girmiş bulunmaktadır: **Ülke Mekânsal Strateji Planı, Bölge Mekânsal Strateji Planı, Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı, Uygulama İmar Planı.**

Plan Hazırlayan ve Onaylayan Kurumlar			
Bakanlar Kurulu		Plana esas olan bölgeleme ve proje kararları (2634, 4737, 644, 6306, vb)	
Yüksek Kurullar	Boğaziçi İmar Yüksek Koor. Kurulu	2960.. imar planlarını görüşmek ve kabul etmek	
	Özelleştirme Yüksek Kurulu	3194.. her tür ve ölçekte plan, imar planı onayı	
	Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu	641KHK.. bölge planlarını ve eylem planlarını onaylamak	
Başbakanlık	TOKİ	2985.. 3 ay içinde onaylanmayan plan, re'sen onaylanır.	
	Afet ve Acil Durum Yön. Kurumu Bşk.	5902.. imar, plan ve proje işlemlerinin yürütülmesi	
Bakanlıklar	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	644KHK.. her tür ve ölçekte plan onaylamak	
	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	635KHK.. imar planlarının onaylanması	
	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (BOTAŞ veya lisans sahibi firma)	4646.. firmanın başvurusu üzerine; doğal gaz iletim hatları ile tesisleri projesi uyarınca imar planına işlenir.	
	Kalkınma Bakanlığı	Kalkınma Ajansları	5449.. Kalk. Ajs.ları Dest. Yön. Kılavuzu: "bölgesel bazda" plan hazırlama (2009).
		Kalkınma İdareleri	642KHK.. Bölgedeki illerin tamamını kapsayacak şekilde eylem planı hazırlama
	Kültür ve Turizm Bakanlığı	2634.. her ölçekteki planları onaylama yetkisi	
	Kültür Varlıkları Bölge Koruma Kurulu	2863.. planlar, Kor Bölge Kurul'un uygun gördüğünü idareler 60 gün içinde onaylamak zorundadır; onaylanmayan planlar kesinleşerek yürürlüğe girer.	
	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	6831.. Yayla alanları ile ilgili her tür ve ölçekte planlar OSB'ca onaylanır.	
	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	6292.. arazi kullanım planları, GT ve H. Bakanlığınca onaylanır.	
	Ulaştırma, Denizcilik ve İletişim Bakanlığı	655KHK.. demiryolu, liman, kıyı yapıları, hava meydanı plan/projeleri onaylamak	
Karayolları Genel Müdürlüğü	6001.. Karayolu güzergahının belediyece imar planına işlenmesi halinde, KGM'ce güzergahın işlendiği imar planları Bakan tarafından resen onaylanır.		
Valilik	İl Özel İdaresi (İl Genel Meclisi)	5302.. imar planlarını görüşmek ve karara bağlama	
Belediye	Belediye	5393.. imar planlarını onaylama	
	İl Belediyesi	5393.. il çevre düzeni planını kabul etmek	
	Büyükşehir Belediyesi	5216.. her ölçekte nazım imar planını yapmak ve onaylamak	

Planlama Kademelenmesi 2014

Mekânsal Strateji Planları	Ülke Mekânsal Strateji Planı
	Bölge Mekânsal Strateji Planı
Çevre Düzeni Planı	
İmar Planı	Nazım İmar Planı
	Uygulama İmar Planı

İmar Kanunu'ndaki mevcut durumuyla görüldüğü gibi, hem 6'ncı madde hem de 8'inci maddede iki ayrı kademelenme açıklaması bulunmaktadır. Çevre düzeni planlarının da kademelenme içinde yer alması sağlandığı için, hukuken ikinci belirlemenin daha doğru olduğu yadsınmaz. İmar Kanunu'ndaki bu ikili yapının yanında, diğer kanunlar ile getirilmiş olan plan çeşitleri dikkate alındığında, kademelenme konusunun kanun dili (kanunlarda yer alan plan ifadeleri) yönünden oldukça karmaşık bir duruma geldiği söylenebilir. Kanunlardaki ifadelerin kademelenmesi aşağıdaki tabloyu oluşturmaktadır.

Plan (ifadelerinin) Kademelenmesi		Feridun Duyguluer - Kasım 2014	
Ülke Ölçeği	Genel Planlar	Ülke Planı Ulusal Nitelikte Fiziki Plan Mekânsal Strateji Planı (yeni kavram)	3194 İmar Kanunu ve 644KHK içinde yer alan ifadeler
		Ülke (düzeyi) Mekânsal Strateji Planı (Yeni Kavram)	Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği
	Sektörel Planlar	Turizm Master Planı Ulaşım Master Planı	Turizm Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığına yapılmış Planlar
		Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Planı Turizm Kıyı Yapıları Master Planı	
Bölge Ölçeği		Bölgesel Nitelikte Fiziki Plan	644KHK: ÇŞB onaylanacak Planlar
		Bölge (düzeyi) Mekânsal Strateji Planı (yeni kavram)	Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği
		Kalkınma İdaresi Eylem Planı	Bölge Planını Ajanslar yapıyor. Kalkınma İd. de bölge planlarının bütünlüğünü gözetirler.
		Bölge Planı (Kalkınma Ajansı ve İdaresi)	
Alt-Bölge Ölçeği		1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yapılıyor.
		1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı	Mülga Bay. ve İsk. Bakanlığınca yapılmış Planlar
İl Ölçeği		İl Çevre Düzeni Planı	
Kent Ölçeği	Belediye ve Büyükşehir Belediyesi	Metropolitan Nazım İmar Planı Nazım İmar Planı	İmar Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre yapılıyor.
		Uygulama İmar Planı	
Kırsal Yerleşimler Mahalleye Dönüşen Eski Köyler		Belediyelerce veya Büyükşehir Belediyelerince yapılan Planlar	
Köyler		Köy Yerleşme Planı; Köy İmar Planı; Köy Yerleşik Alan İmar Planı; Sulama Alanı içinde Köy İmar Planı	3194 İmar K.; 442 Köy K.; 5302 İl Özel İdaresi K.; 3083 Sulama Alanlarında Arazi DTRK.; 5543 İskan Kanunu.

Sektörel Bölgelemeler → Sektörel Planlar: Özel kanunlara göre yukarıdaki kademelenmelerde yer alması sağlanır.

Arazi Kullanım Planı: 5403 sayılı Kanunda, "Arazi kullanım Planları ile ülkesel ve bölgesel Planlamalara temel oluşturan ve diğer fiziki Planlamalara veri teşkil eden... uygun arazi kullanım şekilleri belirlenir" ifadesi yer alıyor.

2013 yılındaki düzenlemeyle → 3194 İmar Kanunu'nda (Made 7/d) "Arazi kullanımı ve yapılaşmada sadece mekansal strateji planları, çevre düzeni planları ve imar planları kararlarına uyulur" hükmü getirildi.

II.2.3. İmar Kurumunun Bugünkü Çoklu Hukuk Ortamı

İmar ve iskân konularında yürürlükte olan 30'dan fazla kanun ve bir o kadar da yönetmelik bulunmaktadır. Bu durum yasal karmaşaya ve birbiriyle çelişkili yasa ve yönetmeliklerin uygulamayı zorlaştırmasına sebep olmaktadır.

Esas itibarıyla “**kanunların teklifi ve genelliği**” olarak ifade edilen hukuk prensibinin aksine, aynı konuda farklı kanunların bulunması “çoklu hukuk” durumunu ortaya çıkarmaktadır. Çoklu hukuk veya çok hukukluluk veya *yasal çoğulculuk (legal pluralism)* konusu, genel hukuk kapsamı içinde olumlu veya olumsuz yaklaşımlarla tartışılrsa da, imar hukuku için yeni bir gündem oluşturmuştur. Bu gündemi somut olarak kanıtlayabilmek için “**çoklu hukuk ortamına ilişkin 5 örnek durum**” aşağıda verilmektedir.

Kentsel Dönüşüm Planlama ve Uygulaması'nda; 2004 yılı; 5104 sayılı “Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu”, 2004-2005 yıllarında 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”, 5393 sayılı “Belediye Kanunu” (73. Madde), 2985 sayılı “Toplu Konut Kanunu”, 2011-2012 yıllarında 644 KHK “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”, kanun seçenekleridir.

Tarihi Kentlerin Korunması'nda 1983 yılı 2863 sayılı, 2004 yılı 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, diğer tarafta, tarihi kentlere “**müdahale**” yapılabilmesini sağlayan üç kanun:

- 5393 sayılı **Belediye Kanunu'nun 73. maddesi**: Kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla **kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri**
- 5366 sayılı **Yıpranan Yenileme Kanunu**: Sit alanlarında, bölgenin gelişimine uygun olarak **yeniden inşa**,
- 2634/4957 sayılı **Turizm Teşvik Kanunu**: “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri”nde, tarihî ve kültürel değerleri korumak ve Planlı gelişimi sağlamak amacıyla **değerlendirme**,

Her üç Kanun içinde de “tarihi değerlerin korunması” hususu bulunmaktadır; ancak, 5226 sayılı Kanun'daki gibi stratejik hükümlendirmeler yapılmadığı ve araçsal bir süreç tanımlanmadığı için, söz konusu üç Kanunda, tarihi kentler için “her türlü proje” geliştirebilme serbestisi bulunmaktadır. Sanki bu üç Kanunun varlığı, 5226 sayılı Kanun'un uygulanmaması için hazırlanmış gibi bir düşünce oluşturmaktadır. İdareler de zaten, tarihi yerleşmeler için, 5226 sayılı Kanun'a rağbet etmemekte, daha çok 5393 sayılı Kanun'un 73'üncü maddesini, 5366 sayılı Kanun'un “yenileme alanı” işlemlerini ve 2634/4957 sayılı Kanunun “bölge” belirleme sürecini yeğlemektedirler.

Burada da sektörel modelin bir başka örneği olarak, iki ayrı Bakanlığın birbirlerinden kopuk, kendi kulvarları için hazırladıkları kanunların sonucunu görmekteyiz. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığının (5393 ve 5366 sayılı Kanunların hazırlayıcısı İçişleri Bakanlığıdır.) koruma için oluşturdukları yaklaşımlar çok farklıdır.

Arazi kullanımında 2005 yılı 5403 sayılı “Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”, “*Arazi kullanımını gerektiren her türlü girişim arazi kullanım Planları ile sağlanır.*” demektedir. 2013 yılı 6495 ile değişik 3194 sayılı “İmar Kanunu” arazi kullanımında sadece mekânsal strateji planları, çevre düzeni planları ve imar planlarına uyulacağına hükmetmektedir.

Mekânsal Gelişme Stratejileri ve Mekânsal Strateji Planları için; 641 sayılı KHK ile Bölge Planı, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, Mekânsal Gelişme Stratejilerini geliştiren ve onaylayan kurum Kalkınma Bakanlığıdır. 644 sayılı KHK ile Ülke ve Bölge Mekânsal Strateji Planlarını hazırlayan kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

İmar Yönetmeliği'nde; imarla ilgili başvurular için farklı yönetmelik seçenekleri halen devam etmektedir. Geçici maddelerle “Yönetmelik hükümlerine veya ilgisinin talebine göre yönetmeliğin, 14/9/2013 tarihli, 8/9/2013 tarihli ve 1/6/2013 tarihli değişiklik hükümlerine veya 1/6/2013 tarihinden önce yürürlükte olan ilgili idarelerin mevzuatına göre neticelendirilir.” seçenekleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, 03/07/2017’de Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01/10/2017’de yürürlüğe konulacak olan **Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde;** bu süre 01/10/2017 tarihinde sona erecek olup, bu tarihten sonra tek bir Yönetmelik ile uygulamalara devam edilecektir.

Yukarıdaki örnekler kapsamında ifade edilebilen husus, aynı konuda farklı kuralların oluşturulması durumu, İmar Kurumumuz için önemli bir tartışma zemini yaratmaktadır. Kanunlar arası seçme serbestisini getiren “çoklu hukuk” sistemi, “hukuki belirlilik” yönünden kurallar ve kurumlar arasında anlaşmazlık sebebi olmaktadır. Planlamanın yıllardır dile getirilen ve Şehircilik Şûrası gündemlerimiz içinde de ifade edilen çeşitli sorunlara çözüm getirememişken, yeni bir durum olarak ortaya çıkan İmar Kurumunun bugünkü “çoklu hukuk ortamı” için muhakkak ki bir yeni düşünce süreci başlatmak gerekecektir.

II.2.4. Şehir Planlama Sisteminde Farklı Disiplinlerin Eşgüdümü

Türkiye’deki şehir planlama sistemi, gelişmiş ülkelerdeki sisteme nazaran daha çok 2 boyutlu fiziki planlama şeklinde yürütülmektedir. İmar planları, çizim tekniği olarak halen 2 boyutlu hazırlanmaktadır. Planların hazırlanması ve sunulması teknikleri açısından 3 boyutlu gösterim tekniklerinden yararlanılarak hazırlanması, planlama sürecinde gerek değerlendirme gerekse getirilen plan kararları açısından yaşanan bazı sorunların çözülmesi için zaruri bir aşamaya gelmiştir. Mevcut sistemde; bilimsel analiz aşamaları olmasına rağmen değerlendirme aşamasında çok detaylı, hassas fizibilite çalışmaları yapılmadan plan kararları üretilmektedir. Şehir planlama sisteminde önemli olan diğer husus ise, planlama çalışmalarının ilgili temel konulara göre (şehir ekonomisi, şehir sosyolojisi, kentsel ulaşım, şehir ekolojisi, kentsel hukuk) çok boyutlu hazırlanması gerekliliğidir. Plan değerlendirme aşamasında, planlama çalışmaları kapsamında konusuna göre gerekli olan detaylı ve hassas analiz ve fizibilitelerin yapılmış olması uygulama aşamasında yaşanan ve süreci uzatan, zaman ve güç kaybına neden olan sorunları ortadan kaldıracaktır.

II.2.5. Şehir Planlama Sisteminde Katılımcılık ve Şeffaflık

Şehir planlama sistemi, şehirde yaşayan ve ekonomik aktivite üreten tüm paydaşların karmaşık olarak etki yarattığı ve etkilendiği bir ekonomik ve hukuki bir ortamdır. Sürdürülebilir kentsel planlama, sürdürülebilir kentleşme için hem şeffaf hem de katılımcı olmalıdır. Şeffaflık ilkesi, belirli çıkar gruplarının taleplerinin, kamu taleplerini ve kamu yararını zarara uğratmaması için tam organize olamayan ve bu sebeple çıkarlarını yeterince takip edemeyen ve bunun sonucu koruyamayan toplumu oluşturan bireylerin, süreci denetlemesi için çok gereklidir. Mevcut sistemde, şeffaflık ilkesi yeterince işlememektedir. Bunun geliştirilerek halkın planlama sistemine katılması sağlanmalı ve bunun sonucu sürdürülebilir ve kamu yararına

kentleşme sağlanmalıdır. Bunu sağlamak için imar mevzuatının bu amaçla yeniden hazırlanması gerekmektedir. Kentsel planlama sisteminde katılımcılık ilkesi ise; planlama sisteminden etkilenen tüm paydaşların (vatandaş, yatırımcı ve kamu kurumları) hukuk sistemine dayalı ve adaletli bir şekilde sistemde yer almaları ve menfaatlerini savunmaları, gelecekte daha yaşanabilir kentleşme için çok önemli bir koşuldur. Katılım ilkesi, kentleşmeyi sağlayan aktörlerin ve yatırımcıların, yanlış uygulamalarının önüne geçilerek daha yaşanabilir, toplumun daha kaliteli ve daha düşük maliyetli bir yaşamı elde etmeleri için hayata geçirilmelidir. Planlama sisteminin daha şeffaf ve katılımcı hale getirilmesi ile belirli çıkar gruplarının, yöneticiler ve karar vericiler üzerinde kuracağı muhtemel baskıların azaltılması için çok gereklidir. Şeffaflık ve katılımcılık ilkelerinin geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanması için yeni strateji ve teknikler kullanılmasına gerek vardır. Gelişmiş ülkelerde bunu sağlamak için çok faydalı sistemler hali hazırda kullanılmaktadır. Bu sistemlerin temel özelliği ve hedefi, sadece uzmanların anlayabildiği karmaşık ve detaylı olan imar planları elemanlarının, toplumun orta düzeydeki tüm bireyleri tarafından anlaşılabilir ve karar verebilmelerini sağlayabilecek düzeyde ara yüzler ve sistemler olarak hazırlamak olmalıdır. Bu durum “imar planlarının görünebilirliği” olarak adlandırılabilir. Bu uygulamaya örnek verilecek en iyi uygulamalardan biri Singapur SURM (Singapore Urban Redevelopment Museum) uygulamasıdır. Bu müzede kentin planına ilişkin çok farklı görsel sistem ve malzeme ile kentsel gelişmenin bireyler tarafından kavranması ve karar verilmesine yardımcı olunmaktadır.

Ülkemizde hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Burada genellikle köyde ya da küçük şehirlerde doğup büyükşehirlerde yaşayan insanlar ortak bir kentlilik yaklaşımını doğal olarak geliştirememiştir. Kentsel alanda sosyal ilişkiler çoğunlukla hemşehri dernekleri ile kurulmuştur. Artık kentte doğup kentte yaşayan insan sayısı artmakta ve göç yavaşlamaktadır. Bu nedenle yeni neslin kent bilincini arttıracak ve kent konseyleri gibi mekanizmaları etkinleştirecek teşvik edici adımlar atılmalıdır.

Katılım aynı zamanda katılanların görüşlerini paylaştığı, duygudaşlık yaptığı, sorunların öğrenildiği ve teknik ya da toplumsal çözüm yollarının üretildiği bir eğitim sürecidir. Yaşam kalitesinin önemi, gündelik yaşam koşullarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusundaki çabaların değeri ile bunun için yapılabilecekler katılım süreçlerinde tartışılıp toplumsallaşabilir ve ekonomi temelli kaygıların önünde yaşama ve insana yönelik kaygıların yer aldığı bir düşünce sisteminin oluşumu sağlanabilir.

İnsan temelli yaklaşımın toplumsallaşması konusunda eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Yalnızca üniversitelerde verilen planlama ve tasarım eğitimi yeterli olmamakla birlikte, ilkökula ve öncesine de varan dönemleri kapsayacak şekilde kent kültürü ve yaşam kalitesine yönelik derslerin eğitim sistemimizin içinde varlık alanı bulması sağlanmalıdır. Bu yalnızca kentlilerde aidiyet kavramının gelişmesine olanak sağlamayacak, aynı zamanda kentsel ve kültürel değerlerin korunmasına, kentsel hizmetlere erişim hakkının aranmasına ve genelinde yaşam kalitesinin ve standartlarının arttırılmasına da olanak sağlayacaktır. Orta erimde ise, böyle bir bilinçlenme sürecinden geçen insanlar katılım süreçlerinde daha etkin roller üstelenecek ve farklılaşan taleplerde bulunabileceklerdir.

1.2.6. İmar Planları Uygulama Araçları

Bölgeleme, kamulaştırma, ön alım hakkı, arazi ve arsa düzenlemesi, 18. madde uygulaması, irtifak hakları, trampa/takas vb. planlamada kullanılan geleneksel uygulama araçlarıdır. İstanbul gibi metropol kentlerde yer alan havza alanları, orman alanları, tarım ve mera alanları,

sit ve koruma alanları, kıyı alanları ve devletin hüküm ve tasarrufu altındaki korunması gereken diğer doğal alanlar gibi eşikler de göz önünde bulundurulduğunda korunması gereken doğal eşiklerin fazla olması, yerleşilebilir alanların kısıtlı olması ve korunması gereken bu alanlara doğru artan yapılaşma baskısı gibi sebeplerden dolayı, planlamada kullanılan mevcut uygulama araçlarının ve planlama sisteminin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durumda yeni bir planlama sistemine ve yeni uygulama araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. İmar hakkı aktarımı (transfer of development rights) ve akıllı kod (smart code) DAP (Değer Artış Payı) ekolojik plan altlıkları olarak değerlendirilebilecek peyzaj atlasları üzerinde de çalışmalar yapılmalıdır.

II.2.7. Kentsel Kimlik Yaklaşımı

Tüm kentler kimliklerini kuruluşlarından günümüze değin yaşadıkları deneyimlerle kazanırlar. Ancak, oluşan bu kimlik statik bir yapıya sahip değildir ve zaman içerisinde gelişimini ve belli bir oranda değişimini sürdürür. Dolayısıyla, yer kimliği yüzeysel bir değerlendirme ile ortaya konulan genel-geçer formüllerle üretilemez. Statik (*durağan*) bir olgu değildir. Tarihten beslenmesine rağmen değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir.

Kent kimliği, genellikle geçmişe duyulan özlemin ifadesi olarak belirir. Bu nostaljik yaklaşım yaşadığımız dönemin olumsuz olarak değerlendirilen yönlerini düzeltmek/iyileştirmek için geriye bakma yaklaşımıyla dillendirilir.

'Mekânsal kimlik', doğada var olan ve olagelenin yanı sıra, üzerinde yaşayan toplumlarca ihtiyaçlara bağlı olarak geçmişte üretilen, günümüzde üretilmekte olan ve gelecekte üretilecek, mekânda bir algı oluşturan, içerisinde statik ve dinamik, soyut ve somut faktörleri barındıran çok boyutlu değerler manzumesidir. Kentin ekonomik yapısı, sosyal ve kültürel yaşayış biçimleri, gelenek ve görenekleri konusundaki özgünlüğü, bir kentin kimliğini oluşturan öğeleri içerir. Kent kimliği kimi durumlarda yüzlerce yıllık tarihsel bir birikim ve gelişim sonunda oluşur. Bir kenti diğerlerinden ayıran ve kendine özgü hale getiren kimliğidir. Kent kimliği, sosyal ve kültürel bir değer olmanın yanı sıra, ekolojik parametrelerle geçmişten yarına aktarılırken farklı tiplerdeki peyzaj değerlerini bünyesinde barındıran bir organizmadır.

Mekânsal kimlik, çok bileşenli bir kavramdır. Coğrafi konum, tarihi doku (kentsel morfolojik öğeler-sokak dokusu, yapı adaları dokusu, mimari özellikleri, anıtsal yapıları, taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları), doğal yapı (topoğrafik özellikler, hidroloji, bitki örtüsü), somut olmayan kültürel değerler, ekonomik yapı (üretim biçimleri, sanayi geçmişi), sosyal yapı, dini değerler ve yapılar, entelektüel yapı (eğitim kurumları, üniversiteler, sanat kurumları, müzeler) ve sosyo-kültürel yaşam pratikleri mekânsal kimlik bileşenleridir.

Günümüz kentlerinde kentsel kimlik konusunda yaşanan sorunlar, fiziki mekânın yanı sıra, ekonomik, toplumsal, çevresel, kültürel, yasal ve yönetsel süreçlere ait dinamikler sonucunda gelişmektedir.

Küresel gelişmeler ve neoliberal kentleşme politikaları çerçevesinde kentlerin sürekli gelişme ve değişim baskısı artmaktadır. Özellikle bilgi teknolojilerinin gelişmesi sonucu bilgi toplumuna dönüşürken, kentsel ve kırsal alanların nasıl geliştirileceği, mekân kimliklerinin nasıl şekilleneceği önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için, o kentin çatısı altında tarihi süreç içerisinde oluşan sosyolojik, kültürel, ekonomik, ekolojik, ideolojik ve mimari öğelere ait katmanlara saygılı ve tarafsız planlama ve tasarım strateji ve politikaların geliştirilmesi gereklidir.

Kentleri yaşanılır kılan, yaşam kalitesini yükselten, yaşayanları mutlu eden kriterler vardır. Bunlar, kentin korunan ve yaşatılan tarihî mimarisi, çağı yansıtan ve mekân gereksinimlerini karşılayabilen yapıları, insan ölçeğinde ve etkin ulaşım sistemi, yürüme ve bisiklet yolu ağları, yeşil alanlar, buluşma yerleri, meydanlar gibi öğelerdir. Kentin belleğini koruma ve kentin yaşam kalitesinin artırılması çalışmalarının paralel yürütülmesi gereği vardır. Planlama ve kentsel tasarımın bir araya getirilmesi bu noktada önemlidir.

II.2.8. Şehir Planlama Sisteminde Kimlik Yaklaşımı, İnsan Ölçeğinde Kentsel Planlama ve Tasarım Yapılması

Kentsel kimliği oluşturan en temel öge insandır. Kentteki beşeri tüm yapılar, aktiviteler ve unsurlar, kentte yaşayan insanların veya insanları temsil eden kamu kurum ve kuruluşlarına aittir. Kentte insanı dışlayan planlama yaklaşımları, kentin kimliğini oluşturan insan unsurunun planlara gerektiği şekilde yansıtılmamasına neden olmaktadır.

Modern kentleşmeden önceki dönem olan 1950'li yıllara kadar doğal gelişen kentlere baktığımızda; caminin olduğu meydan, bu meydana bağlanan sokaklar, küçük yeşil alanlar ve mahalle çeşmesinin olduğu alanlar, toplumun sosyal ilişki içerisinde olduğu başlıca açık alanlardı. Bu açık alanlar, sahip olduğu mekânsal formu ve tasarımıyla tüm yaş grupları olan çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılar için sosyal ilişkilerin kurulduğu, yardımlaşmaların yapıldığı ve birbirini tanıyan ve güvenen güvenli yaşam alanları idi.

Modern kentleşme sonrasında ise; mahallede yaşayan toplumun güçlü bir sosyal yapının oluşmasını sağlayacak şekilde insan ölçeğinde tasarlanmış olan mekânsal kurgu, otomobilleşmeye dayalı kentsel planlama yaklaşımıyla birlikte kentsel yerleşim alanlarında yaya hareketlerini kısıtlayan yoğun araç kullanımına dayalı bir mekânsal forma getirilmiştir. Orta büyüklükteki şehirlerin modern kentleşme ve araç kullanımına dayalı olarak genişleyerek büyümesi sürecinde; insan ölçeğinde tasarlanmış olan ve insanların sosyal çevre sınırlarını oluşturan mahallelerin yapısı bozulmuştur. Mahalleler, farklı fonksiyonlardan oluşan çok büyük kentsel alt bölgelerin ve belirleyici eşikleri olarak ortaya çıkan araç yolları ile doğal formu parçalanarak insan ölçeğini çok aşan devasa mekânların birer parçasına dönüşmüştür. Bunun sonucunda, insan ölçeğine uygun olarak oluşmuş olan mahalle olgusu büyükşehirlerde kaybolmuştur.

Büyük kentsel alt bölgeler şeklinde oluşan kentsel formda; toplum, gelir gruplarına göre ve farklı yaş gruplarına göre ayrıştırılmıştır. Otomobilleşme, şehir dokusunda ve sosyal yaşamda mahalle ve komşuluk grubu, mekânsal ve sosyal dokuyu ayrıştırmak suretiyle toplum içindeki sosyal ilişki düzeyini ve kaynaşmayı azaltmış ve bunun sonucunda toplumda sosyal yardımlaşma azalmıştır. Toplum, birbirini tanımayan ve güvenmeyen kalabalık insan topluluğuna dönüşmüştür. Otomobilleşme dönemi öncesindeki sokakların kullanımı sosyal toplulukların ve farklı yaş grupları için bir sosyalleşme mekânları görünümünde iken, otomobil amaçlı kullanım sonrası ise araba geçişi ve otopark için kullanılan ve özellikle çocuklar için güvenli olmayan bir teknik altyapı öğesine dönüşmüştür. Bu bakımdan kentsel planlama yaklaşımında yeniden insan ölçeğindeki mekânsal tasarım olan mahalle ölçeğine ve onun alt birimleri olan komşuluk grubu ölçeğine inilmeli, bu kapsamda bir strateji olarak sadece otomobile dayalı kentsel planlama anlayışından çıkılarak, araç trafiğinden arındırılmış, yayalaştırılmış sokakların düzenlenmesi sonucu insan ölçeğinde mekânın yeniden tasarlanmasını sağlayacak olan kentsel planlama yaklaşımlarına ağırlık verilmelidir.

II.2.9. Kentsel Tasarım ve Kimlik

Kentsel tasarım kentsel mekânı yaratmada çevresel sorumlulukları, sosyal eşitliği, ekonomik canlılığı birlikte oluşturan bir uzmanlık alanıdır. Kentsel tasarım aynı zamanda yaşadığımız kentlerimizdeki mekân kalitesi ve özgün kimlikle de yakından ilgilenmektedir. Kentsel tasarım yaşam kalitesini yükseltmek adına, kentin dinamik yapısı ile tasarımın yaratıcı özelliklerini kente birlikte sunan ve birlikte bütünleştiren bir alandır. Kentsel tasarım, kent planlama ile mimarlık arasında bir köprü rolü üstlenirken, bir yandan gelişme ekonomileri ile kent mühendisliğini, diğer yandan da doğa ile kentsel peyzajı buluşturmaktadır. Kentsel tasarım, ayrıca kentsel mekânın geleceği için yaratıcı ve toplumsal açıdan bütünleştirici değerleri de ön plana çıkarmakta, bunlara dayalı bir 'vizyon'u sunmaktadır.

Kentsel tasarım, mekân yaratma sanatıdır. Bu, tüm detaylarıyla kurgulamayı hedefleyen bir süreçtir. Bu süreç, tanımlanmış kimlikli mahalleler, mimari eserler, kamusal mekânlar, yeşil alanlar, nirengiler, odaklar, insan ölçeğinde yapılanma ve kent mobilyalarını da içeren bir bütündür. Mekân yaratmada önemli anahtar öğeler; canlı kentsel mekânlar, karma kullanımlı alanlar, bağlamsal tasarım, insan ölçeği, zeminde kullanım, güvenli çekici kamusal alanlar, cepheler ve imgesel olarak tasarlanmış detayları içermesi olarak tanımlanabilir.

Kentsel tasarım, kamusal mekândan söz ederken, diğer yandan bu mekânların sokak ya da mahalle ölçeğiyle ve kentsel sistemlerle ilişkilerini kurar. İlgi alanı, yapılar kadar yapılar arası mekân ve öğeleri de kapsar. Kentsel tasarım, insan ve mekânlar arasındaki geçirgenlik ilişkilerini ele alarak, bunları hareket, kent formu, doğa, yapılanmış alanlar bağlamında çözmektedir. Diğer taraftan kentsel tasarım, mekânı, çevresel olduğu kadar sosyal eşitlik, ekonomik canlılıkla ilişkili olarak analiz etmek durumundadır.

Kentsel çevrede kimlikli mekânların üretilmemesi, bütünsel yaklaşımın eksikliğini ortaya koymaktadır. Üreticilerin hep parsel düzeninde tek tip bina üretmesi, aynı şema üzerinden hareket etmesi, sadece parsel dayalı proje yaklaşımının kentsel mekân ve yaşam kalitesini sağlamak konusunda çözüm olmadığı sonucunu açık bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.

Bir başka yaklaşım, sürdürülebilir gelişmeye ilişkin yenilikçi yaklaşımların planlama ve tasarımla yeterince buluşmaması sorunudur. Kentsel tasarım burada daha yaratıcı bir rol üstlenerek, yenilikçi çözümleri yaşama geçirebilme konusunda önemli fırsatlar yaratabilme potansiyeline sahiptir. Bu noktada ise, gelişmenin kontrolünde kullanılan bir dizi sayısal standartlarla birlikte 'Tasarım Rehberi' ile esnek öneriler ya da seçenekler getirilebilir. Rehberler, kentsel tasarımın katılım boyutuna da önemli bir katkı sağlamaktadır. Kentsel mekânda gerçekleştirilen birçok projenin planlama ve tasarım sürecinde kullanıcının bilgi ve ilgisine yer verilmediği görülmektedir. Ortak planlama ve tasarım süreci kurgulandığında konuları paylaşarak sorunları anlamak, yerele ilgiyi yönlendirmek, sistemin işleyişini gerçekleştirmek ve gelişmeyi doğru yönde işletmek gerekir. Katılımlı çözümün sürdürülebilirliği ancak yenilikçi araçlar ile sağlanabilir. Bu yaklaşım kentsel tasarım alanında tasarım rehberlerinin geçmişte öğrenilenleri değerlendirerek, geleceğe nasıl bakılması gerektiğini de ortaya koymakta ve yönlendirmektedir. Kentsel tasarım rehberleri ile tasarım kavramını ve anlamını açarak, süreç ve araçlarını ilişkilendirerek, geleceğe yönelik güçlü öngörülerini de ortaya koymak kaçınılmaz olmaktadır.

Kentsel gelişmenin önemli bir boyutu planlama ve tasarım birlikteliğidir. Kimlik, sürdürülebilirlik, koruma, yeniden yapılanma gibi kentsel gelişme bileşenleri tasarımla yakından ilgilidir. Tasarımın süreç olarak değerlendirilmesi ve ürün-süreç birlikteliği olarak görülmesi ile beklenen planlama- tasarım bütünlüğü de sağlanabilecektir. Kentsel planlama ve tasarımın

başarısı hedefe yönelik bir araç olmasında yatmaktadır. Hedef, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi bağlamında kentsel karakterin tanımlanması ve bütünsel kimliğin sürdürülebilmesidir. Bu bakımdan planlama ile tasarım ortak hedefleri paylaşmaktadır.

Kentsel tasarım insan odaklı bir yaklaşım olup, kentsel geleceği oluşturmada mekânın tasarımını yönlendirmektedir. Ancak tasarımın yanı sıra, ekonomik, sosyal, politik ve yasal süreçleri ve güçleri birlikte ele almakta, ilgili aktörlerin süreçte etkin kılınmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece çok bileşenli bir yapı ancak güçlü araçlar ve sürecin kontrolünün sağlanması ile olasıdır.

Kentsel tasarım düşüncesi, tüm toplum kesimlerince kabul gören kaliteli mekanlar yaratmak ilkesi çerçevesinde ve bu ilkeleri planlama ve tasarım sürecinin tüm ölçeklerine entegre etmek amacı ile hareket etmeyi gerektirmektedir. Kentsel tasarım planı ve tasarımcılar arasında gelişerek yapılmış çevrenin biçimlenme ve bakımı için profesyonelleri bir araya getiren bir çözüm üretmektedir.

II.2.10. Doğal ve Ekolojik Değerler

Bir kentin kimliği, kentin doğal yapı özelliklerinden bağımsız düşünülemez. Örneğin, İstanbul'un konumlandığı 'yedi tepeli' görünümü kentin en ayırt edici imgelerinden biridir. Son yıllarda artan nüfus ve küresel hareketlilikle kentlerin aşırı büyüyen/aynılaşan yapısına karşın kenti daha özgün, yaşanabilir ve kimlikli kılan öğeler kentin ekolojik değerleri olarak tanımlanabilecek, yeşil ağ sistemleridir. Kentsel parklar, kent kimliğinde simge değeri taşımaktadır. Londra Hyde Park, doğal su yolları ve parklar sistemiyle uzun dönemde oluşturulmuş bir ekolojik koridor olarak Boston Emerald Necklace gibi dünya örnekleri, doğal miras olmaları yanında kentin doğa ile de buluşmasını simgeleyen, kente kimliğini veren öğelerdir.

Fiziki planlamayı kentsel yerleşimler açısından imar planı, nazım imar planı, çevre düzeni planı gibi plan hiyerarşisi içinde ele alan mevcut sistem, ekolojik ölçek ve kavrayışları dahil etmekte sıkıntı yaşamaktadır. Bahsedilen sıkıntıları aşabilmek için mevcut sistemde eksikliği hissedilen havza gibi ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel temelde bütünlük sunan ve kimlik üretiminde de dikkate alınabilecek kavrayışlara yer verilmesi çok önemlidir. Örneğin, Yeşilirmak Havzası yerleşimlerinin bulunduğu öksin alt flora grubu coğrafyasında ortak değerler olan doğal ve kültürel ürün ve miras (taş yapılar, tarım ürünleri saklama biçimleri, toprağın kullanımı, ahşap oymacılığı gibi zanaatler) kimlik öğeleri olarak öne çıkmaktadır.

Ekolojik ölçek ve kavrayışların çeşitli ölçeklerde üretilen planlama ve tasarım ana kararlarına destek olabilecek ve altlık olarak zenginleştirebilecek konuları üç ana başlıkta ele alınacaktır.

Bio-bölge (Havza, alt havza-mikro havza):

Ülkemizde bölgeler coğrafik temele göre ayrılmışlardır. Ancak bu coğrafi temeli dikkate alan ekoloji-esaslı çalışmalar, tematik planlar ve havza esaslı yaklaşımlar çok sonra gündeme gelebilmiştir. Tarım havzası, hidrolojik su havzası, kalkınma havzası gibi kavramlar yasal mevzuatta yerini ancak 2000'li yıllardan sonra alabilmiştir.

Bio-bölge yaklaşımları ülkesel/üst ölçekli çalışmalarda ülkemizin 2003 yılında kabul ettiği Avrupa Peyzaj Sözleşmesi gibi konvansiyonlarla gündemimize girmiştir. Bu sözleşmenin kapsamını doğal, kırsal, kentsel, yarı kentsel alanlar, kara, kıta içi suları, deniz alanları ve sulak alanlar oluşturmaktadır. Sözleşme, Avrupa'da peyzajları bütün özellikleri ile ele alan ilk uluslararası antlaşmadır.

Planlamada havza sınırlarının dikkate alınması düşüncesi ülkemizde 2016'da tamamlanan Yeşilirmak Havzası (Amasya, Samsun, Tokat ve Çorum illerini kapsayan) Peyzaj Atlası ile başlatılmıştır. Bu proje ile özellikle çevre düzeni planları gibi üst ölçekli fiziki planlarla bütünleşmesinin nasıl sağlanabileceği konusunda ekolojik temelli çeşitli altlıklar oluşturulmuştur.

Ekolojik Yöre (Eko bölge/zon, ekokent/köy):

6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu sonrasında ülkemizdeki büyükşehirlerde kent-kır bütünlüğünü kurmak çok önemli bir konu haline gelmiştir. Köylerin kırsal mahallelere dönüşmesi, belediyelerin yetki ve sınırlarının genişlemiş olması gibi konular fiziki yapılaşma ve doğal çevreye ait sorunların birlikte ele alınması gereğini doğurmaktadır. Bu anlamda, peyzaj karakter değerlendirme yaklaşımları ve kırsal tasarım rehberleri gibi büyükşehir belediyelerinde kırsal mekânlarda, yerleşim kimliğinin sürdürülmesinde etkili olacak, kentsel mekânlarda ise hem doğal süreçlerin sürdürülebilmesinde, hem de kent içindeki kültürel peyzajların sürdürülebilirliğinde önemli bir olgu olarak karşımıza çıkacaktır.

İl bütünlüğünün kır-kent ilişkileri bağlamında çözümlenmesi ve birlikte ele alınması önemlidir. İl ölçeğinde veya illerin ekolojik bütünlük gösteren parçalarında yapılabileceklerle ilişkin mevcut durum göz önüne alındığında 2014 yılında tamamlanan "Bölge-Alt Bölge (Malatya İli) Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi ve Değerlendirmesi Ulusal Teknik Kılavuzu" öncü bir çalışma olarak sayılabilir.

Çevre düzeni planı ve nazım imar planı yapım süreçlerinde ekolojik altlıklar olarak kent kirlilik haritaları ve kent iklim haritaları gibi araçların kullanılması kentteki doğal sistemlerin sürdürülebilirliği açısından kritik bir önem arz etmektedir. Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı olmasına rağmen, iller bazında hazırlanmış iklim değişikliği planı yoktur. Bu konudaki en yakın girişim 2010 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) arasında, Türkiye'de ilk Yerel İklim Eylem Planı hazırlamak üzere yapılan çalışmadır. Proje çıktılarından biri yerel ölçekte kent planlamasının iklim değişikliğine göre tasarlanmasını öneren eko-kent tasarısı ve tasarım rehberi olmuştur.

Eko-kent/köy gibi tanımlamalar kentler içinde ekolojik bütünlük gösteren parçaların kentsel tasarım ürünü olarak dünya genelinde olduğu kadar, ülkemizde de önem kazanmaktadır. Eskişehir'in Odunpazarı ilçesinde 75.000 nüfuslu öngörülen ve pilot uygulaması yapılması hedeflenen eko-kent projesi başlatılmıştır. Eko-kent/köy çözümlerinde en önemli bileşenlerden birisi çevre dostu, ekolojik/yeşil binaların yapılmasıdır. Yeşil binaların yaygınlaşma sürecinde sertifika sistemleri etkin rol oynamıştır. Günümüzde, farklı ülkeler tarafından kullanılmakta olan otuzdan fazla yerel değerlendirme sistemi (BREEAM, LEED vd.) vardır. Ülkemizde ise Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği (ÇEDBİK) tarafından 2013 yılında Yeşil Konut Sertifikası hazırlanmıştır. Son yıllarda yapılan eko-kent/köy çözümleri akıllı şehir sistemleri ve kentsel teknolojiler ile desteklenmekte eko-akıllı yerleşimler olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Yeşil Ağ/Altyapı, Doğa-Esaslı Çözümler:

Dünyada 2050 yılına kadar kentleşme oranının %75'e ulaşması beklenmektedir. Ülkemizdeki kentsel alanların da genişleyeceği göz önünde bulundurulduğunda kentleşmenin iklim sistemi üzerindeki baskısını arttırması büyük bir çevresel sorun olarak algılanmaya başlayacaktır. Kentler, iklim değişikliği sonucunda ekstrem olaylardaki artıştan dolayı daha kırılgan hale gelecektir. Bu bağlamda, kentlerin sürdürülebilirliği için parklar ve rekreasyon alanları günümüzün değişken kent ortamında "kritik altyapılar" olarak öne çıkacaktır.

Kentlerimizin içindeki ekolojik temelli sistemleri analiz etmek ve bütünlüklü hale getirmek için yeşil ağ ve yeşil altyapı çalışmaları gündeme gelmektedir. Özellikle kentsel tasarım süreçlerinde dikkate alınabilecek enerji etkin strüktürlerden su geçirimli yüzey kaplama malzemelerine kadar detaylandırılabilir doğa-esaslı çözümlere dayanan bir yelpazede yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Kentlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için doğaldan insan eliyle oluşturulmuş olana kadar farklı ekosistemlerin (akarsu, tarım, yapılı çevre vb.) işleyişinin iyi anlaşılması, tasarım kararlarına yansımaları gereklidir. Kentsel tasarım uygulamalarında, kentte yaşayanlar için doğal ve kültürel yaşam konforunu gözeterek "Peyzaj Karakter Değerlendirme" yaklaşım ve araçlarının tasarım sürecine entegrasyonu önem taşımaktadır. Bu anlamda, yeşil altyapı ağlarının kurulması ve ilgili doğa-esaslı tasarım çözümlerinin dikkate alınması proaktif bir adım olarak süreci kolaylaştıracaktır.

Yeşil altyapı sistemleri ve doğa-esaslı çözümlerin yol göstericiliğinde kentsel tasarım projelerinin hazırlanması sorunların detayda ve uygulamada çözümünde önemli katkı sağlayacaktır. Örnekleme gerekirse, su-duyarlı kentsel tasarım, peyzaj şehirleşmesi gibi tasarım anlayışları da bu yönde gelişmektedir. Belirtilen tasarım yaklaşımlarında disiplinler arası çalışma ve çözümler arasında işbirliği gereklidir. Özellikle, sistem detaylarının geliştirilmesinde ilgili mühendislik alanlarının da tasarım süreçlerine dahil olduğu bio-mühendislik çalışması da önem kazanmaktadır.

II.3. Şehirlerimizde Kimlik, Planlama, Tasarım Yaklaşımlarının Sorun Odaklı Ele Alınması

II.3.1. Planlama Yaklaşımı

Sorun Alanı 1.1 Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetimsel Boyut:

Kentler, artan nüfusun ihtiyaçlarının çok ötesinde, olası her yönde yayılarak büyümektedir. Bütüncül planlama yaklaşımı ve kararlarıyla yönlendirilmeden yaygınlaşan kentlerimiz, yüksek maliyetli kentsel ulaşım ve altyapı yatırımlarının gerektirdiği, kentsel ve kırsal toprakların ekonomik olarak etkin ve verimli kullanılmadığı, talep fazlası emlak arzının olduğu, sürdürülebilir gelişmeden uzak bir kentleşme modeliyle gelişmektedir. Söz konusu bu gelişmeler, kentlerde olumsuz ekonomik maliyetlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Sürdürülebilir ve yaşanabilir mekânların gelişmediği, yaşam kalitesi düşük, kentsel kimliklerin korunamadığı ve geliştirilemediği kentsel mekânlar oluşmaktadır.

Kentsel çevrede kimlikli mekânların üretilmemesi bütünsel yaklaşımın eksikliğini ortaya koymaktadır. Üreticilerin hep parsel düzeninde tek tip bina üretmesi, aynı şema üzerinden hareket etmesi sadece parsel dayalı proje yaklaşımının kentsel mekân ve yaşam kalitesini sağlamak konusunda çözüm olmadığı sonucunu açık bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye’de bir bölgeyi, kenti ya da mahalleyi kendi özgün dinamikleri ile ele alan demografik, kültürel, sosyal, çevresel, ekolojik, ekonomik gelişmeleri değerlendiren bütüncül ve bütünlük bir yaklaşıma sahip planlama anlayışı ile bölge, kent veya kentsel alan planlama anlayışı yaygın değildir. Merkezi kuruluşların üst ve alt ölçekli planları re’sen yapma ve onama yetkileri sonucu, yerel dinamikleri ve özellikleri dikkate alınmadan alınan kararlar neticesinde yer kimliğini yok edici ve tehdit eden karar süreçleri yaşanmaktadır. Merkezi yönetim kuruluşlarının,

yerel yönetimlerin planlama yetkilerine doğrudan müdahaleleri sonucu yer kimliğine dair bazı öğeler kaybedilmektedir. Planlarda yapılan değişiklikler ve tadilatlar nedeniyle, mekânsal ve estetik açıdan birbirine uyumlu olmayan yapı ve dokular gelişmektedir.

Planlama pratiğinde şehir bütününe ilişkin planlar neredeyse unutulmuş durumdadır. Uygulama, mevzi planlarla yürütülmektedir. Sağlıklı bir kentleşme için yeterli büyüklükte kentsel gelişme alanı belirlenmemektedir. Mevzi plan uygulamalarının yaygınlaşması ile kentsel hizmetler için yeterli alan ayrılamamakta ve rant beklentisi (takipçiliği) artmaktadır.

Hızlı kentsel dönüşümü hedefleyen devlet politikaları sonucu, yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel mekân üretim biçimleri geliştirilmemekte; tarihi, kültürel ve doğal değerlerin kaybı önlenememektedir. Kentlerimiz gitgide tekdüze, birbiriyle aynılaştırmış mekânsal özelliklere sahip alanlar haline gelmektedir.

Diğer taraftan, gayrimenkul odaklı inşa edilen “kentsel dönüşüm alanları”nda, genelde kentlerin mekânsal, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel referansları göz ardı edilerek, kent kimliğine uygun olmayan yaşam alanları oluşmaktadır. Geçmiş dönemlerde, kentsel doku doğal çevreyle uyumlu ve kültürel yapıya bağlı olarak gelişirken, günümüzde gelişen teknoloji, yapı teknikleri, mülkiyet yapısındaki değişim ve kentsel yenileme projeleri kapsamında toplu konut üretimindeki standart yaklaşımlarla birlikte, kimliksiz ve birbirinin tekrarı kentsel mekânlar oluşmaktadır. Tek tip inşaat teknolojileri ve malzemeleri, binaların ve kentsel alanların aynılaşmasına ve standartlaşmasına neden olmaktadır.

Türk kentlerinin sorunlarına ait yaratıcı, yenilikçi ve özgün çözümler geliştirilememektedir. Mevcut planlama sürecinde, kentsel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik strateji ve ilkeler yeteri kadar vurgulanmamaktadır. Kent planlarına ve tasarım projelerine, mimariye, yer kimliğine dair somut ve somut olmayan değerler, kapsayıcı ve bütüncül bir bakış açısıyla yansıtılmamaktadır. Diğer taraftan, kent planlarında, kentsel tasarım projelerinde ve mimaride, yer kimliğine dair yalnızca belirli tarihsel dönemlere ait somut değerler ve özellikler seçmeci bir yaklaşımla öne çıkarılmaktadır.

Kentlerde yerleşik (meskûn) alanlarda tekil yapı değişimlerini amaçlayan parsel bazında yıkılıp yenilenmeler yoluyla yükselip yoğunlaşmalar ve bu eylemler sonunda kentin belleğinin yok edilmesinin yanı sıra her yöne düzensiz yaygınlaşarak büyüyen kentin bu faaliyetlerine yasal taban sağlanabilmesi, plan değişiklik kararları, mevzii planlar aracılığıyla yapılagelmektedir. Çok yönlü bütüncül planlamalar yerine parçacı yaklaşımlarla sürdürülmek istenilen bu uğraşlar sonucunda, sürekli olarak kentlerin çoğunda görülen benzer yapılaşma eğilimleri, kentlerin birbirlerine benzemeleri sonucunu doğurmaktadır. Buna bağlı olarak da, kentler yerel özgünlüklerini ve kent kimliklerini kaybetmektedirler. Kentlerin fiziksel mekânında olan değişiklikler, kentin özgün yapısına zarar vermeden, eski doku ile uyumlu bir biçimde tasarlanması gerekmektedir. Bunların yanı sıra, yapılaşmada dikkat edilmesi gereken, kentsel ve çevresel değerlere zarar vermemektir. Kentlerdeki sürdürülebilirlik ancak bu şekilde sağlanabilir. Yapısal değişime uğrayan önceki yerleşik alanlarla, yeni kentsel gelişme alanlarında ortaya çıkan, uyumsuz çirkin bir kentsel mozaik görünümüdür.

Bu oluşumun görünür nedeni, artık çağın gerisinde kalmış olan, durağan yapısıyla kentin gelişimlerine ayak uyduramayan, alternatif üretemeyen, esneklikten yoksun katı kalıpları, kesin plan hükümleri, normatif yapısı ve özellikle kentin özgün yerleşik doku özelliklerine uyumsuz aykırı geometrik öneriler getiren “İmar Plancılığı” anlayışıdır. Gelişmiş ülkelerde 50’li, 60’lı yıllardan sonra terk edilmiş olan “Master Plan” yaklaşımının bir adaptasyonu olan bu planlama yöntemi artık bırakılmış olmalıdır.

Bu planlama yaklaşımında ısrar edilmesi ile bu yöntemle, farklı sektörel gelişme hedeflerini dışlayan, tek seçenekli olarak üretilmiş üst ölçekli “Nazım Planlar”, onaylandıktan kısa süre sonra talepleri karşılama yetersiz kalarak raflarda unutulmakta; bunların yerine kentsel projeler, mevzii planlar ya da plan değişiklik kararları gibi parçacı yaklaşımlarla gelişme ve/ya da dönüşüm istemleri karşılanmak istenmektedir. Oysa ki; bütünden soyutlanan bu araçlarla yürütülen operasyonlarla yaratılan kaotik durumdan kaçınmak olanaksız olmaktadır.

“Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği”ni incelediğimizde 1/500.000 ölçekten 1/1000 ölçeğe kadar plan yapımına olanak sağladığı görülmektedir. Plan hiyerarşisinin ve planlar arasındaki uyumun yeterince sağlanamaması, uygulama ve izleme aşamasında kurumların yetersiz olması karşımıza çıkan sorunlardandır. Plan hiyerarşisi sağlanmalı, ihtiyaç duyulduğu durumlarda ara ölçeklerde nazım planlar hazırlanmalıdır. Büyükşehirlerde de 1/5.000 ölçekli ve 1/1.000 ölçekli imar planları eşgüdüm halinde hazırlanmalıdır. Kentsel tasarım rehberleri, uygulama imar planlarının zorunlu bir eki olarak onaylanmalıdır. 1/5000 ölçekli imar planları şematik hale getirilmelidir.

Şehir planı ile öngörülen yapılaşma ve nüfus büyüklüğü ve buna bağlı oluşacak olan ulaşım talebi-trafik talebinin ölçülüp değerlendirilememesinin sonucu trafik sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Planlama aşamasında ulaşım ile ilgili gerekli olan tüm analizlerin gerçekçi olarak yapılmış olması ve buna uygun ulaşım kararlarının alınması ve teknik altyapı alanlarının ayrılması, sonradan yaşanacak birçok soruna engel olabilecektir. Örneğin planlama sürecinde yol kapasite ve şerit sayısı itibarıyla ayrılan ve plana göre gerçekleşen bir ana arter yapılaşma sonrasında gerçekleşen ulaşım ve trafik talebine cevap vermediği için yolun yeniden genişletilmesine ihtiyaç duyulmakta ve bunun uygulanması ya yapılaşmadan dolayı mümkün olmamakta ya da çok büyük kamulaştırma bedelleri verilerek suretiyle gerçekleştirilebilmektedir.

Ülkemizde var olan nitelikli insan gücü ve bu gücün teknik altyapısı, kapsamlı projeler üretmekte ve ayrıntı düzeyi yüksek raporlar, ilkeler, kanunlar belirlemede oldukça başarılıdır. Bu çalışmaların bilimsel ve teknik düzeyi çok zaman tartışmaya konu olmayacak nitelikte olmasına karşın bu belge ve görüşlerin uygulamaya konu olması çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Aynı konuya ilişkin birden çok ve farklı kanun bulunması (çok kanunluluk), bunlar arasındaki çatışmalar, yönetmeliklerin çokluğu ve karmaşıklığı, kurumlar arasında kesişen sorumluluk alanları ve yetki karmaşası, iyi niyetle başlamış; ancak sonradan uygulamada soruna dönüşen nitelikli işgücünün düşünsel kurgularıdır. Ayrıca bu karmaşıklık yalnızca uygulamayı aksatmamakta, aynı zamanda kentsel mekânı kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeyi amaçlayan kesimlerin de denetimden uzak olmasını sağlamaktadır. Her kesim tarafından kolayca anlaşılabilir, sorun çözmeyi hedefleyen, tartışmayla belirlenen; ancak uygulamada tartışmaya yer açmayacak basitlikte olan politika, yasa ve ilke belgeleri, gündelik yaşamın arzulan biçimde gelişmesine olanak sağlayacak önemli bir atılım olacaktır.

Sorun Alanı 1.2 Mekansal (Yere Özgü) Boyut:

Kentsel simgeler, buluşma noktaları, meydanlar, caddeler ve sokaklar, kapalı-açık kamusal mekânlar, kent kimliğinin oluşmasında ve kentin kimliğinin tanınır hale gelmesinde önemli rol üstlenen yapı çevre elemanlarıdır. Bu tür mekânsal öğelerin planlama ve tasarımda girdi olarak kullanılmaması, imar mevzuatında yer almaması, kentsel mekânların monoton ve tekdüze tasarlanmasına neden olmakta ve kimlik oluşumunu engellemektedir. Kent kimliğinde etkin rol oynayan, kentin belirli açılardan panoramik görünümü, silüeti ve kentsel peyzajına yönelik değerlendirmelerin imar planlama sürecinde göz ardı ediliyor olması kimliksiz, birbirinin tekrarı ya da birbirleriyle ilişkisiz kentsel mekânların oluşmasına neden olmaktadır.

Planlama, mimarlık ve kentsel tasarımda, kent kimliğine dair özellikler salt mekânsal ve mimari özellikler olarak anlaşılmaktadır. Yeni gelişen alanlarda ya da mevcut kentsel alanların planlanma ve tasarımında, yere özgü sosyal ve kültürel boyutlar, yerel yaşam pratikleri, üretim ve tüketim modelleri, yerel kültür öğeler, toplumsal ve demografik yapı özellikleri çoğu zaman göz ardı edilmektedir.

Kentsel kimlik kavramının ve kimliğin ön plana çıkarılmasına yönelik çözüm arayışlarının sadece o kentin mimari biçimlerinin yorumlanması şeklinde algılanması, buna karşın tarihsel süreç içerisinde oluşan kente özgü kültürel miras, gelenekler, tarihi referanslar, yaşam biçimleri vb. göz ardı edilmesi kentsel kimlik arayış ve çözümlerini yetersiz kılmaktadır.

Kentlerin tarihi bölgelerinde genelde mekân kimliğinin korunamamasının arkasındaki temel nedenler, tarihi dokunun yıpranması, tahribatı veya yok olmasıdır. Buna karşılık, yeni gelişen kentsel alanlarda genellikle niteliksiz, yaşam kalitesi düşük ve birbirinin aynı mekânlar üretilmektedir. Plansız veya mevzi planlar eşliğinde kentlerin saçaklanarak hızla büyümesi sonucu, kent ve kır kimlikleri değişmektedir; kent-kır ayırımı ortadan kalkmaktadır. Kent çeperlerinde, kentle ilişkisi olmayan ve kente katılmayan bölgeler oluşmaktadır. Kırsal alanların kimlik özellikleri yok olmaktadır.

Kentlerin kimliğinde kritik önem taşıyan tarihi ve kültürel değerlerin korunması gerekir. Tarihi ve kültürel stoku hızla yenileme kaygısıyla, özellikle kentsel yenileme ve dönüşüm projelerinin uygulanma sürecinde kentsel kimliğe dair önemli değerler yok olmaktadır. Restorasyonlar her zaman özüne uygun olarak uygulanmamakta bunun sonucunda kimliğin önemli bir ögesi olan tarihi yapılar tahrip edilmektedir.

Korumayla ilgili yasal, yönetsel ve uygulamaya yönelik sorunlar, mekânsal kimliğin yok olmasına neden olmaktadır. Kent kimliğini oluşturan öğeler ve koruma kriterleri mevzuatta yer almamaktadır. Koruma mevzuatı, sadece alansal ve noktasal koruma üzerine odaklanmaktadır.

Özellikle, özel mülkiyete ait Sivil Mimari Mirasın, mülkiyet parçalanması ve ekonomik imkansızlıklar nedeniyle malikleri tarafından korunamaması, korumaya yönelik ilgili kurumlar tarafından verilen katkı paylarının yetersiz olması, bu bağlamda sürdürülebilirlik olgusunu da içerisinde barındıran yeni finansal araçların ve yönetsel yapılanmaların oluşturulamaması, kimliksiz kentlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Bir bölgenin sit alanı ilan edilmesinden sonra, korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersiz kalması, geleneksel dokularda ve tarihi kent merkezlerinde bakım-sızlık, köhneleşme, terk edilme ve çöküntü alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, yerel yönetimlerce hazırlanan imar planlarında tarihi kent merkezi ve dokularında dokuya uyumsuz yolların oluşturulması ve imar haklarını arttırıcı düzenlemelerin yapılması sonucu, geleneksel kent dokularının tahrip edilerek yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikleri ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar inşa edilmektedir. Bu tür gelişmeler aynı zamanda kentsel belleğin de yok olmasına neden olmaktadır. Aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşmasıyla gelen ulaşım ve otopark sorunlarıyla beraber, kimliksiz mekânlar oluşmaktadır.

Sürekli değişim değerine yapılan vurgunun bir diğer yansıması da yeni kentsel değerler üretmede yaşadığımız sorunlardır. Kalkınmamızda önemli bir pay sahibi olan turizm alanına bakacak olursak çok büyük oranlarda tüketime (oteller ve kitle turizmi) , doğal (dağ, güneş, deniz gibi) ya da tarihi değerlere (Bizans, Roma, Selçuklu, Osmanlı ya da Erken Cumhuriyet) bağlı kaldığımız görülmektedir. Niteliksiz bir getiri alanı olan tüketim sektörünün dışındaki mekânsal değerleri biz üretmediğimiz gibi hızla da tüketmekteyiz. Bu gerçek, kullanım değe-

rini öteleyen ve sürekli değişim değerini yücelten vurgunun kaçınılmaz yansımasıdır. Gündelik kullanımımıza yönelik, getirim kaygısı gütmeyen ve nitelikli mekânlar üretmek başta devlet olmak üzere tüm toplumsal aktörlerin sorumluluğudur.

Günümüzde kent ölçeğinde uygulanan “Tek Yapı Ölçeği Tescilli Yapı”, “Anıt Eser”, “Kentsel Sit Alanı” kavramları bir ölçüde kimlik korunması sürecine destek vermekte ise de yan-karşı-arka parselleri ile sınırlı kalmaktadır ve bütüncül olamamaktadır.

Sorun Alanı 1.3 Stratejik Mekansal Boyut:

Çağdaş şehircilik anlayışı ile “Stratejik Öncelikli Alanlar” da yürütülecek Kentsel Tasarım uğraşlarıyla bütünleşen, katılımcı plan-proje-uygulama bütünlüğü sunan ve kentsel mekân bütününde belirlenen “Stratejik Kentsel Gelişme Hedefleri” uyarınca tanımlanan “Alternatif Kentsel Gelişme Stratejileri” önerileri getiren “Stratejik Mekânsal Planlama” yaklaşımına, tüm dünyanın gerisinde kalınarak, bir türlü geçilememiştir. Bilinmelidir ki, “Stratejik Mekânsal Planlama” salt Ülke ve Bölge planlamaları gibi üst ölçek plan düzeylerinde değil, Kentsel ve Yerel düzeyde mekânların planlanmasında da başarı ile uygulanan ve bu yolla bütüncül plan kararlarına uyum sağlanabilen, dinamik, katılımcı bir planlama yöntemi yaklaşımıdır.

Kentin ana gelişme yönlerinin ve vizyonunu belirleyen 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarına uygun 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planlarının hazırlanması büyük önem arz etmektedir. Üst ölçekte alınan plan kararlarının aynı duyarlılıkla alt ölçeklere yansıtılmaması sonucu, 1/100.000 ölçekten, 1/5000 ölçeğe geçilmesi sırasında aradaki strateji ve vizyon değerleri atlanmakta ve yeteri kadar önemsizlenmektedir. Mevzuat gereği her ölçekte hazırlanacak Nazım İmar Planları yetkileri (Plan yetkisi olan diğer kurumlar hariç) Büyükşehir Belediye-lerinin yetkisindedir.

Ancak bu ölçekteki planlar hazırlanırken meskûn yerleşik alanlar, bu planlamaların dışında tutularak koruma bölgeleri kapsamına alınmalıdır. 1/25.000 ve 1/5000 ölçekli planlar, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarına uygun kentin gelişme alanlarında hazırlanmalıdır.

Çünkü meskun yerleşik alanlar ve merkez dokuları kentlerin tarihi kimliğini vurgulayabilecek yegane alanlardır ve günümüze kadar gelen planlama hiyerarşisinde çoğu kent merkezi, klasik planlama tekniği ile talan edilmiş durumdadır. Bu nedenledir ki bu alanlarda mevcut imar planları ile yapılanmalar durdurulmalı, 1/500 ölçekten başlayarak en azından günümüze uzanan kimlikli dokular kaydedilmeli ve kaybedilmemeli, kentsel tasarım projelerinin yapılması zorunlu hale getirilmelidir. Koruma bölgeleri olarak seçilen kent merkezleri, kentsel tasarım projelerinde alınan kararlar doğrultusunda tümevarım yöntemi ile çalışılarak 1/1000 Uygulama İmar Planı ve 1/5000 Nazım İmar Planı sıralamasıyla çözümlenmelidir.

Bununla ilgili olarak da; nasıl ki 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” kapsamında Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları kuruluyor ise Bakanlığa bağlı Kent Kimliği Koruma (Şehircilik) Kurulları kurulmalı, halen günümüze ulaşma mücadelesi vermiş geleneksel dokuların korunması ve yeniden “Kentsel Tasarım ve Yenileme” ölçeğinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Kentsel Tasarım ve Yenileme Projeleri”nin uygulama araçları ile birlikte mevzuata girmesi halinde başlangıç noktalarının halen korunabilmiş veya kent merkezleri olarak nitelendirilebilecek bölgelerin belirlenerek o bölgelerde başlanması önem arz etmektedir. Çünkü bu alanlardaki planlama çok aktörlüdür, detaylı çalışma gerektirir ve uygulama aşamaları oldukça güçtür.

Kent bütünü düzeyinde de Stratejik Mekânsal Planlama yaklaşımına geçildiğinde, bir üst planın ilke kararları uyarınca belirlenen “Stratejik Öncelikli Alanlar” ve bu kapsamda tanımı yapılan “Özel İlgi Odakları”nda katılımlı bir modelde doğrudan uygulamaya yönelik çok boyutlu “Kentsel Tasarım Projeleri” düzenlenmesi zorunluluk olmalıdır.

Değişim-dönüşüm uygulamalarının yönlendirilmesi ile parçacı yaklaşımlarla gelişen yenilemeler yerine, sürdürülebilir bir “kentsel yenileşme” nin sağlanmasında; benzer biçimde tarihsel kentsel yerleşme alanlarında, mekânsal kimliğin ve yere özgü değerlerin korunmasında da bütüncül bir yaklaşımla düzenlenen “Stratejik Kentsel Tasarım Projeleri”ne önemli görevler düşmektedir.

Sorun Alanı 1.4 Ekonomik Ve Siyasi Politikalar Boyutu:

Kentsel ve mekânsal kimliği etkileyen etmenlerin başında ekonomik ve siyasal gelişme dinamikleri ve politikalar gelmektedir. Küreselleşmenin, neoliberal politikaların ve kentsel alanlara yoğun göçün etkisiyle, kentlerimiz hızla büyümektedir. Kentsel gelişmeye yönelik kararların kâr-odaklı, kısa-vadeli bir anlayışla verildiği, kentsel rant baskısı altında hızlı yapılaşan kentlerimiz, yaşam kalitesi, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik niteliklerinden yoksundur. Özellikle kültürel ve çevresel değerler, hızlı kentleşme sürecinde göz ardı edilmektedir. Tarihi alanların gayrimenkul odaklı yenilenmesi sonucu, özgün değerler yok edilerek yerlerine; “tarihi gibi görünen” yapılar ve mekânlar inşa edilmektedir. Kentlerimizde çok-kültürlülük korunamamaktadır. Mekânsal sorunları çözmek amacıyla aceleci ve toptancı planlama yaklaşımları, özgün toplumsal grupların yaşam alanlarının ve kimliklerinin yok olmasına neden olmaktadır.

İmar planları, şehir ekonomisini belirleyen en temel enstrüman ve sistem olmasına karşın, uygulama sürecinde bu özellik, arsa ve yapılar üzerindeki değer artışları, emlak piyasası ve yatırımlar bakımından yeterince hesaplanmadığından kentsel gelişmenin ekonomisine katkı sağlamak üzere yönetilememektedir. Bunun sonucu imar planı ile oluşan ekonomik değer kentsel gelişme kapsamında donatı alanlarının elde edilmesi ve teknik altyapıya harcanması gerekirken, bu kapsamda kullanılamamaktadır. Şehirde yaşayan bütün vatandaşlar ve yatırım yapan tüm özel yatırımcılar açısından aynı zamanda kar ve maliyet paylaşımını gerektirmektedir. Bu yönüyle şehir ekonomisi ve şehir hukuku arasında optimum bir dengenin kurulması gerekirken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki şehir planlama sisteminde; çok güçlü olan ekonomik gruplar, karar verici erklerin üzerinde daha etkili bir yapıya sahip olabilmektedirler. Gelişmiş ülkelerdeki yatırımcı profili ve kentsel gelişmeden elde edilen kar değerleri kıyaslandığında, gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel gelişme aktörlerinden olan yatırımcıların kar marjının kıyaslanamayacak düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. İngiltere’deki kentsel sistem buna iyi bir örnektir. Londra’da yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarında üretilen toplam inşaat alanı konut alanı olması durumunda; % 40’ı, ticaret ve hizmet alanı olması durumunda ise %30’a yakın oranlarda kamuya devredilmektedir. Bu yüksek oranlar, kentsel gelişme ile elde edilen değer artışının ne kadar yüksek olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir. Bu bakımdan planlama sisteminin iyileştirilmesi halinde kamu kurumları çok büyük bir harcama yükünden kurtularak daha iyi hizmet sunacak düzeye gelebileceklerdir.

Ekonomik kazanımların toplumsallaşmaması konusunun ötesinde yaşam kalitesinin kırsal ve kentsel yerleşimlere yansımıyor olması daha başka sorunlara da neden olmaktadır. Bu sorunların en başında göçler konusu gelmektedir. Kırdan kente, kentten kente olan yalnızca kentsel nüfus yoğunluklarını arttırmamakta aynı zamanda başta İstanbul ve Ankara olmak üzere diğer göç alan kentler gibi büyük kentlerde nüfus yoğunluğuna bağlı sorunlar oluş-

turmaktadır. Türkiye’den yurt dışına olan göçlerde ekonomik nedenlerden sonra en önemli sorun başlığı olmakta ve yurt dışından tersine göçün (beyin göçünün) istenilen düzeyde gerçekleşmemesinin de önemli etkenlerinden biridir.

Bu açılardan yaklaşıldığında gündelik yaşamla doğrudan ilişkili olan yaşam kalitesi konusunun uluslararası, ulusal, bölgesel, kentsel ve kırsal farklı ölçeklerde karşılığı olduğu görülmektedir.

Başta planlama ve tasarım olmak üzere kamuyla ilişkilendirilebilecek tüm ekinliklerin (kamu yönetimi, iktisat ve genel anlamda siyaset) insanların yaşam kalitesini arttırmayı amaçladığını düşünebiliriz. Var olan iktisadi politika düzeninde materyal kaygıların bu amacın önüne geçtiğini vurgulamak olasıdır ancak ekonomik kazanımların da yaşam kalitesini artırma güdüsüyle ortaya çıktığını unutmamak gerekir. Materyal kazanım güdüsünün kaçınılmaz olduğu bir düzende bunun bir araç olduğunu, temeldeki amacın yaşam kalitemizin artırılması olduğunu unutmamak gerekir. Ancak bu şekilde nesnelere ve mekânların tüketiminden öte hazlar aranmaya başlanacak, çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşılacak ve yaşamdan beklenen gerçek haz ve mutluluk bulunacaktır.

Kaçınılmaz olarak oluşan olumsuzlukların giderilmesi kadar kazanılan olumsuzlukların da toplumsal yarar için kullanılması gereklidir. Yaşam kalitesinin artırılması konusunda arazi üzerinden elde edilen değer artışları kullanılabilir önemli bir gelir kaynağıdır. DOP ve KOP uygulamaları ile sınırlı ve verimsiz şekilde kullanılan kamusal (kentsel) hakları yaşam kalitesi gözetilerek daha çeşitli ve verimli şekillerde kullanmak olanaklıdır. Günümüzde bu haklar siyasi bağlantısı kuvvetli olan ve bireysel çıkarlarını ön planda tutan bireylerin kazancının daha da artması için kullanılarak heba edilmektedir. Böyle bir dönüşümün gerçekleşmesi yalnızca yasal düzenlemelerle değil toplumsal bilincin yükseltilmesi ve fedakârlıklarla sağlanacaktır.

Kentsel dönüşüm uygulamaları bu amaç için bir olanaktır. Ancak gerektiği şekilde kullanılmakta, kentsel rantlardan belirli kesimlerin yararlanması sağlanmaktadır.

Arsa değerinden kaynaklanan kazanımları bireylerin sahiplenmesi ve bu kazancını bireysel bir üretimle ilişkilendirmiş bile olsa arsa değerlerinin oluşumu kolektif bir çabanın ürünüdür. Bu çabaya tüm kentsel, mekansal, ülkesel aktörler katılırlar. Bazı mülk sahiplerinin kabul ettiği olumsuzluklar başka mülk sahiplerinin olumsuzluğuna dönüşebilir. Bu süreç içinde oluşan olumsuzlukların ve olumsuzlukların paylaşılması kentsel ya da kırsal ortak yaşamın bir koşuludur.

Sorun Alanı 1.5 Bilgi Kaynakları Boyutu:

Kentsel kimliğin korunmasında bilgi kaynaklarının etkin kullanılmaması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel kimliğin korunması için, kentlere ait kapsamlı bilgiye hızlı ve etkin şekilde ulaşılması gerekir. Bir kentin geçmişine ve günümüze dair özellikleri hakkındaki bilgilere etkin ve hızlı ulaşılması, geleceğe yönelik kimlik özelliklerinin korunması ve yeni kimlik kurgularının geliştirilmesi için şarttır. Günümüzde, kentlere dair bilgi kaynaklarına hızlı ve etkin ulaşulamamaktadır; yere özgü bilgiler, planlama ve tasarım sürecinde yeterli düzeyde değerlendirilememektedir; planlarda ve tasarım projelerinde yeterli düzeyde kullanılmamaktadır. Kentlere dair, hızlı erişilebilir, kamu kurumlarının ve üniversitelerin kolaylıkla kullanabileceği, kullanıcı dostu dijital veri tabanlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ve kentlerin karşılaştırılmasına imkân verecek veri altyapısı eksiktir. Yerleşme yerleri bazında neredeyse hiç veri toplanmamaktadır. İstihdam, gelir

ve yaşam kalitesine ilişkin verilerin çoğunluğu Düzey-2 bazındadır¹. İl ve ilçe bazındaki veriler, idari sınırları dikkate aldığı ve kır-kent ayrımını barındırmadığı için kentsel yaşam kalitesinin ölçümünde kullanılamamaktadır. Diğer bir ifadeyle kentsel yaşam kalitesi ve kentsel hizmetlerin kalitesi ölçülememektedir. Ayrıca, TÜİK'in kent ve kır detayında verileri takip edecek bir birimi bulunmamaktadır. TÜİK, veri paylaşımında kamu kurumları ve üniversitelerle yeterli düzeyde işbirliği yapmamaktadır. Planlama, tasarım ve araştırma verilerinin kamu kurumları ve üniversitelere parasal karşılık istenmeden TÜİK tarafından sunulması gerekmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın resmi internet adresinde yer alan resmi istatistikler sadece çevre ile sınırlıdır; şehircilik ile ilgili herhangi bir istatistik yayımlanmamaktadır. Hâlihazırda geliştirilen CBS uygulamalarının çıktıları da kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Karar alıcıların ve üst düzey idarecilerin kalkınma ve planlama ile ilgili temel kavramlara, başlıca politika alternatiflerine, uygulama seçeneklerine aşina olmaması ve bu bilgilere kolay erişememesi (kişiye ve kuruma hapsolmuş bilgi birikiminin varlığı ve temel ilke, usul, esas ve kılavuz dokümanların eksikliği nedeniyle), yenilikçi ve özgün vizyonların oluşturulması ve akıllı kent yönetimi ve planlama araçlarının geliştirilmesini ve hayata geçirilmesini neredeyse imkânsız kılmaktadır.

II.3.2. Tasarım Yaklaşımı

Sorun Alanı 2.1 Doğal Ve Ekolojik Değerler Boyutu:

Kentlerin doğal ekolojik koridorları olan vadi tabanları, nehir, göl, gölet, deniz gibi su varlıkları, coğrafya, topoğrafya, iklim gibi doğal öğeleri, kent kimliğinin önemli bileşenleri olmasına rağmen; bu etkenler kent planları hazırlanırken yeterli düzeyde göz önüne alınmamaktadır. Kentlerimizin tarihi ve kültürel, doğal ve çevresel, toplumsal ve ekonomik bileşenleri ve değerleri, kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde yeterli düzeyde incelenmemektedir ve planlama sürecinde girdi olarak kullanılmamaktadır. Kentsel kimliğin çok-boyutlu ve çok-bileşenli yapısına ilişkin koruma-kullanma dengesini gözetecek özel planlama yaklaşımları geliştirilmemektedir; hatta bu alanlar rant baskısı altında gözden çıkarılmaktadır.

Günümüzde yaşanan makro-ekonomik, ulusal ve uluslararası siyasi gelişmelerin sonucunda, kentlerin tarihsel gelişme evrelerinde zamanla oluşmuş ve anılarda yer etmiş olan geleneksel değerleri, yerleşik yapıyı, kentsel doku özelliklerini, alışlagelmiş kent imgesi ve kent görünümünü, kentin yeşil varlığı ile kentsel peyzaj değerlerini yok sayan; sınırlı kent toprağında 'parsel bazında' yıkılıp yenilenmelerle yoğunlaşan kentsel alanların oluşumuna bırakmıştır.

Sorun Alanı 2.2 Toplumsal-Kültürel Değerler Boyutu:

Kentsel kimliğin korunması için, sadece mimari ve kentsel tasarım stratejileri ve politikaları geliştirmesi hedeflenmektedir. Kentsel kimliğin toplumsal, kültürel, ekonomik, çevresel ve ekolojik bileşenleri göz önüne alınmamaktadır. Kentlerdeki çok kültürlülük korunmamaktadır; İstanbul Sulukule'de olduğu gibi belirli toplumsal gruplara ait kentsel mekânlardaki sorunları çözmek adına aceleci ve toptancı planlama yaklaşımları, bu bölgelerin kimliğinin yok olmasına neden olmaktadır. Ayrıca fiziksel planlamanın yanı sıra, kent kimliğinin korunması ve yeni yerel kimliklerin geliştirilmesi için yasal, yönetsel ve finansal teşvik mekânizmalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

¹ Bakanlar Kurulu Kararı'yla bölgesel düzeyde istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyoekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir İstatistik veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması tanımlanmıştır. Bu sınıflamaya göre istatistik açıdan Türkiye'de 12 Düzey 1, 26 Düzey 2 ve 81 Düzey 3 (İller) İstatistik Bölge Birimleri belirlenmiştir.

Sosyal yapı olarak mahalle kültürünün tekrar canlandırılması için nasıl bir yol izleneceğine dair yasal ve yönetsel bir yol haritası bulunmamaktadır. İnsan faktörü ve özellikle toplumsal kimlikteki en önemli unsur olan ailenin ihtiyaçları göz önüne alınmadan mekânlar şekillenmektedir. Görelî olarak değerli kentsel alanlarda, yenilenmeler yoluyla aşırı rant beklentilerinin körüklediği değişim-dönüşüm uygulamaları sonrasında, kentlerde geleneksel değer ve varlıkları ile tanım-anlam ve kendine özgü isimler taşıyan kentsel mekânların 'kültürel kimliği'ne ilişkin nitelikleri yitirilmektedir. Bu olgu, kimlik ve bellek yitimi, kültür bunalımı veya "kentsel mekân erozyonu" olarak adlandırılabilir. Kentlerde çeşme, cami, kahvehane, okul gibi alanlar, bir çınarın etrafında gelişmiş meydanlar, komşuların sohbet ettiği sokaklar, yaşanmış alanlardır; mekânsal ve toplumsal belleğin parçalarıdır. Bu alanların toplum için anlamı ve önemi göz ardı edilerek hızla değiştirilmektedir. Kentsel dönüşümün hızla hayata geçirilme baskısı sonucunda, mekânsal ve toplumsal bellek tahrip veya yok edilmektedir. Örneğin, sokak, cadde, mahalle, park, köprü, meydan gibi alanların isimleri kolaylıkla belediye meclis kararıyla değiştirilmektedir; kendi döneminin sivil mimari özelliklerini gösteren yapılar, kamusal açık alanlar hızlı planlama kararlarıyla yok edilmektedir. Koruma kurullarının yetki alanı dışında olduğu için bu tür alanlar korunamamaktadır; böylece mekânsal ve toplumsal belleğimiz yok edilmektedir.

Gelişen ve değişen yaşam koşulları, araç sahipliğinin artması, kent çeperlerindeki yüksek katlı yapılarda barınma tercihleri gibi etmenlerle mahalle kültürünün aidiyet, yardımlaşma ve dayanışma duyguları yerini bireyselleşmeye bırakmaktadır; bu duygulardan yoksun bireylerin kente ve kent kimliğine sahip çıkmaları güçleşmektedir. Güçlü bir aidiyet için sosyal yapıyla etkileşim gerekir. İnsanların yaşamında bu etkileşimler toplumsal, ekonomik, kültürel nedenlerle yetersiz gelişmektedir. Bunun sonucunda toplumsal ayrışma ve dışlanma problemleri ortaya çıkmaktadır.

Sorun Alanı 2.3 Yaşam Ve Mekan Kalitesi Boyutu:

Kentli insan, "Öncelikle Yayadır" ilkesine karşın yayaya ait olması gereken kentsel mekânlar, motorlu araçlarca işgal edilmiştir. Kent merkezleri, merkezi iş alanları, büyük bir hızla transit geçen araç trafiği tarafından sürekli çığnenmektedir. Kent merkezlerinden, belli bir yere (Limana, Hava alanına, terminale), belli bir zamanda erişmeyi hedeflemek, kent içi yollarını, bulvarları, hız yollarına dönüştürmektedirler.

Buna karşın, sosyal ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde, yıllarca önce önemli bir Paradigma Değişikliği yapılmış; uluslararası 'Yaya Hakları Bildirgesi' esasları uyarınca "Kentsel Mekânları Öncelikle Kullanma Hakkının Yayanın" olduğu ilkesi benimsenmiştir. Bu bağlamda, motorlu araç trafiğinin kentin yaya mekânlarına girmeleri yasaklanmış ya da bunlar, tasarım hızları çok düşürülerek mekânı yayalarla saygılı biçimde paylaşmak zorunda bırakılmışlardır. Kentsel ulaşım planlaması çıktıkları uyarınca, kentsel ulaşım, yaya ve bisiklet kullanımı yanı sıra yer altı ve yerüstünde raylı toplu taşıma araçlarıyla çözümlenmiştir.

Motorlu araç trafiğini rahatlatmak, tasarım hızını arttırmak için vaktiyle yapılmış olan kentsel mekânda büyük alanlar kullanan çok kotlu 'Spagetti Kavşaklar' in yapımından artık vaz geçilmiştir. Bunlardan boşalan alanlar yeniden rekreatif amaçlarla düzenlemeye konu edilmektedir.

Mekân kalitesinin, düzenlemelerdeki ayrıntılarda gösterilen duyarlılıkla açıklanması bakımından, İTÜ'nün eski değerli hocalarından Prof. Oelsner'in bir özdeyişi çokça anımsanır: "Kentlerde kaldırım yüksekliği, uygarlık düzeyi ile ters orantılıdır." Günümüzde bu sözün bir benzeri de temel bir doğruyu yansıtmakta olup, şöyledir: "Kentsel mekân kalitesi,(araç trafiği için öngörülen) tasarım hızı ile ters orantılıdır."

Bulvarlar, kelime anlamına uygun olarak, üzerinde bulvar kafelerinin bulunduğu gölgeli geniş kaldırımları ve geniş orta refüjleri ile birlikte, 'promenat' - gezinti alanları olup, yaya üstün mekânlardır. Kentlilerin (ölçülü) toplanma alanları olan kent meydanları yanı sıra taşıt trafiğinden arındırılarak yayalaştırılmış tematik sokaklar ve kentsel ekolojik yenileme alanları ile ekoloji yaşam koridorları da gürültüden arındırılmış düzenlemelerle, karşılaşma ve kentsel etkinliklerle buluşma alanlarıdır.

Yapılaşma nizamı, güneş, ışık, mahremiyet ve temiz hava gibi temel kentsel haklara riayet edilmeden belirlenmektedir. Yapılaşmanın ve tasarımın tek sınırlayıcı unsuru emsal (inşaat alanı) olarak ele alınmaktadır; komşuluk ve temel kentsel haklar yan parseldeki imar hakkı üzerinde belirleyici olamamaktadır. Bugünün kentlerinde yerin kimliğine dair özellikler, mahalle ve yer aidiyetini geliştirememektedir. Güçlü yerellik ve aidiyet duyguları yaratamamaktadır.

II.3.3. Uygulama Yaklaşımı

Sorun Alanı 3.1 Mevzuat Boyutu:

Son yıllarda; engellilerle ilgili kanun ve yönetmelik değişikliklerin yapılması, plan yapım tekniği kapsamında önemli yeri olan "eşik analizi" konusu OSB yönetmeliklerinin içinde hükümlendirilmesi, bazı kanunlarda, sektörel ayrıcalıklarla önemsizleştirilen fiziki planlama konularının, gene aynı kanunların (organize sanayi bölgeleri, teknoloji gelişim bölgeleri ve endüstri bölgeleri) yönetmeliklerinde kapsamlı olarak yer alması, araştırma, yer seçimi ve kademelendirilmiş planlama konularına çok detaylı bir şekilde yer verilmesi, Belediyelerde "imar komisyonları" nın zorunlu kılınması, "Kent Konseyi" kavramının mevzuata girmesi, koruma eylemine önemli katkılar sağlayabilecek olan, 2004 yılındaki, 5226 sayılı Kanun' un yenilikler getirmesi ve bununla birlikte koruma ve yaşatma çalışmalarının etkinleşmesi ve yaygınlaşması, çevre ile ilgili uluslararası sözleşmelerin kabul edilmesi, Büyükşehir belediye sınırlarının (alanı) genişletilmesi, afet konuları ile ilgili çeşitli yönetmeliklerin yürürlüğe girmesi, kentsel tasarım konularının mevzuat içinde yer alması, Bütünleşik Kentsel Gelişim Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023) KENTGES Yüksek Planlama Kurulu' nun 25.10.2010 tarih ve 2010/34 sayılı kararı ile kabul edilerek ve 4 Kasım 2010 tarih ve 27749 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması, "Stratejik Mekansal Planlama" yaklaşımının mevzuata dahil edilmesi, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile planlama alanı kavramının daha net olarak tanımlanması ve veri olarak değerlendirilecek planların kademededen çıkarılması, Kentsel Dönüşüme ilişkin kolaylaştırıcı araçların oluşturulması, olumlu olarak nitelenmesi gereken süreç ve durumlardır. Kadastro çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış, sayısallaştırma ve yenileme çalışmaları devam etmektedir. CBS uygulamaları yaygınlaşmaktadır. ÇDP'ler ve kıyı kenar çizgileri büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Yukarıda ifade edilen olumlu gelişmeler, genellikle mevzuat içinde yer alan konular olup, uygulama yönünden çeşitli yetersizlikleri de barındırmaktadır.

Kamu kurumlarınca yürütülen şehir planlarının, hazırlanma ve onay süreci ve sistemi, gerektiği kadar bilimsel ve diğer uzmanlıklara göre uygun hazırlanmadığı için planlama süreci verimli olarak işlememektedir. Kamu kurumları, imar uygulaması aşamasında yaşanan hukuki süreç (itiraz, davalar ve iptaller) ve uygulama sürecinde yaşanan diğer uygulama sorunları ile çok büyük bir zaman ve çaba harcamaktadır. Bu durum sistemi sorgulayarak ıslah etme fırsatı vermediğinden bu sorunun sürekli bir biçimde devam etmesine neden olmaktadır. Ayrıca, uygulamada yeterli çeşitlilikte enstrüman geliştirilememiştir.

Kentsel yapılaşmayı şekillendiren kanun ve yönetmeliklerde belirlenen yapılaşma standartlarının ve biçimlerinin, ülkenin her bölgesinde aynı şekilde uygulanıyor olması, kentlerin hali hazırda öne çıkan kimlik öğelerinin vurgulanmasını ve görünür hale gelmesini engellemektedir; süreç içerisinde yok olmasına neden olmaktadır. Söz konusu kanun ve yönetmelikler kapsamında, konut alanlarına ilişkin belirlenen yapılaşma düzeni ve yoğunluğuna ilişkin standartların parsel bazında ve tek tip yapılaşmayı yönlendirici nitelikte olması nedeniyle, konut yerleşim alanlarında mahalle ölçeğinde kentsel ve sosyal teknik altyapısıyla birlikte yaratıcı ve kimlikli kentsel mekânların kurgulanması güçleşmektedir.

Diğer taraftan, imar planlarında açık ve yeşil alanlara ilişkin standartların sadece kişi başına düşen yeşil alan metrekaresi olarak tanımlanmış olması ve kent içinde büyük kent parklarının, kent ormanlarının, botanik bahçelerinin vs. oluşturulmasına yönelik herhangi bir tasarım kriteri ve yaptırımın olmaması nedeniyle, kent içindeki yeşil alan sistemi mahalle aralarındaki küçük ölçekli parklar, oyun alanları vs.den öteye gidememektedir. Dolayısıyla kent bütününde, kent kimliğinin önemli bir bileşeni olan açık-yeşil alan sistemleri kurulamamaktadır.

“Kentsel Tasarım” kavramının mevzuatla planlama sistemine tanım olarak girişi 2014 yılıdır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde *“Doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik özellikler ile arazi yapısı dikkate alınarak, tasarım amacına göre kütle ve yapılanma düzeni veya açık alan düzenlemelerini içeren; taşıt ulaşımı, otopark ve servis ilişkileri ve yaya dolaşım ilişkilerini kuran; yapı, sokak, doku, açık ve yeşil alanların ilişkisini ve kentsel mobilya detaylarını gösteren; altyapı unsurlarını bütüncül bir yaklaşımla disiplinler arası olarak ele alan; imge, anlam ve kimlik özelliklerini ifade eden; tasarım ilke ve araçlarını içeren uygun ölçekteki projeyi”* olarak tanımlanmıştır. Ancak her ne kadar mevzuata girmiş olsa da henüz “ölçek, yetki, zorunluluk, sorumluluk” gibi açıklamalarının olmaması sebebi ile planlama sisteminde etkin ve verimli kullanılamamaktadır.

Planların bütünselliğini bozan parsel bazındaki plan tadilatları ve iptaller-yürütmeyi durdurma kararları hem planın işlerliğini ortadan kaldırmakta hem de vatandaşın mağdur olmasına sebep olmaktadır. Plan onaylanmadan önce şeffaflık ilkesi baz alınarak ilgili tüm kurumlar ve mülkiyet sahipleri plan yapım sürecine dahil edilmeli böylece plan onaylandıktan sonra yapılan plan tadilatları ve açılan davaların önüne geçilmelidir.

Sorun Alanı 3.2 Yönetim Boyutu:

Belediyelerin içinde bulunduğu mali sorunlar, planlamada artan merkezileşme eğilimi, kurumsal ve insan kaynakları eksiklikleri, merkezi yönetim kurumları tarafından belirlenecek yeni şehirleşme vizyonunun yerel ölçekte uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Diğer yandan, iyi kentsel uygulamaların desteklenmesi ve teşvikine yönelik mekanizmalar sınırlı kalmaktadır.

Sorun Alanı 3.3 Denetim Boyutu:

Plan kademelenmesindeki kopukluklar da süreklilik başlığı altında değerlendirilmesi gereken önemli bir sorun alanıdır. Yaşam kalitesini arttırmaya yönelik üst ölçek politikaların mekânsal düzeninin sağlanması ulusal ölçekten başlayan bölge planlarıyla devam eden ve uygulama imar planıyla sonlanan bir sürecin sonucudur. Bu politikalar farklı sektörel planlarla ve mimari projelerle de desteklenmelidir. Üst ölçekli planların ilke ve politikalarının yansımaları alt kademe planlarda ve mimari projelerde kesinlikle aranmalıdır. İlke ve politikaların yaşama geçirilmesi ve başarısı ancak sürekliliğin ve uygulama sonrasında da denetimin sağlanmasıyla olanaklıdır.

Üretilen planlarda çizgisel olarak ifade edilemeyen hükümler genel ve özel plan notları olarak belirlenmektedir. Plan notları plan gösteriminin yetersiz olduğu durumlarda kullanılmakta ancak sözel ifadeler içerdiğinden ve yoruma açık olduğundan uygulayıcılar tarafından çoğu zaman kötüye kullanılabilir.

Sorun Alanı 3.4 İmar Uygulama Boyutu:

Planlama sistemiyle ilgili yaşanan diğer en büyük sorunlardan diğeri ise donatı alanlarıyla ilgilidir. İmar planları hazırlanırken sosyal ve teknik donatı alanı olarak ayrılan şahıs yerlerinin çok uzun süre geçtiği halde kamulaştırılamaması sonucu hem arsa maliki mağdur olmakta hem de yüksek arsa maliyetlerinden dolayı kamu tarafından elde edilemediği için hizmet vereceği nüfusa hizmet verilememektedir.

Arsa değerlerinin değişimi üzerinden elde edilen getirilerin cazibesi tüm kentleşme sürecini etkilemektedir. Değişim değerinin yükseltilmesi şekilde tariflenebilecek bu durumun olumsuz yansımalarını çarpık yapılaşma, hava kirliliği, trafik yoğunluğu, artan kira ve satın alma fiyatları gibi birçok olumsuzlukla deneyimlemekteyiz. Gündelik yaşam kalitemiz çok sınırlı bir kesimin kazancıyla dramatik bir şekilde düşmektedir. Ancak yaşam kalitesine yapılacak vurgu değişim değeri yerine kullanım değerinin kentsel gelişmeyi yönlendirecek güç olarak gündemimize girmesine olanak sağlayabilir. Bakış açısındaki bu değişim gündelik yaşam mekanlarımızın (kırsal ya da kentsel) metalaşmasının, bu mekanların yalnızca alım-satımına konu olan bir ürün olarak görülmesinin önüne geçmemize olanak sağlayabilir. Bunu sağlamak için toplumsal bilinçlenmenin gerçekleşmesinin yanında arazi değişim değerlerinin (rantların) sınırlanması ve toplumsallaşması konusunda yapılacak çalışmalar da önemlidir.

Türkiye'nin kazandığı ekonomik kazanımlar kendilerini kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla ya da harcama istatistikleri olarak gösterirken bu olumsuzluğun toplumsallaştığını söylemek pek olanaklı değildir. Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik gelişmişlik durumunun gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerdeki ekonomik gelişmişlik durumundan ayrılmasını sağlayan en önemli farklılık kazanımların toplumsallaşmaması sorunudur.

Sorun Alanı 3.5 Kentsel Altyapı Boyutu:

Yaşanılabilir kentsel mekânların, sağlıklı, güvenli, yeterli olması, (işe-okula- çarşıya- kentsel hizmetlere) erişilebilir olması, insan ölçeğinde, doğaya-yeşile yakın, yaşamı kolaylaştıracak niteliklerde olması gerekmektedir. Oysa ki, kentler genellikle insanca yaşam standartlarını sağlamaktan uzak, çok yoğun, kalabalık, hizmetleri yetersiz, usulünce düzenlenmemiş, çoğunlukla bakımsız bırakılmış mekânlarda, güvensiz, trafik ve terör tehlikelerine açık, sürekli şantiye görünümünde ve çok yüksek ve yoğun yapılaşma ile insandan uzak, fiziksel ve görsel anlamda kirletilmiştir.

II.3.4. Katılım

Sorun Alanı 4.1 Toplumsal Katılım Boyutu:

Sorun olarak karşımıza çıkan bir başka durum ise planların, ilkelerin ve düşüncelerin sürekliliğinin sağlanamamasıdır. Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi yapısal ve kapsamlı bir sorunun uzun erimde farklı projelerle farklı aktörlerle ve belki farklı kuşaklarla çözülebileceği, sürdürülebileceği ve geliştirilebileceği kaçınılmazdır. Bunun için niyetin, kurumların, uygulamaların ve denetimin devamlılığı şarttır. Yaşam kalitesi konusunun temel ve öznel insan gereksinimlerine dayanması bunu siyaset ve ölçek üstü bir konu yapmaktadır.

Üst ölçek plan, proje ve politikaların belirlenmesinde de parçadan bütüne giden yaklaşımların denenmesi gereksinim duyduğumuz yaşam kalitesi standartlarının yakalanmasında, iktisadi olumsuzlukların toplumsallaşmasında ve proje çeşitliliği ile yerele özgü başarılı politikaların şekillenmesinde önemlidir.

Yaşam kalitesi uygarlıkların gelişimi süresince farklı biçimler aldığı gibi sürecin bir zamanında farklı anlamlara da bürünmektedir. Dolayısıyla hem nesnel hem öznel bir yönü bulunmaktadır. Yerleşimler özelinde düşünüldüğünde ise farklı yerelliklerin farklı yaşam kalitesi beklentileri olduğunu ve dahası bu beklentileri gerçekleştirme yollarının da farklı olduğunu düşünmek gerekmektedir. Farklılıklara bu kadar bağlı, karmaşık bir yaşam kalitesi sisteminin anlaşılması, irdelenmesi ve planlaması özgün bilgiye ulaşmakla olanaklıdır. Bu da katılım süreçlerinin kullanılmasını zorunlu kılar.

Planlama ve tasarım süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin katılımı yetersizdir. Planlama ve tasarım süreçlerinde uygulanan katılım süreçlerinden alınan geri bildirimler, plan kararlarına ve tasarım projelerine yeterli düzeyde aktarılamamaktadır. Katılımlı planlama ve tasarımın yeterli düzeyde uygulanamaması nedeniyle, toplumun farklı kesimlerinin buldukları yere karşı olan farkındalığı arttırılamamaktadır; yerellik ve aidiyet duygusu gelişmemektedir. Daha gelişmiş yönetim modellerine ve araçlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Toplum genelde özel mekânlarına göstermiş olduğu ilgi ve özeni, ortak kamusal alanlarda göstermemekte, bu durum da kentsel kimliğin idame ettirilmesinde sorunlara sebep olmaktadır.

Katılım süreçleri bir süredir ülkemizde uygulamadadır. Yasalarda yer alan zorunluluk ve bazı iyi niyetli oluşumlar katılım süreçlerinin gelişmesi yolunda önemli adımlardır. Genellikle katılımcılar ve düzenleyiciler açısından özverili bir çaba gerektiren bu süreçler zamanla işlemez hale gelmiştir. Yalnızca sivil toplum temsilcileri ve bireyler için değil kamu görevlileri için de katılım süreçlerinden beklenen sonuçların alınamaması aktörler arasında bir yılgınlığa neden olmuş, katılıma ve potansiyellerine olan inancı azaltmıştır.

Sorun Alanı 4.2 Mesleki Katılım Boyutu:

Türkiye şehir planlama sürecinde şehirleşmede yaşanan birçok sorun, hazırlanan şehir planlarının şehirle ilgili her uzmanlık açısından yeterince etüt edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Lisans eğitiminden sonra şehir planlamanın temelinde yer alan bilimlerden; şehir ekonomisi, şehir sosyolojisi, şehir ekolojisi, ulaşım mühendisliği, şehir hukuku ve peyzaj mimarlığı gibi uzmanlık eğitimini yapmış uzmanlar tarafından kentsel planlama yürütülmelidir. Planlama çalışmalarında, plan sürecinde farklı konularda gerektiğinde detaylı proje ölçeğine inilerek fizibilite yapılabilmesi ve şehir planlama ile ilgili farklı disiplinlerin entegre bir şekilde çalışabilmesine olanak tanıyan plan grupları oluşturulmalı ve planlama çalışmaları bu gruplar tarafından yürütülmelidir. Bu gruplarda yer alan uzmanların hem şehir planlama uzmanlıkları hem de diğer uzmanlıkları birden olmalıdır.

Planlama, Mimarlık, Kentsel Tasarım, Peyzaj Mimarlığı ve diğer ilgili meslek alanlarının eğitim programlarında yer kimliğine yönelik yeterli bilgi ve donanım verilmemektedir. Eğitim programlarında, yerel öğelerin evrensel değerlerle birlikte ele alındığı bir yaklaşım yoksunluğu bulunmaktadır.

Şehir planlama yapısı gereği birçok sosyal bilim ve mühendislik alanından katkı alarak yürütülmesi gereken bir faaliyetdir. Günümüzde plançıların bütün bu alanlarda karar üretmesi imkânsız hale gelmiştir. Kent planlama ve tasarımda, kent kimliği, yaşam kalitesi, sürdürü-

lebilirlik gibi konulardaki standartları, teknik birikimi ve güncel gelişmeleri, şehir planlarına aktaracak yönlendirici rehber ve kılavuzlar bulunmamaktadır. Örneğin afet risklerinin şehir planlarına hangi ölçekte nasıl eklenilebileceğini anlatan bir kılavuz bulunmamaktadır. Bu nedenle, planların mevcut durum analizleri ile nihai karar paftaları arasında bir kopukluk oluşmakta, deprem riski olan/olmayan, soğuk/ılıman, tarihi/modern nitelikleri olan tüm alanlar için neredeyse aynı mekânsal çevreler üretilmektedir.

Mimarlık Fakültesi bünyesindeki meslek alanlarında, “Planlama–Proje” hazırlama-uygulama konularında insan kaynağını yetiştiren eğitim sistemi tekrar gözden geçirilmelidir. Dört yıllık lisans eğitimi sonrası, her şeyi yapabilme yetkisi olan plancılar, mimarların, kentsel tasarımcı ve peyzaj mimarlarının yetki ve sorumlulukları yeniden tanımlanmalıdır. Yapılacak işin tanımına göre farklı ihtisas programları tanımlanmalı; akademik eğitimin yanı sıra, uygulama alanındaki mesleki deneyimi de göz önüne alınmalıdır.

III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.1: Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetmelik Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.1	Planlamada çoklu hukuk sisteminin önlenmesi için, ŞEHİRCİLİK ÇERÇEVE KANUNU hazırlanmalıdır.	“Kanunların teklifi ve genelliği” olarak ifade edilen hukuk prensibinin aksine, aynı konuda farklı kanunların bulunması “çoklu hukuk” durumunu ortaya çıkarmaktadır. Kanunlar arası seçme serbestisini getiren “çoklu hukuk” sistemi, “hukuki belirlilik” yönünden kurallar ve kuramlar arasında anlaşmazlık sebebi olmaktadır. Planlamanın yıllardır dile getirilen ve Şehircilik Şûrası gündemi içinde de ifade edilen pek çok çeşitli sorunlarına çözüm getirememişken, yeni bir durum olarak ortaya çıkan İmar Kurumunun bugünkü “çoklu hukuk ortamı” için muhakkak ki bir yeni düşünce süreci başlatmak gerekecektir. Bu bağlamda yeni bir yasal çerçevenin olanağı araştırılmalıdır. Konuların ve kurumların önceliklerinin belirlendiği; birlikte çalışma esasları ve performansının ölçülmesini sağlayacak bir koordinasyon anlayışı ve koordinasyon hukuku geliştirilmelidir. Yapılacak derinlemesine araştırmaların sonuçlarına göre yaşanabilirlik ve kaynak temelli yeni bir planlama hukuk sistemine geçilmelidir. Özne temelli iletişimden eyleme temelli bir iletişime geçilmelidir. Yasanın ismi ise ŞEHİRCİLİK ÇERÇEVE KANUNU olarak düzenlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, TMMOB	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.1: Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetmelik Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.2	Kaynak odaklı sürdürülebilir planlama yaklaşımı benimsenmelidir.	Mevzuat kaynak odaklı planlama anlayışı çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir. Sürdürülebilirliğin esasını oluşturan değerler, doğal ve kültürel kaynakların korunması, yerel varlık odaklı yaklaşım ilkesinin mevzuat için temel kriter olması sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Orta Vade
1.1.3	Plan kademeleri ve sayıları azaltılmalı, üst ölçek planlara yönlendirici özellik kazandırılarak plan kararlarına katılım artırılmalıdır.	Gereksiz bürokrasi yoğunluğu yaratan plan kademeleri ve planların iptal edilmesi gerekmektedir. Kademenmenin azaltılarak, her düzeyde ve planlamanın farklı aşamalarında plan kararlarına katılım artırılması, temel yaklaşım olmalıdır. Coğrafi ve yerel özelliklere, işlevsel gereklere ve stratejik önceliklere göre kademenme konularına çeşitlendirme getirilmelidir. Ülke-Bölge ve Yerel olmak üzere 3 kademe oluşturulmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.1: Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetmelik Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.4	Kentsel dayanıklılık ve kentsel riskler planlama süreçlerini ve uygulamayı yönlendirmelidir.	Mekânsal ve imar planlama sistemlerinin risk yönetimi ile entegre edilerek mevzuatımızda yer alan "sakinim planları" için esaslar belirlenmelidir. Doğal afetlerle karşılaşma olasılığı olan yerleşme alanlarında ve kentlerin sosyal - ekonomik sorunlarla kentsel dayanıklılık çerçevesinde öneriler ve önlemler planlamada belirleyici olmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Başbakanlık, Afet yönetimi ilgili kuruluşlar	Belediyeler, İlgili Meslek Odaları	Kısa Vade
1.1.5	Kentsel tasarım projelerinin kent planlama ile ilişkisi kurulmalı ve yasal düzenlemelerle belirli esaslara bağlanmalıdır.	Çok disiplinli katkı gerektiren "Kentsel Tasarım Projeleri" nin kent planlama ile ilişkisi; öncelikli projelendirme alan sınırlarının belirlenmesi; kentsel tasarım projesi hazırlama usul ve esasları; projeler için çizim ve gösterim esasları; üçüncü boyutta çizim, anlatım teknikleri; projelerin onaylama süreçleri ve usulleri (idari işlemin oluşumu); kentsel tasarım projelerinin yaptırım gücü (yasal niteliği) ile uygulamayı yönlendirmeye kullanacağı modellere ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, İlgili Meslek Odaları	Kısa Vade
1.1.6	Kent silüeti, kentsel peyzaj, kent görünümü ve kent imgesi gibi özellikler kentsel tasarım projelerinde yer almalıdır.	Kentsel mekânı özgün yere dönüştürmede mekâna tanım ve anlam katan, yere özgü yerleşik kültür değerleri ile kentin özgün kimliğini oluşturan silüet değerleri, alışlagelmış kent görünümü ve peyzaj değerleri ile kent imgesinin korunup geliştirilmesinde çok boyutlu kentsel tasarım projeleri düzenlenmelidir.	Belediyeler	Valilikler, Kalkınma Ajansları, İlgili Bakanlıklar	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.1: Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetmelik Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.7	Yerleşmeler; amaca göre ve değişen kent-kir ilişkileri çerçevesinde yeniden tanımlanmalıdır.	İdari sınırlar yerine, nüfus yoğunluğunu ve kentsel ilişkileri esas alan; OECD ve AB vb. ta-nim ve standartlarda uygun fonksiyonel, hukuk-sal ve mekansal tanımlanma yapılmalıdır.	Kalkınma Bakanlığı	TÜİK, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade
1.1.8	Sürdürülebilir kentsel gelişme parametreleri ve öncelikleri belirlenerek planlama ve tasarım süreçlerine entegre edil-melidir.	Sürdürülebilir kentsel gelişme günümüzde meta bir söylem olmanın ötesine geçip doğrudan pra-tikleri şekillendiren bir stratejik öncelik olmuştur. Bu bağlamda sürdürülebilirlik parametrelerinin belirlenip, planlama ve tasarım süreçlerine en-tegre edildiği planlama yaklaşımına geçilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler, Kalkınma Ajansları	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.1 : Bütüncül Yaklaşım, Yasal ve Yönetmel Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.9	Kentsel ulaşım planları; planlama ve tasarım ile bütünlük içinde ve eşzamanlı olarak yapılmalıdır.	Ulaşım planları, yoğunlukla trafik çözümü olarak algılanmaktadır; Bu nedenle yeni ya da değiştirilmiş arazi kullanım kararları ulaşım planlarını hedeflerinden saptırmaktadır. Planlamada ulaşım kararları varlık odaklı ve kademeli planlama anlayışı ile bütüncül geliştirilmeli, planlamada belirlenen ulaşım kararlarının uygulanması ve yaptırımları sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Orta Vade
1.1.10	Kentsel yaşam standartları belirlenmeli ve korunmalıdır.	Kentli insanın temel gereksinimleri yani sıra, kentlerde işlevsel, mekânsal, çevresel, sosyal ve kültürel, etik ve estetik değerlerin planlama ve tasarım aracılığı ile korunup geliştirilmeleri gereklidir. AR-GE projeleri desteklenmelidir; yerel yönetimlerin bilgileneceği ve kendi uygulamaları için ilham alacağı ve kullanacağı rehberler ve kılavuzlar hazırlanmalıdır. Sürdürülebilir, yaşanabilir ve yaşam kalitesi yüksek kentsel mekânların geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler, Teknokentler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.2: Mekansal (Yere Özgü) Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.2.1	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde kentsel tasarım rehberleri hazırlanmalı ve kullanılmalıdır.	Kentsel kimliğe girdi oluşturacak yapıllı çevre elemanlarının ve özelliklerinin envanteri çıkarılmalıdır; bu veriler çerçevesinde kentsel kimliğin korunması ve yeniden yaratıcı bir şekilde üretilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesini hedefleyen kentsel tasarım rehberleri geliştirilmelidir. Kentsel tasarım rehberlerinde belirlenen çerçeve ve kapsamında hazırlanacak kentsel tasarım projelerinde tasarlanan simgesel yapılar, cadde ve sokaklar, meydanlar, buluşma noktalarıyla kentsel mekânın kimliği görünür ve bilinir hale getirilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, Planlama ve Mimarlık Ofisleri	Uzun Vade
1.2.2	Şehir planlama sisteminde insan ölçeğinde kentsel planlama ve tasarım yapılması gereği, sosyal planlamaya geçilmeli, alternatif yaşam ve konut üretim modelleri değerlendirilmeli ve bu konu ile ilgili Şehircilik Şurasının devamı niteliğinde çalışmada grubu oluşturulmalıdır.	Kentsel planlama yaklaşımında yeniden insan ölçeğindeki mekânsal tasarım olan mahalle ölçeğine ve onun alt birimleri olan komşuluk grubu ölçeğine inilmeli, bu kapsamda bir strateji olarak sadece otomobile dayalı kentsel planlama anlayışından çıkılarak, araç trafiğinden arındırılmış yayalaştırılmış sokakların düzenlenmesi sonucu insan ölçeğinde mekânın yeniden tasarlanması sağlanacak olan kentsel planlama yaklaşımına ağırlık verilmelidir. Türk aile yaşantısı ve geleneksel yaşantımızı, komşuluk ilişkilerimizi göz önüne alarak kamu kurum kuruluşları öncülük etmek üzere konut alanlarında alternatif yaşam ve konut üretim modelleri değerlendirilmeli ve bu konu ile ilgili Şehircilik Şurasının devamı niteliğinde çalışma grubu oluşturulmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, İlgili Kamu Kurumları, Üniversiteler, Özel Sektör	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.2: Mekansal (Yere Özgü) Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.2.3	Bölgeler ve kentler yerel kimlik özelliklerini, dinamiklerini ve potansiyellerini etkin kullanmalarını planlama yaklaşımlarına sahip olmalıdır. Planlama süreçleri, yerleşmelerin yerel özelliklerine uyulanabilir yapıda olmalıdır. Kentel tasarım yere özgü kimlik değerleri vurgulanarak gerçekleştirilmelidir.	Bölgeler ve kentler tarihi, kültürel, ekonomik, toplumsal, çevresel ve estetik dinamiklerini ve potansiyellerini ön plana çıkarmalıdır. Kaliteli mekânların geliştirilmesi için, bölgesel, kent ve kent parçalarına yönelik planlarda, bu dinamikler ve potansiyeller etkin olarak kullanılmalıdır. Kentel tasarım ve mimari projelerde özgün eserlerin ortaya konulması için yerel yönetimler teşvik edilmelidir. Kentel gelişmeyi yönlendiren doğal-fiziksel, sosyal-ekonomik ve yasal-yönetimsel eşik ve sınırlamalar ile yörelin coğrafi koşulları ve yerel özelliklere göre planlama süreçleri belirlenmelidir. Planda belirlenen stratejik öncelikli alanlarda düzenlenen "Kentel Tasarım Projeleri" yere özgüdür; o yere ilişkin soyut ve somut kültürel kimlik değerlerini koruyarak gelecek kuşaklara aktarabilmeyi amaçlar. Kentel Tasarımın zorunluluk haline getirilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Kısa vade
1.2.4	Kentin tarihi veya geleneksel dokusunun bulunduğu alanlarda yapılacak kentsel dönüşüm veya yenileme uygulamalarında henüz tespit ve tes-cili yapılmayan sivil mimarlık örneklerinin olup olmadığı hususunun sorgulanarak ilgili koruma kurullarınca rapora bağlanması gerekmektedir. Bununla birlikte özel mülkiyette bulunan sivil mimarlık örneklerinin korunup yaşatılması hususunda teşvik unsurlarının geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Kentin tarihi veya geleneksel dokusunun bulunduğu alanlarda yapılacak kentsel dönüşüm veya yenileme uygulamalarında henüz tespit ve tes-cili yapılmayan sivil mimarlık örneklerinin olup olmadığı hususunun sorgulanarak ilgili koruma kurullarınca rapora bağlanması gerekmektedir. Bununla birlikte özel mülkiyette bulunan sivil mimarlık örneklerinin korunup yaşatılması hususunda teşvik unsurlarının geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Kısa vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.3: Stratejik Mekansal Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.3.1	Geçmişten günümüze kimliğini kaybetmeyen kentsel dokular belirlenmeli, kentsel tasarım projeleri ile yeniden planlanmalı ve şehircilik kurulları kurulmalıdır.	Meskûn yerleşik alanlar ve merkez dokuları kentlerin tarihi kimliğini vurgulayabilecek yegâne alanlardır. Bu alanlarda 1/500 ölçekten başlayarak günümüze uzanan kimlikli dokular kaybetmeden, kentsel tasarım projelerinin yapılması zorunlu hale getirilmelidir. Bununla ilgili olarak da nasıl ki 2863 Sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları yanısıra Bakanlığa bağlı Şehircilik (Planlama, Tasarım, Kent Kimliği Kurumu, Kentsel Tasarım) Kurulları çok aktörlü, şeffaf sistemde kurulmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Kısa Vade
1.3.2	Ülke ve Bölge düzeyinde makro planları yanı sıra "Kent Ölçeğinde Mekânsal Stratejik Planlama Yaklaşımı" na geçiş sağlanmalıdır.	Çağın gerisinde kalmış olan, durağan yapısıyla kentin gelişimine ayak uyduramayan, alternatif üretmeyen, esneklikten yoksun katı kalıpları, kesin plan hükümleri, normatif yapısı ve özellikle kentin özgün yerleşik doku özelliklerine uyumsuz aykırı geometrik öneriler getiren planlama anlayışı yeniden değerlendirilmeli; stratejik hedeflerle yola çıkan, alternatif gelişme stratejileri tanımlayan, uzun ve kısa vade ayırımı yaparak stratejik öncelikler getiren, katılımcı nitelikleriyle, kent bütününde Stratejik Mekânsal Planlama yaklaşımına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar, Belediyeler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.3: Stratejik Mekânsal Boyut					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.3.3	Kentsel mekan bütününde farklı sektörlerde farklı amaçlarla planlar üretilmemelidir. Farklı statü getirilmiş stratejik öncelikli alanların tanımlanması ile sınırları belirlenmelidir.	Kentsel Planlamada, Stratejik Mekânsal Planlama yaklaşımına geçildiğinde, bir üst planın ilke kararları gereğince kentsel ve çevresel mekânda tanımlanan özel ilgi odaklarında koluma, geliştirme, dönüşüm ya da iyileştirme hedefleri uyarınca ‘Stratejik Öncelikli Alanlar’ sınırlarıyla belirlenmelidir. Kentlerde aynı mekân bütünlüğü için “Kentsel gelişme”, “Kentsel Korumaya” veya “Yenileme”yi amaçlayan ve eş zamanlı olarak yürürlükte kalan planların ortaya çıkardığı “uyumsuzluk” ve “aykırılıklar” ile çelişkili kararlardan kaçınmak için plan döneminde Stratejik Hedefleri Farklılaşabilen Tek Bir Kent Planı olmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.4: Ekonomik ve Siyasi Politikalar Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.4.1	Kentlerin, parçacı yaklaşımlarla, yerleşik alanlarında yoğunlaşmaları ve düzensiz büyümeleri önlenmelidir.	Sınırlı kent toprağında aşırı rant beklentileri ile yerleşik (meskun) alanlarda tekil yapı değişimlerini amaçlayan parsel bazında yıkılıp yenilenmeler yoluyla yüksekliğin yoğunlaşmalar ve bu eylemler sonunda kentin belleğinin yok edilmesi ile bunun yanı sıra her yöne düzensiz yaygınlaşarak büyüyen kentin bu faaliyetlerine Bütüncü Plan Kararları yerine plan değişiklik kararları ile yasal taban sağlanabilmesi önlenmeli, planlama sadece iki boyutlu değil üç boyutlu da ele alınmalı; planlamada kent silüeti, vista noktaları, hava koridoru... vb etkilerde değerlendirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Kısa Vade
1.4.2	Bölgeler arası ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzey farklılıklarının giderilmesinde kent kimliği ve yaşam kalitesi araç olarak kullanılmalıdır.	Büyük kentlerin dışında Anadolu'da çekim merkezleri olacak kentler yerel ve özgün kimlikleriyle ön plana çıkarılmalıdır; bu tür çekim merkezlerinin sayılarının artırılmasını amaçlayan bölgesel planlar ve teşvik programları geliştirilmelidir.	Kalkınma Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar	Uzun Vade
1.4.3	Kentsel koruma ve yenileme alanları için yoğunluk ve yükseklik artışı yaratmayacak ekonomik dönüşüm modelleri geliştirilmelidir.	Kentsel koruma ve yenileme alanlarında ekonomik değer ile kullanım değer gelişimi arasında sürdürülebilir bir denge kurulmasını sağlayacak kentsel dönüşüm amaçlanmalıdır. Kentsel dönüşüm müdahalelerinde yerel kimlik bileşenlerini ve dinamiklerini göz önüne alan hedef ve stratejiler ile alternatif dönüşüm modelleri geliştirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Maliye Bakanlığı, SPK, TOKİ, GYO- DER, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği, Türkiye Belediyeler Birliği, Planlama ve mimarlık ofisleri	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.4: Ekonomik ve Siyasi Politikalar Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.4.4	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesi için ekonomik politikalarla bütünleşme sağlanmalıdır.	Yerel geleneksel ya da yaratıcı endüstrilere yönelik ekonomik istihdam alanları ve sektörleri desteklenmelidir. Planlarda, tasarım projelerinde ve mimaride kullanılan yere özgü toplumsal ve kültürel öğeler, yaşam pratikleri, üretim ve tüketim modellerinin sürdürülebilmesi, yaratıcı endüstrilerin geliştirilmesi için küçük ve orta ölçekli işletmeler etkin hale getirilmelidir. Buna yönelik ekonomik ve mali teşvik programlarının geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İller Bankası, Özel sektör, Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, STK'lar	Orta Vade
1.4.5	Kentsel gelişmede dengsizlik yaratan beklenmedik insan göçüne yönelik mekânsal strateji ve politikalar geliştirilmelidir.	Şehirlerin beklenmedik olgulara karşı esneklik ve dayanıklılık göstermesi gerekmektedir. Hali hazırda yaşanan yoğun dış göç nedeniyle sorunlar ortaya çıkmakta ve yoğun göçün yönetiminde yetersiz kalınabilmektedir. Mekânsal Strateji ve politikalar ile çözümlenmesi tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Valilikler	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.4: Ekonomik ve Siyasal Politikalar Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.4.6	Kentsel planlama ve tasarım, doğrudan kentsel yaşam kalitesinin artırılması hedefine yönelik olmalıdır.	Yenilikçi tasarım projeleri ve çerçevesi belirlenmiş yarışma projeleri desteklenmeli, alternatif yaşam ve konut üretim modelleri değerlendirilmeli, doğal ve tarihi değerlerin korunmasının yanı sıra yeni, nitelikli kentsel çevrelerin üretilmesi sağlanmalı, yaşam kalitesi olgusu turizm ve yerel kalkınma planlarına eklenmelidir. Yaşam kalitesi konusu ulusal, bölgesel, yerel, kentsel ve kırsal ölçekte toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla irdelenmeli; kalkınma stratejileri ve ekonomik gelişim planlarında olduğu gibi doğrudan yaşam kalitesini etkileyici yatırımlara öncelik verilmelidir. Nitelikli kentler için; öncelikle nitelikli planlama ve tasarım gerektiği unutulmamalıdır. Sistem içerisinde sadece güçlü müteahhitlerin değil; güçlü proje gruplarının da oluşması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TÜBİTAK	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.5: Bilgi Kaynakları Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.5.1	Planlama ve tasarım süreçlerine temel olacak bütünleşik mekansal bilgi sistemleri kurulmalıdır.	Planlama ve tasarım süreçlerinde, kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde kullanılabilen, kentler hakkında hızlı ve etkin bilgi edinilmesi sağlayan bütünleşik bilgi sistemleri ülke, bölge ve kent ölçeğinde geliştirilmelidir. Hızlı gelişen ve dönüşen kentlerde, elde edilen tüm analiz verilerinin “dinamik veri” haline getirilerek sürekli güncellenmeleri sağlanmalıdır. Büyük veri kullanan gerçek zamanlı kentsel izleme ve karar destek panelleri geliştirilmelidir. Yeni veri toplama kaynaklarının (sosyal ağlar, kitle-kaynak/crowdsourcing, vb.) kullanılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,	İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK, TÜİK	Uzun Vade
1.5.2	Planlama ve tasarım çalışmalarında, ‘yere özgü kimlik’ bileşenleri saptanmalıdır.	Kentsel ve kırsal alanlarda ve kent-kır ayrımının muğlak olduğu alanlarda yapılacak planlama çalışmaları için, tasarımda, ‘kent’, ‘kır’ ve/veya ‘kent-kır arası’ kimliği oluşturan bileşenler belirlenmelidir; bu bileşenlerin nasıl korunacağı ve geliştirileceğine yönelik amaç, hedef ve stratejiler geliştirilmelidir. Bilimsel araştırma, çalıştay, sempozyum, yarışmalar düzenlenmelidir. Disiplinler arası gruplarla yere özgü kimlik öğelerinin genel çerçevesi çıkarılmalıdır.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İLBANK (İller Bankası), Üniversiteler, Teknokentler, Kalkınma Ajansları, Meslek Odaları	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.5: Bilgi Kaynakları Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.5.3	Yaşam kalitesi ölçütleri belirlenmeli, bunlara ilişkin düzenli veri toplanmalı ve kalkınma planı dahil tüm plan çalışmalarında değerlendirilmelidir.	Kırsal ve kentsel yerleşimlerde yaşam kalitesi artışını destekleyecek çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Orta Vade
1.5.4	Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi gibi temel alanlarda şehir endeksleri oluşturulmalıdır.	Herentin özgün fiziksel, kültürel, sosyoekonomik, tarihsel ve mimari öğelerinin farklılıklarıyla biçimlendiği göz önüne alınarak kentlere özgü şehir endeksleri oluşturulmalıdır. Elde edilen verilerle planlama, kalkınma süreçlerinde kentlere özgü yaklaşımlar geliştirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK	Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Kısa Vade
1.5.5	TÜİK'de bütünlük bilgisi sistemleri ve kullanıcılarla veri paylaşımını yöneten yeni birim(ler) kurulmalıdır.	TÜİK'de kent ve kırsal alanlarda detaylı ve kapsamlı veri toplayan, sistematize eden, sistematik, sürdürülebilir bir veritabanı yönetimi hizmeti sağlayacak ve kamu kurumları ve üniversitelerle paylaşan yeni birim(ler)in kurulması tavsiye edilmektedir.	TÜİK	Kalkınma Bakanlığı	Orta Vade
1.5.6	Varolan mekansal veritabanları kullanıcı dostu olacak şekilde kamu kurumları, üniversiteler, araştırma merkezleri ve toplumun diğer kesimleriyle paylaşılabilir hale getirilmelidir.	CBS temelli mekansal veritabanı uygulamalarının çıktılarını kamuoyuyla paylaşılmalı, buna yönelik ortak veri paylaşım standartları ve ilkeleri ile görselleştirme araçları oluşturulması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler, İçişleri Bakanlığı	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
1. Planlama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 1.5: Bilgi Kaynakları Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.5.7	Kentsel planlama standartları, bilimsel yöntemler ışığında yöresel farklılıklar dikkate alınarak yeniden ele alınmalıdır.	Kentsel gelişmeyi ve planlamayı yönlendirmede etkili olan mekânsal standartlar, coğrafi ve yerel özellikleri dikkate alınacak şekilde yeniden belirlenmesi ve yerel yönetimler için "mekânsal standart geliştirme rehberi" hazırlanması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Orta vade
1.5.8	Kimlik oluşumunu etkileyen karakter alanlarının tanımlanmasında doğal/ekolojik değerler dikkate alınmalıdır.	Doğal/ekolojik değerlerin kent kimliğindeki önemini vurgulayacak bileşenler dinamik mekânsal veri tabanlarıyla bütünleştirilmelidir. Özgün doğal/ekolojik değer taşıyan öğelerle karakter alanlarının tanımlanması ve mekânsal çözüm üretimi uygulama alanları için ortak hareket etme zemini oluşturulması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.1: Doğal-Ekolojik Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.1	Türkiye'de "Peyzaj Karakter Değerlendirilmelerinin" yapılması ve mekânsal planlama çalışmalarına zemin teşkil etmesine ilişkin düzenleme ve uygulamalar oluşturulmalı ve çevre düzeni planlarında ekolojik altlık olarak yer alması sağlanmalıdır.	Ekonomik faaliyetlerin belirlenmesinde ve yürütülmesinde yönlendirici ve tavsiye edici niteliği bulunan peyzaj karakter analizi sonucu peyzaj karakter alanları tip ve sınıfları disiplinler arası bir yaklaşımla belirlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Üniversiteler	Orta vade
2.1.2	Yeşil altyapı bileşenleri ve ekosistem servislerinin performansına yönelik ilkeler belirlenmelidir.	Özellikle kentsel tasarım uygulamalarında yeşil altyapı çözümlerinin nicel analiz ve değerlendirme için doğa-esaslı göstergeler setiyle ve tasarım çözümleri repertuarıyla desteklenmesi gereklidir. Doğa-esaslı uygulamalar yoluyla yerelde yaygınlaşması mümkün olacaktır. Eko-bölgeler, kent ve köyler için fizibilite çalışmalarında ve yeşil iş/ meslek üretiminde etkili olabilecek tematik yeşil alanlar, kent tarım bahçeleri vb. kullanımların belirlenmesinde değerlendirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel yönetimler, Üniversiteler	Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TOKİ, İlgili STK'lar	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorumlu Alanı 2.1 : Doğal-Ekolojik Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.3	Yeşil altyapı ağlarının kurulması ve ilgili doğa- esaslı tasarım çözümlerinin geliştirilmesi adına, planlama ve tasarıma rehberlik edecek ulusal ve yerel politikalar oluşturulmalıdır.	Karbon depolama ve tutumunu sağlayarak daha fazla karbondioksitin doğal ekosistemlerde kontrolü, biyoçeşitliliğin artışı ve yaban hayatının korunması, su ve enerji tasarrufu sonucu bakım-onarım maliyetlerinde azalma, yüksek hava kalitesi, doğal yaşam ortamının ve eğlence-dinlenme alanlarının artmasını beraberinde getirecektir. Bu nedenle kentlerin iklim değişikliği uyum planları yapılmalı, mevcut stratejilere entegre edilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Kalkınma Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Üniversiteler, TOKİ, İlgili STK'lar	Uzun Vade
2.1.4	Eko-akıllı kent çözümleri geliştirilmeli ve sertifikasyon gibi kalite kontrol araçları yaşama geçirilmelidir.	Kentsel ısı adası etkisinin azaltılması, yeşil binaların mahalle sertifikasyon sistemleri, akıllı kent uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Üniversiteler, TOKİ	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.1: Doğal-Ekolojik Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.5	Doğal miras olan kimlikli mekânların yeniden üretiminde onarıcı doğal çözümler kullanılmalıdır.	Doğal miras niteliğindeki, kirlenmiş ve bozulan kent içi doğal sistemlerin restorasyonu yapılmalı ve yeniden sembol haline getirilmelidir. Doğal kimlik bilincini arttırmak amacıyla kentlerin uluslararası ağlara üyelikleri (ör: UNESCO Biyosfer Rezerv Alanı, Jeopark Ağı) özendirilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Uzun Vade
2.1.6	Kentsel yeşil alan sürekliliği doğal ve kentsel peyzaj öğeleri ile sağlanmalıdır.	Kentlere özgün kimlik özellikleri kazandıran kent içi akarsular ve derelerin temizlenerek kentin görünümüne ve yaşam kalitesine olumlu katkıları yeniden sağlanmalı, vadiler ve engibeli-dik eğimli alanların yanı sıra rekreasyon potansiyeli olan kentsel yeşil alanlar ve yerleşik anıt-ağaç, ağaç toplulukları ve sıra ağaçların korunması ile bunlar arasında yaya hareketliliğini sağlayacak çekirdek alanlarla bir kentsel yeşil sistem oluşturulması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.2: Toplumsal- Kültürel Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.2.1	Kent kimliğinin ve mekânsal kimliğin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında mahalle, aile ve komşuluk kültürü ile toplumsal değerler dikkate alınmalıdır.	Toplumsal kimliğin en önemli değerlerinden olan aile, komşuluk kültürü ve mahalle kültürü, kent kimliğinin bileşenleri olarak ele alınmalıdır. Kent/ Mahalle kültürüne ait özgün öğeler mümkün olduğunca katılımcı mekanizmalar ile tespit edilerek analitik olarak incelendikten sonra kent planlarına aktarılmalıdır. Kentsel mekânların planlanması ve tasarımında, toplumca özüm-senmiş mahremiyet ve komşuluk hakkı gibi değerler dikkate alınmalıdır. Mahalle, yapı adası ve parsel ölçeğinde yapılacak tasarımlarda bu ilke ve değerlerin korunmasını sağlayacak ilkeler üretilmeli ve mevzuata aktarılmalıdır.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Diyadin İşleri Başkanlığı, TOKİ, Üniversiteler, STK'lar	Orta Vade
2.2.2	Mekânsal ve toplumsal bellek bileşenlerinin belirlenerek kentsel dönüşüm sürecinde korunması ve tasarımı yanıtlanması teşvik edilmelidir.	Kent ve toplumsal belleği sürekli hale getiren mekânların ve sembollerin, mekânsal kimliğin önemli bileşenleri olan sokak, cadde, mahalle, park, meydan, mescit, vd. isimleri değiştirilmemelidir. Kentsel kamusal alanlarda (meydanlarda, bulvarlarda, ana caddelerde, vd.) yer verecek imgelerin bellek-kimlik ilişkisine uygun olmasına özen gösterilmelidir. Kentsel dönüşüm alanlarında kamusal mekânların kent kimliğini ve yakın çevresini dikkate alarak tasarlanmasına yönelik sertifikasyon ve teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir.	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ, Vakıflar Genel Müdürlüğü	Uzun Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.2: Toplumsal- Kültürel Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.2.3	Kentsel planlama ve tasarımı mimari mirasımızın izlerinin devamlılığı sağlanmalıdır.	Gerek şehirlerimizde gerek yapılarımızda geleneksel kültürümüzden esinlenerek evrensel ölçekli yeni mimari araştırmalar için geçmişte yapılmış olan benzeri çalışmaların (mimari serminerler) bir benzeri Anadolu'nun binlerce yıllık kültürel birikimleri göz önüne alınarak yeni ve çağdaş mimari anlayışla yeniden yapılmalıdır. (Anıtsal ve sivil mimari bir arada).	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İlgili Meslek Kuruluşları	Kısa Vade
2.2.4	Kent kimliğinin çok-boyutlu ve çok-bileşenli yapısına ilişkin bütüncül ve kapsamlı planlama ve tasarım yaklaşımları geliştirilmelidir.	Kent planları ve kentsel tasarım projeleri, kent kimliğinin tarihi, kültürel ve çevresel, somut ve somut olmayan mirası, kent dokusu, toplumsal, ekonomik, demografik boyutları göz önüne alınarak geliştirilmelidir. Yere özgü toplumsal ve kültürel öğelerin, yaşam pratiklerinin, üretim ve tüketim modellerinin, demografik yapı özelliklerinin farklı ölçeklerde planlama ve tasarım projelerinde kullanılması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, Teknokentler, Planlama ve mimarlık ofisleri, Meslek odaları	Uzun Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorum Alanı 2.2: Toplumsal- Kültürel Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.2.5	Kentsel kimlik algısı zana bağılı olarak yenilikçi ve özgün çözümlerle geliştirilmelidir. Kentsel kimliğin eski ve yeni ilişki nitelikli bir biçimde kurulmalıdır.	Kent kimliği, geçmişten ilham alınarak ve herhangi bir zaman dilimine bağılı kalmadan, tarihi ve kültürel, somut ve somut olmayan değerleri koruyarak, aynı zamanda geleceğe yönelik yeni gelişmeleri de içerecek biçimde özgün çözümlerle geliştirilmelidir. Eskiye öykünerek yapılan taklit projelerden şiddetle kaçınılmalıdır. Geçmişten ilham alan ama biçimsel taklitliğe kaçmayan özgün tasarımlara imkan tanınmalıdır. Yerel mimari, malzeme ve yapı teknikleri yaşatılmalıdır ve günümüze uyarlanması teşvik edilmelidir. Özgün mimarinin gelişmesi için kentsel kimliğin çok-boyutluluğundan ilham alınması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler, Teknokentler, Tarihi Kentler Birliği, Planlama ve mimarlık ofisleri, Meslek Odaları	Uzun Vade
2.2.6	Kentlerin tarihi merkezleri ve yeni gelişme alanları için kimlik koruma ve geliştirme yaklaşımları farklılaştırılmalıdır	Kentlerin tarihi merkezlerinde, mevcut tarihsel kimliğin korunmasına olanak sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Yeni gelişme alanlarında ise, özgün değerlerden ilham alan yenilikçi ve yaratıcı çözümlerin teşvik edilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ, Vakıflar Genel Müdürlüğü	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.2: Toplumsal- Kültürel Değerler Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.2.7	Yarışmalara ve özellikle fikir projesi yarışmalarına ağırlık verilerek, kent kimliğinin korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlanmalıdır.	Kentsel sosyal ve kültürel etkinliklerle zenginleşen kentsel meydan ve çevre tasarımlarında, kentsel tasarım karma proje yarışmaları düzenlenerek farklı alternatif tasarım örneklerinden toplanan fikirlerin değerlendirilerek yerel özelliklere göre uyarlanarak kullanılması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	İlgili Bakanlıklar	Kısa Vade
2.2.8	Mahallenin mekânsal kurgusunda kamusal ve yarı-kamusal mekânlar ve aralarındaki geçişlilik önemsenmelidir.	İnsanlar arası ilişkileri geliştirmeye imkân tanıyacak kamusal mekânların (çocuk parkları, spor alanları, aile, gençlik merkezleri, semt kütüphaneleri, çay bahçeleri, pazar yeri, mescit, çeşme, kent parkları) ve yarı-kamusal mekânların (kafeler, avlular, çarşılar) oluşturulması ve bir mekansal zincir oluşturacak şekilde tasarlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TOKİ, İLBANK	Uzun Vade
2.2.9	Erişilebilir ve kapsayıcı kentsel alanlar geliştirilmelidir.	Kentte yaşayan tüm toplumsal kesimlerin haklarını gözeterek, kentsel hizmetlere eşit ve adil olarak erişimlerini sağlayan tasarım ilkeleri geliştirilmelidir; çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi toplumsal kesimlere hizmet veren kamusal alanlar (çocuk esirgeme kurumları, yaşlı bakım evleri, engelli rehabilitasyon merkezleri vb.) konut alanları içinde yapılmalıdır. Bu uygulama ile mahalle kültürünün yardımıyla dayanışma duygularıyla gelişmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, TOKİ	Uzun Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.3: Yaşam Ve Mekan Kalitesi Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.3.1	Engelli, yaşlı, çocuk, yaya üstün/egemen mekânlar tanımlanmalıdır.	Kentte yaşayan tüm toplumsal kesimlerin haklarını gözeterek, kentsel hizmetlere eşit ve adil olarak erişimlerini sağlayan tasarım ilkeleri geliştirilmelidir; çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi toplumsal kesimlere hizmet veren kamusal alanlar (çocuk esirgeme kurumları, yaşlı bakımevleri, engelli rehabilitasyon merkezleri vb.) konut alanları içinde yapılmalıdır. Bu uygulama ile mahalle kütürünün yardımıyla ve dayanışma duygularıyla gelişmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, TOKİ, Üniversiteler	Uzun Vade
2.3.2	Her kent sakininin kentsel hizmet ve kamusal donatılara eşit/adil erişimi sağlanmalıdır.	Tüm kentli kullanıcıların, gündelik ilişkilerinde yaşam mekanlarından, okula, işe, çarşı ve pazara, tüm kentsel sosyal donatılara, düşünsel ve bedensel gelişme, rekreasyon ve dinlenme alanlarıyla, tüm kentsel etkinliklere eşit ve kolay erişimlerini sağlayacak düzenlemeler yapılması; kentsel işlevlere, konut çevrelerinden öncelikle yaya olarak erişimlerin planlamada ilke olarak benimsenmesi gerekmektedir. Her türlü hizmete sakinlerin adil bir şekilde erişimi sağlanacak şekilde bir tasarım aşaması izlenmelidir. Ancak erişim yalnızca hizmetlere fiziki yaklaşımın sağlanması olarak düşünülmemelidir. Keza fiziki yakınlık o hizmetten yararlanılacağı garanti etmez. Bu yüzden erişim kavramı, kentsel hizmetlere fiziki olarak erişimin yanı sıra sosyal adaletin sağlanması ve halkın refahının artırılması ile birlikte düşünülmelidir.	Belediyeler	İlgili Bakanlıklar	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.3: Yaşam Ve Mekan Kalitesi Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.3.3	İnsan-odaklı ve yaya-öncelikli mekân tasarımı ilkeleri uygulanmalıdır.	Kent sakinlerinin aidiyet duygusunu ve kentlilik bilincini geliştirmeye yönelik olarak kullanıcılara kendi yaşam çevrelerini benimsetmeyi hedefleyen kentsel mekânlar tasarlanmalıdır; kent ve mahalle ölçeğinde sokak kültürünü yaygınlaştırmaya yönelik buluşma alanları (meydanlar ve parklar), sosyal ve kültürel paylaşım alanlarının tasarlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, TOKİ, İller Bankası	Uzun Vade
2.3.4	Kentlerdeki açık alanlar toplum yararını öne çıkaran biçimde tasarlanmalıdır.	Kentsel açık alanlar kamu yararını gözetilen anlayışta işlevsel ve mekânsal düzenlemeleri sunmalıdır. "İnsan ve Kaynak odaklı planlama" ilkesel yaklaşımı uyarınca, kentsel mekânda var olan açık ve yeşil alanlar plan otoritesi ile özenle korunmalı, oluşmuş hedeflenen kentsel açık yeşil alan sistemi tasarımı, toplum yararını önde tutan biçimde ayrıntılarıyla düzenlenmelidir. Hal-kın ihtiyacı olan alanlar halkın sağlığını ve kolay kullanımını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Sağlıklı ekipman kullanımına dikkat edilmelidir. Kaldırım yüksekliği vb. detaylar bu kolaylığı sağlayacak şekilde olması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İlgili Meslek Odaları	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.3: Yaşam Ve Mekan Kalitesi Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.3.5	Açık alanlar ve yayalaştırılmış mekânlar/meydanlar üretilmelidir.	Kentlilerin toplanma alanları olan kent meydanları ve avlularının, gürültülü bir trafik düğümü olması yerine, karşışlaşma ve kentsel etkinliklerle buluşma alanları olarak tanımlanmış olarak yer-niden düzenlenmeleri tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade
2.3.6	Parklar, bahçeler, çocuk oyun ve spor alanlarının da erişimi engelleyecek düzenleme ve uygulamalardan kaçınılmalı; kullanılan malzeme ve ekipmanlar yere özgü, sağlıklı ve doğal olmalıdır.	Kentlerde, engelliler, yaşlılar, gençler ve çocuklar, kent planlama ve tasarımında özen gösterilmesi gereken ayrıcalıklı kentli insan grupları olarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda gezinti ve özel dinlenme alanları ile çocuk bahçeleri ve oyun alanlarında yaya erişimine engel oluşturan düzenlemelerden kaçınılmalı; parklar, bahçeler, meydanlar-toplanma alanları, çocuk bahçeleri oyun ve spor alanlarında yerli ve doğal malzeme kullanımına önem verilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
2. Tasarım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 2.3: Yaşam Ve Mekan Kalitesi Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.3.7	Kent mobilyaları yaşam kalitesini yükseltecek, işlevsel ve kimliği yansıtacak şekilde tasarlanmalıdır.	Kent mobilyaları yerin iklimsel özelliklerine, yerel mimari detaylara, yerel malzemeye, işleve bağlı olarak tasarlanmalı ayrıca güneş enerjisinin den yararlanma temel ilkesine, atık suların geri dönüşümüne olanak veren detaylar içermelidir. Durağanlıktan kurtaracak, farklı tasarımları destekleyecek, ergonomik kullanımı sağlayacak kent mobilyaları kullanılması desteklenmelidir. Ayrıca tasarımda yerel özelliklere göre seçilecek ve doğru yerlerde uygulanacak kent mobilyalarının yerel kaynak kullanılarak insan sağlığı, güveni ve konforu gözetilerek tasarlanıp kullanılmaları önemlidir. Güvenli özgün mekânlar üretimiinde insan ve toplum yaşamını koruma amaçlı olarak da tasarlanabilen kent mobilyalarında, Vandalizm'i önleyen, kolay onarılıp yenilenebilen özellikler bulunması; bu mekânların sürekli bakım ve denetim altında bulundurulması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım				
3. Uygulama Yaklaşımı				
Sorumlu Kurum				
Sorumlu Kurum/Kuruluşlar				
Gerçekleşme dönemi				
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar
3.1.1	Şehircilik Çerçeve Kanunu ile eşgüdümü olarak YAPI KANUNU hazırlanmalıdır.	<p>Yapı tanımı güncellenmeli, yapı mevzuatı çeşitliği giderilmeli ve sadeleştirilmelidir. Mühendislik ve mimarlık anlamında, artık "yapı" ve "yapım" konuları çok çeşitlenmiş olup bu çeşitlenmenin ortaya çıkardığı karmaşanın yeni tanımlamalara ve yeni sınıflandırmalara ihtiyacı vardır. İnsanın, her gün en yakın biçimde temas halinde olduğu yapıları çevrede, yaşam kalitesi bakımından çok farklı önemler taşıyan "yapı" elemanı, artık ülkemizde birkaç dağınık yasal metinle ele alınma önemini kapatmıştır. Yapıların ve yapı işlerinde:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sağlıklı ve güvenli yapılaşmanın amaçlandığı, ✓ yaşam kalitesinin önemsendiği, ✓ tanımlamaların ve sınıflandırmaların yenilendiği, ✓ projelendirme, yapım ve kullanım safhalarının ayrıntılandırıldığı, ✓ koruma, bakım ve güçlendirme hususlarının önemsendiği, ✓ meslek mensuplarının tarif edilerek sertifikasyonu edildiği, 	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, TMMOB
				Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.1 (Devamı)	Şehircilik Çerçeve Kanunu ile eşgüdümü olarak YAPI KANUNU hazırlanmalıdır.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ilgili idare ve kurumların görevlerinin belirlendiği, ✓ gözetim ve denetim konularının yazıldığı, ✓ araştırma faaliyetlerinin yer aldığı, yapı malzemesinin yer aldığı, ✓ teknik şartnamelerin sınıflandırıldığı ve tanımlandığı, ✓ standart, norm ve tiplendirmelerin ifade edildiği, ✓ teknolojik yenilikler için önceliklerin belirlendiği, ✓ bilgi sisteminin oluşturulduğu, <p>bir "YAPI KANUNU" na ihtiyaç bulunmaktadır. Hazırlanması önerilmektedir.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, TMMOB	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorum Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.2	Yaşam kalitesini artırma- yı hedefleyen tüm kurum ve sektörler ortak politika belirlemeye odaklanmalı- dır. Politika entegrasyonu sağlanmalıdır.	<p>Politika entegrasyonu, eğitim- uygulama bütünlüğü, planlama –uygulama bütünlüğü sağlanmalıdır. Mevzuat ve kurumsal yönden karmaşayı gidermek için, ilk önce “politika entegrasyonu” yapılmalıdır. Kurumlar ve sektörlerin birlikte karar vereceği ortak politikaların (sektörler arası ortak anlayışın) belirlenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Yasal hazırlıklar sonraki safhalarda yer almalıdır. Politika entegrasyonundan sonra yapılacak yasal hazırlıkların;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prospektif hukuk anlayışı ile, ✓ esnek kural hazırlayabilme hünerini göstererek, ✓ takdir yetkisini de tanımlayarak, performans yaklaşımı hükümleri getiren, ✓ sorumlulukları ifade eden, 	Kalkınma Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.2 (Devamı)	Yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen tüm kurum ve sektörler ortak politika belirlemeye odaklanmalıdır. Politika entegrasyonu sağlanmalıdır.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ denetimi önemseyen, ✓ yerel özelliklerin dikkate alınması dikkatini veren, ✓ yerel yönetimleri gruplandırılan ve çeşitlendiren, ✓ alternatif plan ve planlama yaklaşımını uygulamaya sokabilecek, ✓ koordinasyon hukuku kurallarını açıklayan, ✓ kanunların kapsayıcı olmasını amaçlayan, ✓ iş süreçlerini tanımlayan çalışmalarla yürütülmelidir. 	Kalkınma Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.3	İmar ihtisas mahkemeleri kurulmalıdır.	İmar konusu tüm vatandaşların yaşamını yakından ilgilendiren bir konu ve yapılan yanlışlardan geri dönmenin zor olduğu bir alan olduğu için imar ve şehircilik alanlarında ihtisas mahkemeleri kurulmalıdır. Bu bağlamda bilirkişilik, avukatlık alanları da yeniden düzenlenmelidir.	Adalet Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade
3.1.4	Toplu değerlendirme sistemine geçilerek kentsel değerlerin (rant) değerlendirilmesine yönelik altyapı hazırlanmalıdır.	Kentsel getirilerin yüksek olması kent mekânının artan düzeyde salt ekonomik bir nesne olması planlamayı zorlaştırmakta ve kentlerin kalitesini düşürmektedir. Bu bağlamda taşınmazların gerçek satış değerlerinin kayıt altına alınması ve kârın vergilendirilmesi önemlidir. Ayrıca bu düzenlemelere koşut olarak emlak vergilerinin düşürülmesidir.	Maliye Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.5	Planlara aykırı uygulamalar kente karşı suç kapsamına alınmalıdır.	“Kente karşı suç” kavramı, “Planlamanın yasal niteliği ve uygulatıcı-yapıtım gücü”, “Toplum ve kamu yararı” kavramları bağlamında akademik düzeyde yeniden ele alınarak bir tartışma konusu yapılmalı ve bu konuda uzlaşma sağlanmalıdır. Kente karşı suç kapsamında yalnızca gecekondular, çöküntü alanları ve kentsel alanda işlenen terör eylemleri değil planlara aykırı her türlü uygulamanın yasal ve idari bağlamda suç kapsamına alınması sağlanmalıdır. Gerekli şartlar yerine getirilmediği takdirde öngörülen yaptırımlar uygulanmalıdır. Caydırıcı önlemler alınmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler	Kısa Vade
3.1.6	Kanun, Yönetmelik, İlgili Diğer Mevzuat, Planlar ve Plan Notları sadeleştirilmeli, net ifade edilmiştir.	Yapılacak tüm mevzuat çalışmalarında insan gelişimine ve hızla gelişen dünya kabullerine göre yapılacakların değil, daha kısa ve net olarak nelerin yapılmasının söylenmesinin ön kabul olarak benimsenmesi sağlanmalıdır. Uygulamaya esas yönetmeliklerin fazlalata yoruma imkân vermeyecek şekilde açıklayıcı, sayısal, çizgisel, görsel şemalarla desteklenmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Tüm yetkili kurumlar	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorum Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.7	İmar mevzuatında yapılaşma hükümlerini içeren yönetmelikler uygulama bütünüğü çerçevesinde incelenmeli ve yeniden düzenlenmelidir.	Otopark mevzuatının güncellenmesi, kamu, kamuya açık yapılar haricinde sığınak aranması, proje üzerinde müellif ve proje sorumluluğunu üstlenmiş kişilerin başkaca bir şekilde denetlenmesine gerek olmadığı, yapı denetim mevzuatına rağmen idarelerin yanı sıra yapı denetim bürosu adı altında ikincil denetim mekanizmasının yaratılmasının faydası olmadığı, büyük çoğunlukla yapı denetim firmalarının denetimlerinin kağıt üzerinde kalması nedeniyle yapı denetim mevzuatının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda mevzuatların sadece yeni yapılacak yapılar ve kentsel dönüşüm için geçerli olmaması, yaşamını devam ettiren yapılar için de uygulanabilir yönetmeliklerin oluşturulması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.8	İmar Mevzuatındaki yapılaşma hakkı tanımlamaları ve uygulamaları netleştirilmelidir.	İmar Mevzuatındaki emsal uygulaması konusunda, imar parsellerinde yapılaşma hakkının zemin altı ve zemin üstü m3 (hacimsel olarak) verilmesi ve bu uygulamanın tek bir hükümlle bağlanması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Kısa Vade
3.1.9	Kurumsal ve mesleki olarak sorumluluklar belirgin hale getirilmeli, çerçevesi ve farklı mesleki disiplinler arasındaki ilişkiler belirlenmelidir.	Mesleki sorumluluklarının netleşmemiş olması hem bürokrasiyi arttırmakta hem uygulama ve planlama birliğini zedelemektedir. İç içe geçen ve/veya birbirini etkisizleştiren mesleki sorumluluklar belirlenmeli ve tanımlanmalı, birbirleri ile koordinasyonu mevzuat çerçevesinde ele alınmalıdır. Plan ve proje müellifliği itibarının uygulamalar ve yasalar çerçevesinde artırılması; bu hizmetlerin ara hizmet olarak algılanmasının önüne geçilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.1: Mevzuat Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.10	Plan itirazlarında bilirkişi asgari nitelikleri belirlenmelidir.	Dava süreçlerinde imar mevzuatına göre değerlendirme yapan bilirkişilerin asgari standartlarının belirlenmesi, Bakanlıkça sertifikalandırılması ve aynı konuda farklı kararların üretilmesinin önüne geçilmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.	Adalet Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa vade
3.1.11	Tapu belgesine ait olduğu bağımsız bölümün planı ve m ² si işlenmelidir.	Ruhsatlandırma sonrası süreçte Tapu İşlemleri olarak yapılan "Kat İrtifaki" ve "Kat Mülkiyeti" işlemlerinde yanlış uygulamaların önüne geçmek ve kişinin mülkiyeti konusundaki bilinçlenmesini ve sorgulayabilirliğini arttırmak amacıyla tapu belgesine ait olduğu bağımsız bölümün planının ve m ² sinin işlenmesi tavsiye edilmektedir.	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü	Belediyeler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.2: Yönetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.2.1	Kent kimliğinin korunması ve geliştirilmesinde yasal, yönetsel ve finansal teşvik mekanizmaları ve programları geliştirilmelidir.	Kent kimliğinin korunması ve yeni yerel kimliklerin geliştirilmesi için yeterli yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır. Finansal teşvik mekanizmaları ve programlar geliştirilmelidir. Bu tür düzenlemelerin, mekanizmaların ve programların oluşturulması için üniversiteler tarafından AR-GE projeleri teşvik edilmeli, pilot uygulamaların yapılması için uygulama laboratuvarları, tasarım atölyeleri kurulmalıdır. Yerel yönetimlerin yaptıkları iyi uygulama örnekleri ödüllendirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK, Üniversiteler, Belediyeler, Özel Sektör, STK'lar	Kısa Vade
3.2.2	Kentsel kimlik ve estetik, planlama ve tasarımla ilişkilendirilmelidir.	Estetik komisyonlarının özel kentsel alanlarda yapılaşmayı yönlendirecek şekilde görev alanları belirlenmelidir. Kentsel estetik komisyonlarıyla ilgili iyi uygulamalar ve deneyimler yaygınlaştırılmalıdır.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kısa Vade
3.2.3	Kentsel mekân ve kamusal yapılar, yere özgü özelliklere, yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlara bağlı olarak tasarlanmalıdır.	Kent planlarında ve tasarım projelerinde, kentsel alanların yapılaşma düzeni ve yoğunluğu, yaratıcı ve yenilikçi çözümlerle, yere özgü özelliklerle tasarlanmalıdır. Kamusal yapılarda tek tip proje anlayışından uzaklaşarak işlevsel kulları öncelikli olmak üzere kentsel kimliğe uyumlu mimari biçim arayışlarına gidilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri, Üniversiteler,	Uzun Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorum Alanı 3.2: Yönetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.2.4	Kentsel kimliğin devamlılığının sağlanması amacıyla iskan ruhsatı sonrası denetim devam ettirilmelidir.	Alım-Satım ve Kiralama işlemlerinde (her seferinde) 'iskân ruhsatı' nın yerinde kontrollerle güncellemesinin yapılması gerekir. İskân sonrası tadilatların önüne geçilmelidir.	Belediyeler	Meslek Odaları	Kısa Vade
3.2.5	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde belediyelerin mali kaynakları oluşturulmalıdır.	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesine yönelik politika ve plan kararlarının uygulanmasında belediyelerin mali kaynaklarının artırılması için ulusal ve uluslararası mali programlarından yararlanmalarının teşvik edilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, Avrupa Birliği, UNESCO, ICOMOS, ICCROM gibi uluslararası kuruluşlar	Uzun Vade
3.2.6	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde kurumsal kapasite geliştirilmelidir.	Yerel Yönetimlerde nitelikli personel istihdamı sağlanmalıdır. Mevcut kadroların kapasitelerini geliştiren eğitim programları oluşturulması ve uygulanması tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler, Universiteler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorum Alanı 3.3: Denetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.3.1	Plan bütünlüğü her bir plan kademesinde korunmalı ve parçacı yaklaşımlar önlenmelidir.	Başta uygulama imar planları olmak üzere tüm imar planlarında yoğun ve çok yüksek sayıda değişiklikler gerçekleştirilmekte ve bu durum planların bütünlüğü bozarak kentsel gelişimin kalitesini önemli ölçüde düşürmektedir. Bu yüzden planların uygulamayı gerektirecek yasal bir zorunluluk oluşturulması süreci değiştirilmemesi ve mevzi planlar ile mekânsal gelişimin bütünlüğünün bozulmaması gerekmektedir. Plan değişikliği kararı alınmasını zorunlu kılan durumlar yasal düzenlemelerde açıkça belirtilmeli; bunlar dışında bu yola başvurulmasına önleyici tedbirler getirilmeli; uygulama denetlenmelidir. Plan değişikliği yapımı için ulaşım, altyapı ve sosyal etki analizi aranmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Kısa Vade
3.3.2	Kentsel kimlik ve tasarım detayları arasındaki ilişki ve uyum sağlanmalıdır.	Planlama ve kentsel tasarım proje onaylarında sadece emsal hesaplarına, çekme mesafelerine, çatı eğimine değil; çevre ile uyumuna, yere özgü mimari tasarım, malzeme kullanımı, sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi ilke ve standartlarına uyup/uyumadığı gibi ölçütlere bağlı olarak da değerlendirilmelidir; bu konudaki doğru çözümler için teşvik yöntem ve mekanizmaları belirlenmelidir. Okunabilirlik, kentsel ve toplumsal bellek gibi kavramların tasarım projelerinde kullanımının sağlanması gerekir. Tasarım yarışmaları çoğaltılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, İller Bankası	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorum Alanı 3.3: Denetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.3.3	Teknik personelin yetkinliği denetlenmelidir.	Planlama – Proje ayağını hazırlayacak meslek gruplarını yetiştiren; Mimarlık Fakültesi bünyesindeki eğitim sistemi irdelenmelidir. 4 yıllık lisans eğitimi sonrası; herşeyi yapabilme yetkisi olan planlıcılar ve mimarların yetki ve sorumlulukları yeniden ele alınmalıdır. Yapılacak işin tanımına göre farklı ihtisas programları tanımlanmalı; akademik eğitimin yanısıra reel sektör deneyimi de mesleki şart olarak aranmalıdır. Mimar, mühendis ve planlıcıların mezuniyetten sonra en az 3 yıl meslek odaları tarafından yetiştirilme ve tescil edilmiş bürolarda çalıştıktan sonra mesleğini icra etmesi sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, İlgili Meslek Odaları	Kısa vade
3.3.4	Plan kararlarına yaptırım gücü sağlamada plan otoritesi yeniden tesis edilmelidir.	Plan kararlarına aykırı yanlış uygulamalar genelde cezasız kalmakta, şehircilik ilkeleri ve bilimsel yaklaşım çığnemektedir. Bu tür durumların oluşmasının, ilgili yasal düzenlemelerde tanımlanacak plan otoritesinin yeniden tesis edilmesi ile engellenmesi gerekmektedir. Uygulamanın plan kararlarına uyumluluğunun denetiminin bu kapsamda değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Belediyeler	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.3: Denetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.3.5	Kent planlama ile bütünlük sunan kentsel ulaşım ana planı kararları dışındaki ulaşım altyapısına getirilen plansız uygulama kararları önlenmelidir.	Entegre ulaşım planlaması kararları olmaksızın ya da bu plan kararlarına aykırı olarak kentlerin ulaşım altyapısında yapılagelen bütüncü planlama kararlarından yoksun yanlış uygulamalar önlenmelidir. Kentli insanın gündelik yaşamını olumsuz etkileyen ve gereksiz kentsel maliyetlere yol açan plansız uygulamalardan vazgeçilmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Belediyeler	Kısa vade
3.3.6	Planlama, projelendirme ve yapılaşma süreçlerinde denetim bütünsel olarak ele alınmalıdır.	Süreç denetimi ilkesi benimsenmeli; sadece belirli aşamaların denetlenmesi değil, tüm sürecin denetlenmesi önemsenmelidir. Analiz denetimi, planlamanın denetimi, projelendirme denetimi, yapı denetimi, kullanımın denetimi gibi süreçlerin, ayrı ayrı yetkinliği belirlenmiş kurumlar tarafından gerçekleştirilmesi tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta Vade
3.3.7	Denetim ölçütleri, yöresel farklılıkları gözetenek bilimsel yöntemlerle belirlenmelidir.	Denetimin "teftiş" değil, bir rehberlik ve gerektiğinde bir ödüllendirme, bir teşvik olması gerektiğini kabul eden; sadece üstün astı denetlediği değil, eş kademe (belediyelerin bir birlerini denetlemesi; oto denetim (kurumların kendi denetim süreçlerini oluşturma) gibi yeniliklerin geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.3: Denetim Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.3.8	Denetim mekanizmaları, teşvik edici, özendirici ve ödüllendirici olmalıdır.	Mevcut denetim mekanizmaları ceza temelli ve iş yapma süreçlerini yavaşlatan bir yapıdadır. Denetimin izleme ve uygulamayı yönlendiren bir yapıya kavuşturulması tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Uzun Vade
3.3.9	Uygulamada teknik yetersizlikten kaynaklanan sorunlar tazminat güvencesine bağlanmalıdır.	Müteahhit profilinin tanımlanması, sadece kamu ihalelerinde değil özel sektör işlerinde de ser-tifika ve yeterlilik aranmalıdır. Teknik yeterliliğe sahip olmayan sorumlu kişi ve kurumlarca yapılan müdahaleler sonucu mağdur olan kentlilerin haklarını arama konusunda teşvik edecek mevzuatın geliştirilmesi, mesleki sorumluluk sigortası kapsamında yeniden düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.4: İmar Uygulama Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.4.1	Planlamada yeni ve güncel tasarım modellerinin geliştirilebilmesi ve hayata geçirilmesi için yeni araçlar, işbirliği ve uygulama ağları geliştirilmelidir.	Planlamada kullanılan mevcut uygulama araçlarının ve planlama sisteminin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durumda yeni bir planlama sistemine ve yeni uygulama araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. İmar hakkı aktarımı (transfer of development rights) ve akıllı kod (smart code) DAP (Değer Artış Payı) gibi güncel araçlar üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	Orta Vade
3.4.2	Planlamada "değer" kurgusunun oluşturulabilmesi için iki boyutlu değil, "eşdeğerlik" esasını benimseyen üç boyutlu yaklaşım benimsenmelidir.	Plan kararları velveya değişimi yolu ile "İmar hakkı" oluşumu ve transferi, "Muktesep (Kazanılmış) hak" gibi konular, yurt dışı örnekler de dikkate alınarak yeniden inceleme ve araştırma konusu yapılmalıdır. Özellikle bu tür uygulamaların şehirlerin tarihi, kültürel ve doğal mirasının korunması amacıyla kullanılması sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Akademik kuruluşlar, İlgili Meslek Odaları	Orta Vade
3.4.3	Plan kararları ile yaratılan değer artışının artı değer olarak toplumsal fayda esaslarına göre kamuya dönüşümü sağlanmalıdır.	Planlama ile oluşan "değer artışı" konuları, planlama mevzuatı içinde tanımlanmalı ve yerleşmelerin gayrimenkul değer haritaları oluşturularak, yerleşmelerin niteliksel gelişimine katkı verecek şekilde belirli esaslara bağlanmalıdır. "İmar hakkı aktarımı" olarak ifade edilen uygulama aracının, "değer" kavramı bağlantısının kurulması sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.4: İmar Uygulama Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.4.4	İmar Mevzuatında yer alan imar yatırım programlarının uygulanması sağlanmalı ve denetlenmelidir.	İmar Yatırım programları yapılmadan ve fiziki olarak gerçekleştirilmeden yapılaşmanın başlatılmaması ve planların uygulamasında gelişme alanlarının etaplanarak uygulamaya açılması tavsiye edilmektedir.	İçişleri Bakanlığı, Belediyeler	Alt yapı yatırım kuruluşları	Kısa Vade
3.4.5	Kentsel Dönüşüm uygulamalarında donatı alanlarının projelendirilmesi ve uygulamasında özel sektörle işbirliği yapılması sağlanmalıdır.	Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında donatı alanı terklerinde kamunun bilinmez bir zamanda bilinmez bir yapı için rezerv alan üretmesi yerine; donatı ve yeşil alan projelendirilmesinin (ve hatta işin boyutu ve bütçesi içerisinde mümkün ise uygulamasının) konuya muhatap özel sektör tarafından hazırlanıp; ilgili makamlarca onaylanması sonrası teslim edilmesi; bu durumun inşaat ruhsatı için esas teşkil etmesinin sağlanması tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,	Belediyeler	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.1	Kentsel ulaşımında toplu taşıma (metro, tramvay vb.) yaygınlaştırılmalıdır.	Kentlerin nüfus ve alan büyüklükleri ile gelişme eğilimleri, coğrafi ve topografik yapıları dikkate alınarak gelecekteki ulaşım taleplerinin sayısal büyüklüğünden yola çıkan ve kent planlama ile entegre geliştirilen kentsel ulaşım planlaması çıktıları ile getirilen bir ilke kararı olarak, kentsel ulaşımında bireysel motorlu araç kullanma eğilimini değiştirecek ve yer altı ve üstünde raylı sistemleri destekleyecek önlemler alınmalı; toplu taşın sistemleri geliştirilmeli, yaygınlaştırılmalı ve ulaşım ana planları doğrultusunda şekillendirilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Plan yapma konusunda yetkili diğer tüm kurumlar	Orta Vade
3.5.2	Bisikletin kent içi ulaşım aracı olarak yer alması sağlanmalıdır.	Bisiklet yaygın olarak yalnızca spor ve eğlence olarak düşünülmemektedir. Bunun yanı sıra arazi yapısı ve büyüklüğü-bütünlüğü uygun olan kentsel mekânda bir tür bir ulaşım aracı olarak daha yaygın biçimde kentsel ulaşım sistemleri içerisinde yer almalıdır. Bisikletin sadece spor amaçlı değil gündelik yaşamın bir parçası olarak bir ulaşım aracına dönüşmesi isteniyorsa bisikletli kadın ve çocukların sayısını arttıracak politikalar izlenmeli, çocuk, genç, yaşlı, öğrenci gibi toplumun tüm kesiminde kullanımı özendirilmeli, güvenli bisiklet yolları ve buna yönelik kampanyalar hayata geçirilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.3	Şehir mühendisliği ve altyapı etki analizleri şehir planlarıyla bütünleştirilmelidir.	Alt yapı konuları, kentsel planlama konularından kopuk olarak ele alınmaktadır. Ayrıca farklı alt-yapı yatırımları arasında kurumsal ve uygulama eşgüdümü de bulunmamaktadır. Bu nedenle kentsel altyapıyı planlama ile bir bütünlük içinde ele alan "şehir mühendisliği" birimleri, yerel yönetimler bünyesinde kurulmalıdır.	İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Orta Vade
3.5.4	Kentsel tasarım ve kentsel kimlik ilişkisi yere özgü ilkelere, kurallara ve standartlara bağlı olarak geliştirilmelidir.	Kent mobilyaları, ilan tabelaları, kamusal mekân ve bina ışıklandırmaları gibi kentsel tasarım öğelerinin kentsel kimlik ve estetik niteliklerini arttıracak biçimde ilkeler, kurallar ve standartlar belirlenmelidir. Yere özgü özelliklerin, bu standart ve kuralların belirlenmesinde belirleyici olması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade
3.5.5	Yapı inşaa (altyapı-üstyapı) sürecinde gerekli kaliteli insan kaynağı, uzmanlık gerektiren istihdam ve ayrımı mükemmeliyetli sağlanmalıdır.	Şehirlerimizin yapı inşaa kalitesinde temel sorunlar bulunmaktadır. Genellikle ekonomik tasarruf sağlamak amacıyla işin ehli olmayan bir insan kaynağı yapı inşaa sürecinde yer almakta ve yapıların ve çevrenin kalitesini düşürmektedir. Uygulamalarda kaliteli insan kaynağının kullanılması ve mükemmeliyet hissi ile hareket edilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Valilikler, Özel sektör	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.6	Yapı malzemeleri yerel özelliklere göre üretilmeli, kullanılmalı ve desteklenmelidir.	Yeknesak yapı malzemeleri kentlerin özgün dokusunu tahrir edecek biçimde yaygınlaştırmıştır. Özgün ve yaratıcı mimari ve şehircilik çözümleri dahi yapı malzemelerinin uyumsuzluğu dolayısıyla olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Dolayısıyla her yörenin tarihsel kültürü ve bilimsel yaklaşımlarla yapı malzemesi kullanımında vizyon değişikliğine gitmesi gerekmektedir. Bu değişikliğin sadece düşüncede değil bu yere özgü yapı malzemelerinin kullanımının ve üretiminin yaygınlaştırılmasını da içermesi tavsiye edilmektedir.	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansları	Uzun Vade
3.5.7	Yeniden yapılanmada Şehir-Mekân-insan ilişkilerinin dikkate alınması ile kentsel mekânların, güvenli, tehlikelere açık, yüksek ve yoğun yapılaşma ile insan ölçeklerinden uzak oluşumu önlenmelidir.	Şehir-Mekân-insan ilişkilerinin dikkate alınması ile çok yoğun, kalabalık, hizmetleri yetersiz, usulüne düzenlenmemiş, bakımsız bırakılmış, güvensiz, trafik ve terör tehlikelerine açık kentsel mekânların oluşumu önlenmelidir. Yüksek ve yoğun yapılaşma ile insandan uzak, fiziksel, görsel ve işitsel anlamda kirletilmiş mekânsal oluşumların plan otoritesiyle engellenmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.8	Yaya erişimini kolaylaştıran araç trafik hızını azaltan trafik durultma yaklaşımları teşvik edilmelidir.	Kent merkezleri, merkezi iş alanlarını çığneyerek hızla transit geçen araç trafiğinin kesinlikle önlenmesi gereklidir. Kentsel mekân kalitesinin motorlu araçların tasarım hızı ile ters orantılı olduğu yaklaşımı ile kentsel etkinliklerin yoğunlaştığı yaşanılabilir kentsel mekânlarda yaya erişiminin kolaylaştırılması, bunun yanı sıra mekândan dışlanması ve/veya olabildiğince kısıtlanması gereken bireysel motorlu araç trafik hızının azaltılması için trafik durultma araç ve yöntemlerinin alan bütününde kullanımı tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta Vade
3.5.9	Yayanın zararına yol genişletme ve kaldırımaların daraltılması engellenmeli ve bulvarın hız yolu yerine orijinal kullanımı teşvik edilmelidir.	Kentsel mekânda yaya yolları, yaya kaldırımları, yayalaştırılmış alanlar ve yaya meydanları yalnız yayalara aittir. Bu mekânların motorlu araçların tarafından işgal edilmesi, meydanların ve parkların otobüs-minibüs parkı haline getirilmesi kesinlikle önlenmelidir. Kent içi yolların, ana trafik arterlerine dönüştürülmek amacıyla olabildiğince genişletilmesi; yaya kaldırımlarının daraltılması ya da tümden kaldırılması kabul edilemez. Kent içinde yerleşik alanların dinginiğinin sağlanmasında, araç trafik izleri azaltılarak, kaldırımların genişletilmesi; bulvarların özgün işlevlerine kavuşturulmasında yaya kaldırımları ve orta refüjileri genişletilerek buralarda yeniden gezinti olanağı sağlayacak gölgelik ağaç varlığına geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.10	Paylaşımlı (araç-yaya) mekân üretimleri desteklenmelidir.	Yaya üstün-yaya egemen kentsel mekânda motorlu araçların mekândan tümüyle dışlanması olanaklı olmadığı durumlarda, araçların düşük tasarım hızları ile mekânı yayalarla paylaşma olanağı araştırılmalı, buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Merkezi iş alanlarında servis amaçlı girişler sabaha karşı sakin zamanlarda yapılmalıdır.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta vade
3.5.11	Kentin merkezi iş alanlarında otoparkların yapımları dengelenmelidir.	Kent merkezinde yer altı ya da yer üstünde büyük kapasiteli otopark alanları düzenlenmesi, merkezden uzaklaştırılmak istenilen araç trafiğinin merkeze davet edilmesi anlamındadır. Bu uygulamaların dengelenmesi için otopark master planı yapılması ve kararlarına uyulması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta vade
3.5.12	Merkeze yakın çevrede belirlenmiş toplu taşıma duraklarına yakın yerlerde otoparklar inşa edilmelidir. Otomasyonlu otopark sistemi teşvik edilmelidir.	Kent merkezi iş alanları ve yaya meydanları yayalaştırılmış alanlarda yer alan toplu taşıma durakları yakınında aktarma amaçlı otobüs-minibüs durakları yapılmasına izin verilmemelidir. Bu alanlarda metro aktarmalı olarak salt tramvay durakları ve bisiklet parkları oluşturulmalıdır. Otobüs duraklarının ve geniş otopark yerlerinin ancak merkezi iş alanları dışında yaya çevresinde tasarlanmasının sağlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
3. Uygulama Yaklaşımı					
Sorun Alanı 3.5: Kentsel Altyapı Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.5.13	Kent merkezlerine amaçsız ve gereksiz araç trafiğinin transit geçişini önlemek üzere trafik yönetim araçları geliştirilmelidir.	Kent merkezlerine okul servisi benzeri girişler ve merkezi transit geçen araç trafiği dış arterlere yönlendirilmelidir. Yaya üstün mekânlara zorunlu araç girişleri kurula bağlanmalı; özel nitelikli girişler için zaman kısıtlamasının yanında ücretlendirme politikaları getirilmelidir. Otomasyonlu otoparkların yaygınlaşması için hukuki ve imar altyapısının oluşturulması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Orta vade
3.5.14	Sosyal donatılar çeşitlendirilmeli ve arttırılmalıdır.	Başta kütüphane olmak üzere sosyo-kültürel donatıların mahalle bazında artırılması ve zorunlu hale getirilmesi tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	İlgili Bakanlıklar	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
4. Katılım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 4.1: Toplumsal Katılım Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.1	Katılım modelleri belirlenmelidir.	Katılım süreçleri yerel yönetimlerde eylem planı ile belirlenmelidir. Görev dağılımları yapan modeller gereklidir. Yerel yönetimlere destek vermek üzere 'katılımın programlanması' ni belirleyen ve amaca yönelik "katılım eylem planı" modeli geliştirilmeli, stratejik olarak öncelikli gündem maddesi olmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler, Kalkınma Ajansları	Orta Vade
4.1.2	Katılım süreçlerinde "taahhüt belgesi" kullanılması, bunun yasal zemini hazırlanmalı, denetimi yapılmalıdır.	Katılım süreçlerinde "taahhüt belgesi" kullanılması, bu taahhüt belgesi sayesinde katılımcıların görüşlerinin uygulamaya konu olmasının garantisi olması, uygulamaya konu olamayacak görüşlerin ise nesnel nedenler belirtilerek gerekçelendirilmesi gerekmektedir. Katılım sürecine katılan aktörlerin ilke ve politikaları sahiplenmesinin uygulama süreçlerinin denetlenmesine ve dolayısıyla da amaçların başarıya ulaşmasına katkı sağlayacağı prensibi benimsenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Belediyeler	Kısa Vade
4.1.3	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde katılım adına farklı araçlar hazırlanmalı ve kullanılmalıdır.	Kent kimliğinin ve aidiyet duygusunun geliştirilmesi amacıyla, planlama ve tasarım süreçlerine tüm toplumsal kesimlerin katılımının sağlanması için 'katılım rehberliği' geliştirilmelidir. Yerel yönetimlerin yere özgü kimlikleri korunması ve geliştirilmesinde izleyeceği süreci ve yol haritasını tanımlayan 'plan rehberliği' ve yerel yönetimlerin uygulamalarında plana uygunluğun tanımlandığı ve kontrol edildiği 'denetim rehberliği' geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
4. Katılım Yaklaşımı					
Sorumlu Kurum					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.4	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesi süreçlerinde toplumsal katılım (halk, STK'lar, Meslek Odaları, özel sektör) sağlanmalıdır.	Kentin bütünü ve parçalarının (örneğin, mahallelerin) planlanmasında karar verme süreçlerinde söz hakkı almalarını sağlayacak katılım mekanizmaları (semt komiteleri gibi) geliştirilmelidir; sivil örgütlenmelerin gelişimine yönelik yeni oluşumlar (mahalle demekleri gibi) desteklenmelidir. Mahalle kültürünün, aidiyet, yardımlaşma ve dayanışma duygularının geliştirilmesi için katılımlı olarak farklı ölçeklerde planlama ve tasarım projeler geliştirilmelidir. Bu projeler onandıktan sonra, hayata geçirilmesinde katılımı sürekli hale getirecek eylem planları hazırlanması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, STK'lar, Toplum	Orta Vade
4.1.5	Kamusal mekânlarda toplumsal ayrışma ve kuttuplaşmayı önleyici programlar düzenlenmelidir.	Tarihi kent dokusunda kamusal ve yarı-kamusal alanlar restore edilemeli veya sağlıklılaştırılmalı, yeni kentsel alanlarda yeni kamusal veya yarı-kamusal alanlar inşa edilmelidir. Toplumsal ayrışma ve kuttuplaşmayı önleyici, toplumun her kesiminin bir araya getirecek, yerelin kimliğini ön plana çıkaracak, geleneklerin yaşatılmasını sağlayacak özel programlar (festivaler, özel geceler, kültür-sanat programları, yarışmalar, vd.) organize edilmelidir. Mekân oluşturmada birliktelik ve katılım çoşkusu yaratılması tavsiye edilmektedir.	Belediyeler	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Toplum	Orta Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
4. Katılım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 4.2: Mesleki Katılım Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.2.1	Planlama çalışmaları farklı meslek disiplinleri ile eşgüdümü yürütülmelidir.	Lisans eğitiminden sonra şehir planlamanın temelinde yer alan bilimlerden; şehir ekonomisi, şehir sosyolojisi, şehir ekolojisi, ulaşım mühendisliği, şehir hukuku gibi uzmanlık eğitimi yapmış uzmanlar tarafından kentsel planlama yürütülmelidir. Planlama çalışmalarının, plan sürecinde farklı konularda gerektiğinde detaylı proje ölçeğine inerek fizibilite yapabilmeye ve şehir planlama ile ilgili farklı disiplinlerin entegre bir şekilde çalışmasına olanak tanıyan plan grupları oluşturulmalı ve planlama çalışmaları bu gruplar tarafından yürütülmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	YÖK, Üniversiteler, Belediyeler	Orta Vade
4.2.2	Çok boyutlu kentsel tasarım projeleri mimarlık, kent planlama ve peyzaj planlama disiplinlerinden uzmanların katılımını gerektiren süreçle elde edilmelidir.	Kentsel tasarım projelerinin düzenlenmesinde birden çok sayıda meslek gurubundan bu konuda uzman mimar, plançı, peyzaj mimarı ve kent tasarımının çalışmalara katılımı gereklidir. Sonuç olarak profesyonel ve çok boyutlu tasarımlar için mesleki uzmanların katılımı sağlanmalıdır.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, İlgili Meslek Odaları	Kısa Vade

Kimlik, Planlama, Tasarım					
4. Katılım Yaklaşımı					
Sorun Alanı 4.2: Mesleki Katılım Boyutu					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.2.3	Kentsel kimliği koruma ve geliştirme konusunda mesleki bilgi ve farkındalığı yüksek uzman yetiştirilmesine destek olunmalıdır.	Şehir ve bölge planlama, mimarlık, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı ve ilgili alanlardaki eğitim programlarının içerik ve uygulama olarak hedeflere uygun şekilde yeniden yapılandırılması gerekir. Eğitim kurumlarında; niceliksel değil niteliksel amaçlarla gelişim sağlanmalı, eğitim ve uygulamada mesleki kalitenin artırılması hedeflenmelidir. Ayrıca mesleki yeterlilik adına meslek içi eğitimde gelişmeyi arttıracak önlemler alınmalıdır.	YÖK, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, Kamu Kurumları	Orta Vade

IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi

Şehirlerimizin yaşam ve mekân kalitesi yüksek, kimlikli ve yaşanabilir kılınması amacıyla; insan odaklı, güvenli, yerel kimlik değerleri ve geleneksel değerlerle buluşmuş, yaşam alanları oluşturulmasına yönelik tavsiye kararlarının üretilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla çalışan komisyonumuz, kentlerimizin yaşam kalitesini yükseltmek adına; kentsel tasarımı öne çıkaran, planlama sürecini etkin hale getirecek bakışları içeren görüşlerini ve bunlara yönelik tavsiye kararlarını raporda oluşturmuştur.

Günümüzde ülkemizde var olan planlama sistemi ve ona bağlı şehircilik anlayışı, parsel bazında imar hakkı veren bir imar planı anlayışına dönüşmüştür. Yeni şehircilik anlayışının daha kapsayıcı, yere ve yerele özgü bakışı oluşturan ve özellikle kent kimliği adına stratejik mekânsal planlama ile kentsel tasarımı buluşturan bütünsel bir bakış olmalıdır.

Bu bakışla; yeni ŞEHİRCİLİK ÇERÇEVE KANUNU; kimlikli kentler ve kent kimliğini sürdürülebilir ve uzun erimli olarak ele alacak, kentsel dönüşüm sürecindeki kentlerimizi geleceğe hazırlayarak planlama-kentsel tasarım ve uygulama bütünlüğünü entegre edecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu yeni şehircilik yaklaşımı yenilikçi bir dizi politikalar, stratejiler demektir. Dolayısıyla yenilene araçları da sunulmalıdır.

Kimlik-planlama-kentsel tasarım komisyonumuz bu bakışla detaylı bir biçimde var olan sorunları ele almıştır. Çalışma alt grupları ile potansiyelleri ortaya koymuş, kentlerimizin güçlü yanlarının nasıl vurgulanacağını ve kimliksizleşmenin oluşturduğu tehditlerin nasıl engelleneceği ve hangi yenilikçi araçlarla yaklaşılacağını açıklamıştır. Bu rapor içeriğinde yer alan tavsiye kararları ve yaklaşımları ile geniş kapsamlı olarak komisyonumuzda anlatılmıştır. Kimlik konusunda; tanımlamaların yanı sıra; özellikle kent kültürü, kimlik ve çeşitlilik, özgün kentler, yaratıcılık ve yapılanma ilişkisi, yerele özgü yansımalar açıklanmıştır.

Hızla artan kentsel gelişmelerde teknoloji ile bilgi ekonomileri öne çıkmakta, toplumların beklentileri de yaşam kalitesi artışı ve kimlikli kentler olarak çoğalmaktadır. Kentlerimiz kimlik ve kalite kapsamında; yapıları kadar yaşanabilir mekanları da olan, canlı, çeşitli, hareketli ve çekici özellikleri ile farklılıkları sunan, kullanım çeşitliliği ile gelişmeye katkı getiren, böylesine bir bakış ve duruşları ortaya koyan kentler demektir. Bu da; yarışan kentler, yerel değerleri öne çıkaran, yerelin gereksinimlerini çözen altyapı ve yapılanma sunan güvenli ve konforlu kentler demektir. Yenilikçi planlama ve tasarımın hedefi de budur.

Kentlerimizin kimliği var olan tarih, bağlam, kültürel ve yerel ilişkilerin çağdaş ve yaratıcı yenilikçi tasarım ve çözümler ile buluşarak gelişmeyi yaratması demektir. Bunun sonucunda kültürel süreklilik ile oluşturulan ve yerel özelliklerin yeniden değere konduğu bütünsel bir bakış oluşacaktır, yeni şehircilik anlayışı bu hedefe yönelik geliştirilen araçları sunmalıdır.

Kentlerimizin yaşam kalitesinde hareketin oluşturduğu ulaşımda da çeşitliliğe yönelmek gerekir, yaya, bisiklet ve özellikle toplu taşıma bunun odağında yer almalıdır. Bu bütünsel ve entegre bir ulaşım sistemi demektir, böylesine yeni sistemsel örüntü, sosyal birlikteliği de kuracak, arttıracak, kentsel canlılığa katkı getirerek sürdürülebilir bir yaşam ortamını çoğaltacaktır.

Kent kimliği, planlama ve kentsel tasarım ilişkisinde kente üç boyutlu ve stratejik bakmak gerektiği ortaya çıkmıştır. Yapılar kadar, yapılar arası mekânların varlığı ve kalitesi, düzenlenmesi, bağlama saygılı yenilikçi bakış, kolay algılanan bütünsel kentsel doku, yaşam kalitesini arttıracaktır. İşte yerelin gücünün ve farklılığının sergilenmesi demek, planlama ve kentsel tasarımın bu yeni şehircilik anlayışı içinde birlikte etkin bir rol ile ele alınması demektir.

Mekânsal yaşam, güvenli mekânlar, tasarım kalitesi ve çekici bir çevre, ekonomik olarak üretken bir ortam yaratacaktır. Bu kapsamda da sokak ve mahalle çok önemlidir, doğal ve

tarihsel değerlerin korunmasının yanı sıra nitelikli kentsel değerlerin üretilmesi gereklidir. Kentsel kamusal mekânlar bu birlikteliği oluştururlar ve sosyal kalitede sokak ve mahalle yaşamını güçlendirerek birlikte oluşur. Bu kapsamda da her kademedeki eğitimin gerekliliği belirtilerek kent kültürü ve yaşam kalitesinin katılım süreçlerinin kapsayıcı olması ve eğitimle oluşturulacağı açıklanmıştır.

Sonuç olarak komisyonumuz kimlikli şehirler-planlama ve kentsel tasarım ve yaşam kalitesi adına uygulamada da kentsel mekânsal standartların geliştirilmesi ve kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması gerekliliğini vurgulamıştır.

Kimlikli şehirler-planlama ve kentsel tasarım ve yaşam kalitesi konuları özellikle kapsamlı bir biçimde ele alınmış; vizyon, ilke, politika, plan ve proje sürekliliğinin sağlanması, planlar arası bağlantıların kurularak mevzuat ve yetki karmaşasının azaltılması gereği öne çıkmıştır. Farklı ölçeklerde planlar arasındaki sadeleştirme gerekliliği vurgulanmış, ortaklıklar ve süreklilikle yaşam kalitesinin oluşacağı anlaşılmıştır.

Yeni kentsel değerler üretmede tüm aktörlerin birlikteliği ve sorumluluğu belirtilerek, değişim değerinin önemi vurgulanarak, kullanım değerinin gelişmeyi yönlendirmede güç olarak kullanılabileceği ve gündemimize bu yeni yaklaşımda yansımaları denmiştir. Yenilikçi tasarım projeleri ile değer yaratılabileceği, bunların yarışmalarla desteklenmesi, alternatif konut ve çevresi üretim modellerinin ortaya konması, öne çıkan konular olmuştur.

Ayrıca, yasal mevzuatın günceli yakalayamaması, planlamadaki yetki karmaşasının sistemde oluşturduğu parçalanmanın sadeleştirilmesi gereği açıklanmıştır. Mekansal planlama ile gelen yenilikçi olumlu yaklaşımın kentsel ölçekte deneyimlenmesi ve hızla uygulanması, vizyon ve stratejilerin kentsel projelerle buluşması bütünsel bakış adına öne çıkmıştır.

Yenilikçi yaklaşımlarda planlama kentsel tasarım birlikteliği, kent kimliği ve kentsel tasarım ilişkisinin yenilikçi araçlarla bütünleşmesi, kentsel tasarım rehberlerinin yasallaşması, her ölçekte paydaşlar arası katılım ve aktörler arası birlikteliğin kent adına olumlu dönüşü gerekliliğinin geliştirilmesi istenmiştir.

Çalışma konuları bu kapsamda detaylı açıklamalarla mevzuat ve uygulamaya ilişkin değerlerle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yine yukarıda açıklanan kapsamda çok sayıda tavsiye kararları, tavsiyelerin geniş açıklamaları, sorumlu kurum ve ilgili kurum önerilerimiz özellikle de gerçekleştirme öngörülerini raporda detaylı yer almaktadır.

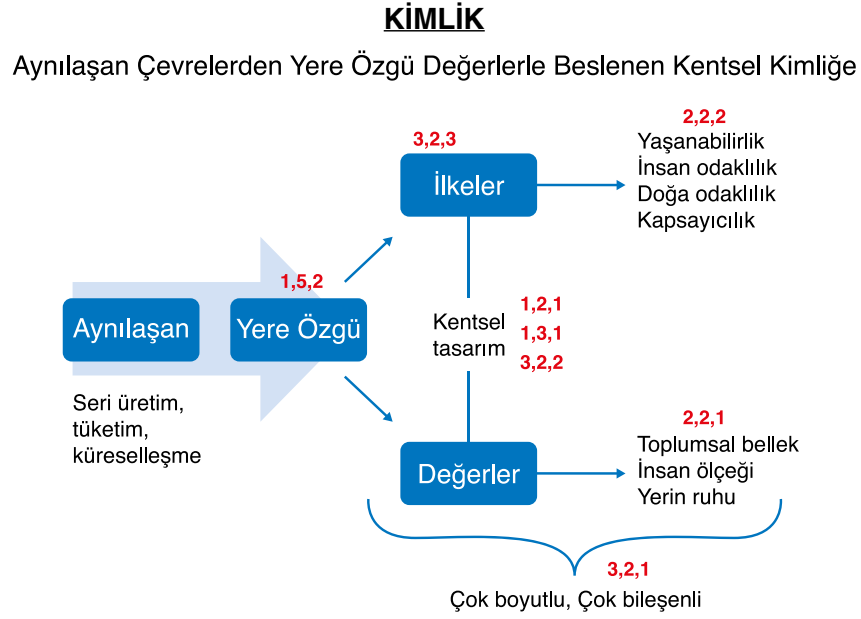
Şehircilik Şûrasının Ana Teması olan;

Şehircilikte Yeni Vizyon

- **Kaynak Odaklı** (Doğal, Ekolojik, Ekonomik, Enerji, Akıllı Şehirler, Üreten Şehirler, Yerel Finansman Kaynakları, Kırsal ve Kentsel Kalkınma)
- **İnsan Odaklı** (Mahalle Kavramı, Güvenlik, Sağlık, Ulaşım, Yaya Erişebilirlik, Sosyal Etkileşim, Uyum, Aidiyet, Kapsayıcı, Fayda Karşılığı Kamu Yararı, Medeniyet)
- **Yere Özgü** (Yerel, Mahalle, Sokak, Özgün Değerler)
- **Yenilikçi ve Özgün** (Teknoloji, Karma Kullanım, Tasarım İlkeleri, Yaşam-Mekan-İnsan Kalitesi)
- **Yönlendirici** (Bütüncül, Stratejik Mekansal, Sürdürülebilir)
- **Katılımcı** (Şeffaf, Müzakereci, Esnek, Özendirici)

İlkeleri benimsenerek raporumuza ve tavsiye kararlarımıza yansıtılmıştır.

V. Komisyon Özet Raporu

Şehirlerin kimliği kuruluşlarından geldikleri duruma kadar geçen deneyimlere dayanır. Kimlik belirli bir zamana ait değildir, dinamikdir ve zaman içinde değişim gösterir.

Şehir kimliğini oluşturan temel bileşenler o yerin tarihsel coğrafyası, tarihi dokusu (kentsel morfolojik öğeler - sokak dokusu, yapı adaları dokusu, mimari özellikleri, anıtsal yapıları, taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları), doğal yapısı (topoğrafik özellikler, hidroloji, bitki örtüsü), somut olmayan kültürel değerleri, ekonomik yapısı (üretim biçimleri, sanayi geçmişi), sosyal yapısı, dini değerler ve yapıları, entelektüel yapısı (eğitim kurumları, üniversiteler, sanat kurumları, müzeler) ve sosyo-kültürel yaşam pratiklerinden meydana gelir. Dolayısıyla şehrin kimliği yalnızca fiziksel boyutta değildir, ekonomik, toplumsal, çevresel, kültürel, yasal ve yönetsel süreçlerle de sürekli yeniden üretilmektedir.

Şehirler üzerinde giderek artan küreselleşme etkisi altında gelişme ve değişim hızı ve baskısı büyümekte kent-kır ilişkileri farklılaşmakta, şehirleşme gezegensel bir boyutta yeniden düşünülmektedir. Ülkemizin özellikle 1960lar sonrası yaşadığı yoğun kentleşme ve buna ait şehirleşme yaklaşımlarının eksik kalması, kentleri aynılaştıran imar standartları ve yönetmeliklerinin hakim olması, otomobile dayalı bir kentsel yaşam kurgusunun mahalle gibi insan ölçeğinde bir sosyo-mekânsal bütünlüğü ortadan kaldırmaya başlaması ve yerini güvenli ve kapalı konut sitelerinin almaya başlaması yavaş dönüşen kimlik özelliklerini yeniden üretme noktasında nasıl bir tutum izleneceğini önemli bir soru olarak karşımıza çıkarmaktadır.

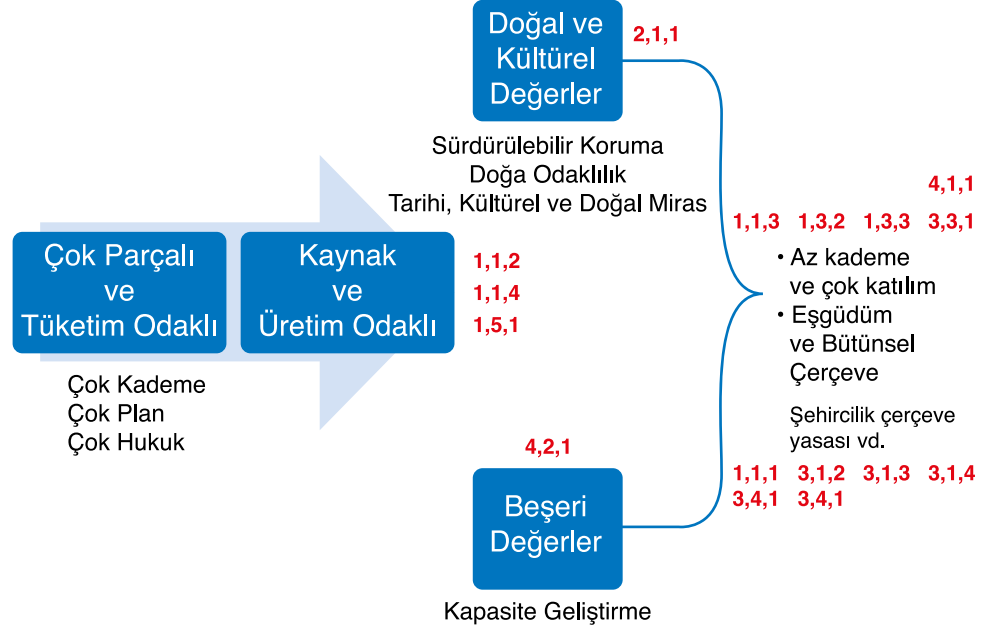
Aynı şekilde, şehirlerimizdeki yapı teknolojileri ve üretim pratikleri de bu aynılaştırmayı arttırmaktadır. Seri üretim mantığındaki standart yaklaşımlarla birlikte, birbirinin tekrarı, tekdüze kentsel mekânlar oluşmaktadır. Yer kimliğine ait somut değerler ve özellikler seçmeci tarihselci bir yaklaşımla öne çıkarılmaktadır. Oysa, şehirlerin kimliğini fiziksel biçimleniş özelliklerinde aramak son derece eksik bir tutumdur. Tarihsel süreç içerisinde oluşan kente özgü kültürel miras, gelenekler, tarihi referanslar, yaşam biçimleri vb. göz ardı edilmesi kentsel kimlik arayış ve çözümlerini yetersiz kılmaktadır. Bütün bu parçalı ve seçmeci yaklaşımlar kent planlarında da hakim konumdadır. Özellikle plan tadilatları ve mevzi planlar yoluyla bütünlükten ve birbiriyle bağlantıdan yoksun büyük parçalar halinde gelişen kent parçaları oluşmaktadır.

Şehirlerin kentsel belleğinin iyi belgelenmesi, korunması ve aktarılması çok önemlidir. Özellikle, özel mülkiyetteki pek çok sivil mimari miras yok olma tehlikesi altındadır. Kamu elindekiler ise problemlili restorasyon ve onarım faaliyetleri ile olumsuz etkilenmektedir. Şehirlerimizde yere özgü değerler ve bilgiler planlama ve tasarım süreçlerine iyi aktarılamamakta ve yeterince yönlendirici şekilde kullanılamamaktadır. Bu açığı kapatmak için kent belleğine, kentsel mekân ve yaşam kalitesine dair göstergelerin, hızlı erişilebilir, kamu kurumlarının ve üniversitelerin kolaylıkla kullanabileceği, kullanıcı dostu dijital veri tabanları yoluyla oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yere özgü değerlerin geri kazanılması ve üretilmesinde şehirleri yaşanabilir yapan, yaşam ve mekan kalitesini yükselten temel değer ve ilkelerin hakim kılınması çok önemlidir. Bunlar, kentin korunan ve yaşatılan tarihî mimarisi, çağı yansıtan yapıları, insanca ve etkin ulaşım sistemi, yürüme ve bisiklet yollarıyla desteklenen yeşil ağlar, buluşma yerleri, meydanlar gibi kentsel öğelerdir. Bahsedilen temel ilke ve değerlerin kimlikli kentler oluşturmada bütüncül bir çerçevede ele alınması, yaşam ve mekân kalitesini ön plana çıkaracak kentsel tasarım ve planlama yaklaşımlarının uygulanması kimlikli şehirler için anahtar konumdadır.

Aynılaştan çevrelerden yere özgü değerlerle beslenen kentsel kimliğe geçiş çok boyutlu ve çok bileşenli bir süreç önermektedir. Burada temel hedef kentsel yaşam ve mekân kalitesinin yükseltilmesi bağlamında kentsel karakterin tanımlanması ve bütünsel kimliğin sürdürülebilmesidir. Bu çerçevede öncelikli önerilen eylemler (9 madde) aşağıda sıralanmıştır:

Sıra No	Tavsiye Kararı
1.2.1	Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesinde kentsel tasarım rehberleri hazırlanmalı ve kullanılmalıdır.
1.3.1	Geçmişten günümüze kimliğini kaybetmeyen kentsel dokular belirlenmeli, kentsel tasarım projeleri ile yeniden planlanmalı ve şehircilik kurulları kurulmalıdır.
1.4.2	Bölgeler arası ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzey farklılıklarının giderilmesinde kent kimliği ve yaşam kalitesi araç olarak kullanılmalıdır.
1.5.2	Planlama ve tasarım çalışmalarında, 'yere özgü kimlik' bileşenleri saptanmalıdır.
2.2.1	Kent kimliğinin ve mekânsal kimliğin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarında mahalle, aile ve komşuluk kültürü ile toplumsal değerler dikkate alınmalıdır.
2.2.2	Mekânsal ve toplumsal bellek bileşenlerinin belirlenerek kentsel dönüşüm sürecinde korunması ve tasarıma yansıtılması teşvik edilmelidir.
3.2.1	Kent kimliğinin korunması ve geliştirilmesinde yasal, yönetsel ve finansal teşvik mekanizmaları ve programları geliştirilmelidir.
3.2.2	Kentsel kimlik ve estetik, planlama ve tasarımla ilişkilendirilmelidir.
3.2.3	Kentsel mekân ve kamusal yapılar, yere özgü özelliklere, yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlara bağlı olarak tasarlanmalıdır.

PLANLAMA**Çok Parçalı ve Tüketim Odaklılıktan Kaynak Odaklı Planlamaya Geçiş**

Kentler ürettikleri artı değer büyüyüp bir kısmı kıt olan birçok kaynağı kullanarak büyüyüp gelişirler. Ekonomik faaliyetler dünya ve ülke coğrafyasında belirli alanlara yığılma olarak gelişirler. Kentler bu yığılma alanların en yoğun yaşandığı yerler olup, ürettikleri artı değerler ile büyümenin temel motoru haline gelmişlerdir. Bu süreçte kentlerde birçok kıt kaynak kullanılmaktadır. Bu kaynakların sürdürülebilir bir büyüme oluşturabilmesi için iyi bir planlama süreci oluşturulmalıdır. Doğal, kültürel ve beşeri kaynaklarının tüketim odaklı bir şekilde sürekli tahrip edilmesi en iyi ihtimalle kısa vadeli bir ekonomik büyüme sağlayacaktır.

Ekonomik büyümenin hızlı olduğu ve bu yöndeki potansiyelini arttırmak isteyen bir ülke olarak kentlerin ve kentsel planlamanın mevcut kaynakları tüketen değil, sürdürülebilir bir şekilde yeniden üreten bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir yandan geçmiş dönemde diğer ülkelerin hızlı büyüme yıllarında yaşadığı tahribatları yaşamadan, diğer yandan da büyüme dinamizmini destekleyecek bir kaynak kullanım mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kentlerimizin bugün geldiği noktada tüketim odaklı fiziksel ve ekonomik büyüme baskıları ile karşı karşıyadır. Mevcut planlama sisteminin çok parçalı yapısı, planlamadan sorumlu kurum ve kanun sayısının çok olması, yeterli izleme, değerlendirme ve denetim mekanizmasının olmaması doğal, kültürel ve beşeri kaynakların etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Bu sorunun çözümüne yönelik çok parçalı ve tüketim odaklı planlamadan kaynak odaklı sürdürülebilir planlama yaklaşımına geçilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede sosyoekonomik kalkınma hedefleri ile mekânsal planlama hedefleri bir bütün olarak ele alınmalı; yenilikçilik, teknolojik gelişme, katma değeri yüksek üretim ve sosyal sermayenin gelişmesi gibi kalkınma hedefleri ile yaşanabilir ve kimlik mekânsal planlama vizyonu aynı çerçevede değerlendirilmelidir.

Dolayısıyla, şehirlerin planlı ve kimlikli gelişmesinden sorumlu olan belediyeler ile yatırımlara yönelik politikaları teşvik, planlama, çevre gibi farklı boyutlarıyla yönlendiren merkezi kuruluşların ve yatırımcı sektörlerin etkileşim ve koordinasyonunun sağlanması önemlidir.

Bu kapsamda önerilen yeni planlama yaklaşımı bir yandan doğal ve kültürel değerleri sürdürülebilir bir şekilde korurken diğer yandan beşeri sermayenin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu tür etkileşimli bir mekanizmaya mevcut karmaşık planlama süreçleri ile erişmek mümkün değildir. Bu nedenle, mevcut sistemde sadeleştirme ve basitleştirme yapılarak planlama ihtiyacını ortaya çıkaran unsurlara yönelik etkin bir süreç tasarlanmalıdır. Bu sürecin beşeri kapasiteyi güçlendirmesi ve daha etkin kararlar üretebilmesi için aktif bir katılım mekanizması içermesi gerekmektedir. Burada anlatılan katılım mekanizması hazırlanmış bir plana ilişkin görüş sormanın çok ötesinde halkın plan hazırlık ve karar verme süreçlerine dahil olması, ilgili tüm kurum ve kuruluşların yapacakları üstlenmeler ile plan uygulama süreçlerinin bir parçası olacağı modeli anlatmaktadır.

O nedenle dönüşüm sürecinin çıkış sloganı olarak az kademe (az plan) ve çok katılım ilkesi benimsenmiştir. Planlama sistemindeki dönüşüm sürecinin en iyi şekilde yönetilebilmesi için şehircilikte kaynak odaklı planlamayı esas alan çerçeve bir yasanın geliştirilmesi ve buna bağlı olarak ilgili mevzuatın sadeleştirilip basitleştirilmesi önerilmektedir.

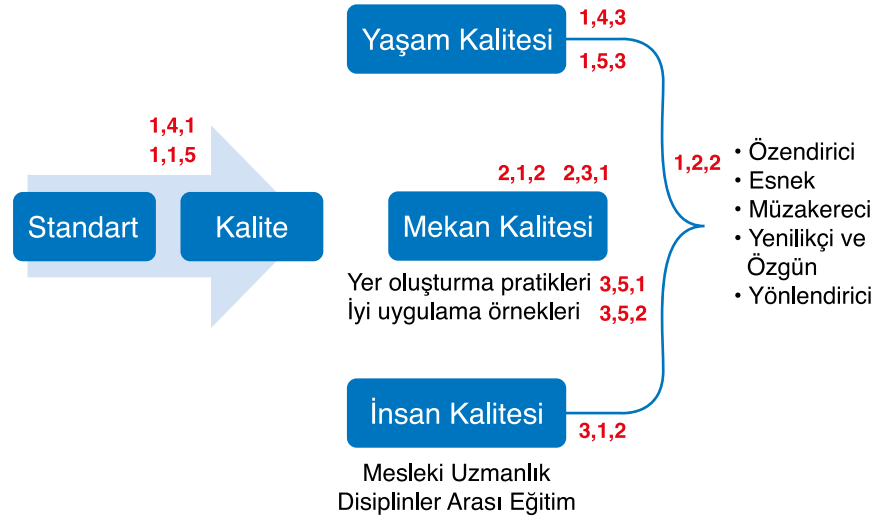
Bu çerçevede öncelikli önerilen eylemler (16 madde) aşağıda sıralanmıştır:

Sıra No	Tavsiye Kararı
1.1.1	Planlamada çoklu hukuk sisteminin önlenmesi için, Şehircilik Çerçeve Kanunu hazırlanmalıdır.
1.1.2	Kaynak odaklı sürdürülebilir planlama yaklaşımı benimsemelidir.
1.1.3	Plan kademeleri ve sayıları azaltılmalı ve üst ölçek planlara yönlendirici özellik kazandırılmalı, plan kararlarına katılım artırılmalıdır.
1.1.4	Kentsel dayanıklılık ve kentsel riskler planlama süreçlerini ve uygulamayı yönlendirmelidir.
1.3.2	Ülke ve bölge düzeyinde makro planlar yanı sıra kent ölçeğinde mekânsal stratejik planlama yaklaşımına geçiş sağlanmalıdır.
1.3.3	Kentsel mekan bütününde farklı sektörlerde farklı amaçlarla planlar üretmekten vazgeçilmelidir. Farklı statü getirilmiş stratejik öncelikli alanların tanımlanması ile sınırları belirlenmelidir.
1.5.1	Planlama ve tasarım süreçlerine temel olacak bütünleşik mekânsal bilgi sistemleri kurulmalıdır.
2.1.1	Türkiye’de “Peyzaj Karakter Değerlendirmelerinin” yapılması ve mekânsal planlama çalışmalarına zemin teşkil etmesine ilişkin düzenleme ve uygulamalar oluşturulmalı ve çevre düzeni planlarında ekolojik altlık olarak yer alması sağlanmalıdır.
3.1.2	Yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen tüm kurum ve sektörler ortak politika belirlemeye odaklanmalıdır. Politika entegrasyonu sağlanmalıdır.
3.1.3	İmar ihtisas mahkemeleri kurulmalıdır.
3.1.4	Toplu değerlendirme sistemine geçilerek kentsel getirilerin (rant) vergilendirilmesine yönelik altyapı hazırlanmalıdır.
3.3.1	Plan bütünlüğü her bir plan kademesinde korunmalı ve parçacı yaklaşımlar önlenmelidir.

3.4.1	Planlamada yeni ve güncel tasarım modellerinin geliştirilebilmesi ve hayata geçirilmesi için yeni araçlar, işbirliği ve uygulama ağları geliştirilmelidir.
3.4.2	Planlamada “değer” kurgusunun oluşturulabilmesi için iki boyutlu değil, “eşdeğerlik” esasını benimseyen üç boyutlu yaklaşım benimsenmelidir.
4.1.1	Katılım modelleri belirlenmelidir.
4.2.1	Planlama çalışmaları farklı meslek disiplinleri ile eşgüdümlü yürütülmelidir.

TASARIM

Standartlardan Kentsel Kaliteye Geçiş

Günümüzde hızlı değişen ve dönüşen şehirler incelendiğinde bölge ölçeğinden, kent, mahalle ve sokak ölçeğine kadar yaşam kalitesi, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik nitelikleri oluşmadan gelişen kentsel mekânlar üretildiği görülmektedir. Yerel bağlamdan ve kimlik özelliklerinden kopuş, piyasa ekonomisi ile şekillenen gayrimenkul odaklı yüksek yoğunluklu yapılaşma, küresel etkilerle savaş, göç ve iklim değişikliği gibi ani değişikliklerin yarattığı düzensizlikler ve nihayetinde yasal ve bürokratik mekanizmalarla belirli kural ve standartlar altında birbirine benzeşen şehir ve şehir parçalarının üretiliyor olması gibi eğilimler karşımıza çıkmaktadır. Dünyada bir yandan tasarım enerjisini kaybetmiş, kurallı ve standart regülasyonlara dayalı batılı normda şehirleşme/alt kentleşme sürerken, hızlı nüfus artışı ile boğuşan Asya şehirlerinde ise bir emlak ekonomisinin etkin olduğu, çok yüksek miktarlarda konut arzı sorunu olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise şehirleşme hızı düşmekte, nicelik yerine nitelik, standartlarla birbiriyle benzeşen çevreler yerine yaşam kalitesi, mekân kalitesi ve insan kalitesinin ön plana çıkmaya başladığı bir anlayışa geçiş ihtiyacı belirlemektedir.

Bu bağlamda, kentsel kimlik ve kentsel tasarım ilişkisinin kurularak kentsel tasarım rehberleri gibi yeni araçlarla bütünleşmesi, katılım boyutunun öne çıkarılarak her ölçekte paydaşlar ve aktörler ile kullanıcı birlikteliğinin geliştirilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentsel tasarım, kentsel mekân kalitesinin arttırılmasını sağlayacak, mekâna ilişkin farklı disiplinlerin bir araya geldiği ve mekânın biçimlendirilmesi süreçlerinin tanımlandığı bir alan ola-

rak özellikle 1960lar sonrası dünyada bir uzmanlık alanı olarak gelişmeye başlamıştır. Kentsel tasarım dönüştürülen tüm kentlerde öne çıkmış ve oynadığı güçlü rol, yenilikçi araçlarla kentsel kalite sorunlarına bir çözüm geliştirme sürecindeki eylemler bütünü olarak önem kazanmıştır. Ülkemizde ise kentsel tasarım özellikle kentsel dönüşüm ve büyük parçalar halinde gelişen yeni kentsel çevrelerin ortaya çıkmasında imgesel ve sembolik nitelikleri ön planda tutan bir yapıda şekillenmektedir. Bu anlamda kentsel tasarım projelerinin kent planlama ile bütündeki ilişkileri ve tasarımın bu sistemdeki konumu ile ilgili düzenlemelerde boşluklar bulunmaktadır.

Yaşam kalitesini şehirlerimizde esas kılabilecek ölçütlerin belirlenmesi, düzenli mekansal veri toplanması, tüm planlama ve tasarım çalışmalarını için öncelikli hedef olması gerekmektedir. Mekân kalitesini geliştirme yönünde kentsel tasarımın planlama sistemi içindeki yeri netleştirilmeli, parsel bazında yapı üretimi ve mülkiyet temelinde şekillenen niceliği ön planda tutan imar anlayışının sorunlarını giderebilecek, kentsel kalite temelinde nitelikli çevre üretimini arttıracak kentsel tasarım stratejileri, rehberleri, kodları gibi tasarım araç ve süreçleri tanımlanmalıdır. Ayrıca, mekânla ilgilenen mesleklerde insan kalitesi geliştirilmeli, kapsayıcı, bütüncül çok-aktörlü işbirliklerine dayalı ve katılımlı planlama, tasarım ve mimari yaklaşımlar geliştirilmelidir. Tüm aktörlerle kentsel kaliteye geçişin ana ilkeleri özendirici, esnek, müzakereci, yenilikçi, özgün olma temelinde kurulmalı ve bu çerçevede gelişen yer oluşturma pratiklerine ve iyi uygulama örneklerine özel önem verilmelidir.

İmar planlamasının dayattığı, ortaya çıkan ürünün katı kontrollerle ve formüllerle denetlendiği yapıdan kentsel tasarımı, tasarım kalitesini ve nihayetinde yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen anlayışın hakim olmasıyla yeni şehircilik gündeminde 'nicelikten niteliğe, standarttan kentsel kalite' diline geçiş önem kazanacak, daha iyi, yaşanabilir kentsel çevre üretiminde anahtar rol oynayacaktır.

Bu çerçevede öncelikli önerilen eylemler (10 madde) aşağıda sıralanmıştır:

Sıra No	Tavsiye Kararı
1.1.5	Kentsel tasarım projelerinin kent planlama ile ilişkisi kurulmalı ve yasal düzenlemelerle belirli esaslara bağlanmalıdır.
1.2.2	Şehir planlama sisteminde insan ölçeğinde kentsel planlama ve tasarım yapılması gereği, sosyal planlamaya geçilmeli, alternatif yaşam ve konut üretim modelleri değerlendirilmeli ve bu konu ile ilgili Şehircilik Şûrasının devamı niteliğinde çalışma grubu oluşturulmalıdır.
1.4.1	Kentlerin, parçacı yaklaşımlarla, yerleşik alanlarında yenilenmeler yoluyla yükselip yoğunlaşmaları, düzensiz büyümeleri önlenmelidir.
1.4.3	Kentsel koruma ve yenileme alanları için yoğunluk ve yükseklik artışı yaratmayacak ekonomik büyüme modelleri geliştirilmelidir.
1.5.3	Yaşam kalitesi ölçütleri belirlenmeli, bunlara ilişkin düzenli veri toplanmalı ve kalkınma planı dahil tüm plan çalışmalarında değerlendirilmelidir.
2.1.2	Yeşil altyapı bileşenleri ve ekosistem servislerinin performansına yönelik ilkeler belirlenmelidir.
2.3.1	Engelli, yaşlı, çocuk, yaya üstün/egemen mekânlar tanımlanmalıdır.
3.1.1	Şehircilik Çerçeve Kanunu ile eşgüdümlü olarak Yapı Kanunu hazırlanmalıdır.
3.5.1	Kentsel ulaşımda toplu taşıma (metro, tramvay vb.) yaygınlaştırılmalıdır.
3.5.2	Bisikletin kent içi ulaşım aracı olarak yer alması sağlanmalıdır.

Komisyon Üye Listesi

	Adı-Soyadı	Unvanı	Kurum
Başkan	Zekai GÖRGÜLÜ	Prof. Dr.	Yıldız Teknik Üniversitesi
Başkan Yrd.	Gürsel ÖNGÖREN	Avukat/Prof Dr.	Serbest
Başkan Yrd.	Sezayi KÖSE	Şehir Plancısı/Kentsel Tasarım Müdürü	Esenler Belediyesi (İstanbul)
Alt Komisyon Raportörü	Muhammet Ali ŞAHİN	Şehir Plancısı/Plan Proje Müdürü	Şahinbey Belediyesi (Gaziantep)
Alt Komisyon Raportörü	İsmail MUTAF	Harita Mühendisi	İzmir Büyükşehir Belediyesi
Alt Komisyon Raportörü	Ufuk ALTUNBAŞ	Şehir Plancısı-Şef	Beyoğlu Belediyesi (İstanbul)
Alt Komisyon Raportörü	Bilgin KOLUAÇIK	İnşaat Mühendisi-Daire Başkanı	İlbank AŞ
Alt Komisyon Raportörü	Hasan NOKAY	Dernek Başkanı	Piri Reis HGCBSD
Üye	A. Mustafa AYTEN	Doç. Dr.	Abdullah Gül Üniversitesi
Üye	A. Faruk GÖKSU	Şehir Plancısı	Kentsel Strateji
Üye	Ahmed Alper YILMAZ	Planlama Uzman Yardımcısı	Kalkınma Bakanlığı
Üye	Ali HEPŞEN	Doç. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Üye	Arif Murat KÖKBUDAK	Yönetim Kurulu Başkanı	Anahtar Proje
Üye	Arzu TAYLAN SUSAN	Yrd.Doç. Dr.	Selçuk Üniversitesi
Üye	Atila YILMAZ	Meclis Üyesi	İstanbul Ticaret Odası
Üye	Bayram UZUN	Prof. Dr.	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Üye	Ertuğrul CANDAŞ	Harita ve Kadastro Mühendisi-Oda başkanı	TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası
Üye	Ethem MEZGİTLİ	Harita Teknikeri/Kentsel Dönüşüm Müdürü	Melikgazi Belediyesi (Kayseri)
Üye	F. Fethi HİNGİNAR	Yönetim Kurulu Başkanı	İMSAD
Üye	Fatih AYDIN	Jeoloji Mühendisi	Afet ve Acil Durum Başkanlığı

	Adı-Soyadı	Unvanı	Kurum
Üye	Fatih TERZİ	Doç. Dr.	İstanbul Teknik Üniversitesi
Üye	Gürkan COŞKUN	Yönetim Kurulu Üyesi	MÜSİAD
Üye	Hakan GEDİKLİ	Harita Mühendisi/ Genel Müdür Yardımcısı	Emlak Konut
Üye	Harun TANRIVERMİŞ	Prof. Dr.	Ankara Üniversitesi
Üye	Kerem ALKİN	Prof. Dr.	İstanbul Medipol Üniversitesi
Üye	M. Barçın KAYAMAN	İlke Yapı AŞ	Genel Müdür-İnş. Müh.
Üye	Mikail AYDEMİR	Şehir Plancısı	Fikirtepe Platformu
Üye	Murat GENÇ	Harita Mühendisi/Emlak İstimlak Dairesi Başkanı	Trabzon Büyükşehir Belediyesi
Üye	Mustafa BAKIR	Şehir Plancısı/Kentsel Dönüşüm Şube Müdürü	TOKİ
Üye	Mustafa ŞAHMARAN	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Üye	Ömer Ali ACAR	Harita Mühendisi- Kent Estetiği Daire Başkanı	Antalya Büyükşehir Belediyesi
Üye	Reha YELTEKİN	İnşaat, Çevre ve Yapı Malzemeleri Sektör Kurulu Başkanı	MÜSİAD
Üye	Selahattin ÖZÇELİK	Kentsel Dönüşüm Müdürü	Meram Belediyesi (Konya)
Üye	Selami KESKİN	Genel Sekreter Yardımcısı	Erzurum Büyükşehir Belediyesi
Üye	Süleyman KARALI	Yüksek Şehir Plancısı	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Üye	Tahir TELLİOĞLU	TOBB Türkiye İnşaat Mütahhitleri Meclisi Başkanı	TOBB İnşaat Sektörü
Üye	Tekin SARAÇOĞLU	İnşaat Yüksek Mühendisi	Yapı Denetim Kuruluşları Birliği Derneği
Üye	Teoman Mehmet ARSLAN	Şehir Plancısı-Şube Müdürü	Ankara Büyükşehir Belediyesi
Üye	Yasemin SOLMAZ ŞENGÜL	Şehir Plancısı	Gaziosmanpaşa Belediyesi (İstanbul)

Komisyon Tutanağı

Şehircilik Şûrası “Kentsel Dönüşüm Komisyonu” tarafından hazırlanmış rapor komisyonda görüşülerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. **Zekai Görgülü**

Başkan

Prof. Dr. **Gürsel Öngören**

Başkan Yrd.

Sezayi Köse

Başkan Yrd.

Raportörler;

-Alt Çalışma Grubu/Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler : **Muhammet Ali Şahin**

-Alt Çalışma Grubu/Mevzuat, Uygulama ve Yönetim : **İsmail Mutaf**

-Alt Çalışma Grubu/Sosyal Boyut : **Ufuk Altunbaş**

-Alt Çalışma Grubu/Ekonomik Boyut : **Bilgin Koluvaçık**

-Alt Çalışma Grubu/Planlama ve Tasarım Boyutu : **Hasan Nokay**

Kısaltmalar

<i>ACEP</i>	Acil Eylem Planı
<i>AFAD</i>	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
<i>AİHM</i>	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
<i>AİKB</i>	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
<i>AVM</i>	Alışveriş Merkezi
<i>AYB</i>	Avrupa Yatırım Bankası
<i>BİST</i>	Borsa İstanbul Anonim Şirketi
<i>BİT</i>	Belediye İktisadi Teşekkülü
<i>DAP</i>	Değer Artış Payı
<i>DASK</i>	Doğal Afet Sigortaları Kurumu
<i>DOP</i>	Düzenleme Ortaklık Payı
<i>DS</i>	Dönüşüm Sertifikası
<i>GMS</i>	Gayrimenkul Sertifikası
<i>GYF</i>	Gayrimenkul Yatırım Fonu
<i>GYO</i>	Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
<i>İÇEP</i>	İlçe Gelişim Eylem Planları
<i>İHT</i>	İmar Hakkı Transferi
<i>İLBANKAŞ</i>	İller Bankası Anonim Şirketi
<i>JESSICA</i>	Joint European Support for Sustainable Development in City Areas (Kentsel Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Avrupa Ortak Destek Fonu)
<i>KDÖH</i>	Kentsel Dönüşüm Özel Hesabı
<i>KHK</i>	Kanun Hükmünde Kararname
<i>KİPTAŞ</i>	İstanbul Konut İmar Plan Turizm Ulaşım San. ve Tic. AŞ
<i>MAYEP</i>	Mahalle Yenileme Eylem Planı
<i>SPK</i>	Sermaye Piyasası Kurumu
<i>STK</i>	Sivil Toplum Kuruluşu
<i>TBMM</i>	Türkiye Büyük Millet Meclisi
<i>TDUB</i>	Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği
<i>TOKİ</i>	Toplu Konut İdaresi
<i>TÜBİTAK</i>	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
<i>TÜİK</i>	Türkiye İstatistik Kurumu

İçindekiler

I. Giriş	123
I.1. Konuyu Ele Alış Biçimi	126
I.2. Amaç Ve Hedefler	126
II. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi	127
II.1. Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler	127
II.1.1. Tanım, Anlam ve İçerik	128
II.1.2. Dünden Bugüne/Tarihsel Süreç.....	129
II.1.3. Dönüşümün Boyutları.....	131
II.1.4. Ulusal Yaklaşımlar, Politikalar	132
II.1.5 Sorunlar.....	135
II.2. Mevzuat, Uygulama ve Yönetim	137
II.2.1. Günümüzdeki Yasal Taban.....	137
II.2.2. Sorunlar.....	138
II.3. Sosyal Boyut.....	142
II.3.1 Sorunlar.....	142
II.4. Ekonomik Boyut.....	145
II.4.1. İçsel Kaynak Çözümleri.....	145
II.4.2. Dışsal Kaynak Çözümleri	147
II.4.3. Sorunlar.....	150
II.5. Planlama ve Tasarım Boyutu	151
II.5.1. Sorunlar.....	151
III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları	153
III.1. Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler	154
III.2. Mevzuat, Uygulama ve Yönetim	164
III.3. Sosyal Boyut.....	186
III.4. Ekonomik Boyut.....	192
III.5. Planlama ve Tasarım Boyutu	198
IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi	205
V. Komisyon Özet Raporu	208
Kaynakça.....	210

Tablolar

Tablo 1. Kentsel Dönüşümün Tarihsel Dönemleri.....130

Tablo 2. Dönüşümün Eksenleri ve Uygulamaları.....133

Şekiller

Şekil 1. Kentsel Dönüşüm Eylemlerinde Ağırlıklı Kapsamın Değişimi.....129

Şekil 2. Kentsel Dönüşüm Eylemlerine Karar Vericilerin Değişimi129

Şekil 3. İçsel Kaynak Çözümleri145

Şekil 4. Dışsal Kaynak Çözümleri.....148

Kentsel Dönüşüm

I. Giriş

Kentlerin ve bir eylem alanı olarak kent planlamanın gelişim süreci içerisinde “kentlerin dönüşümü” olgusu önemli bir belirleyici olarak her zaman var olmuştur. Tarihte siyasal, ekonomik, sosyal ve toplumsal olayların yeniden örgütlendiği ya da yeniden yaratıldığı her aşamada, kentlerin doğasını yeniden örgütleyen, yeniden yaratan dönüşümler gündeme gelmiştir. Bu kapsamda kentler adına bir başarı öyküsünden söz etmek için önce kişiden kişiye yayılarak gelişen ortak akıl üretme yeteneğini, sonrasında ise ona eklenen planlama disiplini ve giderek insanı yok saymamayı öne çıkarmak gerekmektedir.

Planlamanın bir gereksinim olarak devreye girmesi, kentlerin dönüşümünün yalnızca “doğal” bir süreç olarak değil, yanı sıra bir “müdahale alanı” olarak da ele alınmasını getirmiştir. Örneğin, sanayi devrimi sonrasında tek başına üretim biçimindeki bir köklü değişimin, geleneksel üretim biçimlerinin yapılandığı kentleri yeniden yarattığı düşünülürse, bu yeniden yaratım sürecinde özellikle Batı Avrupa ülkelerindeki yıkıp yeniden yapmaya dayalı “yenileme” uygulamaları kentlerin dönüştürülmesine yönelik müdahaleler olarak değerlendirilebilir. Yine Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında yeniden bir yaratma süreci tetiklenmiş, buna bağlı olarak da kentlerde yeniden inşa, sağlıklılaştırma / iyileştirme ve geliştirme eylemleri gündeme gelmiştir. Ancak, kentlerin bugünkü karmaşık ve çok fonksiyonlu yapısı, bir yandan da planlama disiplininin evrimi dikkate alındığında; kentsel dönüşüm konusunun önceki deneyimlere göre çok daha kapsamlı ve çok boyutlu bir eylem alanı haline geldiği açıktır (Görgülü, vd, 2006).

Bir müdahale alanı olarak kentlerin dönüşüm sürecinin özellikle 20. Yüzyıl kentlerinin önemli bir tartışma konusu ve sorunu haline geldiği bilinmektedir. Batı örneklerinde sanayileşme sonrasında yaşanan dönüşümlerin kentlerde yarattığı durağan yapının, bilgi teknolojilerinin üst düzeyde devreye girdiği günümüzde çağın gereksinmelerine cevap veremez hale gelmesi, kentlerdeki yeniden yapılanma hareketlerinin nedenlerinden başlıcasıdır. Yanı sıra yalnızca kent merkezi ile sınırlı kalmayıp, çeperi ile birlikte tüm kentsel mekânın yeniden organizasyonunu gerekli kılan günümüzün itici faktörleri gerçekte kendi mekânsal yapısını hızla üretmektedir (Görgülü, vd, 2006).

Ülkemizde ise, söz konusu süreçlerin batı uygulamaları ile eş zamanlı ve benzer biçimlerde gerçekleşmemiş olması, öte yandan sıklıkla siyasal, sosyal ve ekonomik krizlerle sekteye / kesintiye uğraması Türkiye’de olup bitenleri daha özel kılmaktadır. Örneğin, 1950’lerden günümüze niteliğini ve niceliğini dönemlerle ifade ettiğimiz göç ve kentleşme, özellikle büyük kentlerde kalıcı sorunlara neden olmuştur. Bu sürecin yaşandığı kentsel alanlarla (merkez / tarihi çevre, çeper / gecekondü – toplu konut) kent bütünü arasındaki gerilim, kentsel dönüşüm süreçlerini; başta fiziksel mekân olmak üzere, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel mekân açısından bir yandan tetiklemiş, bir yandan da güçleştirmiştir. Bu kapsamda ülkemiz kentlerinin, son 60-65 yıl içinde üç kez dönüşüm süreci yaşadığını belirleyebilir ve bu dönemlerin özellik ile deneyimlerini aşağıdaki gibi açıklayabiliriz:

1. Birinci dönem (1950-1980) / Hızlı Kentleşme

Bu dönem özellikle büyük kentlerimiz için planlı ve plansız gelişme alanlarında ‘apartman’ ve ‘gecekondü’ yapı tipolojilerinin yaygınlaştığı ‘hızlı kentleşme’ dönemi olarak adlandırılabilir. (Kentleşme hızı % 10’ların üzerinde) Dönemin en belirgin özelliği; merkezi yönetim odaklı planlama, imar hakları arttırılması yoluyla piyasa koşullarında gerçekleşen yap-sat sistemi, gecekondü yapım süreci ve imar affı kanunlarıdır. Bu kapsamda planlı alanlarda;

- Hızlı kentleşme sonucu imar planları ile yeni kentsel dokular oluşmuş ve kentlerin büyüme ve gelişme formları oluşmaya başlamış,
- Yap-sat konut sunumu ile apartman tipolojisi ağırlıkla kentlerin yerleşik alanlarında egemen olmuş,
- Hisseli mülkiyet, kat mülkiyeti, kat irtifakı vb. gibi araçlar yasal ve yaygın hale gelmiştir.

Gecekondü ya da yasadışı alanlarda ise;

- Kent çeperlerinden başlamak üzere göç nedeni ile büyük kamu arazileri üzerinde gecekondü mahalleleri oluşmuş,
- Gecekondü Güzelleştirme ve Hemşehri Dernekleri ile toplumsal ve siyasal güç oluşmaya başlamış,
- Gecekondü sağlıklaştırma programları geliştirilmiş,
- Arsa Ofisi gibi kurumlarla altyapılı arsa üretilmeye çalışılmış,
- Sürekli çıkarılan imar affı kanunları ile gecekondü ve kaçak yapı yapma süreçleri tetiklenmiştir.

2. İkinci dönem (1980-2000) / Büyük Dönüşüm

İslah İmar Planı uygulamaları ile büyük ve bazı orta ölçekli kentlerimizin hemen hemen yarısını oluşturan gecekondü alanlarının ‘büyük dönüşüm’ operasyonunun öne çıktığı bu dönem

içinde planlama yetkileri merkezden yerel yönetimlere devredilmiş. Toplu Konut Fonu kurulması ile yeni kent parçalarının, kıyılarda ise yazlık konut sitelerinin artışı izlenir olmuştur.

- İslah İmar Planları ile gecekondü sahibine önce tapu tahsis, sonra tapu belgeleri verilmiş,
- İmar hakları verilmesi gecekondü alanlarında büyük dönüşüm sürecini başlatmış,
- Toplu Konut İdaresi kurulmuş ve Toplu Konut Fonu Kredileri ile kentlerde yeni yerleşmeler ve siteler, kıyılarda ise yazlık konut siteleri yaygınlaşmaya başlamış,
- Yenileme, iyileştirme (sağlıklaştırma), ıslah, canlandırma, yeni yerleşme gibi kavramlar döneme damgasını vurmuştur.

3. Üçüncü dönem (2000-Günümüz)/Afet Riskli Dönüşüm

1990'lı yılların ikinci yarısında gayrimenkul ile finans sektörünün buluştuğu bu dönemi; özellikle 1999 Büyük Marmara Depremi ardından 'kentsel dönüşüm' kavramının yıldızlaştırıldığı dönem olarak betimleyebiliriz.

Afet riski gerekçesi ile parsel, ada ve mahalle ölçeğinde büyük bir yık-yap süreci başlatılmıştır. Bu dönemin iki güçlü aktöründen biri kamu, yani merkezi yönetim ve yerel yönetimler, diğeri ise özel sektördür. Merkezi yönetim; Bakanlık, Toplu Konut İdaresi, Özelleştirme İdaresi; Yerel Yönetimler ise, iştirakleri ile kentsel dönüşümün yatırımcısı olmuştur. Özel sektör ise finansman kurumlarının fonlaması ile büyük projeleri geliştirmeye başlamıştır.

- Proje finansmanı, Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları (GYO) ile Gayrimenkul Sertifikası (GS) gibi yeni kurum ve araçlar ile sağlanır olmuş,
- Büyük projelerde kamu ve özel sektör işbirlikleri ile 'hasılat paylaşımı' gibi yöntemler geliştirilmiş,
- Toplu Konut ve Belediye şirketleri (BİT) ile kentsel dönüşüm (kentsel yenileme) projeleri hazırlanmış,
- Projelere özel kanunlar çıkarılmış,
- 'Değer Esaslı' paylaşıma dayalı dönüşüm projeleri ile uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır.

Sonuçta üç dönemin temel özelliklerini dikkate aldığımızda kentsel gelişim ve dönüşüm süreçlerinin özetle;

- Kanunların, kamu kurumlarının ve piyasaların gücünün giderek etkinleştiği,
- Piyasa koşullarında '**gayrimenkul odaklı**' projelerin ağırlık kazandığı,
- İmar haklarının artırılması sonucunda '**proje finansmanı**' yaratmanın başat araç olduğu,
- Çok çeşitli kanun, yönetmelik sonucu plan yapma yetkisi verilen kamu kurumları tarafından bütüncül bir yaklaşım yerine, **parçacıl bir planlama yaklaşımının** sergilendiği,
- Planlamada **kamusal yarar** ilkesinin tartışılır hale geldiği ve kamusal alanların azaldığı bir dönüşüm sürecinin yaşandığı, bu anlamda kentsel bütünlüğün yok olmaya başladığı,

çıkarımları ile özdeş hale geldiği görülmektedir.

I.1. Konuyu Ele Alış Biçimi

Yukarıda özetlenen açıklamalar eşliğinde Komisyonumuz ülkemiz açısından kentsel dönüşümde:

- Küresel ölçekte izlenen yaklaşımlardan, kavramsal ve kuramsal gelişmelerden, deneyimlerden yeterince yararlanılmadığı,
- Bu anlamda sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik, insan odaklı olma dolayısıyla yalnızca güçlü aktörlerin değil, tüm aktörlerin ortaklığı ya da katılım, planlama, programlama, stratejiler ve tasarım gibi konular ile kavramların yeterince içselleştirilmediği,
- Dolayısıyla, bütünsel ve planlamaya dayalı ulusal bir politikanın henüz oluşturulmadığı,

konularını başat sorunlar olarak görmüştür. Bu doğrultuda da çalışma yöntem ve içeriğini aşağıdaki gibi belirlemiştir. Rapor;

- Giriş (konuyu ele alış, genel çerçeve, amaç ve hedefler),
- Mevcut Durumun Değerlendirilmesi,
- Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları,
- Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi,
- Komisyon Özet Raporu

olmak üzere 5 ana başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak, ikinci başlık kendi içinde alt başlıklar (çalışma grupları) biçiminde ayrıntılandırılmış ve konuya ilişkin mevzuat, uygulama, yönetim, finansman, kaynaklar, sosyal boyut, planlama ile tasarım açısından sorunlar, politikalar, potansiyeller irdelenmiştir. Bu doğrultuda mevcut yasal ve yönetsel sistem içerisinde sorunların çözümüne yönelik stratejiler geliştirilerek eylemler belirlenmiş, bir yandan da, özellikle yeni bir ulusal politika oluşturmanın gerekliliği kabulüne dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

I.2. Amaç ve Hedefler

Ülkemizde bir süreç olarak değerlendirilmesi gereken “kentsel dönüşüm” olgusu ne yazık ki; amacına uygun olarak etkin, çok aktörlü, saydam, katılımcı, örgütlü, esnek, planlı ve yeni yönetim modellerine temellenen bir kentsel müdahale biçimi (kentsel yenileme) olarak görülmemektedir. Dolayısıyla sonuçta tariflenen ve uygulama alanı bulan mevcut sistem, kamu ve toplum yararını olumlu bir biçimde yönlendirememektedir. Oysa söz konusu kavram ve ilkelerle birlikte “kentsel yeniden üretim” olarak değerlendirilen kentsel dönüşüm süreci bu anlamda yaratılacak uygulama alanları / örnekleri ile beraber mutlaka; kentsel sorunları çözümlenmeyi amaçlayan, geniş kapsamlı bir vizyonu olan, eylemli ve bütünsel bir planlamaya dayalı; korumadan sağlıklaştırmaya, yenilemeden yeniden canlandırmaya kadar olan zengin / derinlikli bir çerçeveyi kentin fiziksel, toplumsal, ekonomik ve kültürel mekânları açısından işaret etmektedir (Görgülü, 2013). Amacını, bir başka ifade ile; “nasıl bir kentsel dönüşüm?” sorusunun cevabını bu içerikte genelleyerek belirleyen komisyonumuz bu anlamda; kentsel dönüşüm kavramının içeriğini, ulusal ve uluslararası yaklaşımları, örnekleri de ele alarak mevcut durumu değerlendirmeyi ve bu kapsamda elde edilen sorunlar, sonuçlar, potansiyeller doğrultusunda öneriler geliştirmeyi hedeflemiştir.

II. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren kentlerde izlenir olan kentsel dönüşüm süreci ya da projeleri, uygulanan kentleşme politikaları bağlamında devingenlik göstermiş, üst hedefler olarak da kalkınma planları ve uluslararası politikada kentin yeri bağlamında biçimlenmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kentlerinde yaşanmaya başlanan sağlıklılaştırma hedefli kentsel rehabilitasyon, yerini “yerinden etme” ve “yıkım” ile özdeşleşen kentsel yenilemeye bırakmaya başlamış, giderek yeni (neoliberal) ekonomi anlayışının ekonomik ve ideolojik sonuçları dünya genelinde kentleri de etkisi altına alarak hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecini bir kez daha kentlerin gündemine taşımıştır. 1990’lı yıllar ise; kentsel dönüşüm kavramında süregelen değişimler sonucunda yerel halkın yanı sıra, çoklu sektör ve aktör katılımı ile yönetsel birimlerin istekliliğinin beraberce oluşturdukları yöntem(ler)i anlatır olmuştur.

Özetle batı deneyimi kentsel dönüşüm adına, güçlü aktörlerin yönlendirdiği “yıkım”ı ve dolayısıyla gayrimenkul eksenli olmayı anlatan sınırlı aktörlü yapılanma ve süreçlerden, ilgili tüm aktörlerin ortak olduğu yapılanma ve süreçlere (gerek kavramsal/kuramsal boyutta, gerekse uygulamalarda) evrilmiştir. Ülkemiz ise; son on yıldır öncelikle büyük kentlerinin bir kentsel dönüşüm fırtınası yaşıyor olmasına karşın, söylemler (terminoloji), mevzuat ve uygulamalar açısından böylesi bir sürece atıf yapan ve tüm kentsel dönüşüm yöntemlerini birer birer deneyimleyen kapsamlı bir anlayışı henüz “yeni yol”u olarak belirleyememiştir. Bu saptamanın, bir başka deyişle; kentsel dönüşümün kentlerin imarında, planlamada ve yerel/merkezi yönetimlerin gündeminde bir sorun olarak merkezi konum kazanmasının nedenleri:

- Türkiye’nin kentleşme tarihinden gelen nedenler,
- Dünya’da sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken ortaya çıkan dönüşüm gereksinimleri,
- Türkiye’nin ekonomik krize düşmemek için inşaat sektörünü canlı tutmak zorunluluğunu duymak durumunda olması,

biçiminde sıralanabilir (Tekeli, 2016).

Bir anımsatma (bölüm girişi) olarak verilen ve kısaca özetlenen tarihsel süreç ile nedenler bağlamında öncelikle ülkemizde kentsel dönüşümle ilişkin mevcut temel sorunlar ele alınmış, giderek aynı eksende çalışma gruplarının raporları ile konu ayrıntılandırılmıştır.

II.1. Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler

Kentsel alanlara yöneltilen müdahale biçimleri, ülkelerin yasal düzenlemelerine ve kentlerin sorunlarına göre farklılaşmış, zaman içinde değişime uğramıştır. Bu müdahaleler arasında yer alan ‘urban regeneration’ kavramı, ülkemiz mevzuat ve uygulamalarına ‘kentsel dönüşüm’ olarak girmiştir. Kentsel dönüşüm, kentlerdeki mevcut alanlara müdahale eden ‘yenileme’ (renewal), ‘yeniden geliştirme’ (redevelopment), ‘sağlıklılaştırma’ (rehabilitation), ‘renovasyon’ (renovation), ‘canlandırma’ (revitalization) gibi pek çok başka uygulama biçimi ile karıştırılmaktadır.

Bu nedenle, aslında temel stratejileri, ortaya çıkışı ve müdahale biçimi açısından farklılık gösteren ve ülkemiz kentleri için oldukça önemli olan ‘kentsel dönüşüm’ müdahale biçiminin içerik ve anlamının açıklık kazanması amacıyla dünya ülkelerinde uygulanan kentsel politikaların tarihsel değişiminin incelenmesi gereğinden hiçbir biçimde vazgeçilmemelidir.

II.1.1. Tanım, Anlam ve İçerik

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, dönüşüm kelimesini ‘olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılap, tranformasyon’ olarak tanımlamaktadır. Bu durumda, kentsel dönüşüm, kentin bütününde ya da belirli bir bölgesinde fiziksel, sosyal ve ekonomik sorunların kalıcı bir çözüm ile düzenlenmesini sağlayan bir eylem olarak tanımlanabilir (Özdemir, vd, 2005). Dönüşümün tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için bu gerekliliklerden yalnızca fiziksel olarak düzenleme aktivitesinin yapılması değil, halkın ihtiyaçlarının çeşitli analiz yöntemleri ile belirlenerek sosyal ve ekonomik alanda da dönüşümün sağlanması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm kavramının tarihsel olarak ortaya çıkışı da bu anlamdadır. İlk defa 1970’lerde İngiltere’de, kentsel yenilemenin fiziksel düzenleme anlayışının ötesine geçen farklı bir yaklaşım ve politika müdahalesi olarak, sosyal ve ekonomik koşulların iyileştirilmesi ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır (Couch, vd, 2011). Mevcut kentsel alanların fiziksel yapılarında yeniden kullanım ve bu alanlarda yeniden yatırım gibi eylemler, kentsel dönüşümü kentsel yenilemeden farklılaştırmaktadır (Couch, 1992). Gelişmiş batı ülkelerinde sosyal ve ekonomik açıdan çöküntü alanlarının dönüşüm projeleri ile yeniden planlanması amacıyla yapılan bu ilk müdahaleleri, sanayi devrimi sonrasında oluşan fakat günümüzde kent merkezleri içerisinde kalan üretim alanlarının bazen tamamen dönüştürülerek bazen yeniden işlevlendirilerek projelendirilmesi takip etmiştir. Bunun yanında kentin, nüfusunu kaybetmiş ya da düşük gelir gruplarının elverişsiz mekânsal şartlarda yaşadıkları, sosyal açıdan sorunlu barınma alanlarının dönüşümü şeklinde de süregelmiştir (Ataöv, A., Osmay, S., 2007).

Kentsel mekânda değişim ve dönüşümü sürekli olarak gündemde tutan nedenlerin başında, kentin nüfusunun sürekli olarak artması gelmektedir. Yanısıra kentin ekonomisinin gelişmesi ve ihtiyaçların farklılaşması ile gerek yaşam gerekse çalışma alanlarında değişimlerin başlaması kentsel dönüşümü bütüncül ve sürekli devam eden bir gerçeklik olarak karşımıza çıkarmaktadır. Son olarak da barınma ve çalışma alanlarında yapıların eskimesi, deprem, mağara göçükleri, su baskını gibi doğal etmenler nedeniyle can ve mal kayıplarının olması ya da olma riski taşıması da kentsel dönüşüm ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Tekeli 2014).

Ancak, kentsel dönüşümün tanımı, her ülkede hatta kentte hedef, yöntem ve planlama süreçlerine göre ve giderek değişen politik, ekonomik ve sosyal koşullar altında farklılık göstermektedir (Kocabaş, 2006). Kimi kentlerde planla gelişen alanların günün ihtiyaçlarına karşılık vermemesinden dolayı bir değişme arzusu tanıma şekil verirken, kimi kentlerde nüfus ve ekonomik değişkenler aracılığı ile oluşan sosyal, fiziksel ve ekonomik anlamda çöküntü alanların dönüşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üzerinde en çok uzlaşılan tanımına göre kentsel dönüşüm, “merkezi ve/veya yerel yönetimin bir kentsel alanda yatırımı, istihdamı ve tüketimi eski haline getirme ve yaşam kalitesini artırması sürecidir” (Couch, 1990). Burada bir yandan, kamu tarafından yapılan yatırımlar yoluyla kaybolan sosyal ve ekonomik özellikleri yeniden canlandırmaktan söz edilirken, aynı zamanda, kentsel gelişme ile aynı amaçları içermesinin yanı sıra iyileştirme ve yeniden canlandırmanın sürekli kılındığı korumacı bir planlama yaklaşımının da altı çizilmektedir (Couch, 1992). Bu açıdan, biyolojide “kaybolan veya yaralanmış dokunun yeniden büyümesi veya bir sistemin eski haline getirilmesi” olarak kullanılan dönüşüm kavramı gibi (Couch vd., 2003), kentsel dönüşüm de bir alanda yeni bir planlama ve gelişme esnasında mevcut kentsel dokunun yönetilmesidir (Couch, 2003).

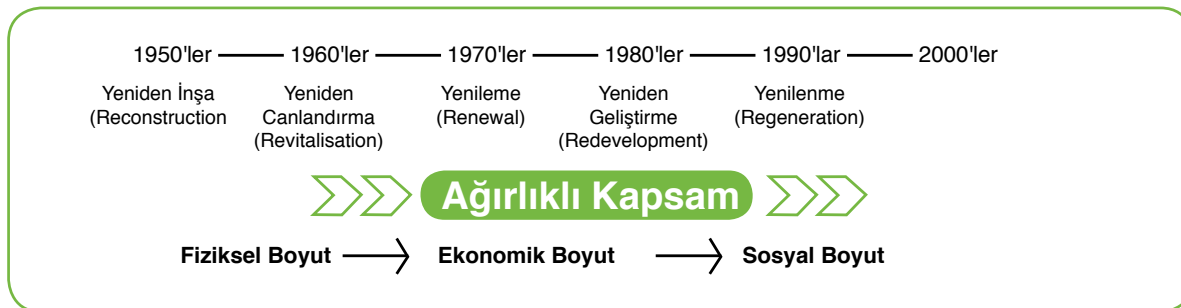
1990’lı yıllarda, sürdürülebilirlik yaklaşımının etkisiyle zaman içinde değişen ve en yaygın kullanılan bir başka tanıma göre kentsel dönüşüm, “çöküntü haline gelmiş ve değişim ihtiyacındaki kentsel bir alanda, sürdürülebilir gelişme çerçevesinde ekonomik, fiziksel, sosyal

ve çevresel koşulların kalıcı olarak iyileştirilmesi yoluyla kentsel sorunlara çözüm arayan kapsamlı ve bütünlük bir vizyon ve eylemlerin bütünüdür” (Roberts, 2000). Benzer biçimde, İngiliz Kentsel Dönüşüm Birliği (BURA) Genel Müdürü Jon Ladd’a göre “Kentsel dönüşüm, bir alanın sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel koşullarında iyileşme sağlamanın peşinde olan ve kentsel sorunlara çözüm getiren, kapsamlı ve bütüncül vizyon ve eylemlerdir.”

Kapsamlı bakış açılarına sahip bu yaklaşımlar, kentsel dönüşümün; ekonomik faaliyetlerin yeniden büyümesi, sosyal dışlanmanın kaldırılarak sosyal bütünlüğün getirilmesi, çevre kalitesi ve ekolojik dengenin yeniden oluşturulması konularını içselleştirmesini öngörmektedir (Couch ve Fraser, 2003, Couch vd., 2003). Sonuçta ise, kentsel dönüşümün; kent yerleşimi içerisinde var olan mekânsal açıdan problemlili bölgelerin, ekonomik, fiziksel ve sosyal sorunlarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir planlama aktivitesi olarak ele alınması gereği bir ortak payda olarak somutlaşmaktadır (Yıldırım, 2006).

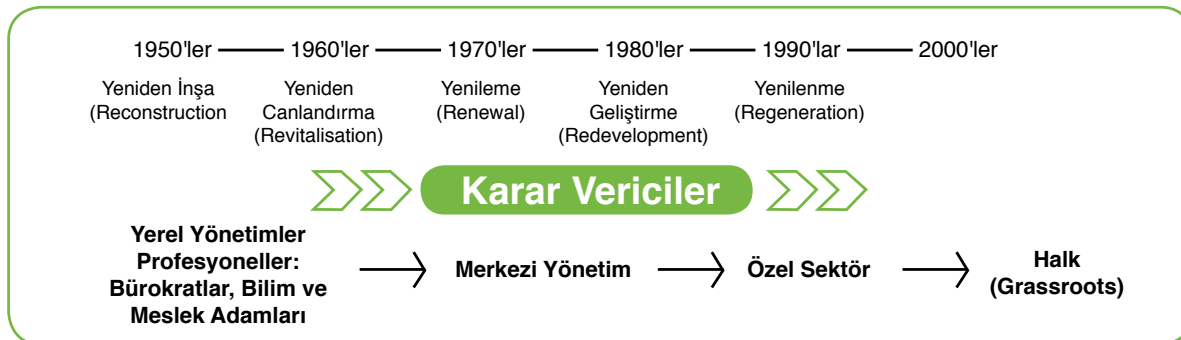
II.1.2. Dünden Bugüne/Tarihsel Süreç

Bu başlık altında kentsel dönüşümde uygulanan politikalar ve müdahale biçimlerinin zaman içinde ve farklı ülkelerde nasıl değiştiği incelenmiş ve tarihsel süreç şemaları ile bir tablo halinde özetlenmiştir. 19. yy’dan 1960’lara kadar fiziksel belirlenimciliğin öne çıktığı kentsel yenileme (urban renewal) projelerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu yıllarda yapılan buldozer yıkımlarının eleştirilerinden sonra, 1960-1970 yılları arasında daha çok küçük fiziksel müdahaleler ile mahalle sağlıklarının iyileştirilmesinin (rehabilitation) önem kazandığı ve bağlamında sosyal sorunlara bütüncül çözüm arayışlarının geliştiği izlenmektedir. 1970 sonrası kentsel dönüşüm (urban regeneration) kavramı önem kazanırken, yeniden canlandırma (revitalization) ve yeniden geliştirme (redevelopment) gibi müdahale biçimleri de ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. Kentsel Dönüşüm Eylemlerinde Ağırlıklı Kapsamın Değişimi

Kaynak: Robert ve Sykes (1999)

Şekil 2. Kentsel Dönüşüm Eylemlerine Karar Vericilerin Değişimi

Kaynak: Robert ve Sykes (1999)

Tablo-1: Kentsel Dönüşümün Tarihsel Dönemleri

Dönem	1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Politika	Yeniden İnşa Süreci (Reconstruction)	Canlandırma Süreci (Revitalization)	Yenileme Dönemi (Renewal)	Yeniden Geliştirme (Redevelopment)	Kentsel Yeniden üretim (Regeneration)
Temel Stratejiler ve Eğilim	Bir master plan temelinde yeniden inşa süreci ve eski kentlerin genişlemesi. Banliyölerin büyümesi	50'ler sürecinin devam ettirilmesi ve banliyö ve kent çeperlerinde büyüme. Erken dönem rehabilitasyon girişimleri	Kentin esas bölgelerinin yenilenmesi ve mahalle yenileme planlarının sürdürülmesi	Birçok temel geliştirme ve yeniden geliştirme projesi planı; tetikleyici projeler; kent dışı büyük projelerin yapımı	Daha kapsamlı politikalara geçiş, entegre edilmiş iyileştirme yaklaşımı
Aktörler ve Paydaşlar	Merkezi ve Yerel Yönetimler, özel sektör ve müteahhitler	Kamu Sektörü ve Özel Sektör arasında daha dengeli bir yapı	Özel sektörün büyüyen rolü yanında yerel yönetimlerin desantralize olması	Özel sektör ve uzman büroların ön plana çıkması ve ortaklık yapılarının büyümesi	Baskın yaklaşım olarak ortaklıklar
Mekânsal Eylem Düzeyi	Yerel düzey ve arsa düzeyinde yaklaşım	Bölgesel düzeyde müdahaleler ortaya çıkmıştır.	Başlangıçta bölgesel ve yerel düzeyde daha sonraları yerel düzey ağırlıklı	Erken 80'ler döneminde arsa odaklı daha sonrasında yerel düzeyde yaklaşımlar	Stratejik perspektifin yeniden tanımlanması; bölgesel aktivite vs.
Ekonomik Odak	Bir miktar özel sektör ilgisi dahilinde ağırlıklı olarak kamu sektörü yatırımları	Özel sektör yatırımlarının artmasıyla birlikte, 1950'ler döneminin devam ettirilmesi	Kamu Sektöründe kaynak sıkıntısı ve özel sektör yatırımlarının büyümesi	Kamu fonlarıyla birlikte özel sektörün yönlendirdiği ekonomik yapı	Kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü kuruluşlar arasında daha dengeli bir finans yapısı
Sosyal İçerik	Konut alanları ve yaşa standartlarının geliştirilmesi	Sosyal yapının ve refah düzeyinin iyileştirilmesi	Topluluk tabanlı (katılımcı) planlama ve toplulukların yetkin kılınması	Seçici destek devlet desteği ile beraber yerel toplulukların kendi sorunlarına çözüm üretmesi	Yerel toplulukların rollerinin önem kazanması ve vurgulanması
Fiziksel Vurgu	Kentlerin iç bölgelerinin yer değiştirmesi ve kent çeperlerinin gelişmesi	1950'ler eğiliminin devam ettirilmesi yanında, paralel olarak mevcut alanların rehabilitasyonu	Eski yerleşimlerin daha geniş kapsamlı olarak yenilenmesi	Yer değiştirme ve yeni geliştirme ana planları ve tetikleyici büyük projeler	80'lere göre daha mütevazı bir yaklaşım, tarihi mirasın korunması
Çevresel Yaklaşım	Peyzaj ve bir miktar yeşillendirme çalışması	Daha seçici iyileştirme çabaları	Çevresel iyileştirme ve bir miktar yenilik geliştirme çabası	Geniş kapsamlı bir çevresel yaklaşıma olan ilginin artması	Daha geniş perspektifli çevresel sürdürülebilirlik düşüncesinin gelişmesi

Kaynak: Urban Regeneration A HandBook, Sage Publications, London 1996

II.1.2.1 Günümüz Dönüşüm Yaklaşımları

1980'lerde yaşanan küreselleşme, teknolojik gelişmeler, ekonomide yeniden yapılanma ve post-modernizmin sonucunda artan kentsel sorunlar nedeniyle, kent merkezleri ve merkez çeperlerindeki düşük gelir grubunun oturduğu konut alanları ile yeni üretim biçiminin ihtiyaçlarına cevap veremeyen sanayi tesislerinde köhneme (brownfields) yaşanmış, kentler çeperlerdeki yeşil alanlara doğru yayılarak genişlemiştir (Yiğitcanlar, 2001). Bu sorunlara karşı, Avrupa Konseyi 1981 yılında 'Avrupa Kentsel Yenileşme Kampanyası' başlatmıştır. Kentsel yenilemenin yıkıp yeniden yapma anlamı nedeniyle, kampanyaya Kentsel Rönesans (The Urban Renaissance) adı verilmiştir.

Kentsel Rönesans kapsamında hazırlanan Avrupa Kentsel Şartı'nın ağırlık verdiği dört temel konu ise, fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi, mevcut konut stokunun iyileştirilmesi, yerleşim birimlerinde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması ile toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi olarak belirlenmiştir. Avrupa ülkelerinde sürdürülebilir kentsel alanlar yaratmak amacıyla benimsenen bu ilkeler, kentsel dönüşümü, fiziksel uygulamaların dışında, sosyal, ekonomik ve kültürel hedeflerin yön verdiği bütünlük bir süreç haline getirmiştir (Keleş, 2003).

ABD'de bu alanlar, kent çeperindeki yayılmanın negatif etkilerinin ortadan kaldırılarak kentsel yayılmanın önüne geçecek 'akıllı büyüme' politikalarını uygulamak için bir fırsat olarak görülmüştür. Benzer biçimde, Almanya'da 'Vibrant Şehir Kavramı' ve 'Dikkatli Kentsel Yenileme' programları, Hollanda'da 'Derişik Kent', İngiltere'de köhnemiş sanayi alanlarına ilişkin yaklaşımlar ve Kentsel Köyler, Avustralya'da ise benzer küresel kavramlar için geliştirilmiş bireysel çabalara ışık tutan kent birlikleri hareketleri izlenir olmuştur (OECD, 2002). 1990 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Kentsel Çevreye Yönelik Yeşil Bildiri [The Green Paper on the Urban Environment] de, bu yıllarda kent sakinlerinin daha kaliteli kentsel çevrelerde yaşaması için takip edilen kentsel politikalar için yol gösterici niteliktedir (Couch ve Fraser, 2003).

1990'lı yıllarda başlayan ve günümüze kadar devam eden bir başka gelişme ise, doğal afetlerin tüm dünyada artan fiziksel ve sosyoekonomik etkileri nedeniyle uluslararası platformlarda ortaya çıkan, afet yönetiminin geleneksel modelinin terk edilerek, afet öncesinde risklerinin azaltılmasını (sakinim) vurgulayan politika değişikliğidir. Risklere karşı dayanıklı ve güvenli kentlerin oluşturulması amacıyla, ülkelerin sakinim önlemlerini, 'kent planlama' sistemleri ile bütünlük öncelik taşımaktadır. Bu çerçevede, mevcut gelişmiş kentsel alanlarda ve yeni gelişme alanlarında uygulanacak kentsel sakinim planlaması ve önlemlerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutları ile birlikte geliştirilmesi gerekmektedir. 'Dönüşümün dönüşümü' sürecinin yeniden başladığı günümüzde, yeni kent modellerinin tartışılması ile toplumsal gelişme ve ekonomik boyutları içeren 'kapsamlı dönüşüm' süreci benimsenirken sürecin temel ilkeleri geniş katılımlı ortamlarda belirlenmektedir.

II.1.3. Dönüşümün Boyutları

Günümüze kadar olan süreçte kentsel dönüşüm, ülkelerin ve kentin ihtiyaçları doğrultusunda fiziksel, sosyal, ekonomik ve yönetsel boyutlarının kazandığı ağırlığa göre, farklı kavramlar, terimler ve uygulama modelleri ile çeşitlenmiştir. Bu doğrultuda kentsel dönüşüm projeleri ve uygulamalarında ağırlık kazanan boyutlar şöyle özetlenebilir:

Mekânsal (Fiziksel) Boyut: Eski binalara yeni işlev getirerek yapıları çevrenin, konut koşullarının, ulaşım ve altyapısının fiziksel olarak iyileştirilmesi ile ilgilidir. Kentsel dönüşümün sürdürülebilirlik ile ilişkili olan bir yönü olarak, daha önce kullanılmış ve atıl olan kentsel alanların tek-

rar kullanımının hedeflenmesi ve bu şekilde kentsel yayılma ve büyümenin sınırlandırılması fiziksel boyutun özelliğidir (Roberts, 2000). İmar planı değişiklikleri (kronolojik tarihsel sıralama içinde değişim olgusu-bu bölgenin geçirdiği mevzi imar planları), mevcut imar mevzuatı ve yönetmeliklerinden kaynaklanan değişikliğe zorlayıcı etkenler, alan içerisindeki ticaret ve diğer sosyal teknik altyapı servis sunumlarının dağılımı, ulaşım ve erişilebilirlik boyutu, arazi kullanımı (kamu-özel mülkiyet dağılımı) ve kararları, mimari ve kullanım anlamında gelişim-dönüşüm-değişim ile yapı durumlarının (dönemsel-karakteristik) analizini içermektedir.

Sosyal Boyut: Sosyal dışlanmayı ve kötüleşmeyi ortadan kaldırmak, istihdam fırsatları sağlamak, gelir düzeyini arttırmak, yerelde yaşayanları eğiterek eğitim seviyesini arttırmak, yeni ekonomik kaynaklar ve gelir olanakları üreten çekici kentsel işlevler yaratmak gibi çeşitli sosyal müdahaleleri içermektedir. Demografik durum (nüfus yapısı, etnisite, yaş-cinsiyet dağılımı, çalışabilir iş gücü, eğitim durumu, kültür yapısı...), sosyal statü ve sınıf kavramı, sosyal yapıda değişim, kültürel yapı ve belirleyicileri, tüketim alışkanlıklarının değişimi, yerellik ve aidiyet olgusu kapsamının analize gereksinme duyan öncelikli parametreleridir.

Ekonomik Boyut: Üretim, tüketim ilişkileri, sahiplik durumu (ev sahibi-kiracı), hane halkı hareketliliği, mülkiyete bağlı olarak gayrimenkullerin (arsa-bina) değeri ve dağılımı, ikamet edenlerin gelir grubu, sosyal statüsü (sınıf-tabaka); çalışan iş gücünün dağılımı, hizmetler sektöründeki farklılaşma ve mekânsal dağılımı ile son dönemde rant kaygısıyla gündem alan, merkezi ve yerel yönetim stratejileri bu kapsamda ele alınmaktadır.

Yönetmel Boyut: Sürece dahil olan kamu sektörü, özel sektör, yerel halk ve gönüllüler gibi paydaşların çıkarları ve katılımı ile yerel karar verme mekanizmasının yapısı, liderliğin özelliği ve türü ile ilgilidir (Turok, 2004). 1990'lı yıllardan itibaren, kentsel dönüşümün çok-aktörlü ve çok-sektörlü işbirliklerine dayanması gerektiğinin farkına varılmıştır (Akkar, 2006).

Yukarıda özetle aktarılan kentsel dönüşümün boyutları kavram, içerik ve çözümleme açısından zaman içinde farklılaşmış, gelişmiş ve uygulama biçimleri çeşitlenmiştir. Bunlar arasında, kentsel yenileme (urban renewal), sağlıklaştırma (rehabilitation), yeniden canlandırma (revitalization), yeniden geliştirme (redevelopment), yeniden oluşum (regeneration), eski dokuda yeni bina yapımı (infilldevelopment), kentsel bezeme (urban refurbishment), yeniden kentleştirme (re-urbanisation), kentsel güçlendirme (urban strengthening) ve yeniden yerleştirme (urban relocation) sayılabilir (Günay, 1994).

Nitekim kentsel dönüşüm kavramı, 1990'lardan bu yana İngiltere'de, kentsel bir alanda yapılan sosyal, ekonomik ve çevresel pek çok farklı müdahaleler içeren şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır (Woo, 2014). Benzer biçimde, günümüzde pek çok ülkede farklı müdahale biçimleri kentsel dönüşüm modeli olarak görülmekte ve karşılaşılan kentsel sorunlara göre uygulamalar farklılaşabilmektedir. Aslında, kentsel dönüşüm genel amaçlar sunmasına rağmen, her kentsel sorun o günkü koşullarla ilişkilidir ve çözümler de zamana ve yere uygun olmak durumundadır. Bu nedenle, kentsel dönüşüm sadece değişimlerin sonucu değil, bunlara verilen cevap niteliğindedir (Roberts, 2000).

II.1.4. Ulusal Yaklaşımlar, Politikalar

Cumhuriyetin kurulması ve giderek ülke genelinde kırdan kente göç hareketlerinin başlaması ile kentlerimiz önemli bir değişim sürecine girmiştir. İkinci Dünya Savaşı ardından Marshall Planı kapsamında elde edilen yardımlar ile sanayileşme ve kentleşme süreçlerinde hızlı de-

ğişimlerin olması, nüfus birikiminin başladığı kentlerimizde değişim süreçlerini de şekillendirmiştir. Bu yardımlar sonrasındaki süreçte 1950 ile 1980'li yıllar arasında kentlerimizde yaşananların sonucu olarak; kentsel dönüşüm kavramı ülkemiz planlama gündemine ilk olarak 1970'li yıllarda girmiştir. 1980'li yıllarda ise, hükümetlerin yeni liberal ekonomik politikaları ile bu kavram daha da fazla tartışılmaya başlanmış ve bu arada imar afları, ıslah imar planları gibi düzenlemeler gerçekleşmiş, özel proje alanları ile birlikte de çeşitli uygulamalar kamu ve özel sektör ortaklıkları ile yürütülmeye başlanmıştır. Bütün bu ekonomik ve yönetsel değişim süreçlerinin ardından kentlerde oluşan nüfus birikiminin en önemli sorunu barınma taleplerinin karşılanması olarak karşımıza çıkmıştır.

1980 ve 2000 yılları arasında kalan dönemde ise, ülke ekonomisinin yeni liberal politikalar etkisinde dış dünyaya açılım sürecine girdiği görülmektedir. Küreselleşme ve yerelleşme kavramları ile de açıklanan bu süreçte, kentsel mekân üzerinde düşük gelirli grupların kentin sorunlu bir şekilde yapılaşan alanlarında yoğunlaşarak yaşamaya devam etmesi ve bunun yanında belli bir orta sınıfın bu alanlardan ayrılarak kentin planlı bölgelerine taşınması bu dönemdeki değişim olarak gözlemlenmiştir. 1980 yılı sonrasında yaşanan dönüşüm süreçlerinde kent planlama ve dönüşüm alanlarında yaşanacak gelişmelerin yönetilmesi için mevzuat yeniden üretilmiş ya da değişiklik yapılmıştır. 2000 yılı sonrasında da devlet politikalarında kentsel dönüşüm adına önemli düzenlemeler yapılmış, kent ve kentleşme politikalarını düzenleyen mevzuatta diğer zaman aralıklarının (dönemlerin) ötesine geçen değişiklikler ve yenilikler yaşanmıştır.

Sonuçta, çözümü ağırlıklı mevzuat eksenli arayan devlet politikalarını daha önce de birinci dönem olarak adlandırdığımız 1950'den günümüze aşağıda verilen tablo ile özetleyebiliriz.

Tablo-2: Dönüşümün Eksenleri ve Uygulamaları

	1950-1980	1980-2000	2000 Sonrası
Yapısal/Bağlamsal	Ekonomik Politikalar:		
	Ekonomik Büyüme	Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme	Özelleştirme; AB ilişkileri
	Demografik Değişim:		
	Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	Kentsel nüfus artışı; Metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	Doğudan batıya göç

	1950-1980	1980-2000	2000 Sonrası
Sosyoekonomik	Konut Sunum Biçimleri:		
	Yapsatçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif; Toplu konut	Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma	Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları
	İşgücü-Konut ilişkisi:		
	Düşük gelirli işgücününsanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondular ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	Yüksek gelir grubu tarafından kent dışında konut çevreleri oluşturulması; gecekondular alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişmesi
Yönetim/Uygulama	Yetkilerin Dağılımı:		
	Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskân Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi	Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem	Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi
	Planlama Uygulamaları:		
	Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı	Kentsel gelişmeye desantralizasyon; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı	Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması
Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:			
Belediye, Gecekondular, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti Kanunları	Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar Kanunları ve Af Kanunları	Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunları	

	1950-1980	1980-2000	2000 Sonrası
Kentsel Makroform	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolitan Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasalaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
Kentsel Dönüşüm Uygulamaları	1. Gecekondu bölgelerinin sağlıklılaştırılması;	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda kentsel yenileme;	1. Kentsel alanlarda yenileme;
	2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü;	2. İyileştirmeye yönelik sağlıklılaştırma ve ıslah-imar uygulamaları;	2. Apartman alanlarının iyileştirilmesi;
	3. Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması;	3. Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması.	3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının yeniden geliştirilmesi;
	4. Bu alanlarda kentsel yenileme.		4. Tarihi konut alanlarının soylulaştırılması.

II.1.5 Sorunlar

Konuya ilişkin yapılan bu açıklamalar doğrultusunda mevcut sorunlar aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

Sorun Alanı 1. Yaklaşımdaki Yetersizlikler; Kuram/Uygulama Bütünlüğündeki Eksiklik ve Politika Çerçevesi Olmaması:

Dünya örneklerine bakıldığında, kentsel dönüşümü de içerir bir biçimde kente yapılan tüm planlama müdahaleleri, ülke düzeyinden yerel düzeye kadar kavram-kuram ve uygulama boyutunun birlikte ele alındığı yaklaşımlarla gerçekleştirilmektedir. Ancak ülkemizde kuramsal bir çerçeve ve yaklaşım çizilmemesi nedeniyle kentsel dönüşüm alanları genellikle kent içindeki eskimiş ve risk altındaki alanlar olarak belirlenmektedir. Dolayısıyla kentin değişik noktalarında farklı talepler, bakış açıları ve yöntemlerle yürütülen dönüşüm uygulamaları bütüncül bir anlayışın ürünü olmamakta, bunların kente etkileri yeterince değerlendirilmemekte, izlenen örnekler alanın tamamen yık-yap şeklinde dönüşmesi gerektiği algısı ile birlikte yürümektedir. Sonuçta dönüşüm alanlarında uygulanacak işbirlikleri ve modeller, ilgili kesimler ve alanın özellikleri doğrultusunda biçimlenmediği ve bu kapsamda ulusal bir politika geliştirilmediği için, günümüzde halen noktasal ve tercihen kentsel getirisi (rantı) yüksek alanların dönüşümüne devam edilmektedir.

Sorun Alanı 2. Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Algısı Adına Yaşanan Olumsuzluklar ve Kayıplar:

Kentsel dönüşüm kavramının; bir çerçeve kavram yerine, yalnızca kentsel yenileme kavramı ile eş anlamlı ele alınması ve giderek bunun “yık-yap” olarak kabul edilmesi; hatta savunulması nedeniyle parçacıl ve kentle ilişki kurmakta zorlanan alanlar üretilmektedir. Yapı (parsel) ölçeğinde yık-yap yöntemi ile parçacıl bir şekilde yürütülen uygulamalar dönüşümün sosyal, kültürel ve ekonomik boyutunun tam anlamı ile bütünleştirilememesi problemini ortaya çıkarmaktadır. Yine aynı kabul/algı nedeniyle dönüşüm alanının kent içindeki yeri, önemi ve

dokusunun kentsel bütün ile uyumu göz ardı edilmektedir. Ancak, bu arada kamusal alanların, tarihi, sosyal ve kültürel değerlerin, yerel kimliğin, sosyal ve fiziksel tipolojinin kaybolduğu görülmektedir. Öte yandan; her kentsel dönüşüm alanı, kentin içindeki fonksiyonu ve alanın özelliklerine göre uygulanacak bir dönüşüm senaryosu ve buna dayalı bir model ile kurgulanmadığı için ortaya çıkan kentsel değer artışının (rant) yönetilmesinde de sorunlar yaşanmaktadır. Yanı sıra bireysel (parsel ölçeğinde) kentsel dönüşüm uygulamalarının özellikle günümüzde hızla artıyor olması değinilen sorunların daha da büyüyeceğini işaret etmektedir.

Sorun Alanı 3. Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kavram, Uygulama ve Araçların Yetersiz Olması:

Kentsel dönüşümün planlama, tasarım, işbirlikleri/ortakları, haklar ve finansman gibi pek çok boyutunda sürdürülebilir ve yenilikçi kavramlar uygulanmamaktadır. Planlamada sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik gibi kavramların kuramsal olarak bilinmesine rağmen, bu kavramlara ilişkin uygulama ölçütlerinin (yaya ve toplu taşıma önceliği, kentsel geçirgenlik, karma kullanım, enerji verimliliği vb.) planlarda ve tasarımlarda gereğince kullanılmadığı görülmektedir. Diğer yandan, imar uygulama araçlarının kısıtlı olması, mevcut-yapılaşmış kentsel çevrelerde, yoğunlukların azaltılması ve donatı alanlarının artırılmasını sağlayan, mülkiyet ve yaşam haklarını koruyan imar uygulama araçlarının olmayışı, dönüşümle birlikte oluşturulmak istenen çevrelerin yaşam kalitesini azaltmaktadır. Ayrıca, dönüşüm için yenilikçi finansman araçları geliştirilmediği sürece, yoğunluk artışı ile kentsel değerlerin ve çevrelerin kaybedildiği modellerin ötesine geçilememektedir.

Sorun Alanı 4. Dönüşüm Alanlarının Tespitinde Belirsizlik Olması:

Kentsel dönüşüm alanlarının tespitinde gerekli bilimsel dayanak ve standartların uygulanmaması nedeniyle, ulusal kaynakların yönlendirilmesi için yeterli düzeyde bir önceliklendirme yapılamamaktadır. Değerlendirmelerin hangi kriterlere göre tespit edileceği yönünde bilimsel bir standart getirilmediği sürece, her yerel yönetim kendisi yöntem geliştirmek zorunda kalmaktadır. Ulusal düzeyde yeterli bir veri tabanı olmadığı için risk düzeylerine göre hem de diğer sorunlar nedeniyle dönüştürülmesi gereken alanların karşılaştırılması ve önceliklendirilmesi mümkün olamamaktadır.

Sorun Alanı 5. Dönüşüm Alanlarında Ölçme, İzleme ve Desteklemenin Yapılamaması/Deneyimlerden Ders Alınmaması:

Ülkemizde birçok belediye kentsel dönüşüm projesi gerçekleştirmektedir. Ancak, bunları izlemek ve belirli ölçütlere göre değerlendirilmek mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, kentsel dönüşüm alanlarında ne gibi olumlu ve olumsuz deneyimler yaşandığı bilinmediği gibi; deneyimlerden ders almak, başarılı örnekleri yaymak veya hangi konularda eksiklikler varsa bunların giderilmesi için destek arayışı konularında sorunlar yaşanmaktadır. Özetle, ülkemizde günümüze kadar gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamalarının kimisinde farklı ortaklık modelleri kullanılmış; farklı kentsel çevreler üretilmiş ve farklı hedeflere odaklanılmıştır. Kullanılan yöntemler, hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı ve eleştirilerin neler olduğu da dikkate alınarak, oluşan bu deneyimlerin birikimlerinden faydalanmak üzere herhangi bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Sorun Alanı 6. Kentsel Dönüşüm Süreç Yönetimi ve Denetiminin Olmaması:

Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanması esnasında, sağıklaştırma, yıkım ve yapım gibi çeşitlenen içeriklerin nasıl yapılacağı, çevreye verecekleri zararın nasıl önleneceği, sosyal

etkilerin neler olabileceği ve nasıl önleneceğine dair belirlenen ölçütler bulunmamaktadır. Bu nedenle, yıkım ve hafriyattan kaynaklanan trafik kazaları ve/veya zehirli madde salımı gibi tehlikelerden etkilenmelerin önüne geçilememektedir. Projeler hayata geçtikten sonra da sosyal ve çevresel etkilerinin ne olacağı ve ne olduğuna dair denetlemeler yapılmamaktadır. Sürecin denetimi yerine sadece yapı denetimine odaklanılmıştır. Ancak yapı denetimi de inşaat sürecini izlemek yerine kullanılan malzemenin ölçümü ile sınırlandırılmıştır.

Sorun Alanı 7. Kurumsal Yetersizlikler ve Kapasite Eksiklikleri:

Kentsel dönüşüm projelerinde görev alan kurumların özellikle belediyelerin personel, teknik donanım ve mali kapasite açısından yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu durum halkın kentsel dönüşüm konusunda olması gereken bilgilendirme süreçlerini geciktirmekte, böylelikle imar artışı beklentileri kolaylıkla, kaliteli yaşam beklentisi yerine ikame edilebilmektedir.

Öte yandan; bu tür eksiklik ve yetersizlikler her dönüşüm alanının özelliklerine ve dönüşüm sonrasında alacağı işleve göre oluşturulacak belediyeler, ilgili kesimler özel sektör girişimcilerinin farklılaşacağı işbirliği modellerinin kurulmasında sorun oluşturmaktadır.

II.2. Mevzuat, Uygulama ve Yönetim

II.2.1. Günümüzdeki Yasal Taban

Kentsel dönüşüm; 1970'li yıllardan bu yana tartışılıyor olsa da yasal altyapı açısından ülkemizde 2000'li yıllardan sonra gündem almaya başlamıştır. Kentlerin planlanması, uygulanması, denetlenmesi ve yönetiminde İmar Kanunu'ndan Kat Mülkiyeti Kanunu'na, Medeni Kanun'dan Tapu Kanunu'na kadar pek çok kanun etkili olmuştur. Ancak günümüzde kentsel dönüşüm uygulamalarının yürütülmesi 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı "Belediye Kanunu" ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" aracılığı ile yapılmaktadır. Yanısıra doğrudan kentsel dönüşüm uygulamalarını tanımlayan ve yönlendirmiş olan mevzuat düzenlemeleri ise şunlar olmuştur.

- 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu (Mart 2004),
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Temmuz 2004),
- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (Haziran 2005),
- 5998 sayılı Kanun ile değişik 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi (Temmuz 2005),
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 644 (29 Haziran 2011)-648 (17 Ağustos 2011) sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler,
- 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (Mayıs 2012).

İlk olarak 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı "Belediye Kanunu" üzerinde inceleme yapılacak olursa; Kanun'un amacı; belediyenin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını yeniden düzenlemektir. Dolayısıyla, kent planlama ve kentsel dönüşüm gibi teknik, sosyal, ekonomik öngörü gerektiren düzenlemelerden çok belediyelerin idari işlemlerini tanımlayan bir kanun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belediyelerin uygulamalarını yönlendiren ve genel tanımlar ile kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilme yolunu açıklayan 73. madde ise, 2010 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'na eklenmiştir. Bu madde de kentsel dönüşüm alanı ilanının ne amaçla ve nasıl yapılacağı açıklanmış; ancak bununla sınırlı kalarak planlama ve uygulama süreçlerine ilişkin herhangi bir detay belirtilmemiştir. İlgili madde kapsamında kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanını belirleme ve ilan etme yetkisi Büyükşehir Belediyelerine verilmiştir. 6306 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte kamunun mülkiyetinde ve kullanımında olan yerlerde ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kurulu karar vermektedir. 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamında ise, kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı tanımı yerine 5393 sayılı Kanun'dan farklı olarak "*riskli yapı, riskli alan, rezerv yapı alanı*" gibi tanımlamalar yapılmıştır. Kanun'un amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen, sanat, norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu Kanun ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi arasındaki temel farkların birincisi 6306 sayılı Kanun'un, kentsel dönüşümüne yalnızca alan ölçeğinde değil parsel ölçeğinde de bakmasıdır. Nitekim riskli yapının bulunduğu alan ya da bölgede herhangi bir dönüşüm talebi olmasa da riskli yapı parseli üzerinde hak sahiplerinin çoğunluğu ile dönüşüm gerçekleşmektedir. Bunun dışında dönüşüm sürecini gerçekleştirme araçları da farklıdır. 6306 sayılı Kanun riskli yapı veya riskli alan bazında 2/3 çoğunluk ile her konuda karar alma yetkisi ve kararlara katılmayan azınlığın mülkünün satışı yetkisini tanımaktadır. Başka bir temel fark ise, 6306 sayılı Kanun, dönüşüm yetkisini Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bırakmakta, gerektiğinde belediyelere yetki vermekte ve süreci sürekli kontrol etmektedir.

II.2.2. Sorunlar

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda konuya ilişkin sorunlar aşağıdaki gibi ayrıntılandırılmıştır:

Sorun Alanı 1. Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulamaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması:

Ülkemizde, kentsel dönüşümün temel uygulamaları yukarıda değinildiği üzere, çoğunlukla 5393 sayılı "Belediye Kanunu" ve 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" esaslarına göre gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak sit alanlarında, tes-cilli yapı ve yapı topluluklarında 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" uygulanmaktadır. 5393 ve 6306 sayılı Kanunlar farklı amaç ve araçlarla kentsel dönüşümü düzenlemekle beraber, 5393 sayılı Kanundaki kentsel dönüşüm uygulaması kenti düzenleme ve sağlıklaştırma yönünde eksik ve etkisiz kalmaktadır. 6306 sayılı Kanun'da bulunan araç ve yöntemler 5393 sayılı Kanun'da bulunmamaktadır. Örneğin 6306 sayılı Kanundaki 2/3 çoğunlukla karar alma yetkisi diğer Kanun'da yoktur. Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesinde Bakanlar Kurulu Kararı ile sınır onayının ardından uygulama yetkisi yerel yönetimlerde iken, 6306 sayılı Kanunda yetki Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda olup, yerel yönetimlere yetki devri gerektirmektedir. Aynı amaca yönelik iki ayrı Kanun'da yetkilendirme, hak sahipliği, mali kolaylıklar, karar alma oranı, kamu arazilerinin dönüşümü uygulayacak idarelere devri, yapım maliyetleri vb. konularda idarelere farklı yetkiler tanınması, idareler ve hak sahipleri açısından adaletsizlikleri/çelişkileri beraberinde getirmektedir.

Bir alan Bakanlar Kurulu kararı ile kentsel dönüşüm alanı (riskli alan, kentsel dönüşüm ve gelişim alanı) belirlenerek bu amaç için hazırlanmış 5393 veya 6306 sayılı Kanunlara tabi olsa bile; planlama, kamulaştırma, mülkiyet yapısının düzenlenmesi, imar uygulaması, inşaat, ihale gibi uygulama aşamalarında bu iki kanun dışındaki mevcut genel yasal düzenlemelere de tabi olmaktadır. Bu yasal düzenlemelerde kentsel dönüşüm amacıyla gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmadığından 5393 ve 6306 sayılı Kanunların amaç ve yöntemleriyle çelişkiler yaratmakta ve bu çelişkiler sebebiyle kentsel dönüşümün hızı, etkinliği ve yararı azalmaktadır. Bu kanunlar özellikle 3194 sayılı “İmar Kanunu”, 2942 (değişiklik 4650) sayılı “Kamulaştırma Kanunu”, 634 sayılı “Kat Mülkiyeti Kanunu”, 4721 sayılı “Medeni Kanun”, 7201 sayılı “Tebliğat Kanunu”, 4734 sayılı “Kamu İhale Kanunu”dur. Bu kanunlar ile kentsel dönüşüm mevzuatı arasında amaca yönelik etkinlik sağlayacak bir uyum bulunmamaktadır.

Ayrıca 5393 ve 6306 sayılı Kanunların uygulanması süreçlerinde kentsel dönüşümün uygulandığı bina ve alanlarda ortaya çıkan sorunların çözümü için ilgili kanunlar ve yönetmelikler çeşitli zamanlarda değiştirilmektedir. Ancak bu değişikliklerin yapılması için kullanılan 3-5 aylık hazırlık dönemlerinde, sorunların çözümü beklediğinden kentsel dönüşüm akamete uğramaktadır.

Öte yandan şu an itibariyle kentsel dönüşüm mevzuatına dahil edilmeyi bekleyen, riskli alandaki taşınmazların üzerindeki haciz, ipotek gibi kısıtlamaların verilecek taşınmaz nakli; değer esaslı arsa ve arazi düzenleme sistemi; kamu borçlarının, veraset vergilerinin yeni verilecek konutların üzerine taşınması, vasi tarafından idare edilen taşınmazların değerinin ödenmesi; özel arazinin rezerv yapı alanı ilanı halinde arazinin belirli bir yüzdesinin kamuya terk edilmesi, acele kamulaştırmalarda el koyma yanında tescilinin de yapılması gibi eksiklikler bulunmaktadır. Bu konulardaki eksiklikler ile mevzuattaki diğer değişiklik taleplerinin bekletilmesi gecikmelere neden olmakta, dolayısıyla başta kamu kurumları olmak üzere ilgili taraflar mali kayıplarla karşılaşmaktadırlar.

6306 sayılı Kanun'un 3.3. maddesinde Hazineye ait taşınmazların kentsel dönüşümde uygulayıcı idarelere devri yönünde düzenleme bulunmaktadır. Ancak Hazine dışındaki diğer kamu kurumlarının taşınmazları ve mülklerinin kentsel dönüşüm alanına ve projesine dahil edilmesi için Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesi doğrultusunda özel bir düzenleme bulunmaması uygulamayı durdurmakta ya da uygulamayı yapan kamu idareleri ile taşınmaz sahibi olan kamu idaresinde uzun bir uzlaşma sürecine neden olmaktadır.

Kentsel dönüşüm alanlarında, hisseli mülkiyetin yoğun olması sebebiyle küçük hisseye sahip hak sahiplerinin yurt dışında yer alması, vatandaşlıktan çıkması, kendilerine ulaşılabilmesi ya da idarenin hazırladığı dönüşüm modelleri kapsamında uzlaşma dışı bırakıp bedel ile çözmek istediği hisseler bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda idarenin veya yüklenicinin hızlı yol alması anlamında sorunlar yaşanmakta ve süreç yine gereksiz olarak uzamaktadır. Kentsel dönüşüm alanlarında özellikle de 73. madde kapsamında yapılan uygulamalarda, imar uygulaması ile çözülemeyen imar adalarında bulunan, uzlaşılabilen 1 m² hisse için bile kamulaştırma adına hukuki süreç işletilmektedir. Bu da dönüşüm sürecini engellemekte olup, hem hak sahibi hem de uygulayıcı idare ve yüklenicileri olumsuz etkilemektedir.

Sorun Alanı 2. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının; Riskli Alanlarda ve Yerel Yönetimlerin Uygulamalarında Denetleyici ve Yönlendirici Bir Kuruluş Sıfatıyla Etkin Olamaması Sonucu Oluşan Amaca Aykırı Planlama ve Uygulamaların Ortaya Çıkması:

Anayasamız gereğince yürütme gücü içinde merkezi idare ve yerinden yönetim bir bütündür. Bu bütünlüğü korumak için merkezi idare yerinden yönetim kuruluşları olan belediyeler gibi yerel yönetimleri denetlemek ve yönlendirmek zorundadır. İdari vesayet adı verilen bu

denetim yetkisi ile yerel yönetimlerin hukuka ve kentleşme ilkelerine aykırı uygulamalarının engellenmesi gereklidir.

Geçmişten günümüze devam eden denetim ve yönlendirme eksikliği, başta afete dayanıklılık, sosyal ve teknik altyapı eksiklikleri ile yaşanılabilirlik, sürdürülebilirlik konularında birçok olumsuzluğu anlatan yapı stoklarını ve alanlarını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda benzer eksiklik, kentsel dönüşüm adına da sorun alanlarından biri olarak kendini açıklıkla ifade etmektedir. Dolayısıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığının denetleyici ve yönlendirici bir kuruluş sıfatıyla gereğince etkin olamaması sonucu oluşan kentsel dönüşüm projelerinin pek çoğu genel şehircilik ve planlama ilkelerine aykırı örneklerdir.

Sorun Alanı 3. 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”un Koruma ve Yenileme Çelişkisi:

5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”da önemli bir sorun alanı olarak kentsel dönüşüm kapsamında değerlendirilmelidir. Bu Kanun’da sit ve koruma alanlarının yeniden inşa edilmesinden bahsedilmektedir. Sit alanı ilan edilen bir bölgenin korunmasına yönelik olarak getirilen koruma düzenlemelerinde, sit alanlarının korunması dışında bir uygulama mümkün olamaz. Sit ve koruma alanlarının yapılaşmaya açılması veya yeniden inşası Devletin kültür ve tabiat varlıklarını koruma görevi anlayışına aykırıdır. Bu sakınca sit ve koruma alanları özelliklerinin bazı uygulamalarda da izlendiği üzere kaybına neden olmaktadır. Yenileme projelerinin koruma amaçlı imar planlarına bağlı olmadan hazırlanması ve parçalı olarak onayı kent bütünü ve planlama süreci açısından geri dönüşü olmayan olumsuzluklar yaratmaktadır. Yine kültür ve tabiat varlığının kendisinin ve çevresinin hassasiyetle ele alınması gerekirken bunların olduğu bölgenin yıkılıp yeniden inşa edilmesi evrensel koruma ilkeleri ile çelişmektedir. Tarihi ve kültürel varlıkların korunmasının ticari kaygılarla yürütülmesi bu değerlerin yok olması ile eş anlamlıdır. Yenileme alanı ilan kararının gerekçesi, bu anlayış doğrultusunda ya da benzeri nedenlerle temellenerek olmamalıdır. Sadece bu konulara odaklanmış yenileme alanı yaklaşımı, kültür ve tabiat varlıklarının rant edinimine feda edilmesi anlamına gelecektir. Yenileme alanı ilan sürecinde koruma bölge kurullarının ve tabiat varlıkları koruma bölge kurullarının görüşlerinin ihmali ve yenileme alanı ilanına ilişkin teklifin de Kültür ve Turizm Bakanlığı ihmal edilerek sadece Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Bakanlar Kuruluna teklif edilmesi koruma kurumları arasındaki eşgüdümüne aykırı bir konudur. Doğal sit alanları dışında diğer kentsel, tarihi ve arkeolojik sit alanlarında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının tek başına genel bir yetkiye sahip olması sakıncalıdır.

Sorun Alanı 4. Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Yargılanması Sürelerinin Uzaması:

Kentsel dönüşümde; mülkiyet, imar planları, riskli alan ve riskli yapı uygulamalarından dolayı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, belediyeler ve diğer idarelerin aldığı kararlardan ötürü ya da maliklerin (hak sahiplerinin) aldığı kararlar yahut arsa payı düzeltilmesi, sınır ilanı, bedel tespitine yönelik itirazlar, veraset ve intikale yönelik sorunlar, kamulaştırma kararları, kura işlemleri, banka sözleşme işlemleri, kat karşılığı inşaat sözleşmeleri, konut teslimi sonrası şikâyetler gibi pek çok konudan dolayı uyuşmazlık çıkmakta ve yargılama söz konusu olmaktadır. Gerek Hukuk mahkemelerinde, gerekse İdare mahkemelerinde yapılan yargılamalar 2-3 yıl sürmekte ve yargılama sonucu arsa paylarının ve/veya mülkiyet durumunun değişmesi ya da imar planlarının iptali ile ya dönüşüm süreci durmakta veya pek çok satış sonrasında malik durumu değiştiği için farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Kentsel

dönüşüm nedeniyle şehircilikte, planlamada pek çok soruna sebep olan bu yargılama düzeninde klasik yargılama ile sorunlar uzun yıllara yayılarak kilitlenmektedir. Öte yandan şehircilik ve dayanağı gayrimenkuller konusunda ihtisas mahkemelerinin ve uzman hakimlerin olmaması çözüm süreçlerini engellemekte ya da geciktirmektedir. Bu gecikmeler sebebiyle vatandaşın devlete olan güveni ve projeye olan inancı sarsılmakta, giderek kentsel dönüşüm projelerinin sürdürülebilirliği sağlanamamaktadır.

Sorun Alanı 5. Kentsel Dönüşüm Sürecinin Her Aşamasında Kurumlar Arası Koordinasyonun Sağlanamamasının Gecikmelere Neden Olması:

Kentsel dönüşüm konusunda kanunların kurumlara tanıdığı yetkiler çerçevesinde aynı kamu kurumunun farklı yerlerdeki birimlerinin uygulamalarının farklı kararlarla yürütülmesi sebebiyle sorunlarla karşılaşmaktadır.

Örneğin, hak sahibi ile yetkili idarenin kat karşılığı sözleşme imzalaması sonucu, hak sahibi ilgili gayrimenkulün tapusunu idareye sözleşme karşılığı devretmektedir. Ancak tapu devri sırasında devir işlemi bedelsiz olacağından Tapu Müdürlüğü bu işlemi uygulamak istemekte ve harca konu yapmakta, oysa bu işlem aynı ilin bir başka ilçesinde veya herhangi bir ilçedeki Tapu Müdürlüğünde tarafından sorunsuzca yapılabilmektedir.

Sorun Alanı 6. İmar Uygulamalarında Yargı Kararları Sonucu Düzenleme Ortaklık Payının Tavan Orana Tamamlanamaması ve Değer Esaslı Düzenleme Yapılmaması:

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca %40'a kadar düzenleme ortaklık payı (DOP) alınabileceği halde, yargı kararları neticesi bir parselden ikinci kez DOP kesintisi yapılmasının mümkün olmaması diğer uygulama alanlarında olduğu gibi kentsel dönüşümde de büyük engel oluşturmakta ve tek seferde %40'a kadar terk/kesinti uygulanacak olan diğer hak sahipleri açısından adaletsizlikleri de beraberinde getirmektedir. 5233 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi ile bu yönde, terör sebebiyle yapılacak kentsel dönüşümde DOP'u %40'a tamamlama olanağı getirildiği halde aynı düzenlemenin genel olarak (kentsel dönüşümde dahil olmak üzere) kullanılmaması önemli bir kamu kaynağının ihmaline sebep olmaktadır. Bir başka ifade ile ıslah parselleri veya çok düşük oranlarda DOP kesintisi ile oluşan imar parsel sahipleri, kentsel dönüşümde uygulanacak yeni proje ile oluşan donatı alanlarına yargı kararları sonucu ikinci kez DOP kesilmemesinden dolayı katkı vermemekte ancak proje ile oluşan değer artışına ortak olmaktadır. Bu engelleyici yargı kararı kentsel dönüşüm yapacak yetkili idareyi donatı alanları için kamulaştırmaya yönlendirmekte veya diğer hak sahiplerinden kesilecek her fazla m² için adaletsizlikleri beraberinde getirmektedir.

Sorun Alanı 7. Kira Yardımları Açısından Eşitsizliğin ve Haksızlığın Ortaya Çıkması:

6306 sayılı Kanun kapsamında hak sahibine ait her mülke kira yardımı yapılmakta iken Bakanlığın 2015 yılında yaptığı düzenleme ile hak sahibine birden fazla bağımsız birimi olması halinde sadece ikamet ettiği bağımsız bölüm için kira yardımı yapılmaya başlanmıştır.

Ayrıca belirlenen kira bedelleri yerel parametrelere (sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyi) göre değil, nüfus büyüklüğü esas alınarak iller için belirlenen sadece 4 ayrı grup değer üzerinden ödenmektedir. Yine kentsel dönüşüm kapsamındaki kira yardımlarında konut ve işyeri bedel ayırımının olmaması bir başka önemli sorundur.

Sorun Alanı 8. Kaçak, Ruhsatsız veya İskansız Yapıların Riskli Yapı Kapsamında Olmaması ve Bu Yapılarda Risk Tespit Raporu Alınmasının Uygulamayı Yavaşlatması:

Ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma tehlikesi taşıdığı bilimsel ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapılar riskli olarak kabul edilmektedir. Kaçak, ruhsatsız veya iskansız yapılar ise riskli alan kapsamında ele alınıyor olmasına rağmen riskli yapı içinde değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla kaçak, ruhsatsız veya iskansız yapılara da riskli yapı tespiti çalışması gerekli olmaktadır. Bu ise ilgili kuruluşlarda zaman ve kamu kaynağı açısından da gereksiz kayıplara neden olmaktadır.

II.3. Sosyal Boyut

Kentin ve kent halkının gereksinim duyduğu mekânsal yaşam kalitesini arttırmak ve dolayısıyla kenti yaşanılabilir, sürdürülebilir kılmak için yalnızca fiziksel olmayan aynı zamanda doğrudan veya dolaylı olarak sosyal yaşama müdahale etmenin kentsel dönüşümün temel amaçlarından biri haline geldiği raporumuzda da sıkça vurgulanmaktadır. Bir başka deyişle; kentsel dönüşüm biliyoruz ki; sosyal dışlanmayı, yoksulluğu, yoksunluğu ortadan kaldırmak, istihdam fırsatları yaratmak, gelir düzeyini arttırmak, yerelde yaşayanları eğiterek eğitim seviyesini arttırmak, yeni ekonomik kaynaklar ve gelir olanakları üreten çekici kentsel işlevler yaratmak gibi çeşitli sosyal müdahaleleri de içermektedir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm sürecinde yapılanlar toplum tarafından fiziksel/ mekânsal olduğu kadar sosyal ve kültürel olarak benimsenmez ise değindiğimiz bu amacın sağlanması mümkün olamamaktadır. Buradan hareketle sosyal boyutun eksik olduğu ya da yalnızca gayrimenkul eksenine temellenen kentsel dönüşüm projelerinin verimliliği sürekli tartışma konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Kentsel dönüşüm sürecinde sosyal boyutu betimleyen çalışma alanları ise; demografik durum (nüfus yapısı, etnisite, yaş-cinsiyet dağılımı, çalışabilir iş gücü, eğitim durumu, kültür yapısı...); sosyal statü ve sınıf kavramı; sosyal yapıda değişim; kültürel yapı ve belirleyicileri; tüketim alışkanlıklarının değişimi; yerellik ve aidiyet olgusu biçiminde özetlenebilir.

II.3.1 Sorunlar

Kentsel dönüşüm uygulamalarında sürecin daha verimli olması adına sosyal açıdan ön plana çıkan konular/sorunlar 3 aşamada tespit edilmiştir. Birinci aşamayı toplumun kentsel dönüşüm projelerine karşı önyargılı davranması ve sürece ilişkin iletişim eksikliğinden kaynaklı bilgi kirliliğinin olduğu uygulama öncesi konular/sorunlar olarak belirleyebiliriz. İkinci aşamayı dönüşüm alanındaki kullanıcıya ilişkin sosyal yapının saptanması, planlama ve tasarım süreçlerinde bu verilerin kullanılması giderek dönüşüm alanındaki sosyal yapıyı destekleyecek plan kararlarına yer verilmesi gibi doğrudan uygulama sürecinde ortaya çıkan konular/sorunlar oluşturmaktadır. Üçüncü ve son aşamayı ise, dönüşüm uygulamaları sonrası mekânsal olarak ayrılan kentsel donatıların sosyal projeler ile desteklenmesine ve alandaki sosyal yapıya ilişkin değişimin çevresine ve kente katkılarının ortaya konmasına ilişkin konular/sorunlar oluşturmaktadır. Özetle tanımladığımız bu aşamalara ilişkin detaylı açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Sorun Alanı 1. Dönüşüm Uygulamalarına Karşı Vatandaşın Önyargılı Olması:

Parsel ve/veya alan ölçeğinde yürütülen kentsel dönüşüm projelerinde gündeme gelen; bölge halkının doğrudan veya dolaylı olarak yaşam alanlarından uzaklaştırıldığı (yerinden

etme), yeni projeden mülk edinimi sırasında borçlandırmaların çıktığı, projelerin daha çok rant odaklı olduğu düşüncesinin baskın olduğu, yeni yaşam alanlarının mevcut sosyal statülere uygun olmaması ve toplum içerisindeki sosyoekonomik ötekileştirmenin giderek arttığı gibi mağduriyetlere dayalı algıların varlığı toplum genelinde olumsuz bir önyargının oluşmasına neden olmuştur.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bu sorunları aşma adına, bilgilendirme amaçlı yazılı (broşür, kitap, dergi vs.) ve görsel (kamu spotu, kısa filmler vs.) medyayı kullanmaktadır. Yerel yönetimler ise, daha çok proje ölçeğinde vatandaşları bilgilendirme toplantıları yapmaktadır. Bunun yanı sıra toplumdaki bilinç düzeyini arttırmaya yönelik uzman kişilerce seminerler verilmesi de yerel yönetimlerin kullandığı yöntemlerdendir. Ancak bu eylemler çözüm üretme açısından henüz yeterli bir düzeye, çeşitlenmeye ve içeriğe ulaşmamıştır.

Sorun Alanı 2. Vatandaş ile Kamu Kurum ve Kuruluşları Arasındaki İletişim Eksikliği:

Kentsel dönüşüm projelerinde uygulanan genel hükümler hakkında yeterli ve doğru bilginin ilgili yönetimlerce doğru aktarılmaması, farklı bilgiler verilmesi doğrultusunda ortaya çıkan bilgi kirliliğinin neden olduğu kargaşa hak sahipleri ile doğru iletişimin kurulamamasına neden olmaktadır. Bilgi kirliliğinde kentsel dönüşüm sürecinde yer alan özel sektörün ticari çıkarları için bilinçli veya bilinçsiz olarak yapmış olduğu yanlış yönlendirmelerinin de bu kapsamda etkisinin büyük olduğunu ayrıca belirtmeliyiz.

Sorunun çözümüne yönelik öncelikli ve tek görevi kentsel dönüşüm çalışmaları olan müdürlükler bazı belediyelerde kurulmaktadır. Ancak bu birimler niteliksel, niceliksel özellikleri ve kurumsal yapılanması nedeni ile doğru iletişim ve bilgilendirmeyi sağlamak yönünde yeterli olamamaktadır.

Sorun Alanı 3. Kentsel Dönüşüm Uygulaması Öncesinde Yürütülen Uzlaşma Sürecinde Yaşanan Anlaşmazlıklar:

Kentsel dönüşüm alanı ilan edilen bölgeler çoğunlukla fiziki mekânın yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel mekân açısından da sorunlu olan bölgelerdir. Dolayısıyla bu bölgelerde yürütülen uzlaşma görüşmelerinin çoğunlukla konusunda uzman kişiler tarafından yapılmamasından ötürü ortaya çıkan sorunlar, güven ve benimseme duygusunun kaybolmasına, sürecin uzamasına neden olmaktadır. Daha çok özel sektörün yer aldığı bu görüşmelerde yapılan yanlış yönlendirmeler zaman içerisinde proje verilerinde değişikliğe ya da hak sahiplerinin alacakları konusunda revizyona gitmelerine neden olmaktadır. Bu süreçlerin sonu genellikle yargıya başvurulmak suretiyle sonlanmaktadır.

Öte yandan, özel sektör eliyle yürütülen uzlaşma görüşmeleri genellikle mümkün olduğunca fazla sayıda vatandaşın ikna edilmesi amacına dayandığı için yanlış veya eksik bilgilendirmeler yapılmakta ve süreç ilerleyen zamanlarda çözümü daha zor sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yanı sıra parsel ölçeğindeki dönüşüm uygulamalarında da bu sorunla sıkça karşılaşılmaktadır.

Sorun Alanı 4. Sosyal Yapının Tespitine İlişkin Belirli Standartların Olmaması:

Kentsel dönüşüm alanlarında sosyal yapıya ilişkin verilerin saptanması ve toplanması riskli alan ilanı öncesi ve sonrası olmak üzere iki kez yapılmaktadır. Ancak çalışmalarda uygulanan bu yöntemler sistematik açıdan bir standart içermemektedir. Konu daha çok proje ilgililerinin bakış açısı doğrultusunda yürütülmektedir.

Sosyal yapıya ilişkin araştırmalar daha çok istatistiki bilgiler ve alanda anket yöntemiyle toplanan veriler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak hazırlanan anket çalışmalarında sorulacak soruların belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde bölgenin özel ve özgün niteliklerinin zaman zaman göz önüne alınmadığı, yanı sıra anket sorularının farklı bir bölge çalışmasından alınarak hazırlandığı da ne yazık ki izlenmektedir.

Sorun Alanı 5. Tespit Edilen Sosyal Verilerin Tasarım Sürecinde Kullanılmaması:

Riskli alan ilanı öncesi ve sonrasındaki analiz/çözümleme çalışmaları sırasında sosyal yapıya ilişkin elde edilen veriler üzerinden tematik haritaların üretilmesine karşın bunlar planlama ve tasarımda gerektiği kadar kullanılmamaktadır. Bu eksiklik nedeniyle riskli alan öncesi hak sahiplerinin kullanmakta olduğu yapı, doku ve mahalle tipolojisine uygun, o alandaki yaşama dair alışkanlıkları ve kodları iyi okuyan projeler hazırlanamamaktadır. Bunun sonucunda hak sahipleri ile uzlaşma oranı düşmekte veya üretilen yapılar/bağımsız birimler hak sahipleri tarafından satılarak alan terk edilmekte, dolayısıyla sosyal tipoloji/kullanıcı hızla değişmekte ve mutenalaştırmanın bir başka boyutu yaşanmaktadır.

Sorun Alanı 6. Sosyal Yapı/Kentsel Donatı İlişkisizliği:

Kentsel dönüşüm alanlarında yürütülen çalışmalarda alana fonksiyon verilirken daha çok inşaat maliyeti ve satış rakamları üzerinden hareket edildiği için mekânsal ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanacağı kentsel donatılar ikinci planda kalmaktadır. Ayrıca planlı bölgelerde yapılan kentsel dönüşüm projelerinde eski ve yeni planlar arasında nüfus projeksiyonu açısından donatı dengesi göz ardı edilmektedir. Kentsel donatıya sahip projelerde ise, fonksiyon belirlenmesi konusunda sosyal yapı açısından yeterli değerlendirmeler yapılmamaktadır. Bir başka ifade ile; kentsel dönüşüm alanlarında ayrılan donatılar daha çok dini tesisler, eğitim tesisi ve yeşil alan düzenlemesi şeklinde olmakta, gerçekte bu bölgelerde kullanıcı ile doğrudan ilişki kurabilecek olan, onların bu ekseninde beklentilerini karşılamaya yönelik sosyal, kültürel, sağlık ve spor gibi donatıların eksikliği görülmektedir.

Sorun Alanı 7. Mekânsal Düzenlemelerin Sosyal Projelerle Desteklenmemesi:

Kentsel dönüşüm projelerinin ağırlıklı mekânsal ve fiziksel bir içeriğe sahip olması sonucunda; oluşturulan mekanların bölge halkının/kullanıcının sosyal, ekonomik ve kültürel gereksinimleri sosyal projelerle yeterince desteklenmemektedir.

Sorun Alanı 8. Kentsel Dönüşüm Uygulaması Sonrası Alana İlişkin Sosyal Etki Değerlendirmelerinin Yapılmaması:

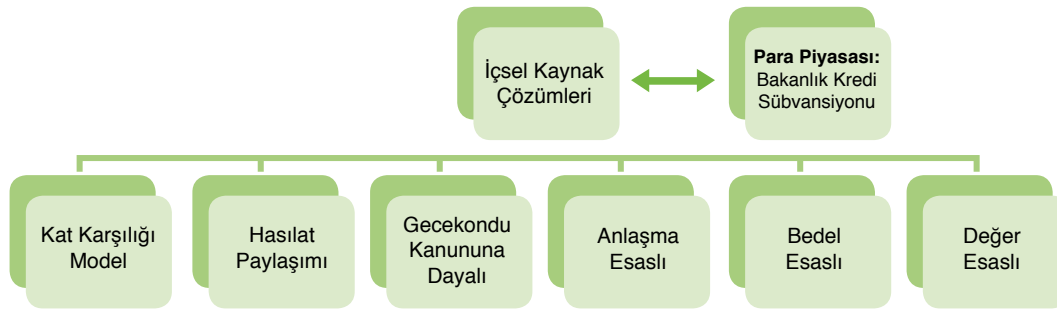
Özellikle alansal (büyük) kentsel dönüşüm projelerinde, yaşam başladıktan sonra bölge halkının, çevresinin ve bölgeye yeni gelenlerin uyumlaşma ve sosyal sürdürülebilirlik hallerinin durumuna ilişkin analizler ve sürekliliği olan araştırmalar yapılmamaktadır. Bu eksikliği taşıyan dönüşüm uygulamaları genellikle, mevcut ikamet edenlerin başka bir yere taşınması ile sonuçlanmaktadır. Bazı durumlarda, yeni oluşan mekânın ve yaşamın değişmesine uyum sağlamakta zorlanan kişiler adeta travma yaşamakta ve hızla yer değiştirme arayışına girmektedir. Bu kapsamda sosyal yapının kentsel dönüşüm sonrası etkilenme düzeyine ilişkin çalışmalar yalnızca akademik tezler ve araştırmalarda belli bir proje alanı için yer bulmakta, kamu kurumlarınca bu bağlamda yapılan ve örnek gösterilebilecek bir çalışma bulunmamaktadır.

II.4. Ekonomik Boyut

Kentsel dönüşüm yatırımlarına yönelik finansman modelleri; gerek yerel yönetimlerin doğrudan ya da özel sektör kuruluşları ile işbirliğine giderek dolaylı, gerekse de sermaye piyasalarının veya dış borçlanmanın kullanımı düşünülerek her zaman için yüksek yatırım bütçesine gereksinme duymaktadır. Gerçekte kentsel dönüşüm projelerinin tamamında uygulanabilecek tek bir modelden bahsetmek de mümkün değildir. Bu kapsamda kentsel dönüşümün finansmanı adına günümüzde uygulama alanı bulan model ya da yöntemleri iki temel başlık altında şöyle sıralayabiliriz:

II.4.1. İçsel Kaynak Çözümleri

Finansal kaynak planlaması kapsamında kullanılabilen “içsel kaynak çözümleri”; kat karşılığı, hasılat paylaşımı, Gecekondu Kanunu’na dayalı, anlaşma esaslı, bedel esaslı, değer esaslı modeller ve Bakanlık kredi sübvansiyonu da dâhil olmak üzere yerel yönetim ve özel sektör iş birliği çerçevesinde hayata geçirilebilecek olan uygulamalar ile para piyasası kapsamında Bakanlığın 6306 sayılı Kanun ile bireylere sağladığı kredi sübvansiyonları olarak ele alınabilir.

Şekil 3. İçsel Kaynak Çözümleri

II.4.1.1. Kat Karşılığı Model

Kat karşılığı finansal dönüşüm modeli, hak sahipleri ile yüklenici (müteahhit) arasında uygulanan ve plan/yönetmelik esaslı bir yapıda şekillenen model olarak değerlendirilebilir. Bu modelde imar hakkı üzerinden sözleşme yapılmakta, yüklenici ve hak sahibi payları ise taraflarca belirlenmektedir. Kat karşılığı finansal dönüşüm modelinin tercih edilme sebepleri; Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’ndeki ilave imar hakları, parsel toplulaştırılması halinde verilen ilave imar hakları ve küçük daire tercihlerinin artmasıdır. Riskli yapılarda ise; harç ve ücret muafiyeti, satışlarda KDV’nin %1’e düşürülmesi gibi yasal olanaklar da modelin işleyişine katkı sunmaktadır.

Özellikle riskli yapı dönüşümlerinde yoğun olarak uygulanan kat karşılığı model kapsamında, belediyelerin doğrudan düzenleyici varlığı söz konusu olmamaktadır. Bu modelde çoğu kez Bakanlığın 6306 sayılı Kanun kapsamında bölgeyi riskli alan ilan etmesinin ardından, Bakanlık/Belediye/İlgili İdare plan yapım sürecini gerçekleştirmektedir. Planlama çalışmaları sonucunda özellikle artan imar hakkının (emsal) kullanımına bağlı olarak, kentin gelişen ya da gelişmiş bölgelerinde yer alan arsalar için değer artışı ile serbest piyasa koşullarında yatırımcı firmalar ile arsa sahipleri arasında kat karşılığı inşaat sözleşmeleri yapılmaktadır. İstanbul Bağdat Caddesi ve yakın çevresindeki yeni uygulamalar ile Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projeleri bu modele örnek verilebilir.

II.4.1.2. Hasılat Paylaşımli Model

Hasılat paylaşımı finansal dönüşüm modeli genelde, boş kamu arazilerinde konuta yönelik olarak kamu iştirakleri ve yatırımcı arasında uygulanmaktadır. TOKİ iştiraki olan Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı (GYO) ile başlayan bu yöntem İLBANK, KİPTAŞ vb. diğer kurumlar tarafından da uygulanmaktadır. GYO'lara tanınan vergi ve stopaj muafiyeti, arsaya başlangıçta bedel ödenmemesi, ayrıca inşaatın bitmesi beklenmeden satıştan hasılat elde edilmesi, işlem kolaylıkları ve çoğu kez ayrıcalıklı imar haklarının kullanılıyor olması bu modeli her iki taraf açısından da karlı ve cazip kılmaktadır.

II.4.1.3. Gecekondu Kanunu'na Dayalı Model

Gecekondu Kanunu'na dayalı finansal dönüşüm modeli, belediye mülkleri üzerindeki yapılar ve hazine arazisi üzerindeki yapılar olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Birinci uygulamada, belediye mülkleri üzerindeki gecekondu yıkılmakta ve yürürlükteki imar hakları doğrultusunda, yatırımcı kullanmaksızın inşaat bedel karşılığı yaptırılmaktadır. Mevcut yapıların değerlemesinde tapu tahsis ile enkaz durumları da dikkate alınmakta ve oluşan değer mahsup edilerek, kalan kısım taksitler halinde alınmaktadır. Mevcut yapılaşma değerlerinin yürürlükte olan planın verdiği imar haklarının altında olduğu durumlarda fazladan bağımsız bölümler ya da yapılar elde edilmekte bunlar da kamu tarafından değerlendirilmektedir. Bu uygulamalar genelde 775 sayılı Kanun kapsamında TOKİ-Belediye işbirliği ile yürütülmektedir.

İkinci uygulama ise, hazine arazisi üzerindeki yapılara yöneliktir. Öncelikle, mülkiyeti kamuya ait alanların devir işlemleri gerçekleştirilmekte, sonrasında yatırımcı kullanılarak hasılat paylaşımı yolu ile veya yatırımcı kullanılmadan bedel ödeme yöntemi ile uygulama yapılmaktadır. Birinci uygulamada olduğu gibi burada da mevcut yapılaşma haklarının yürürlükte olan planın verdiği imar haklarından az olduğu durumlarda fazladan ortaya çıkan bağımsız bölümler ve yapılar elde edilmekte, bunlarda genellikle birinci uygulamada olduğu gibi kamu tarafından değerlendirilmektedir.

II.4.1.4. Anlaşma Esaslı Model

Riskli alan ilan edilen bölgelerde, ilgili belediye yönetiminde belediye iştirakleri ve danışmanlık şirketleri eliyle hak sahipleri ve yatırımcı arasındaki uzlaşmaya dayalı bir modeldir. Mevcut yapılaşmanın yürürlükte olan imar planı yapılaşma haklarının altında olan bölgelerde; proje, yer yer imar artışı yapmadan veya çoğunlukla izlendiği üzere imar artışları yapılarak yatırımcı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Modelde; riskli alan ilanı, ihtiyaç duyulması halinde rezerv yapı alanı da belirlenmesi suretiyle işlem tesis edilmekte, bu alanlarda plan yapımı ve Bakanlık onayı süreçleri ile birlikte İdare, Büyükşehir Belediyesi ya da İlçe Belediyesi, dönüşecek alanların bir kısmında yatırımcı firma ile çalışarak, bir kısmında da TOKİ, Emlak Konut, İLBANK, KİPTAŞ gibi kurumlar ile birlikte projeler geliştirmektedir. Riskli alanlardaki hak sahipleriyle, bu rezerv yapı alanlarında inşa edilen yeni yapılar/bağımsız bölümler ile kat karşılığı üzerinden anlaşılmakta, boşaltılan riskli alanlarda yeni bir proje geliştirilerek projenin finansmanı sağlanmaktadır.

II.4.1.5. Değer Esaslı Model

Dağıtım veya paylaşımında, mevcut değer ile proje sonrası oluşan değer esas alınıyor olması modelin temel kurgusu olup, öncelikli kriter inşaat alanı değildir. Farklı bir deyişle; hak sahiplerinin mevcuttaki katılım hakkı/değeri (arsa, bina vs.), gerçekleştirilecek yeni projenin

yatırımcı kârı dahil maliyeti, dönüşüm sonrasında ise, oluşan toplam proje değeri, giderlerin düşülmesi sonucu ulaşılan net proje değerinin (dağıtım değeri) paylaşılmasıdır. Mevcut değer ve proje değerlerinin Sermaye Piyasası Kurumu (SPK) lisanslı ve kamu kurumu niteliğindeki Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği (TDUB) üyesi değerlendirme kuruluşları ve/veya değerlendirme uzmanları tarafından yapılması değerlemedeki objektifliğin sağlanması açısından çok önemlidir. Her arazi kullanım kararı bir değer üretir. Üretilen değer ise, mülkiyet ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla değer, mülkiyet ile bir bütündür. Kentsel dönüşüm projelerinde mülkiyetin katılımda ve dağıtımda bir değeri, yani finansman kaynağını anlattığı anlaşılabilir ise, projelerin yürütülmesinde zorluklar yaşanılması kaçınılmazdır. Bu açıdan ele alındığında, değer esaslı model mülkiyeti bir finansal girdi olarak dikkate almaktadır.

Öte yandan, kullanılan imar hakkının, yatırımcı maliyetini karşılamadığı durumlarda imar hakkı artışı yoluna gidilmektedir. Bu olumsuzluk ise, modelde, genel olarak hak sahiplerinden bedel alınmama veya genel ölçütlerde cüzi bedeller alma öngörüsüne temellenmektedir.

II.4.1.6. Bedel Esaslı Model

Bu model, yüklenici ile hak sahipleri arasındaki anlaşma uyarınca kat karşılığı yerine bedel karşılığı inşaatın yapılmasını öngörmektedir. Yapım maliyetinin miktarı, ödeme şekli ve yapımcı esasları hak sahipleri ile yapımcılar arasında yapılacak sözleşme ve şartnamelerde açık ve net şekilde belirlenmektedir. Yapım bedeli arsa hariç olarak, mal sahibi tarafından inşaat süresi boyunca bitirilen iş miktarınca aylık taksitler halinde (genellikle 18 ay) yükleniciye ödenmektedir. Mal sahibinin banka kredisi kullanması halinde yine aynı sistem uygulanmakta ve tahakkuk eden kredinin tamamı bir defada çekilmemektedir. Banka bu krediyi örneğin 18 ayda, bitirilen işlerin hak edişleri karşılığı inşaat şirketine ödemektedir. Böylece temin edilen finansmanın inşaat imalatı dışında kullanılmasının da önüne geçilmektedir.

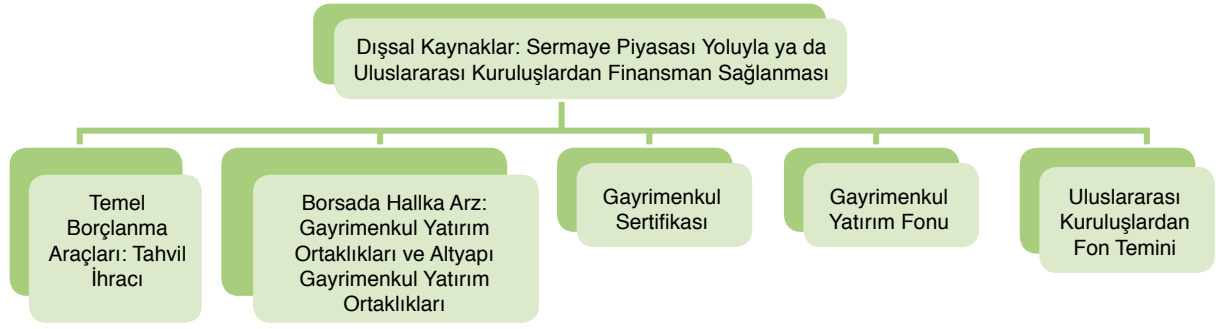
II.4.1.7. Bakanlık Kredi Sübvansiyonu

6306 sayılı Kanun kapsamında konutu veya işyeri riskli olarak tespit edilen hak sahiplerine bankalardan kullanılacak olan kredilere faiz desteği de sağlanması öngörülmüştür. İlgili faiz desteklerine yönelik olarak konut kredi vadelerinin azami ödemesiz 2 yıllık dönem dâhil toplam 10 yıl, işyeri kredilerinde azami ödemesiz dönem dâhil toplam 7 yıl olması; ödemesiz dönem sürecinde anapara ödemesinin alınmaması, ancak hak sahibinin talebine bağlı olarak anapara ödemesinin yapılabilmesi; ödemesiz dönem sürecinde mutlaka faiz ödemesinin alınması, ödeme geri ödeme planının eşit taksitli olarak uygulanması ve faiz desteği sağlanacak krediler için bankalar tarafından talep edilecek ücret, sigorta ve benzeri giderler hak sahipleri tarafından ödenmesi söz konusu olmaktadır.

Bankalarla yapılan işbirliğinde devlet teşviki nedeniyle konut kredilerinde yıllık %4 (işyeri kredilerinde yıllık %3) ya da daha düşük faiz öngörülmektedir. Geline nokta ise, Bakanlık ve bankalar arasında yapılan protokoller uyarınca, Bakanlığın internet sayfasından derlenen bilgilere göre, günümüzde toplam 17 banka ile işbirliğine gidildiği görülmektedir.

II.4.2. Dışsal Kaynak Çözümleri

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve belediyeler tarafından ya da özel sektör ile işbirliği kapsamında geliştirilecek olan kentsel dönüşüm projelerinin kaynak planlamasında kullanılan dışsal kaynak çözümleri; günümüzde tahvil ihracı, Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Gayrimenkul Yatırım Fonu, Gayrimenkul Sertifikası ve uluslararası kuruluşlardan fon temini gibi modeller olarak tanımlanabilir.

Şekil 4. Dışsal Kaynak Çözümleri

II.4.2.1. Tahvil İhracı

Dışsal kaynak sağlanması hususunda mevcut hukuksal uygulamalar ve deneyimler de ele alındığında, sermaye piyasası uygulamaları kapsamında öncelikle Bakanlık ve belediyeler tahvil ihraç ederek kentsel dönüşüm projelerine finansman sağlamaktadır. Ayrıca tahvil finansmanının, uzun vadeli bir yabancı kaynak temini olması nedeniyle, genellikle yıllara yaygın ve büyük ölçekli yatırım harcamaları bulunan kurumlar tarafından kullanılması daha uygun görülmektedir.

Ülkemizde her ne kadar bugüne kadar belediyelerce tercih edilmemiş olsa da tahvil yoluyla borçlanmaya ilişkin yeterli hukuki altyapı mevcuttur. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun borçlanmaya ilişkin 68'nci maddesi belediyelerin görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla tahvil ihraç edebilecekleri ve tahvil ihracının yatırım programında yer alan projelerin finansmanı için ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yapılacağı belirtilmiştir.

1990'lı yılların başında "Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi"nde bu yöntem kullanılmıştır. Projenin yöneticilerinden olan Belediye yaptığı çalışmalara yurtdışına tahvil ihraç ederek yabancı kaynaklardan finansman sağlamıştır. Amaç, ilk etabın, tahvil kaynağı ile gerçekleştirilmesi ve daha sonra gelir getirici yatırımların pazarlanması sonucunda borcun ödenmesi ve diğer etaplardaki yatırımlarında piyasa koşullarında cazip hale getirilmesidir.

II.4.2.2. Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları

Dışsal finansman modeli olarak kentsel dönüşüm modeline uygun olabilecek bir diğer sermaye piyasası alternatifi, yasal altyapıya sahip şekilde "**Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı**" modelidir. Burada ifade edilen ve altyapı hizmet ile yatırımlarının finansmanı için kullanılacak araçlardan olan Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları, hisse senetlerini halka arz edip borsada işlem görerek veya hisse senetlerini yatırımcılara doğrudan satarak fon temin eden ve altyapı projelerine yatırım yapan bir anonim şirkettir.

Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları yapı olarak gayrimenkul yatırım ortaklıklarının bir alt türü olup, sadece "altyapı hizmetlerine" yönelik yatırımlarda bulunabilmektedirler. Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları, Sermaye Piyasası Kurulunun (SPK) kuruluş ve faaliyet iznine tabidir. SPK'nın 23 Ocak 2014 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan, "Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" ile altyapı yatırım ve hizmetlerine yatırım yapan özel bir gayrimenkul yatırım ortaklığı türü olarak Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları yeni Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.

Merkezi ve yerel yönetimler ile Sosyal Güvenlik Kurumları tarafından yürütülen “yatırım ve hizmetler” ile bu “yatırım ve hizmetlere ilişkin projeleri” veya “bunlara dayalı haklara” yatırım yapabilecek olan Altyapı Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının, ilgili yönetmelikte tarım, sulama, madencilik, imalat, enerji, ulaştırma, haberleşme, bilgi teknolojileri, turizm, konut, kültür, kentsel ve kırsal altyapı, belediye hizmetleri, kentsel dönüşüm, çevre, araştırma-geliştirme hizmetleri ile eğitim, sağlık, adalet, güvenlik, genel idare altyapısı ve benzeri altyapı yatırım ve hizmetler ile bu yatırım ve hizmetlere ilişkin projelere yatırım yapabilecekleri belirtilmiştir.

II.4.2.3. Gayrimenkul Sertifikası

Gayrimenkul sertifikası ihraç eden veya ihraç etmek üzere SPK'ya başvuruda bulunan anonim ortaklıklar ile kendi mevzuatları uyarınca sermaye piyasası aracı ihraç etmeye yetkili kamu kurum ve kuruluşlar ihraççı olarak nitelendirilmektedir. Gayrimenkul sertifikası ise, ihraççıların inşa edilecek-edilmekte olan gayrimenkul projelerinin finansmanında kullanılmak üzere ihraç ettikleri, gayrimenkul projesinin belirli bağımsız bölümlerini veya bağımsız bölümlerin belirli bir alan birimini temsil eden nominal değeri eşit sermaye piyasası aracını ifade etmektedir.

Sertifikalar bir veya birden fazla gayrimenkul projelerinde yer alan bağımsız birimlerin tamamına veya belirli bağımsız bölümlerine ilişkin olarak ihraç edilebilir. Gayrimenkul sertifikaları yurt içinde halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin nitelikli yatırımcıya satış suretiyle ya da yurt dışında ihraç edilebilir. İhraç edilecek gayrimenkul sertifikalarının borsada işlem görmesi ise zorunludur. Bu aşamada konuya ilişkin bir ürün piyasası oluşturulması için Borsa İstanbul AŞ bünyesinde çalışmaların devam ettiği bilinmektedir.

II.4.2.4. Gayrimenkul Yatırım Fonu

Gayrimenkul Yatırım Fonu, mevzuat hükümleri uyarınca nitelikli yatırımcılardan katılma payları karşılığında toplanan paralarla, pay sahipleri hesabına inançlı mülkiyet esaslarına göre varlık ve işlemlerden oluşan portföyü işletmek amacıyla SPK'dan faaliyet izni alan Portföy Yönetim Şirketleri ve Gayrimenkul Portföy Yönetim Şirketleri tarafından bir iç tüzük ile süreli veya süresiz olarak kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığıdır.

Bununla birlikte fon; tapuya tescil ve tescile bağlı değişiklik, terkin ve düzeltme işlemleri ile sınırlı olarak tüzel kişiliği haiz addolunur. Fon, bilgilendirme dokümanlarında belirtilmek kaydıyla, belirli bir gayrimenkule yatırım yapmak ya da belirli bir sektörde faaliyet göstermek amacıyla kurulabileceği gibi amacında herhangi bir sınırlama olmaksızın da kurulabilmektedir.

II.4.2.5. Uluslararası Kuruluşlardan Fon Temin Edilmesi

Sermaye birikiminin olmadığı ve gelirlerin cari giderleri karşılamaya yetmeye çalıştığı bir ortamda belediyelerin hizmet ve altyapı iyileştirmelerine yönelik geliştirdiği büyük projelere finansman kaynağı yaratmak sorun olmaktadır. Sıklıkla karşılaşılan bu dar boğazı aşmanın yollarından biri belediyelerin dış borçlanmasıdır.

Dış borçlanma, dış finansman sağlayan yabancı ülkelerce oluşturulan birlikler, resmi finansman fonları, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile uluslararası sermaye ve finansman piyasalarında faaliyet gösteren yatırım bankaları da dâhil olmak üzere bankalar, satıcı veya alıcı kredisi sağlayan kuruluşlar ile firmalardan yapılan borçlanmalardır. Bunların başında Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ile Avrupa Yatırım Bankası gibi uluslararası kuruluşlar gelmektedir.

II.4.3. Sorunlar

Kentsel dönüşümün finansmanı açısından yukarıda değinilen kaynak çözümlerine dayalı mevcut modeller bağlamında yaşanan sorunlar ayrıntıda aşağıdaki gibi açıklanabilir:

Sorun Alanı 1. Kentsel Dönüşüm Finansmanında Yapılaşma Yoğunluğunun (İmar Haklarının) Artması:

Kentsel dönüşüm uygulamalarında genellikle kat karşılığı, anlaşma ve hasılat karşılığı esaslı dönüşüm modelleri kullanılmaktadır. Bu nedenle yatırımcı inşaat firmalarının maliyeti karşılaması, kazanç elde etmesi ve kullanıcının mevcut yapı kullanım alanını talep etmesi imar planları üzerinde aşırı baskı yaratmakta ve mevcut yapılaşma imar haklarının arttırılmasını kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkarmaktadır.

Sorun Alanı 2. Kentsel Dönüşüm Finansmanında Kamu Kuruluşlarının Yönlendirici ve Düzenleyici Aktör Olarak Rol Almaması:

Dönüşüm projeleri büyük çoğunlukla proje geliştiren inşaat firmaları aracılığı ile yürütülmekte olup, tercih edilen alanlar genellikle getirisi yüksek kentsel alt bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bu anlamda kentsel dönüşüm gereksinmesi yüksek olan, yapı stoğu güvensiz ve yoğun olan bölgelerdeki dönüşüm projeleri tercih edilmemektedir. Bu durum kentsel dönüşümün temel amacı ve öncelikleri ile örtüşmemektedir. Ayrıca hak sahipleri ile yükleniciler arasında anlaşmalarda iki taraflı güven sorunu ve problemler yaşanmakta, tam anlaşma sağlanamaması nedeni ile de ilave kamulaştırma yükleri ortaya çıkmakta ve sonuç elde etme süreleri uzamaktadır. Dolayısıyla kamu kuruluşlarının süreçte düzenleyici ve yönlendirici rol üstlenmemesi kentsel dönüşümün öncelikleri, zamanı ve niteliği adına boşluklar yaratmaktadır.

Sorun Alanı 3. Dönüşüm Projeleri Özel Hesabının Yetersizliği:

Kentsel dönüşümün finansmanı için günümüzde “Kentsel Dönüşüm Projeleri Özel Hesabı (KDÖH)” dışında herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Bu doğrultuda İstanbul başta olmak üzere ülke genelinde çok sayıda ilan edilmiş riskli alanın kaderi, dönüştürülmesi adına bu kaynaktan sağlanacak finansmana bağlanmıştır. Bu kaynakların başlıcalarını; Çevre Kanunu gereği alınan katkı payları ve cezaların %50’si, kısacası 2/B olarak bilinen orman dışına çıkarılmış alanların satışından aktarılan pay ile İLBANK’ın bazı faaliyetleri kapsamında elde ettiği karın %50’si oluşturmaktadır. Dönüşüm projelerinin ihtiyacı olan finansman ile Dönüşüm Projeleri Özel Hesabı’nın bütçesi mukayese edildiğinde olumsuz bir tablo ortaya çıkmakta, ayrıca planlanmış, sürekliliği olan ve çeşitlendirilmiş ilave kaynaklar bulunmamakta, öte yandan ilave kaynaklar bulunanlar da (menkulleştirme, dış kaynaklar vb.) yeterince katkı yapmamakta ya da gereği biçimde kullanılmamaktadır.

Sorun Alanı 4. Kentsel Dönüşüm Finansmanında Menkul Kıymetlerin Kullanılmaması:

Dönüşüm projelerine dış kaynak finansmanı sağlanması için gayrimenkul sertifikası tebliği çıkarılmış, ancak henüz yaygın ve kapsayıcı sonuçlar elde edilmemiştir.

Sorun Alanı 5. Kentsel Dönüşüm Sonucunda Ortaya Çıkan Değerin Kamusal Finansmanda Kullanılmaması:

Kentsel dönüşümde ortaya çıkan değerden kamu; olması gereken yararı gereğince elde edememektedir. Bir başka deyişle; dönüşüm sonucu artan nüfus ve yapılaşma yoğunluğu

bağlamında mevcut alt yapı tesislerinin yenilemesi yeterince yapılmamakta ve bu artışa karşılık gelecek kapasite arttırmaları yetersiz kalmaktadır. Benzer bir olumsuzluk sosyal ve kültürel donatı alanlarında izlenmekte, yine artan yoğunluğun gereksinmelerini karşılayacak yeni donatı alanları kentsel standartlara uygun olarak sağlanamamaktadır. Ayrıca, batı örneklerinde görüldüğü üzere ortaya çıkan dönüşüm değeri yoksulluk ve yoksunluğun giderilmesine veya bu tür eksenli dönüşüm projelerinin finansmanına aktarılamamaktadır.

II.5. Planlama ve Tasarım Boyutu

Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin kuramı ve pratiği oluşturulurken bu sürecin öncelikle planlama kurumunun dışında algılanmaması ve kent bütününden koparılmaması gereği hemen hemen ilgili tüm kesimler tarafından benimsenmektedir. Benzer bir yargının; sürecin tek eksenli değil, çok faktörlü, sorun temelli bir yaklaşımla planlanıp yönetilmesi için de geçerli olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Ancak ülkemizdeki kurumsallaşmış planlama kültürü ve pratiği, süreçlerin bu doğrultuda gerçekleşmesi için yeterli ortamı hazırlayamamaktadır. Bu nedenle planlama süreci ivedilikle stratejik, esnek, çok aktörlü, kendine özgü yönetimi olan ve katılımcı pratikleri içselleştiren bir biçimde yeniden kurgulanmalı ve kentsel dönüşüm alanı bu kurgu içinde yerini almalıdır.

II.5.1. Sorunlar

Planlama boyutu açısından temel sorunu kısa bir özetle böyle tanımlarken, kentsel dönüşüm adına farklı değişkenlere bağlı olarak ortaya çıkan sorun alanlarını ise şöyle açıklayabiliriz;

Sorun Alanı 1. Planlama, Tasarım ve Süreç Yönetimindeki Yetersizlikler:

Son yıllarda uygulanan kentsel dönüşüm projeleri, genellikle kentin küresel dünyadaki rolünü ve kimliğini tanımlamaya yönelik vizyon ve stratejiler ile birlikte ele alınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kentin kimliğinin öne çıkarıldığı, küresel süreçlerle ilişkilendirildiği, turizm, bilişim, finans gibi hizmet sektörlerinin ekonomik canlanma amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Bu tip dönüşümler, kent içinde kalmış eski sanayi alanlarının ve/veya çöküntü alanlarının kentin yeni kimliği ile uyumlu fonksiyonlara dönüşmesine neden olmaktadır. Ancak, ülkemizde bu tip alanların dönüşümü için genellikle kentin vizyon ve kimliğini dikkate alan stratejiler yerine, kent içinde fonksiyonunu yitirmiş yerlerde rant odaklı AVM ve konut gelişimi gibi çoklu fonksiyonları içeren kullanımlarla kimlik oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla uygulanan kentsel dönüşüm projeleri, kent merkezlerinden çeperlere doğru kentin mevcut dokusunu, kimliğini fiziki, sosyal, ekonomik ve kültürel mekân adına göz ardı edilmekte, klasik imar anlayışının günümüzde, kent içinde tek parselde apartmanlaşma ile sonuçlanan dokusu da giderek benzer sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu uygulamaların sonucunda, kent merkezinde otomobil kullanımına dayanan, yürüme geçirgenliği azalmış, dokuya aykırı ve bütünlü ilişkisi kuramayan parçalar oluşmaktadır.

Kentsel dönüşüm alanları, başta nazım imar planı olmak üzere üst ölçekli planlardan kopuk uygulanırken, bu eksikliği gidermek için kullanılan ana (master) planlar ise, kent ile ilişki kurma çabasından öteye geçememekte, kentin bütünü yine göz ardı edilmektedir. Bir dönüşüm alanının üst ölçek plan kararları ile uyumunun sağlanmaması, özellikle afet riskinin azaltılması için gerekli önlemlerin alınmasını da engellemektedir. Kent ölçeğinde riskli ve güvenli alanların tespit edilememesi ve üst ölçekli planlara yansımaması nedeniyle, alanın özelliğine

uygun müdahale biçimleri geliştirilememektedir. Örneğin, tamamen yıkılması, yoğunlukların azaltılması veya fonksiyon değişikliği yapılması gereken alanlar ile güvenli rezerv yapı alanlarının belirlenmesinde zorluklar yaşanmakta; bu zorluklar acil durumlarda kullanılacak bölgeler ve donatılar için alanların belirlenmesini de engellemektedir. Öte yandan, farklı birçok kurumun farklı alanlarda plan yapma ve onama yetkisine sahip olması, bunun dışında kalanların görüş verme suretiyle sürece dahil olması, karar, zaman ve uygulama açısından çelişkiler ve gecikmeler yaratmaktadır. Yer yer bazı kurumlar adına “rüşt ispatına” da dönüşebilen bu sorun çağdaş yönetim anlayışının uzağında kalmakta, sonuçta planlama çalışmalarını ile uygulamaları kaotik bir süreci anlatır olmaktadır.

Sorun Alanı 2. Parçacıl Planlama Yaklaşımının Yarattığı Kopukluklar:

Kentsel dönüşüm uygulamaları, gerek parsel bazında, gerekse alan bazında (riskli alan) kent bütününden bağımsız ve mevzi uygulamalar olarak yürütülmektedir. Sürecin bu şekilde işlemesi, planlamada bütüncül yaklaşım ilkesinden uzak, sosyal altyapı dengesi ve ilişkisinden kopuk, kent/imar planlama sürecine entegre olamayan bir tablo ortaya koymaktadır. Hali hazırdaki tüm projelerin tamamına yakını bu kapsamda değerlendirilebilir. Dolayısıyla, parçacıl (mevzi) planlama anlayışının egemenliği planlamanın doğasına zarar vermekte, çerçevesi ve içeriği netleşme olanağı olmayan bu tür planlar, planlama adı altında plansızlığa neden olmaktadır.

Sorun Alanı 3. Tek Odaklı Olmanın Geniş Kapsamlı Bakışları Engellemesi:

Kentsel dönüşüm proje alanlarının yalnızca “deprem odaklı” olması yeterli değildir. Bir başka ifade ile kentsel dönüşüme yönelik planlama çalışmalarında sadece “riskli alan/riskli yapı” kavramı üzerinde durulduğu, tespitlerin bu merkezden bakılarak yapıldığı görülmektedir. Oysa ki planlama çalışmalarının tamamında tüm boyutları kapsayan geniş bir analitik etüt/çözümleme çalışmaları yapılması zorunludur.

Sorun Alanı 4. Kentsel Dönüşümün Finansmanı=İmar Hakkı Artışı mıdır?:

Kentsel dönüşümün finansmanı sıklıkla değinildiği gibi genellikle imar hakkı (emsal) arttırımı ile sağlanmaktadır. Söz konusu emsal artışları çoğunlukla oldukça yüksek oranlarda olmakta ve bu da kentsel dokunun yanı sıra, konut konfor koşulları, mahremiyet, ışık, hava sirkülasyonu, yeterli sosyal ve teknik altyapı alan tahsisi gibi planlama ve tasarım konularında olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu durum, hâlihazırdaki kentsel dönüşüm uygulamalarının dayanıklı bina üretmekten öteye geçememesine ve kentsel dokunun iyileştirilmesine bir katkı sunamamasına neden olmaktadır. Ayrıca, emsal harici olarak, yönetmeliklerle sağlanan %20-25'e varan ilave imar hakları bu durumu daha da kötüleştirmektedir. Öte yandan, tüm paydaşların kentsel dönüşümden, maksimum fayda ve kar beklentisi, tüm planlama ve tasarım girdilerini olumsuz etkilemektedir. Tasarımın, maksimum satılabilir-kiralanabilir alan/birim üretmek üzerine kurgulanması, kentsel mekân çeşitliliği ve zenginliğini azaltmakta, tek tipleştirilmektedir. Ayrıca, sosyal boyut ve hedef kitle çalışmalarının tasarıma yansıtılmaması bir başka tasarım sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sorun Alanı 5. Planlama/Kentsel Tasarım Bütünselliği ve Olumsuzluklar:

Planlama ve kentsel tasarım; birbirlerinin yerine ikame edilmemesi gereken, sıralamaya bağlı olmadan eş zamanlı üretime konu olan, dolayısıyla plan elde etme sürecine zenginlik ve derinlik katan, mimari projeleri yönlendirip veri aktaran bir bütünselliği ifade eden disiplinler-

dir. Oysa mevzuat, plana iki boyutlu bakmakta, kentsel tasarımın kazandırdığı derinliğin yalnızca bina yüksekliklerini anlatan üçüncü boyut/perspektif ile sınırlı olduğunu düşünmektedir. Bu bakış açısı sonucu, kentsel dönüşüm projelerinin elde edilmesi aşamalarında önce imar planı, sonrasında kentsel tasarım projesi onaylanmakta, bu sıralama sonucu ortaya çıkan çalışma değinilen iki boyutu anlatan, kentsel tasarım projeleri ve imar planlarında sürekli revizyonlara gerek duyan ve giderek tekrar tekrar onama aşamalarına konu olan, eş zamanlılık ilkesi bozulmuş ve zamana yayılan, geciken bir sürecin olumsuzluklarla özdeşleşen ürünü olmaktadır.

Sonuçta ortaya çıkan ürünün, yani tamamlanmış bir dönüşümün yapılaşmış halinin aslında hiç de hayal edildiği gibi olmadığı, çoğunlukla yeni ama niteliksiz, kimliksiz yapı blokları oluştuğu; kente bir katkısı olmadığı vb. eleştirilere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu sonucun birçok nedeni olabilir. Ancak planlama ve tasarım penceresinden bu soruna bakıldığında, dönüşüm modellerinin başında yer alan emsal arttırılarak dönüştürme modelinin planlamaya ve tasarıma dayattığı yüksek emsaller ilk sırada yer almaktadır. Tasarım son derece geniş bir yelpazede çözüm olanakları sunabilecek bir disiplin olmakla birlikte, bu zenginliğe ulaşmanın yöntemleri de yetkili idarelerce uygulanmamaktadır. Bu anlamda planlama ve tasarım süreçlerine yeterince çalışma alanı ve zamanı tanınmamaktadır. Planlama ve tasarım birçok aktörün yön vermeye çalıştığı bir alana dönüştürülmekte, plancı ve mimarlar teknik ressam konumuna itilmektedir.

III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları

Komisyonumuz II. bölümde beş farklı başlık altında mevcut duruma ilişkin yaptığı değerlendirmeler bağlamında ve belirttiği sorunlar doğrultusunda (çalışma konuları) aşağıda açıklanan tavsiye kararlarına ulaşmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Şehircilik Şûrası Genel Sekreterliğinin öngördüğü format kapsamında özetle tanımlanan bu kararların içeriğinde:

- Ülkemizde kent, kentleşme, planlama, yönetim ve mevzuat açısından olan değişimi anımsamak, buradan günümüze bakmak,
- Uluslararası deneyimler, kuram pratik ilişkisi ve yeni yaklaşımlar kapsamında kentsel dönüşümü ve ülkemizi bir kez daha düşünmek,
- Ağırlıklı 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” sonrası olup bitenleri değerlendirmek,

konuları öne çıkmış, bu konular doğrultusunda farklı boyutlar (kavramlar, mevzuat, planlama, sosyal yapı, finansman) açısından çeşitlenen değişkenlerin ortaya koyduğu sorun alanları ve bu alanlara bağlı olarak da tavsiye kararlarına yer verilmiştir.

III.1. Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 1: Yaklaşımdaki Yetersizlikler; Kuram/Uygulama Bütünlüğündeki Eksiklik ve Politika Çerçevesi Olmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1	Kentsel dönüşümün üst politika ve çerçevesi planlamanın bütünlüğü içinde belirlenmelidir.	<p>Kentsel dönüşüm için kuram ve uygulama bütünlüğü olan, çöküntü alanlarından riskli alanlara kadar dönüşümün nasıl olacağına dair belirli ilkelere dayanan ülkemize özgü bir model geliştirilmeli ve buna dayalı olarak dönüşümün çerçevesi planlamanın bir alt bileşeni olarak yeniden belirlenmelidir.</p> <p>Dönüşüm ülke modelinin ilkelere yerel yönetimlere rehber niteliğinde standartlar ve yasal çerçeve ile somutlaştırılması ve üst ölçek planlardan başlayarak kavramsal çerçevenin/stratejinin belirlenmesi gereklidir.</p> <p>Kentsel dönüşüm uygulamaları, planlama hiyerarşisi dışında planlamadan bağımsız yürütülmemeli, gerekli her ölçekte dönüşüm alanları planlama kapsamına dâhil edilmelidir.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneimler					
Sorun Alanı 1 : Yaklaşımdaki Yetersizlikler; Kuram/Uygulama Bütünlüğündeki Eksiklik ve Politika Çerçevesi Olmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.2.	Acil Eylem Planı (ACEP), Mahalle Yenileme Eylem Planı (MAYEP) ve İlçe Gelişim Eylem Planları (İGEP) hazırlanmalıdır.	Yaşam alanlarının planlanması ve dönüşümünde yerelin katılımının sağlanması, aidiyet ve sahiplenme duygusunun geliştirilmesi, planlama ve tasarım süreçlerinin eşgüdümü olarak yürütülmelidir. Yaşam koridorları ve toplanma alanları sağlanması için Acil Eylem Planları (ACEP) hazırlanmalıdır. Yeni yaşam alanlarının tasarımını sağlayan ve özellikle yerel ekonomiyi canlandıran, yayanların kapasitesini arttıran programların uygulanacağı Mahalle Yenileme Eylem Planları (MAYEP) hazırlanmalıdır. İlçenin gelişimini sağlayan, çapraz finansman yaratan İlçe Gelişim Eylem Planları (İGEP) hazırlanması, konuları ülke model kapsamında yer almalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler, AFAD	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018
1.3.	Kavramların etkin kullanımı sağlanmalıdır.	Vizyon, Sosyal Etki Tasarımı ve Süreç Yönetimi gibi kavramların etkin kullanımı sağlanmalıdır. Kentsel yaşam alanlarının kaliteli sunumunun gerçekleştirilmesi için araç olan kavramların yeniden tanımlanması ve bu tanımlamalar ışığında mevzuatın oluşturularak planlama süreçlerinin etkin, doğru ürün alabilir konuma getirilmesi hedeflenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları, Proje Geliştirici Kurumlar	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 1: Yaklaşımdaki Yetersizlikler; Kuram/Uygulama Bütünlüğündeki Eksiklik ve Politika Çerçevesi Olmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.4.	Planlama/tasarım sürecinde dönüşüm senaryoları ve modelleri uygulamalarıyla birlikte ele alınmalıdır.	Alanın dönüşüm öncesi ve sonrasında kazancağı işleve göre senaryolar üretilmeli, elde edilecek kentsel değer artışları önceden hesaplanarak belirtilmeli ve bu aşama planlama/tasarım süreci içinde zorunlu kılınmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, STK'lar, Proje Geliştirici Kurumlar, Meslek Odaları	2018
Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 2: Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Algısı Adına Yaşanan Olumsuzluklar ve Kayıplar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.	Kentsel dönüşüm kapsamında iş, eğitim ve girişim ortamları oluşturulmalıdır.	Kentsel dönüşümün sosyal ve ekonomik boyutu dikkate alındığında özellikle alt gelir gruplarının projeden olumsuz etkilerinin azatılması için (yerinden edilmesi gibi) iş, eğitim ve girişim ortamları yaratılmalıdır.	İlgili Bakanlıklar	İş-Kur, Sosyal Yardım Fonları, Sivil Toplum Kuruluşları	2018-2019

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 2: Kentsel Dönüşüm Kavramı ve Algısı Adına Yaşanan Olumsuzluklar ve Kayıplar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.2.	Kent kimliği ile sosyal ve nitelikli dokunun korunması yönünde önlemler alınmalıdır.	<p>Sosyal etki değerlendirilmesi ile elde edilen verilerin kullanıldığı planlama çalışmaları yapılmalı ve bunun ile birlikte Kentsel Tasarım Rehberleri hazırlanması zorunlu olmalıdır.</p> <p>Tarihi ve kültürel kimliğin olduğu her türlü sit alanında koruma-yenileme stratejileri birlikte düşünülmeli, bu alanlar gerektiğinde açık hava müzesi niteliğinde kullanılmalıdır.</p> <p>Sosyal ve kültürel değerler sosyal sürdürülebilirlik çerçevesinde yeniden ele alınıp değerlendirilmeli, sosyal rant artırılmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, Meslek Odaları, Sivil Toplum Kuruluşları	2018
2.3.	Dönüşüm ile kentsel kazanımlar oluşturulmalıdır.	Kentsel kayıpların üstesinden gelmek üzere, tarihi alanların ve kimliğin korunması, dokunun iyileştirilmesi, donatı ve kamusal alanların oluşturulması gibi kente kazanımlar sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler, Proje Geliştirici Kurumlar	İlgili Kurumlar, Yerel Yönetimler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 3: Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kavram, Uygulama ve Araçların Yetersiz Olması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.	İmar Hakkı Transferi uygulanmalıdır.	<p>Özellikle riskli ve yoğunluğun azaltılması gereken alanlarda rezerv yapı alanlarına hakların transferi sağlanabilmelidir.</p> <p>Mülkiyet hakkının kullanılmasında imar hakları ile sağlanmakta olup imar hakları tapu/tapu sicili gibi alanlarda güvence altına alınmalıdır.</p> <p>İmar Hakkı Transferi için yeniden kurulan Emlak Bankasının, Takasbank gibi imar transferi haklarının alınıp satılmasına uygun bir sistemle çalışması sağlanmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, TOKİ, Emlak Konut GYO, Üniversiteler, Meslek Odaları, Proje Geliştirici Kurumlar	2018
3.2.	İmar Hakkı Teşviki/Bonusu yöntemi geliştirilmelidir.	Donatı alanlarından yoksun alanların bu ihtiyaçlarının karşılanması için tamamıyla donatı elde etmeye yönelik ve kent bütününe saygılı imar hakkı teşvik programı uygulanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	TOKİ, Emlak Konut GYO, Üniversiteler, Meslek Odaları, Proje Geliştirici Kurumlar	2018
3.3.	Gayrimenkul Sertifikası, Gayrimenkul Yatırım Fonu gibi alternatif finansman araçlarının kullanımını güçlendirilmelidir.	Finansman sağlamak için sertifika programı geliştirilmesi ve dönüşümde finansal çıkıma olan projelerin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla dönüşüm projelerinin bir kısmında sertifika/fon ihracı, halka arzı uygulanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, SPK	TOKİ, Emlak Konut GYO, İLBANK AŞ, Üniversiteler, Meslek Odaları, Proje Geliştirici Kurumlar	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 3: Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kavram, Uygulama ve Araçların Yetersiz Olması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.4.	Enerji verimliliği yüksek yapı ve yaşam alanları oluşturulmalıdır.	Malzemenin yapım tekniğine kadar standartların oluşturulması ve üretilen projelerde enerji verimliliğinin kanunlar ile zorunlu olarak sağlanırlarına getirilmesi ve teşvik edilmesine yönelik KDV, harç muafiyeti vb. araçlar ivedilikle yürürlüğe sokulmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Üniversiteler, TÜBİTAK	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Üniversiteler, TÜBİTAK	2018
Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 4: Riskli Alanların Tespitinde verilerin Eksik Olması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Riskli alanların tespit edilmesi için yer bilimsel, hidrolojik ve meteorolojik bilgilerin planlarda kullanılması kesinlikle istenmelidir.	Kent bütünü yer bilimsel, hidrolojik, meteorolojik etüt raporlarının hazırlanması ve bu verilerin kullanımı ile dönüşüm alanı tespitlerinin daha sağlıklı bir şekilde yapılması koşulu mutlak aranmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler AFAD	Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Proje Geliştirici Kurumlar, Üniversiteler	2017-2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 4: Riskli Alanların Tespitinde Verilerin Eksik Olması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.2.	Ekonomik ve sosyal açıdan yaşam riski olan alanların tespit edilmesi bir dönüşüm ilkesi ve eksenini olarak kabul edilmelidir.	Sosyal etki değerlendirmeleri ile birlikte ekonomik alanda da kent bütününde analizler yapılmalı, oluşturulacak projelerde bu verilerin kullanımı sağlanmalı ve bu konu mevzuatta yer alabileceği biçimde düzenlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Belediyeler, TÜİK	Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018-2020
4.3.	Ulusal bir dönüşüm veri tabanı (envanter) oluşturulmalı ve dönüşümde öncelikler bu kapsamda ele alınmalıdır.	Ulusal düzeyde bir veri tabanı ile koruma, çöküntü, kirlilik gibi öncelikler açısından derecelendirme yapılarak yüksek risk altındaki alanlar için veri tabanı oluşturulmalıdır. Dönüşüme yönelik tarım, sanayi, doğal kaynaklar varlıklarımızı iyi bilmemiz, bunları sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda daha iyi yönetebilmemiz için ülke/kent ölçeklerinde envanter oluşturulması gereklidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İlgili Bakanlıklar	Üniversiteler, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018-2019
4.4.	Öncelik ve özgünlük ölçütlerine göre alan sınırı ve proje süresi belirlenmelidir.	Kentsel dönüşüm alanları ilanı için öncelik ve özgünlük ölçütleri mevzuatla belirlenmeli ve dönüşüm alanlarının alan sınırları ile proje süreleri bu ölçütler doğrultusunda değerlendirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorum Alanı 5: Dönüşüm Alanlarında Ölçme, İzleme ve Desteklemenin Yapılmaması; Deneyimlerden Ders Alınmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1.	“Performans Ölçütleri Sistemi” oluşturulmalıdır.	Kentsel dönüşüm uzun süren ve uğraş gerektiren bir çalışma alanı olduğundan, çeşitli yapımlarla ve teşviklerle başarılı bir sonuca ulaşmaya yönlendirilmelidir. Belirlenecek süre, maliyet, nitelik ve memnuniyet gibi ölçütler doğrultusunda oluşturulacak sistemle, ülke genelinde uygulanan tüm kentsel dönüşüm projelerinde kurum içerisinde veya dışında özel bir birim yapılması ile ölçme-değerlendirme yapılmalı ve değerlendirme sonucu, proje oluşturucu ve yürütücü kurumlara uygulanacak yaptırımlar veya verilecek destekler belirlenerek özendirme, örnek olma ve birikim/deneyim adına kazanımlar elde edilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar, Proje Geliştirici Kurumlar	2018
5.2.	Başarılı ve başarısız deneyimlerden çıkarımlar yapılmalı ve bunlar kamuoyuyla paylaşılmalıdır.	Her projenin bir kimlik kartı olmalı ve uygulamanın başlangıcından bitimine dek olan süreç ulusal veri tabanında yer almalı, kamuoyu ile paylaşılmalı ve dolayısıyla izlenebilir olmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Üniversiteler, Belediyeler	Sürecin tümü

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 6: Kentsel Dönüşüm Süreç Yönetiminin Eksikliği ve Yıkım Enkazının Değerlendirilmemesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.1.	"Dönüşüm Süreç Yönetimi Rehberi"nin hazırlanması her proje için zorunlu tutulmalıdır.	Dönüşüm alanlarında plan ve proje sürecinin iyi yönetilmesi; dönüşüm alanı ve çevresinde halkın güvenliğinin sağlanması; uygulama alanı yönetimi gibi konuları kapsayan rehberler hazırlanmalı ve bu süreç ivedilikle başlatılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar, Proje Geliştirici Kurumlar	2018-2019
6.2.	Yıkılan yapıların enkazının yerinden alınması ve dökümüne ilişkin olumsuzluklar giderilmelidir.	Yapı enkazının gelişmiş ülkelerdeki gibi dökümü için gerekli olan malzeme ve işçilerin yerinden alınması, döküm alanına taşınması gerçekleştirilmeli ve döküm alanları işletimi mutlak olan bir denetim tabii olmalıdır. Konu günümüzde insan, kent, toplum ve çevre sağlığını tehdit eder bir aşamaya ulaşmıştır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler					
Sorun Alanı 7: Kurumsal Yetersizlikler ve Kapasite Eksiklikleri					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.1.	Kentsel dönüşüm için görevli ve sorumlu kurumların kapasiteleri artırılmalıdır.	Planlama ve kentsel dönüşümün, projelendirme ve uygulama safhasında görev alan başta belediyeler olmak üzere kurumların personeli, teknik donanım, mali vb. kapasite açısından yeterli hale getirilmelidir.	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018-2020
7.2.	Kurumsal eğitimler düzenlenmelidir.	Planlama ve kentsel dönüşümde, üst düzey yöneticilerden başlayarak kamu ve ilgili özel sektör kuruluşlarında gerekli mevzuat, uygulama, projelendirme eğitimleri verilmelidir. Bu eğitimlerin üniversite ve kurumlar tarafından ortak hazırlanması ve yürütülmesi sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, Meslek Odaları	2018
7.3.	Halkın katılımı, bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi kurumsal bir niteliğe kavuşturulmalıdır.	Yaratılacak iş imkânları, gelecek neslin yaşam standartlarının iyileştirilmesi konularında bilgilendirme; imar hakkı artışı talebinden uzaklaş-tırmak, kaliteli yaşam alanlarında neler olması gerektiği konularında halkın bilinçlendirilmesi profesyonel ve akademik niteliği olan bir kurumsal yapılanma içinde ele alınmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018

III.2. Mevzuat, Uygulama ve Yönetim

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.	Mevcut kentsel dönüşüm kanunları (6306 Sayılı Kanun ve 5393 sayılı Kanun'un 73. maddesi) birleştirilerek farklı dönüşüm eksenlerinin (sağ-ıkklaştırma, yeniden canlandırma gibi) ilavesiyle tek bir "Kentsel Dönüşüm Kanunu" düzenlenmelidir.	5393 sayılı Kanun'daki kentsel dönüşüm uygulaması 2/3 kararı, uzlaşmayanların mülk satışı, muafiyetler gibi zorlayıcı ve teşvik edici araçlar açısından eksik ve etkisiz kalmaktadır. Bu yüzden yürürlükte bulunan kentsel dönüşümle ilgili kanunların, etkin uygulama araçlarıyla donatılarak tek bir kanun haline getirilmelidir. İlave olarak kentsel dönüşüm kapsamına ekolojik hassas alanların korunması, kentsel koruma alanlarının, havza alanlarının ve çöküntü alanlarının iyileştirilmesi gibi dönüşüm alternatifleri de dahil edilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.2.	Kentsel dönüşüm mevzuatıyla uygulamada tabi olunan diğer yasal düzenlemelerin uyumunun sağlanması gereklidir.	5393 ve 6306 sayılı Kanunların amaç ve yöntemleriyle kentsel dönüşüm kapsamında uygulamaya giren diğer yasal düzenlemeler birbiriyle uyumsuzluk ile çelişkiler yaratmakta; bu çelişkiler sebebiyle kentsel dönüşümün hızı ve etkinliği azalmaktadır. Bu kanunlar ve yönetmelikler özellikle 3194 sayılı İmar Kanunu, 2942 (Değişiklik 4650) sayılı Kamulaştırma Kanunu, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 4721 sayılı Medeni Kanun, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 7201 sayılı Tebliğat Kanunu, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, 4708 sayılı Yapı Denetim Kanunu, 2644 sayılı Tapu Kanunu, 3402 sayılı Kadastro Kanunu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 492 sayılı Harçlar Kanunu, 1512 sayılı Noterlik Kanunu, Tapu Sicil Tüzüğü ve Arsa ve Arazi Düzenleme Yönetmeliği, Emlak Vergisi Tüzüğü gibi yasal düzenlemelerdir. Bu yasal düzenlemelerden kentsel dönüşüm mevzuatı ile koordinasyonunu sağlamak amacıyla değişiklikler yapılması zorunludur.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri İlçe Belediyeleri, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.3.	Kentsel dönüşüm alanlarında; mümessil ya da kayyum atanmamış taşınmazların bedele dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca tutuklu ve ehliyetizler için vasi tayini ne gerek olmaksızın il müdürlüklerinde ve mal müdürlüklerinde bir komisyon oluşturularak vasi işlemleri yapılmasına yönelik yasal düzenleme gereklidir.	Mümessil ya da kayyum atanmamış taşınmazlarda sürecin belirsizliğinin ortadan kaldırılması ve daha hızlı uygulamaya geçilmesi anlamında gayrimenkulün değerinin SPK lisanslı gayrimenkul değerleme kuruluşunca belirlenecek değer üzerinden bedele dönüştürülmesi ve tapunun idareye devrinin sağlanması gerekmektedir. Tutuklu ve ehliyetizlerde vasi tayini, vasiden proje onayı, sözleşme imzası dönüşüm işlemlerini uzatmaktadır. Dönüşüm işlemlerindeki gecikmenin önlenmesi için mahkemeler vasitasıyla değil, idari bir komisyon ile vasi işlemlerinin yapılması sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018
1.4.	6306 sayılı Kanun'a, Hazine dışındaki diğer kamu kurumlarının taşınmazlarının ve mülklerinin ilgili kamu kuruluşunun uygun görüşü alınarak kentsel dönüşüm alanına ve profesine dahil edilmesi düzenlenmesi eklenmelidir.	6306 sayılı Kanunda 3.3. maddesine, Hazine dışındaki diğer kamu kurumlarının taşınmazları ve mülklerinin kentsel dönüşüm alanına ve profesine dahil edilmesi için Anayasa Mahkemesi'nin gerekçesi doğrultusunda özel bir düzenleme eklenmesi, uygulamayı yapan kamu idarelerinin diğer kamu idareleri ile olan anlaşma zorunluluğunu ortadan kaldıracaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.5.	6306 sayılı Kanun'a ve yönetmeliğe; riskli alanlarda 2B arazisi üzerindeki binalar, tapu tahsis belgesine dönüşmeyen gecekondular, ruhsat ve projesine aykırı binalar ve kısımları ile muhtesat ve kısımları ile muhtesat gibi mülkiyet unsurlarının hak sahipleri adına ekonomik varlıklar olarak belirlenmesiyle hak sahiplerinin mülkiyet hakkının ihlali engellenmiş olacaktır.	Kentsel dönüşümde riskli alanlarda 2 B arazisi üzerindeki binalar, tapu tahsis belgesine dönüşmeyen gecekondular, ruhsat ve projesine aykırı binalar ve kısımları, muhtesat gibi mülkiyet unsurlarının hak sahipleri adına ekonomik varlıklar olarak belirlenmesiyle hak sahiplerinin mülkiyet hakkının ihlali engellenmiş olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018
1.6.	Dönüşüm alanlarında yer alan küçük hisselerin kanunî ipotek tesis edilerek bedele dönüştürülmesine ilişkin yasal düzenleme yapılması gerekmektedir.	Uygulama bölgesinde küçük hisselerin yaratıcağı teknik ve hukuksal sorunların önlenmesi, küçük oranlı hisseli imar parselleri oluşturmayı önleme ve bu tür taşınmazlarda müstakilleştirme yaklaşımının kentsel dönüşüm alanlarında uygulanması yarar sağlayacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.7.	Düzenlenecek çalıştaylarda İmar Kanunu'nun tartışılarak, kentsel dönüşüm ile uyumlu ve şehircilikteki yeni kavramların yer alacağı değişiklikler yapılmalıdır.	6306 sayılı Kanun'un diğer kanunlarla uyumu sağlanırken, İmar Kanunu'nun da bu doğrultuda revize edilmesi gerekmektedir. İmar Kanunu değişikliklerinin bir an önce düzenlenecek çalıştaylarda tartışılarak; öncelikli alanlar, fırsat alanları, riskli alanlar, rezerv yapı alanları, gelişme koridorları, yeşil koridor, imar hakkı transferi, toplanma alanı, gayrimenkul değer haritası, yatırım analizi, yatırımcı rehberi, mülkiyet aktarımı, mülkiyetin menkul kıymete dönüşümü, mülkiyetin konut sertifikasına dönüşümü gibi kavramların ve uygulamalarının tanımlanarak Kanun'a eklenmesi gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler, Meslek Odaları, Belediyeler ve Birlikleri, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	2018
1.8.	İmar Kanunu'na özel mülkiyete ait rezerv yapı alanlarını da kapsayacak biçimde olası imar hakkı artışları ile gelebilecek değer artışının taşınmazın belirli bir yüzdesi veya rayiç değerinin kamuya verilmesi (imar hakkı vergisi) konusu eklenmelidir.	Özel mülkiyete ait rezerv yapı alanlarını da kapsayacak biçimde artışları getirilecek taşınmazlarda imar artışlarının belirli bir yüzdesinin aynı veya nakdi olarak dönüşüm alanlarında kullanılmak üzere Kentsel Dönüşüm Özel Hesabı'na aktarılması ve bu amaçla kullanmasının sağlanması uygulayıcı idarelere finansal anlamda katkı sağlayacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı Diğer İdareler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.9.	İmar Kanunu'na ilave olarak dönüşüm kapsamında yer almasına rağmen uzlaşılmayan parsel veya parseldeki hisselerin, ayrı yapı adalarında eş değer bir imar parselinde (depo parseli olarak) tahsis edilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	Kentsel dönüşüm alanlarında sürecin uzamasına veya hukuki yollara başvurulmasına sebep olan, anlaşma yapmayan veya belediyece kamulaştırılmasına gerek duyulmayan gayrimenkul sahiplerine hisseleri karşılığında, proje alanında 3194 sayılı Kanun'un 18'inci maddesine göre ayrı yapı adası ve parsellerde hisse verilerek (depo parseli yoluyla) bir tür gayrimenkul takası uygulanması kamulaştırma maliyetlerini ortadan kaldıracaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeler, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler	2018
1.10.	İmar Kanunu'nda arsa ve arazi düzenlemesinde değer esaslı dağıtım sisteminin getirilmesi ve çoklu alanlarda eş zamanlı arsa ve arazi düzenlenmesi yapılabilmesi gereklidir.	Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 54. maddesinde olduğu gibi kentsel dönüşüm amaçlı arsa/arazi düzenlemesi sonucu, tek ada tek parselde paydaş yapılan her gayrimenkulün ortaklaştırılmadan önceki metrekare rayiç değerlerinin, ayrı ayrı takdir edilceği; yapı adasının tamamı içinde değer takdirinde bulunulacağı ve bu değerlerin payda olarak kabul edileceği bir yasal düzenlemenin yapılması kentsel dönüşüme katkı sağlacaktır. Her taşınmazın bu parseldeki paylarına ilişkin takdir edilmiş olan rayiç değerleri ise pay olarak verilerek arsa payları belirleneceği şeklinde AİHM kararları doğrultusunda değer esaslı yani üç boyutlu (düşey) arsa arazi düzenlemesi yararlı olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeler, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.11.	Kentsel dönüşüm alanlarında azınlıkta kalan hak sahibi ve yatırımcı arasında daha önceden imzalanmış kat karşılığı/hasılat paylaşımı sözleşmelerin Borçlar Kanunu'nda değişiklik yapılarak uygulamalara engel olması önlenmelidir.	Arsa payı karşılığı inşaat sözleşmelerinin ortadan kalkması mahkeme kararını gerektirmektedir. Bu nedenle Borçlar Kanunu'nda arsa payı karşılığı inşaat sözleşmelerinin kentsel dönüşümde riskli alan uygulamalarına engel olmayacağı, riskli alanda, etapta ve adada 2/3 arsa payı dışında kalan azınlık parsellerde daha önce imzalanmış sözleşmelerin iptali için dava açılmasının gerekmeyeceği şerhinin kaldırılacağı, bu tip sözleşmelerin ancak tarafları arasında bir tazminata konu olabileceği yönünde düzenleme yapılması yargı kararları nedeniyle sürecin etkilenmesini önleyecektir.	Maliye Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler	2018
1.12.	Kentsel dönüşüm alanlarında yabancı ülkelerde yerleşik kişilere yönelik Tebligat Kanunu'nda değişiklik yapılmalıdır. Ek olarak Belediye Kanunu'nun 73. maddesine göre yapılan Kentsel Dönüşüm çalışmalarında 1. derece mirasçının bulunmaması halinde diğer derecelerdeki mirasçılar için mahalle muhtarları aracılığı ile tebliğ düzenlenmesi yararlı olacaktır.	Tebliğat Kanunu'nda değişiklik yapılarak, yurtdışında yaşayan türk vatandaş kişilere yönelik tebligatta 30 günlük ihbaramame bırakma uygulamasının o ülkenin mevzuatı ne olursa olsun uygulanması yönünde değişiklik sürecin kısılmasına etki edecektir. Belediye Kanunu'nun 73. maddesine göre yapılan uygulamalarda malik öldüğünde 1. derecede mirasçısı yoksa, alt derecelerdeki mirasçılara ulaştırılması ve veraset ilamları çıkartılması yoğun çaba ve uzun zamanları gerektirmektedir. Bu yüzden Tebligat Kanunu'nda değişiklik yapılarak bu tür kişilere son ikametgahı ya da mülkünü bulunduğu mahalle muhtarlığına tebliğ imkanı sağlanması yararlı olacaktır.	Ulaştırma ve Denizcilik Haberleşme Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.13.	Kentsel dönüşümde yapım işlerinde ihaleye çıkılma sürecini kısaltma yönünde 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nda değişiklik yapılmalıdır.	Kamu ihale Kanunu'nun 62'nci maddesine ve Devlet İhale Kanunu'nun 2'nci maddesinin son fıkrasına "kentsel dönüşüm projeleriyle sınırlı olmak kaydıyla yapım işlerinde kullanım hakkının kamuya (Bakanlık ya da ilgili idare) devredilmesi ile ihaleye çıkılabilir" ilavesinin yapılmasıyla ihale süreci kısıllacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler	2018
1.14.	634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 3. maddesindeki arsa payı düzeltilmesinin kentsel dönüşüm sonucu üretilmiş bağımsız bölümlere uygulanmaması için düzeltilmelidir.	Gelecekte arsa payı düzeltimi davalarına neden olmamak üzere bağımsız bölümlerin arsa paylarının şerefiyeyi kapsayan düşey değerlendirme haritasına göre hazırlanmasına ilişkin yasal düzenleme yararlı olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri, Uygulayıcı İdareler, Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği	2018
1.15.	İmar Kanunu'nda dönüşüm alanı ilan edilen alanlardaki yoldan ihdas alanların belediye adına tescil edilmesi gerektiği hüküm altına alınmalıdır.	Danıştay'ın "yoldan ihdas yapılmaması gerektiğine" yönelik kararının ortadan kaldırılması için 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun 8/A maddesi gibi benzer bir düzenlemenin yapılması, yerel yönetimlerin, dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyacağı arsa ihtiyacının karşılanmasında önemli bir katkı sağlayacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.16.	İmar Kanunu'nda, dönüşüm alanı ilan edilen alanlardaki, kadastral veya imar parsellerinin sahiplerinin oluru alınmaksızın re'sen tevhit edilmesinin mümkün olmasını sağlayacak şekilde açık bir yasal hüküm düzenlenmelidir.	3194 sayılı İmar Kanunu'nun 16. maddesine göre, birden çok taşınmazın sahiplerine bakılmaksızın, re'sen tevhit edilmesi doğrudan kamu düzenine ilişkin bir düzenleme olarak, mahkemelerce uyulması gereken bir kural olmasına rağmen; Danıştayın "taşınmaz sahiplerinin istemi olmaksızın re'sen tevhit yapılamayacağı" yönündeki kararı sebebiyle bu yönde yapılacak bir yasal değişiklik ile kentsel dönüşüm alanlarında tevhit işlemleri ve ada bazlı dönüşüm kolaylaşacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	2018
1.17.	İmar Kanunu'na müşterek mülkiyete konu harici bir taksim sözleşmesi ve özel bir parselasyon planı veya fiili kullanıma biçiminin söz konusu olduğu parsellerde yapılacak bağımsız bölümlerin paydaşlar arasında paylaşılmasını sağlayacak düzenleme eklenmelidir.	Dönüşüm alanı kapsamında yer alan, müşterek mülkiyete konu ancak hissedarları bağlayıcı harici bir taksim sözleşmesi ve özel bir parselasyon planı veya fiili kullanıma biçiminin söz konusu olduğu parsellerde, başka bir şart aranmaksızın kentsel dönüşümle yapılan bağımsız bölümlerin paydaşlar arasında bir tür paylaşılma yapmak yoluyla bireyselleştirme sağlanmasını hisseli mülkiyet sorunlarının çözümüne yardımcı olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.18.	Kentsel dönüşüm kapsamındaki arsa ve arazi düzenlemelerinde idareye dava açılmadan önce ilgilinin muhtemel zararının tazminat yoluyla karşılanmasına yönelik idareye uzlaşma için zorunlu başvurunun dava ön şartı olarak düzenlenmesi gerekmektedir.	Arsa ve arazi düzenlemesi ile oluşan zararın idareyle uzlaşma sürecinin zorlanması ile; dava sonucu on yıllar sonrasında bile yargı tarafından iptal edilmesi sonucu "kazanılmış hakları" tehdit oluşmakta tapu siciline güvenilerek yapılan alım-satım veya diğer irtfak ile takyidat gibi işlemleri yapanların zararının önüne geçilecek ve mahkemece işlemin iptali sonucu "fiili imkansızlıklar" nedeniyle, yargı kararlarının uygulanamaması riski de ortadan kalkacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	2018
1.19.	Arsa ve arazi düzenlemelerinin yargı yerlerince bütünüyle iptali halinde işlemin kadastral mülkiyete dönüştürülmesi ve yeniden uygulama yapılması 3194 sayılı Kanun'a ve ilgili yönetmeliğe ilave edilmelidir.	Arsa ve arazi düzenlemelerinin yargı tarafından bütünüyle iptali halinde, geriye dönüş için kanun ve yönetmelik bazında hiçbir düzenlemenin olmaması, idareler ve yargı açısından büyük bir sorun olmaya devam etmektedir. Uygulama, Danıştay kararları ile Mekânsal Planlama ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüklerinin muktezaları ile yönlendirilmeye çalışılması yerine yasal yoldan çözüm bu şekilde aranmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.20.	Arsa ve arazi düzenlemelerine ilişkin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün yürürlükte bulunan 7.11.1985 gün ve 1477 sayılı Genelge'si ile Tapu Sicili açısından "Arsa ve Arazi Düzenlemesi Yapılmasına Engel Olmayan Durumlar" açıklığa kavuşturulmuştur. Bu genelge kapsamına kentsel dönüşümde yapılacak arsa ve arazi düzenlemelerine ilişkin ilave ile uygulamada karşılaşılan gecikmeler giderilmiş olacaktır.	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün yürürlükte bulunan 7.11.1985 gün ve 1477 sayılı Genelge'si ile Tapu Sicili açısından "Arsa ve Arazi Düzenlemesi Yapılmasına Engel Olmayan Durumlar" açıklığa kavuşturulmuştur. Bu genelge kapsamına kentsel dönüşümde yapılacak arsa ve arazi düzenlemelerine ilişkin ilave ile uygulamada karşılaşılan gecikmeler giderilmiş olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	2018
1.21.	Kentsel dönüşüm alanlarında tapu kütüğünün beyanlar hanesinde "... fazlası Hazineye aittir" şerhi konulan yerlerin kentsel dönüşüm alanları ile birlikte uygulayıcı idareye devredilmesi dönüşüm sürecini hızlandıracaktır. İdarenin hak sahibi ile sözleşme aşamasında bu şerhin bedelini alacağı konut/işyerinin üzerine borç olarak eklemesi ile dönüşüme mali katkı sağlanacaktır.	Tapu kütüğünün beyanlar hanesindeki "... fazlası Hazineye aittir" şerhi konulan yerlerin kentsel dönüşüm alanları ile birlikte uygulayıcı idareye devredilmesi dönüşüm sürecini hızlandıracaktır. İdarenin hak sahibi ile sözleşme aşamasında bu şerhin bedelini alacağı konut/işyerinin üzerine borç olarak eklemesi ile dönüşüme mali katkı sağlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	2018

Kentsel Dönüşüm						
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim						
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.						
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi	
1.22.	Belediye Kanununun 73. maddesi gereğince yapılan kentsel dönüşümde malikler ölmüşse ilişik kesme işleminin yapılabilmesi için veraset ve intikal vergilerinin başvuru yapan malik veya tüm maliklerce ödenmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda vergileri ödeyen malik diğerlerinden bu bedelin tahsilatında güçlük çekmektedir. Bu konuya ilişkin yasal düzenleme yapılsa vergiler ödenmeden ilişik kesme işlemi yapılacak ve sonraki dönüşüm işlemlerinin önünde engel bulunmayacaktır.	Belediye Kanununun 73. maddesi gereğince yapılan kentsel dönüşümde malikler ölmüşse ilişik kesme işleminin yapılabilmesi için veraset ve intikal vergilerinin başvuru yapan malik veya tüm maliklerce ödenmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda vergileri ödeyen malik diğerlerinden bu bedelin tahsilatında güçlük çekmektedir. Bu konuya ilişkin yasal düzenleme yapılsa vergiler ödenmeden ilişik kesme işlemi yapılacak ve sonraki dönüşüm işlemlerinin önünde engel bulunmayacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı	2018	
1.23.	2B arazilerine tapu verilmeyip buraları riskli alan ya da rezerv yapı alanı ilan ederek arazi sahiplerine oluşacak projeden bağımsız bölüm tapusu verilmesi, yine arsa ve arazi düzenlemesi yapıp DOP keserek tapu verilmesi yasal düzenlemeyle sağlanmalıdır.	2B arazileri kullanıcılara tapu verildikten sonra bu alanlarda parçalı planlama ve hızlı bir yapı yoğunluğu artışı söz konusu olacak ve bu artışın Devlet hiçbir pay alamayacaktır. Ayrıca 2B alanlarının sahip olduğu konum, yapı stoğu gibi hususlar değerlendirildiğinde söz konusu alanların kentsel dönüşümde bütüncü ve örnek nitelikte proje alanı yapılabilme potansiyeli taşıdığı için ve bu alanlar çoğunlukla şehir merkezlerinin yakınında bulunduğu için rezerv yapı alanı olarak kullanılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sebeple 2B arazilerinin ya riskli alan ya da rezerv yapı alanı ilan edilerek kullanılması, hak sahiplerine depreme dayanıklı, yaşam kalitesi yüksek projelerden kat mülkiyeti tapusu verilmesi, yine gerektiğinde DOP kesintisi yapılarak bir miktarın kamu tarafından kullanılmasının sağlanması yararlı olacaktır.	2B arazileri kullanıcılara tapu verildikten sonra bu alanlarda parçalı planlama ve hızlı bir yapı yoğunluğu artışı söz konusu olacak ve bu artışın Devlet hiçbir pay alamayacaktır. Ayrıca 2B alanlarının sahip olduğu konum, yapı stoğu gibi hususlar değerlendirildiğinde söz konusu alanların kentsel dönüşümde bütüncü ve örnek nitelikte proje alanı yapılabilme potansiyeli taşıdığı için ve bu alanlar çoğunlukla şehir merkezlerinin yakınında bulunduğu için rezerv yapı alanı olarak kullanılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sebeple 2B arazilerinin ya riskli alan ya da rezerv yapı alanı ilan edilerek kullanılması, hak sahiplerine depreme dayanıklı, yaşam kalitesi yüksek projelerden kat mülkiyeti tapusu verilmesi, yine gerektiğinde DOP kesintisi yapılarak bir miktarın kamu tarafından kullanılmasının sağlanması yararlı olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.24.	4708 sayılı Yapı Denetimi Kanunu'nda denetleyenin denetlenene bağlı olmadığı bağımsız bir denetime geçilmesi için değişiklik gerekmektedir.	4708 sayılı Yapı Denetimi Kanunu'nda işveren veya vekili müteahhit tarafından seçilen yapı denetim şirketleri ücretini ödeyen kendi işvereni denetlenene bağlı denetlenene bağlı olmadığı bağımsız bir denetime geçilmesi için değişiklik gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Yapı Denetim Kuruluşları Birliği Derneği, Meslek Odaları	2017- 2018
1.25.	6306 sayılı Kanunu'nda imar planlarında kamusal alan olarak ayrılan ve kamulaştırılması gereken alanlarda yer alan riskli yapıların dönüştürülmesine yönelik yasal düzenleme yapılmalıdır.	Kentsel dönüşüm kapsamında kamusal alanlar da kalan taşınmaz sahiplerine kamulaştırmada verilerek üzere gayrimenkullere/bağımsız birimlere yönelik kıymet takdir bedelleri kapsamında sertifika, senet, bono vb. gibi bankalarca da kredilendirilebilecek menkul değeri olan araçlar oluşturulmalıdır. Böylece hem bu alanların dönüşümü sağlanacak hem de kentin donatı standartlarının artırılması sağlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, İlgili Bakanlıklar	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.26.	6306 sayılı Kanun kapsamında yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarını tamamlayarak dönüşüme destek veren idarelere teşvikler verilmeli, ayrıca riskli alan ilanı yapıldıktan sonra uzun süre çalışma yapmayan idarelere de yaptırımlar getirilmelidir.	Ülkemiz için önemli olgu olan kentsel dönüşüm çalışmaları, uzun süren ve uğraş gerektiren çalışma olması, bu süreci yitirmeyen idarelerin, ilgili kentsel dönüşüm mevzuatı kapsamında yapılacak değişiklik ile çeşitli yaptırımlarla sonuçta ulaşmaya yönlendirilmelidir. Ayrıca, dönüşüm çalışmaları etkin ve hızlı bir şekilde yürüten ve kentsel dönüşüm kapsamında riskli alan bazında depreme dayanıklı yapıları üreten idarelere ise bütçe teşvikleri gibi bazı teşvikler yapılarak dönüşümün hızlanmasına katkı sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	2017- 2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 1: Kentsel Dönüşüm Mevzuatının İlgili Diğer Kanunlarla Koordinasyonunun Oluşturulmaması ve Mevzuatta Eksiklikler Bulunması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.27.	Kentsel dönüşüm alanlarında yer alan taşınmazların sicilinde bulunan şerhler (ipotek haciz vb.) kıymet takdir beledinden fazla olduğu durumlarda uygulamanın önünü açmak amacıyla yasal düzenleme yapılmalıdır.	6306 sayılı Kanun kapsamında riskli alanlarda idarelerce yapılan uygulamalar da taşınmazlar üzerinde yer alan şerh, ipotek, haciz vb. gibi kısıtlayıcı unsurların taşınmazın kıymet takdir bedelinden fazla olması halinde idareler uygulamaya gidememektedir. Böyle bir durumla karşılaşılığında idare adına üzerindeki kısıtlayıcı unsurlarla beraber devir alınan tapu hisseleri proje sonunda hak sahibine verilememekte, bu durum da idareleri hukuki, mali ve projenin devamlılığı açısından zora sokmaktadır. İdarelerce hak sahibi ile yapılacak anlaşmalar neticesinde imar uygulaması, ruhsat, ihale vs. işlemlerinin önünü açmak amacıyla malik ile imzalanacak sözleşme tapuya şerh düşülerek tapu devri alınmadan uygulamaların devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Kentsel dönüşüm alanında proje tamamlandığında üzerindeki bu gibi kısıtlayıcı işlemlerin, maliklerin projede sahip olacağı taşınmazlara doğrudan devri yapılmalıdır. Böylece TOKİ, İLBANK, idare önemli bir uygulama sorununu çözmüş olacaktır. 6306 sayılı Kanun'un 6. maddesinin 1. fıkrası bu doğrultuda ele alınarak yeniden düzenlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	TOKİ, İLBANK	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorumlu Kurum					
İlgili Kurum/Kuruluşlar					
Gerçekleşme dönemi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.	6306 sayılı Kanun'da tanınan imar planı hazırlama ve uygulama işlemleri yetkilerinin uygulayıcı idareler yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığında olması geçici süre ile uygulanmalı sonrasında yapılacak düzenleme ile uygulama yapma yetkisi belediyelere verilmelidir.	Kentsel dönüşüm sisteminin tüm belediyeler için bir standartta yapılması için yetkiler geçici bir süre Bakanlıkta olabilir. Ancak belirlenecek geçici sürenin sonunda Bakanlığın etkin bir bilgilendirici, yönlendirici, denetleyici ve kaynak yaratıcı olarak görev yapması sağlanarak yetkilerin yerel yönetimlere devri gereklidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Üniversiteler, Meslek Odaları, Sivil Toplum Kuruluşları	2018
2.2.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri ve İl Belediyeleri tarafından ilçe belediyelerinin kentsel dönüşüm planlama ve uygulama işlemleri etkin şekilde denetlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve büyükşehir belediyeleri, ilçe belediyelerini kentsel dönüşüm alanı sınırları, imar planları ve kentsel tasarım projelerini onaylamalı ve denetlemelidir. Büyükşehir olmayan belediyelerde de, il belediyesinin (büyükşehir belediyesi gibi) kentsel dönüşüm uygulamaları açılardan ilçe belediyesini koordine etmeli ve il düzeyinde ilçe belediyeleri arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 3: 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un Koruma ve Yenileme Çelişkisi.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.	5366 sayılı Kanun'da sit ve koruma alanları kaybına neden olan hüküm ve uygulamaların ortadan kaldırılması ve bu Kanun'un 2863 sayılı Kanun ile olan tüm çelişkilerin giderilmesi gerekmektedir.	5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'da yeniden inşa anlayışı ile sit alanlarının yapılaşmaya açılmasının engellenmesiyle yenileme alanı ilanı sebepleri, yenileme projelerinin parçacıl onayı, bölgesel yıkıp yapma ve iki Bakanlık arasındaki yetkiler ve işbirliği gibi konularda korumanın sürdürülebilirliği/evrenselliği adına değişiklik yapılması yararlı olacaktır. Yine yenileme alanı ilan kararının ticari kaygılar, yeni yerleşim yeri oluşturulması, teknoloji parkı oluşturulması gibi gerekçelerin Kanun'dan çıkarılması gereklidir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorum Alanı 4: Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Yargılanması Süreçlerinin Uzaması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Kentsel dönüşüm uygulamalarına ve imar/planlama konularına ilişkin idari ve adli uyuşmazlıkların çözüme kavuşturmak üzere "İhtisas Mahkemesi" kurulmalı ve hızlandırılmış yargılama olan "ivedi yargılama usulü" kullanılmalıdır.	Kentsel dönüşümde mülkiyet, imar planları, riskli alan ve riskli yapı uygulamalarından dolayı idarelerin aldığı kararlar, maliklerin ve hak sahiplerinin talepleri arsa payı düzeltilmesi, sınır ilanı, bedel tespitine yönelik itirazlar, veraset ve intikale yönelik sorunlar, kamulaştırma kararları, kura işlemleri, banka sözleşme işlemleri, kat karşılığı inşaat sözleşmeleri gibi işlemler sonucu ortaya çıkan uyuşmazlıkların 2-3 yıl sürmesi sebebiyle; yargılamanın uzman hâkimler tarafından idari yargıda uygulanan "ivedi yargılama" usulüyle ihtisas mahkemelerinde yapılması sonucu davaların 3-6 ay arasında bitirilmesi sağlanacaktır. İmar ve planlama konularında da aynı mahkemelerin görevlendirilmesi gündeme alınmalıdır.	Adalet Bakanlığı, HSK	Üniversiteler, Meslek Odaları, Sivil Toplum Kuruluşları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 5: Kentsel Dönüşüm Sürecinin Her Aşamasındaki İdari İşlemlerin Kurumlar Arası Koordinasyonun Sağlanamaması ve Sürecin Gecikmelere Neden Olması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1.	Başbakanlıkta bakanlıklar arası kentsel dönüşüm koordinasyonunu oluşturacak bir birim kurulması yararlı olacaktır.	Ülke düzeyinde Bakanlıklar ve kamu kurumları arasında kentsel dönüşümde özellikle tapu idarelerinin uygulamaları, teşvik ve muafiyetlerde amaç birliği ve koordinasyonun sağlanması için Başbakanlık bünyesinde bir birim oluşturularak Bakanlıklar arası koordinasyon sağlanmalıdır.	Başbakanlık	Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	2018
5.2.	İllerde yerel yönetim ve merkezi idare kurumları arasında kentsel dönüşüm koordinasyon birimleri oluşturulmalıdır.	Kentsel dönüşüm konusunda kanunların kurumlara tanıdığı yetkiler çerçevesinde; aynı kamu kurumunun farklı yerlerdeki birimlerinin uygulamaları farklı kararlarla yürütülmesi veya il bazında farklı kamu kurumlarının görüş birliğine varamaması sebebiyle sorunlarla karşılaşılacaktır. Bu nedenle il düzeyinde valilik nezdinde merkezi yönetim hizmet birimleri ile kentsel dönüşümü uygulayıcı idareler arasında koordinasyonu sağlayacak bir birim oluşturulması ve çalışmaların ortadan kaldırılmasını sağlayacak ve dotayısıyla süreci hızlandıracaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri	2018
5.3.	Kentsel dönüşüm alanlarında uygulamanın verimliliği açısından Bakanlık bünyesinde uygulama ve planlama yetkilerinin tek elden yürütülmesi sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığında kentsel dönüşüm sürecini genel olarak Altyapı ve Kentleşme Hizmetleri Genel Müdürlüğü; İmar Planlaması ise Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü yürütmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin iki ayrı birimde değil, tek bir birimde yürütülmesi yararlı olacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorumlu Kurum					
Sorumlu Kurum					
Tavsiye Açıklaması					
Tavsiye Kararı					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.1.	İmar Kanunu'nda parselasyon planlarında, gerekli görülmesi hâlinde ilk uygulamadaki düzenleme ortaklık payı oranını tamamlamak üzere düzenleme ortaklık payı kesintisi yapılabileceğine dair yeni bir kural yasalaştırılmıştır.	Kentsel dönüşüm kapsamına 3194/18 veya 2981 10 b/c hükümlerince düzenleme görmüş parsellerden; bölge için hesaplanacak DOP kesintisi altında kalan oranları varsa, yeni çıkarılan 6745 sayılı Kanun'un 58. maddesinde olduğu gibi tamamlayan miktarda DOP alınmasıyla kamunun sağladığı değer artışının büyük bir kısmının aynı (toprak) kesinti biçiminde kamuya dönüşü sağlanacak, kamu idarelerinin kamu-laştırma maliyetinden kaçınmaları ve taşınmaz sahipleri arasında DOP eşitliği sağlanabilecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 7: Kira Yardımları Aşısından Eşitsizliğin ve Haksızlığın Ortaya Çıkması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.1.	Aile apartmanlarında tapu malîğinin birinci derece yakınlarına yönelik kira yardımı yapılabilmesi için kira yardımı kılavuzunda düzenleme yapılmalıdır.	Aile apartmanlarında tapu malîğinin birinci derece yakınlarının ikamet etmiş olduğu bağımsız birimlerde kira yardımıdan faydalanamamaktadır. Bakanlıkça yayınlanan kira yardım kılavuzunda yapılacak düzenleme ile malîğin birinci derece yakınları bağımsız birimde ikamet ettiği takdirde nüfus kayıt örneği ve/veya veraset belgesi ile kira yardımından faydalanılması sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018
7.2.	Kira yardımı iller bazında miktar olarak farklı olmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından belirlenen kira yardım tutarı her il için ayrı değil, nüfus dağılımına göre iller gruplanarak belirlenmektedir. Bu uygulama ile ortaya çıkan mağduriyetlerin engellenmesi ve kamu kaynağının verimli kullanılması açısından her ilde ve ayrıca illerdeki bölgesel farklılıklar da göz önüne alınarak ilçelerde kira yardım tutarının belirlenmesi gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018
7.3.	Konut ve işyeri için kira yardımı farklı tespit edilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından belirlenen kira yardımının bağımsız birim başına sabit tutar olarak belirlenmesi yerine konut ve işyeri için ayrı ayrı kira yardım tutarının belirlenmesi gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 7: Kira Yardımları Aşısından Eşitsizliğin ve Haksızlığın Ortaya Çıkması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.4.	6306 sayılı Kanun kapsamında yapılan kira yardımları 18 ay olarak ödenmektedir. Ancak riskli yapıların yerine yapılan yeni yapılar teknolojileri gereği daha kısa sürede tamamlanmaktadır. Bu nedenle Bakanlıkça oluşturulacak bir izleme sistematigi içerisinde yapının tamamlandığı tespit edildikten sonra kira yardımının sonlandırılması gerekmektedir.	6306 sayılı Kanun kapsamında riskli yapılara yapılan kira yardımları 18 ay olarak ödenmektedir. Ancak riskli yapıların yerine yapılan yeni yapılar teknolojileri gereği daha kısa sürede tamamlanmaktadır. Bu nedenle Bakanlıkça oluşturulacak bir izleme sistematigi içerisinde yapının tamamlandığı tespit edildikten sonra kira yardımının sonlandırılması gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018
Kentsel Dönüşüm					
Mevzuat, Uygulama ve Yönetim					
Sorun Alanı 8: Kaçak, Ruhsatsız veya İskansız Yapıların Riskli Yapı Kapsamında Olmaması ve Bu Yapılarda Risk Tespit Raporu Alınmasının Uygulamayı Yavaşlatması.					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
8.1.	6306 sayılı Kanuna; kaçak, ruhsatsız veya iskansız yapıların idarece resen riskli yapı olarak belirleneceği düzenlenmesi eklenmelidir.	Kaçak, ruhsatsız veya iskansız yapıların riskli yapı tespit süreci işletilmeden, idarece resen riskli yapı olarak belirlenmesi düzenlenmesinin 6306 sayılı Kanuna eklenmesi ile iş, zaman ve maliyetten tasarruf sağlanacaktır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	2018

III.3. Sosyal Boyut

Kentsel Dönüşüm Sosyal Boyut					
Sorumlu Kurum					
Sorumlu Kurum					
İlgili Kurum/Kuruluşlar					
Gerçekleşme dönemi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.	Vatandaşa oluşan önyargının düzeltilmesine ilişkin yazılı ve görsel medya kullanımına ağırlık verilmelidir.	Günümüzü kadar yapılan kötü uygulama örneklerinden hareketle oluşan olumsuz önyargının önüne geçmek adına Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca bilinç düzeyini arttırmaya yönelik gün boyu yayın yapacak bir TV kanalının kurulması, kamu spotu sayısının artırılması, tanıtım-bilgilendirme dokümanlarının güncellenmesi gibi uygulamalarla sosyal ve yazılı basın daha aktif ve verimli kullanılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, STK'lar, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018
1.2.	Kentsel dönüşüm uygulamalarında en önemli paydaş konumunda olan vatandaşta bilinç düzeyini arttırmaya yönelik eğitimler verilmeli, bu konu kent adına genişletilerek zaman içinde daha geniş kitlelere yaygınlaştırılmalıdır.	Ülkemizdeki deprem gerçeği ve mevcut yapı stokunun durumu üzerinden ilkökul seviyesinden başlayarak her eğitim düzeyinde kentlerin sürdürülebilirliğin sağlanması için bilinç düzeyini arttırmaya yönelik zorunlu/seçmeli dersler müfredata konulmalı, giderek bu eğitimin okul dışını da kapsayacak biçiminde daha geniş kitlelere ulaşması öngörülmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 2: Vatandaş ile Kamu Kurum ve Kuruluşları Arasındaki İletişim Eksikliği					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.	6306 sayılı Kanun'un amaç, hedef ve sürecine ilişkin bilgi kirliliğini ortadan kaldırmak adına kentsel dönüşüm ofisleri kurulmalıdır.	6306 sayılı Kanun'un uygulanma sürecinde ortaya çıkan anlaşmazlıkları, sorun ortaya çıkmadan veya çözümü daha zor hale gelmeden müdahale etmek için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş ve eğitilmiş, alanında uzman kişilerin istihdam edildiği kentsel dönüşüm ofisleri açılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018
2.2.	Kentsel dönüşüm sürecinde olası senaryolar hakkında vatandaşın doğru yönlendirilebilmesi için kentsel tasarım rehberi hazırlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca riskli alanın mimari, sosyolojik, topografik özelliklerine göre hazırlanacak ve uygulanacak projeye gerekli ilişkilendirilmenin ve yönlendirmenin yapılmasını kolaylaştıracak ve bu anlamda vatandaşın bilgilendirilmesini, öğrenmesini ve bilinçlenmesini sağlayacak kentsel tasarım rehberinin hazırlanması sürecin işleyişine her açıdan katkı verecektir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 3: Kentsel Dönüşüm Uygulaması Öncesinde Yürütülen Uzlaşma Sürecinde Yaşanan Anlaşmazlıklar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.	Kentsel dönüşüm uygulamalarında yürütülen uzlaşma sürecinde, kamu kurumları mutlaka yer almalıdır.	Kentsel dönüşüm uygulamasının özel sektör veya kamu kurumları vasıtasıyla yapılması durumuna bağlı olarak, uzlaşma görüşmelerinde ilgili kamu kurumu vatandaşın yanında doğrudan sorumlu veya garantör olarak bulunmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, STK'lar	2018
Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 4: Sosyal Yapının Tespitine İlişkin Belirli Bir Standart Olmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Kentsel dönüşüm alanlarında sosyal veri analizlerinin/çözümlerinin yapılması zorunlu hale getirilmeli ve standartlar belirlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca sosyal yapının tespitine ilişkin hangi yöntemlerin kullanılabilceği, toplanacak verilerin içeriği ve sayısı gibi konularda standartlar, riskli alan ilanının öncesi ve sonrası için ayrı ayrı belirlenmeli ve verilerin toplanması yasal olarak zorunlu hale getirilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK, Belediyeler	Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Meslek Odaları,	2018

Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 5: Tespit Edilen Sosyal Verilerin Tasarım Sürecinde Kullanılmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1.	Kentsel dönüşüm projelerinin mimari detaylarında da sosyal veriler dikkate alınmalıdır.	Kentsel dönüşüm alanlarında dönüşüm öncesi yaşayanların yerinde kalması ilkesi üzerinden mevcut sosyal yapının ihtiyaçları ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimari tipolojiler belirlenmesinde hassasiyet gösterilmelidir.	Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018
Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 6: Sosyal Yapı / Kentsel Donatı İlişkisi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.1.	Kentsel dönüşüm projelerinde donatıların ve türlerinin belirlenmesi ile yer seçimi bütüncül bir anlayışla yapılmalıdır.	Kentsel donatıların belirlenmesi ve yer seçimi sadece kentsel dönüşüm alanlarının sınırları, ihtiyaçları ve sosyal yapısı doğrultusunda yapılmayıp, kent geneli düşünülerek ve üst ölçekli plan kararları dikkate alınarak düzenlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorun Alanı 7: Mekansal Düzenlemelerin Sosyal Projelerle Desteklenmemesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.1.	Kentsel dönüşüm alanlarında rında yapılan mekânsal düzenlemelerin etkinliğinin artırılması için sosyal projeler ile desteklenmelidir.	Kentsel dönüşüm alanlarında dönüşüm öncesi alanda yaşayan bireylerin dönüşüm sonrası alanını terk etmemesi, yeni yerleşim düzenine adaptasyonu ve kent bütünü ile entegrasyonunun sağlıklı olmasını sağlayacak kısa ve uzun vadeli sosyal projeler hazırlanmak suretiyle kentsel donatıların etkin kullanımının sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, STK'lar, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018
7.2.	Gecekondu alanlarında dönüşüm için bütünüyle yenileme (yık-yap), ön-görme yerine, alanda yapılacak tipoloji, analizler, bağlamında sağlıklaştırma da öncelik olarak bir eksen olarak gündeme gelmelidir.	Dokusu, tekil yapısı ve kat adedi açısından belli bir dönemin özelliğini yansıtan gecekondu alanlarının, yoğun emsal kullanimlarına konu olmayan yapılarının yıkılarak çok katlı olarak yenilenmesi yerine; mevcut dokunun korunması, yapıların afetlere dayanıklı hale getirilmesi, ek olarak teknik ve sosyal donatı alanları oluşturularak sağlıklaştırılması gereklidir. Bu alanlarda kentsel dönüşümün önceliği yıkıp yapmada olmamalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, STK'lar, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Sosyal Boyut					
Sorumlu Kurum					
İlgili Kurum/Kuruluşlar					
Gerçekleşme dönemi					
Sorumlu Kurum					
Tavsiye Açıklaması					
Tavsiye Kararı					
Sorumlu Kurum					
Tavsiye Açıklaması					
Tavsiye Kararı					
Sorumlu Kurum					
İlgili Kurum/Kuruluşlar					
Gerçekleşme dönemi					
Sorum Alanı 8: Kentsel Dönüşüm Uygulaması Sonrası Alana İlişkin Sosyal Sürdürülebilirlik Üzerine Sosyal Etki Değerlendirmesinin Yapılmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
8.1.	Kentsel dönüşüm uygulamaları öncesi ve sonrası olarak yaşanan değişimin sosyal yansımaları ve sonuçları sosyal etki değerlendirme raporları ile analiz edilmelidir. Ortaya çıkan olumsuzlukların tanımlanması ve bunların nasıl giderileceği, projeden etkilenen ve etkileyenlerin değerlendirilmeleriyle birlikte ele alınmalıdır.	Kentsel dönüşüm uygulamaları sonrası yaşanan mekânsal ve fonksiyonel değişimin, hem alan içindeki hem de etrafındaki sosyoekonomik yapıya etkileri kısa ve uzun vadeli sosyal etki değerlendirme raporları ile tespit edilmeli ve sonuçları Çevre ve Şehircilik Bakanlığına iletilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018
8.2.	Kentsel dönüşüm alanlarında yapılacak sosyal etki değerlendirme raporlarına ilişkin standartlar tanımlanmalıdır. Bunlar ve diğer veriler planlama ve tasarım süreçlerini şekillendirmelidir.	Sosyal etki değerlendirme çalışmasına ilişkin standartlar mahalle ve komşuluk kavramı üzerinden hareketle Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Meslek Odaları	2018

III.4. Ekonomik Boyut

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorumlu Alanı 1 : Kentsel Dönüşüm Finansmanında Yapılaşma Yoğunluğunun (İmar Haklarının) Artması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.	Kentsel dönüşüm alanlarında finansman aracı olarak tek başına yapı yoğunluğu artışının önüne geçilmelidir.	<p>Dönüşüm sürecinde yer alan kamu kurumlarının mali yapılarının güçlendirilmesinin yanı sıra, yerel yönetimlerin başta İLBANK olmak üzere benzer kurumlardan kullanacakları kredilerin borçlanma limitlerinden bağımsız olarak tahsis edilmesi sağlanmalıdır.</p> <p>5393 sayılı Belediyeler Kanunu 68. maddesinde belirtildiği üzere belediye, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla sadece belediyenin yatırım programında yer alan projelerinin finansmanı amacıyla tahvil ihracı gerçekleştirilebilir. Belediyelerin kentsel dönüşüm projelerinde uzun vadeli tahvil ihracı yapması teşvik edilmelidir.</p> <p>TOKİ'nin özellikle yoksulluk ve yoksunluk ek-senli dönüşümde mevcut konut alanlarının yenilenmesi ve sağlıklılaştırılması amacıyla yönelmesi ve TOKİ kaynaklarının bu amaçla daha yaygın kullanılması sağlanmalıdır.</p> <p>Bakanlığın mevcut yapıda hak sahiplerine sağlamış olduğu konut kredilerinde faiz desteği yaygınlaştırılmalı ve özellikle alan bazlı dönüşümlerde proje geliştiricisi kurumlara da benzer destek sağlanmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TOKİ, İLBANK	2018

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorun Alanı 2: Kamu Kuruluşlarının Yönlendirici ve Düzenleyici Aktör Olarak Aktif Rol Almaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1	Kamu kurumları ve ilgili diğer kuruluşların kentsel dönüşümde daha etkin yer alması için mevzuatta gerekli düzenlenmeler yapılmalıdır.	<p>Belediyelerin finansman kuruluşu olan İLBANK'ın kentsel dönüşümde yönlendirici ve finansman sağlayıcı bir rol alması ve süreçte etkin olması teşvik edilmelidir.</p> <p>Kentsel dönüşüm kapsamında kullanılmak üzere yurt dışından (AYB, IBRD, JICA vb.) uygun kredi finansmanı sağlanması için İLBANK bünyesinde inşai faaliyetlere yönelik Altyapı GYO veya GYO şirketinin kurulması öngörülmelidir.</p> <p>İLBANK vb. kuruluşlar tarafından kentsel dönüşüm projeleri finansmanı sağlanırken, il bazında tüm kentsel dönüşüm projelerine bakılmak suretiyle avantajlı ve dezavantajlı bölgeler arasında mutlak denge sağlanmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Başbakanlık, İLBANK AŞ, TOKİ, Emlak Konut AŞ, KİPTAŞ, SPK, BİST, Belediyeler	2018

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorun Alanı 3: Dönüşüm Projeleri Özel Hesabının Yetersizliği					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1	Kentsel Dönüşüm Özel Hesabı'nın (KDÖH) büyütülmesi için yeni kaynakların uygulamaya konulması gerekmektedir.	<p>Afet halinde oluşacak hasarların karşılanmasını garanti eden DASK'ın kentsel dönüşüm amaçlı olarak KDÖH'e kaynak aktarması sağlanmalıdır. Özellikle kentsel dönüşüm sonrası yapılan DASK bedeli açısından, artık binanın afet riski ve DASK'dan ödeme ihtimali azaldığı için önemli bir miktarın KDÖH'e aktarılması yararlı olacaktır. Ayrıca DASK gibi fonlara sahip kuruluşların dönüşüm projelerinin finansmanında yatırımcı olarak yer alması yararlı olacaktır.</p> <p>DASK tarafından 2015 yılında yapılan afet bonusunu benzeri bono ihracının KDÖH'da kullanılmak üzere yapılandırılması gerekmektedir.</p> <p>Belediyelere KDÖH'den sağlanan kaynak aktarımında; belediyelerin kentsel dönüşüm uygulamalarına ayrılmaları gereken pay takas/mahsup edilmelidir.</p> <p>TOKİ vb. kamu kuruluşları eliyle gerçekleştirilen hasılat paylaşımı, gelir paylaşımı, arsa payı paylaşımı gibi yöntemlerin uygulandığı projelerden elde edilen gelirin Bakanlıkça belirlenecek belirli bir oranın KDÖH'e aktarılması sağlanmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Belediyeler, TOKİ, Emlak Konut AŞ, KIPTAŞ, SPK, BİST,	2018

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorun Alanı 3: Dönüşüm Projeleri Özel Hesabının Yetersizliği					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1 (Devamı)	Kentsel Dönüşüm Özel Hesabının (KDÖH) büyü- tülmesi için yeni kaynak- ların uygulamaya konul- ması gerekmektedir.	<p>Kentsel dönüşümde gelir getirebilecek özellikli alanların Emlak Konut GYO gibi kurumların ara- cılığıyla özel sektöre yaptırılması sonucu elde edilecek gelir KDÖH'e aktarılır.</p> <p>Yabancılar satış yapılan gayrimenkullerin tapu harçlarının tamamı veya belli bir payının KDÖH'e aktarılması sağlanmalıdır.</p> <p>1999 Depremi sonucu oluşan zararların finans- manı için koyulan "özel iletişim vergisi" deprem sonucu kayıp riskini ortadan kaldıracak olan kentsel dönüşüm için KDÖH'e aktarılmalıdır.</p> <p>Hazine arazilerinin satış bedelinin %25'i KDÖH'e aktarılmalı ve Bakanlık aktarılan bedeli, ilgili ilçe belediyesinin kentsel dönüşüm payına eklemelidir.</p> <p>Yapı Denetim Kanunu'nda yapılacak düzenleme ile idareye ve bakanlığa ayrılan payların dışında KDÖH'e de %3 payın ayrılması sağlanmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Belediyeler, TOKİ, Emlak Konut A.Ş., KIPTAŞ, SPK, BİST,	2018

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorun Alanı 4: Kentsel Dönüşüm Finansmanında Menkul Kıymetlerin Kullanılmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Gayrimenkul Sertifikası (GMS), İmar Hakkı Transferi (İHT) Gayrimenkul Yatırım Fonu (GYF) ve Dönüşüm Sertifikası (DS) gibi menkul kıymetlerin çeşitlendirilerek dönüşüm finansmanında kullanılması gereklidir.	<p>Kentsel dönüşüm projelerinin finansmanında kullanılmak üzere projelerden elde edilecek gelire bireysel yatırımcıların da ortak olmasının sağlanması için "gayrimenkul sertifikası" enstrümanı daha etkin kullanılmalıdır. Bu kapsamda GMS piyasalarının derinleşmesi ve güven ortamının oluşturulması için İLBANK, TOKİ, Emlak Konut GYO gibi kurumların dönüşüm projelerinde paydaş olarak rol alınmalıdır.</p> <p>Ayrıca dönüşüm alanlarında hak sahipleri ile bir anlaşma modeli olarak kullanılacak ve proje ile GMS'ye dönüştürülecek İHT, DS gibi finansal araçların geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.</p> <p>Halihazırdaki tebliğ gereği inşaat/dönüşüm projelerine yatırım yapamayan GYF'lerin TOKİ, İLBANK, belediyeler gibi kamu kurumlarının yürüttüğü dönüşüm projelerine yatırım yapabilmemesinin önü açılmalıdır.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	TOKİ, İLBANK AŞ, Emlak Konut AŞ, KIPTAŞ, SPK, BİST, Türkiye Belediyeler Birliği	2018

Kentsel Dönüşüm					
Ekonomik Boyut					
Sorum Alanı 5: Kentsel Dönüşüm Sonucunda Ortaya Çıkan Değerin Kamusal Finansmanda Kullanılmaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1.	Değer Artış Payı (DAP) ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.	İmar planları neticesinde oluşan değer artışlarının hesaplanarak oluşan ek değer belli bir kısmının ve özel kişi, kuruluşlara ait arsaların rezerv yapı alanı ilanı halinde arsanın belli bir kısmının aynı veya nakdi olarak kamuya aktarılması sağlanmalıdır. Kamuya aktarılan payın ilgili kuruluşlar aracılığı ile şehircilik anlamındaki ihtiyaçlarının karşılanması (altyapı, park, meydan, okul, sağlık ocağı, rezerv yapı ve rezerv yapı alanı, altyapılı arsa üretimi vb.) için kullanılması hazırlıklarına başlanılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Belediyeler	2018

III.5. Planlama ve Tasarım Boyutu

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorun Alanı 1 : Planlama, Tasarım ve Süreç Yönetimindeki Yetersizlikler					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1.	Farklı kurumların plan yapma ve onama yetkileri sınırlandırılarak yeniden düzenlenmelidir.	Hali hazırda farklı kurumların plan yapma ve onama yetkileri bulunmaktadır. Farklı kurumlar tarafından yapılan planlama çalışmaları, kent ölçeğinde bütüncül planlama çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özel amaçlı planlar da dahil olmak üzere, planlama çalışmalarının yine farklı kurumlar tarafından teklif edilebilirdiği engellenmeden, onama yetkisinin yerelde, tek elde toplanması ivedilikle düzen altına alınmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorum Alanı 1 : Planlama, Tasarım ve Süreç Yönetimindeki Yetersizlikler					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.2.	Planlama sürecinin önemli bir parçası olan ve sürecin zaman zaman uzamasına neden olabilen kurum görüşleri alınması süresinin uzamaması ve planların onaylanmasının hızlandırılmasına yönelik önlemler alınmalı ve kurumların yetkileri yeniden tanımlanmalıdır.	<p>Planların hazırlanma süreçlerinde ilgili kurumların görüşlerini zamanında vermemesi, görüşlerin gecikmesi plan ve uygulamada sorunlara neden olmaktadır. Kurum görüşlerinin de ortak bir portal üzerinde yönetilebildiği, veri paylaşımının ortak standartlar içinde yapıldığı çalışmalar hedeflenmelidir.</p> <p>Riskli alan olarak ilan edildikten ve tahliye gerçekleştirildikten sonra imar planlarının onaylanmaması durumunda, riskli alanda ortaya çıkan zararlarda yetkilerinin bulunmamasına rağmen ilçe belediyelerinin hala sorumluluklarının devam ediyor olması ortadan kaldırılmalıdır.</p> <p>Riskli alan dosyasının hazırlanması öncesinde, ilgili alana ilişkin imar planının ve kentsel tasarım projesinin de hazırlanarak riskli alan ilanıyla birlikte sunulması şartı getirilmelidir.</p> <p>Büyükşehir Belediyeleri sınırları içinde kurulan ancak aktif olarak kullanılmayan Altyapı Koordinasyon Merkezi'nin standart belirlenmesi, uygulamaların bu standartlar içinde olduğunun denetlenmesi, mekânsal bilgilerin ve ilişkili öznelik bilgilerinin, kısa sürede plan görüşü verilebilir olmasının sağlanması hedeflenmelidir.</p>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorun Alanı 1: Planlama, Tasarım ve Süreç Yönetimindeki Yetersizlikler					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.3.	Üst ölçekli planlarda tanımlanan kentsel dönüşüm alanlarında hazırlanacak olan planların içeriği, kapsamı, kavramları, gösterimleri vb. tanımlanmalıdır.	Planlarda şu gibi kavramlar yer almalıdır: <ul style="list-style-type: none"> • Öncelikli Alanlar, • Fırsat Alanları, • Riskli Alanlar, • Sorunlu Alanlar, • Rezerv Yapı Alanları, • İmar Hakkı Transfer Uygulamaları için Alıcı ve Verici Bölgeler, • Toplanma Alanı, • Gayrimenkul Değer Haritası, • Yatırım Analizi, • Yatırımcı Rehberi, • Gelişme Koridorları vb. 	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorun Alanı 2: Parçalı Planlama Yaklaşımının Yarattığı Kopukluklar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1.	Kentsel dönüşüm uygulamalarının, bütüncül planlama yaklaşımı içinde olacak şekilde mevzuattaki yeri tanımlanmalı ve parçalı (mevzi) imar planlarına dayalı olarak yürütülmemelidir.	Kentsel dönüşüm planları, kendi gerektirdiği analizleri de içerecek şekilde, kent bütününde yapılacak büyükşehir planı çalışmalarına girdi sağlayacak eylem alanları olarak tanımlanmalıdır. Böylece; "Kentsel Dönüşüm Master Planı"nın ayrı bir plan türü yerine stratejik plan anlayışıyla ele alınacak bütünsel planlarda Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı gibi "kentsel dönüşüm eylem alanları" olarak tanımlanması önerilmektedir. "Kentsel dönüşüm eylem alanları" belirlendikten sonra her kentsel dönüşüm eylem alanı için, kendi dinamiklerinin gerektirdiği nitelikte ve ölçekte planlar hazırlanmalıdır. Hazırlanacak planlarda tasarımdan plana geçiş yaklaşımı teşvik edilmelidir. Planlama süreci, katılımcı bir planlama anlayışıyla ele alınmalıdır. Özetle; bütüncül planlama ilkesinden uzak, dolayısı ile teknik ve sosyal altyapı kapasiteleriyle denge ve sayılarını gözetmeyen, çoğunlukla parsel ölçüğünde ya da ada(lar) bazlı onaylanan, giderek talebe dayalı imar içeren, ayrıcalıklı, parçalı (mevzi) imar planlarının egemenliğini ortadan kaldıracak yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorun Alanı 3: Tek Odaklı Olmanın Geniş Kapsamlı Bakışları Engellemesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1.	Kentsel dönüşüm proje alanlarının belirlenmesinde, depremselliğin yanında farklı eksenler dikkate alınmalıdır.	Kentsel dönüşüm çalışmalarını afet riskli alanlar öncelikli olmak kaydıyla, ekolojik hassas alanların korunması ve iyileştirilmesi, kentsel koruma alanları, havza alanlarının iyileştirilmesi, kentsel dokunun iyileştirilmesi, sosyal çöküntü alanlarının sağlıklılaştırılması, işlevini yitiren sanayi alanlarının dönüşümü gibi konuları da içermelidir. Her bir konu ile ilgili dönüşüm alanı ilan edilme kriterleri belirlenmeli ve bunlar yeni mevzuat kapsamında tanımlanarak düzenlenmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar, Proje Geliştirici Kurumlar	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorumlu Kurum					
Sorumlu Kurum					
İlgili Kurum/Kuruluşlar					
Gerçekleşme dönemi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Kentsel dönüşüm alanlarında, emsal artışına alternatif finansman modelleri geliştirilmelidir.	Kentsel dönüşümün finansmanı genellikle emsal arttırımı ile sağlanmaktadır. Söz konusu emsal arttırmaları çoğunlukla oldukça yüksek oranlarda yapılmakta, bu da kentsel dokuda, konut konfor koşulları, mahremiyet, ışık, hava sirkülasyonu, yeterli sosyal ve teknik altyapı alan tahsisi gibi planlama ve tasarım konularında olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu durum, hâlihazırda kentsel dönüşüm uygulamalarının dayanıklı bina üretmekten öteye geçememesine ve kentsel dokunun iyileştirilmesine bir katkı sunamamasına neden olmaktadır. Ayrıca, emsal harici olarak, yönetsel haklarla sağlanan ve %30'a varan ilave imar hakları bu durumu daha da kötüleştirmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Diğer İlgili Bakanlıklar,	2018
4.2	İmar planı notlarında parsel birleşimi ile yapışmayı belli yüzdelerde otomatik arttıran ve yapışma yoğunluğuna yol açan ilave imar haklarını acilen durdurmak gerekmektedir.	Çeşitli belediyelerde parsel birleştirmelerinde halen %10 ile %50 arasında yapışma yoğunluğunu arttıran uygulama, herhangi bir sosyal ve kültürel donatı alanı oluşturmaktan yapıldığı için o bölgenin yaşam kalitesini düşürmektedir. Bulunduğu alanı bir değerlendirilmeye tutmadan otomatik olarak verilen bu ilave imar hakları kaldırılarak, yerine imar planlarında bütünsel çalışmalar yapılarak gerekli sosyal ve teknik donatı alanları da belirlenerek planlı bir uygulamanın yapılması sağlanmalıdır.	Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri, İlçe Belediyeleri	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,	2018

Kentsel Dönüşüm					
Planlama ve Tasarım Boyutu					
Sorun Alanı 5: Planlama/Kentsel Tasarım Bütünselliği ve Olumsuzluklar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1.	Kentsel dönüşüm alanlarında yapılacak tasarımların, maksimum satılabilir-kiralanabilir alan/birim üretmek üzere, ne kurgulanması yerine, kentsel mekân çeşitliliği ve zenginliğini arttıran, sosyokültürel kimliği de yansıtan planlama ve tasarım çalışmalarının yapılması gerekmektedir.	Kentsel dönüşüm projeleri, afetlere karşı dirençli, mekânsal çeşitliliği sağlayan, yörenin karakteristik özelliklerini yansıtan, iklim, coğrafya ve kültürel özellikleri ile uyumlu, enerji verimliliği ve çevre dostu yerleşmeler yaratacak (atık yönetimi, gri su, siyah su vb..) nitelikteki projeler olması sağlanmalıdır. Bu nitelikler kentsel tasarım rehberleri ile sağlanmalıdır. Kentsel tasarım rehberlerinin planın bir bütünü olması sağlanmalıdır. Tasarım rehberleri, tasarıma ilişkin kararların yanında, uygulama yol haritalarının tanımlanarak yönlendirici kararlar sağlanmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Diğer İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018
5.2.	Mera alanlarının, yeşil alanların ve askeri alanların rezerv yapı alanı olma riskinin önüne geçilmesi gerekmektedir.	Hayvancılık için önemli olan meraların rezerv yapı alanı olarak belirlenmesi kolaylığının engellenmesi gereklidir. Kent içindeki yapılaşmamış yeşil alanlar ile boşaltılan askeri alanların aktif yeşil alan olarak kullanımı sağlanarak kentte yaşayan bireylerin yaşam kalitesi yükseltilmelidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Diğer İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Odaları	2018

IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi

Kavram kargaşasının yaşandığı günümüzde, uygulamaya yönelik çıkarılan kanunlar, yönetmelikler ve özellikle kamunun yatırımcı ve geliştirici olduğu piyasa koşullarında dönüşüm adına geliştirilen proje ve uygulamaların mekân ve yaşam üzerine etkisi ‘gerilim’ ve ‘travma’ kavramları ile tartışılmaktadır.

Sürekli imar haklarının artırılması yöntemi ile kentleşmenin finanse edilmesi kentlerimizin büyük bir çoğunluğunun yoğunluk kapasitesinin dolmasına, kamusal alanlarının azalmasına yol açmaktadır. Bu doğrultuda raporumuzda vurgulandığı üzere kentlerimizde üçüncü dönüşüm sürecini yaşadığımız günümüzde, planlama, yasal süreç ve uygulamalı proje örneklerini incelediğimizde; ulusal ve uluslararası deneyimleri yeniden irdeleyerek, planlama kuram ve uygulamalarından dersler çıkararak, kendimize özgü yaklaşımları ve modelleri, ivedilikle geliştirmemiz gerekmektedir. Dolayısıyla, yap-sat, sat-yap, yık-yap gibi yöntemlere temellenecek yürütülen bugünkü kentsel dönüşüm yaklaşımı için artık;

- Kuram ve pratik arasında dengenin yeniden değerlendirilmesi,
- Yeni kent akımları ve modelleri geliştirilmesi,
- Parçacıl uygulamalar yerine bütüncül bakışın egemen olması,
- Yalnızca gayrimenkul odaklı dönüşümün öngörülmemesi,
- Yeni örgütlenmeler, yasal ve finansal araçlar geliştirilmesi,

zamanıdır.

Uluslararası kent gelişim ve dönüşüm kuramlarının; yerleşim alanlarının temel sorunlarının çözümü, beklentiler ve özellikle konut sunum biçimlerini kapsadığını biliyoruz. Bu bağlamda kent kuramcıları, hem kuramsal hem de pratiğe ilişkin öneriler geliştirmişlerdir. Arazi kullanım kararlarından kent formuna, planlama ve tasarım ilkelerinden yapı teknolojilerine kadar yapılan ayrıntılı çalışmaları verdikleri örneklerde ve uyguladıkları projelerde görmekteyiz. Gidererek, kentlerin yeni gündemleri neler olmalı sorusunun yanıtları aranmakta, “sürdürülebilirlik”, “yaşanabilirlik” ve “sürdürülebilir gelişme”, “katılımcı planlama” kavramları kapsamında yeni kentsel gündemin oluşturduğu yeni akımlar tartışılmakta ve uygulamalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda, Birleşmiş Milletler Habitat; (1992-Rio, 1996-İstanbul, 2016- Quito), Avrupa Birliği; LUDA, URBAN ve URBACT gibi programlar ile Avrupa Kentsel Şartı gibi yasal yaptırımlar özellikle “dönüşüm” konusunu bütünlük ve sürdürülebilirlik çerçevesinde sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele almaktadır.

Kentsel Rönesans, Akıllı Kent, Yeni Çağ Kentleri, Dayanıklı Kentler vb. gibi kent akımları ise, küreselleşen dünyada kamu ve özel sektör işbirliği, yenilikçi ekonomiler, tarihi ve kültürel miras gibi gündemlerle kentler arası yarışabilirlik süreçlerinin temalarını çeşitlendirmişlerdir. Dolayısıyla bir kez daha vurgulamalıyız ki; 20. ve 21. yüzyıl kentlerinin gelecek kuram ve uygulamalarının ortaya çıkardığı deneyimi dikkate alarak kendimize özgü kent kuramları ve iyi örnek uygulamalarını geliştirme zorunluluğumuz bulunmaktadır. Bir başka ifade ile; kentlerimizin üçüncü dönüşüm sürecini yaşadığı günümüzde, klasik planlama yaklaşımı ve uygulama araçları ile proje geliştirilmesi ve uygulama yapılması sonucunda ortaya çıkan tablo; kentlerin geleceği ve geleceğin planlaması konusunda başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmak üzere kamu, özel ve sivil inisiyatiflere büyük sorumluluk düştüğünü göstermektedir.

Birinci ve ikinci dönüşüm süreçlerinde kamu kurumları (merkezi yönetim ve belediyeler) dönüşüm projelerinde **'plan yapıcı, yönlendirici, teşvik edici ve kredi veren kurumlar'** iken, özellikle üçüncü dönüşüm sürecinde **'yapımcı ve proje geliştirici'** kurumlar rolünü üstlenmişlerdir. Ek olarak kamu kurum ve kuruluşları (özellikle belediyeler) ve özel sektör ile büyük ölçekli kentsel dönüşüm projelerinde 'işbirliği' süreçlerine girmişlerdir.

Başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TOKİ olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarında da imar planı yapma, yaptırma ve onama yetkisi bulunması sonucu kentsel dönüşüm projelerinin ölçeklerinin büyümesini ve belediyeler ile özel sektör işbirliği ortam ve araçlarını geliştirmiştir. Bu durum, ilk iki döneme göre özel finans kuruluşlarının son dönemde etkinliğini arttırmış, "hasılat paylaşımı", "değer esaslı dönüşüm" gibi yeni finans araçları sıkça kullanılmaya başlamıştır.

Öte yandan, son 30 yıllık süreç içinde, mevcut 100 konut stokunun, 77 adedinin, son 30 yıl içinde yapılmış olması, kentleşme sürecini ne kadar hızlı yaşadığımızı ve depremler nedeni ile toplam konut stokumuzun, son 100 yılda, yaklaşık %3.5'lik bir bölümünü ve Marmara depreminde ise bölge yerleşmelerinde %30 luk bir stokun kaybedilmesi, özellikle konut sektöründe; raporumuzda ayrıntılandırılan ve tekrarlamaktan kaçınmadığımız aşağıdaki konuların yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bir başka deyişle; kentlerimizde, planlı veya plansız imar operasyonları sonucunda **'yaşam kalitesizliği, sosyal donatı eksikliği ve yapı riski'** başta olmak üzere pek çok sorunun çözümü için **'Kentsel Dönüşüm'** kavramı kullanılarak pek çok uygulama yapılmakta, ancak özellikle kamu odaklı yapılan zorunlu uygulamalar; katılım, eşitlik, güven ve estetik gibi konularda pek çok tartışmayı da beraberinde getirmektedir.

Bu açıklamalar bağlamında bir eylem planına konu olabilecek öncelikli eylem alanları şöyle belirlenmiştir:

Sıra No	Eylem Alanı
IV.1	Kentsel dönüşüm kavramının günümüzde örtüştüğü yık yap, yap sat, imar hakkı vb. kavramlardan farkı ortaya konulmalı ve bu farklılık özellikle vizyon, yönetim, katılım, sosyal etki, tasarım gibi kavramlar üzerine kurgulanmalıdır.
IV.2	Kentlerimizin dolayısıyla kentsel dönüşümün yeni bir vizyon çerçevesinde yeniden ele alınması ve katılımcı işbirliğine dayalı yönetim ortamlarının yaratılması, plan ve tasarımların böylesi ortamların sonuç ürünü olması kentsel politikaların vazgeçilmez ilkesi haline getirilmelidir.
IV.3	Kentsel dönüşümün yalnızca gayrimenkul odaklı bir geliştirme süreci olmadığı, fiziksel mekanın yanı sıra; toplumsal, ekonomik ve sosyal boyutlarının da hem kanunlarda hem de uygulamalarda ele alındığı iyi örnekler geliştirilmelidir.
IV.4	Kentlerin bütünselliğini gözeterek, tarihsel ve kültürel kimliğini dikkate alan, kapasite ve kaynak analizlerini ortaya koyan, değer, yoğunluk, yoksulluk, risk, silüet gibi değişkenleri yorumlayıp güncelleyen; kamu, özel ve sivil örgütlerin katılımının sağlandığı çözümlenme/envanter çalışmaları yapılmalıdır. Buradan elde edilecek sonuçların ışığında kentsel dönüşüm senaryoları yazılmalı, öncelikli riskli alanlar ile diğer dönüşüm alanları böylesi bir yöntemle dayalı olarak belirlenmeli ve ilan edilmelidir.

IV.5	Planlama, kentsel tasarım ve mimari projelendirme süreçleri birlikte yürütülmeli, tasarım rehberleri; kentsel dönüşümde yönlendirici, yol gösterici, çeşitliliği sağlayıcı, denetleyici ve uygulayıcı mekanizma olarak geliştirilmelidir.
IV.6	Kentsel dönüşüm projeleri doğası gereği “uzlaşmaya” gereksinme duymakta olup, geniş katımlı bir uzlaşma kültürünün oluşması ve katılımın seviyesinin artırılması için uzlaşma süreci tarafsız kişi ve kurumlar ile şeffaf bir biçimde yönetilmelidir. Uzlaşmanın sağlanması için de; - Yeni yaşam alanlarının nasıl yaratılacağı (senaryo, tasarım) - Projelerin kimlerle gerçekleştirileceği (işbirliği, katılım, ortaklık) - Projeleri kimin finanse edeceği (kamu, piyasa, maliyet odaklı) - Yaratılan değer nasıl paylaşılacağı (eşitlik, toplum yararı) temel sorularına yanıt aranmalıdır.
IV.7	Kentsel gelişme dinamikleri iyi kurgulandığında, kendi kaynağını kendi, yaratan kentsel dönüşüm projeleri üretebileceği gibi, çapraz finansman yöntemi ile projeler arası kaynak transferleri de sağlayacak ve raporda ayrıntılandırılan yeni finansman araçlarının geliştirilebileceği dikkate alınmalıdır.
IV.8	Kentsel dönüşüm projelerinin etkilerinin önceden araştırılması, olası olumsuz etkilerinin tanımlanması ve bu etkilerin azaltılması için Sosyal Etki Değerlendirme (SED) raporları zorunlu tutulmalıdır.

Son olarak bu alanları da kapsayacak, giderek bir eylem planının bütünselliği ile raporumuzun öngördüğü içeriği yansıtacak başat eylem alanı ise, Komisyonumuz tarafından; yeni yasal düzenleme(ler) gerçekleşene kadar modern imar affı gibi algılanan 6306 sayılı Kanun ve 5393 sayılı Kanun’un 73. maddesi kapsamında yeni kentsel dönüşüm alanı ilanı yapılmaması bağlamında, ilgili kesimlerin uzlaşma içinde olacağı “yeni bir kentsel dönüşüm mevzuatı”nın ivedilikle hazırlanarak yürürlüğe girmesi yönünde belirlenmiştir.

Sonuç olarak, umudumuz ve beklentimiz; gerek Şûra Genel Kurulunda, gerekse sonrasında rapor(lar)da ele alınan sorun ve çözümlerin geniş çevrelerde tartışılarak zenginleştirilmesi sonucunda, somutlaşan önerilerin/eylem planlarının yeni yasal düzenlemeler ile ve de ivedilikle gerçekleştirilmesidir. **Bu yönde; Şehircilik Şûralarının süreklilik kazanması ve her genel kurul sonrası öncelikleri belirlenen alanların oluşturulacak alt çalışma grupları kanalı ile uygulamaya sokulmasını içerecek biçimde çalışılması tavsiye edilmektedir. Bu anlamda zamanlamaya, katılıma ve gerçekleştirmeye ilişkin bir yöntemin belirlenmesi konusu, Komisyonumuzun öncelikli değerlendirmesi ya da tavsiye kararı olarak tartışılmaksızın kabul görmüştür. Bu doğrultuda merkezi yönetimin ortaya koyacağı olumlu yaklaşım; devletin sosyalliğinden kent, kentleşme ve planlamaya kadar olan sorunların aşılması adına içtenlikli bir irade beyanı ile eş anlam taşıyacaktır.**

V. Komisyon Özet Raporu

Giriş bölümünde açıklandığı üzere Komisyonumuz; öngördüğü amaç ve hedefler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmüş, Şûra Sekreteryaşının ortaklaştırdığı içerik sıralamasına (bölümlere) ve formata göre rapor yazımını gerçekleştirmiştir. Komisyonumuzun ilk ortak toplantısında çalışma alanları, bu alanlara ilişkin alt çalışma grupları ve grup raportörleri belirlenmiştir. Bu grupların hazırlıkları/raporları; komisyonun her ortak toplantısında sunulmuş ve tartışılmıştır. Yapılan eleştiriler, katkı ile öneriler doğrultusunda raporların zenginleşip, olabildiğince derinlik kazanmasına özen gösterilmiştir. Bir yandan da kavramsal/kuramsal boyuttan pratiğe ulaşan bir dizge içinde ülkemizde olup bitenlerin farkında olan, mevcut durumu analiz eden, ancak çözümü günü kurtarmak yerine değinilen dizge bağlamında arayan bir anlayış sürekli gündemde tutulmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda rapora; kentlerimizin dönüşüm sürecinin dönemsel kırılmalarını ve bunların özelliklerini tanımlayan kısa bir başlangıç ile giriş yapılmış, ardından konuyu ele alış biçimi, yöntem, amaç ve hedeflere ilişkin açıklamalar bu bölümde yer almıştır.

Raporun II. bölümünü oluşturan “Mevcut Durumun Değerlendirilmesi” başlığı altında, alt çalışma gruplarının;

- Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler
- Mevzuat, Uygulama ve Yönetim
- Sosyal Boyut
- Ekonomik Boyut
- Planlama ve Tasarım Boyutu

biçiminde belirlenen alanlar kapsamındaki raporları yer almıştır. Bu raporların içerikleri kısaca şöyle özetlenebilir.

Kavram, Yaklaşımlar ve Deneyimler

Kentsel alanlara müdahale biçimlerinin neler olduğu kavramsal olarak sıralanırken, bunların ülkelerin yasal düzenlemelerine, kentsel sorunlarına ve zamana göre farklılaştığının/değiştiğinin altı çizilmiş bir bağlamda “kentsel dönüşüm”ün ülkemiz için kavram, içerik ve uygulama adına açıklık kazanabilmesi açısından tanımı ile kapsamı üzerinde durulmuştur.

Farklı kaynaklardan yapılan bu anlatı sonrasında, kentsel dönüşümde uygulanan politika ve müdahalelerin diğer ülkelerde kavram, içerik ile eylemler yönünden tarihsel süreç içerisinde nasıl değiştiği şema ve tablolar yardımıyla irdelenerek aktarılmıştır. Giderek günümüz dönüşüm yaklaşımlarına yer verilirken; mekânsal (fiziksel), sosyal, ekonomik ve yönetsel açıdan kavramın boyutları üzerinde durulmuştur. Açıklamalar, kentsel dönüşüme ilişkin yeni yaklaşım ile politikalar üzerinden tarihsel süreç de gözetilerek ülkemiz özelinde incelenerek devam etmiştir. Bunlar; nüfus, ekonomi, planlama, yetkiler, yasal düzenlemeler, konut gibi değişimin öncelikli/temel alanları dikkate alınarak tablolandırılmıştır.

Bu alt başlık kapsamında son olarak konuya ilişkin sorunlar belirlenmiş ve bu sorunlar yedi farklı sorun alanı altında tanımlanmıştır.

Mevzuat, Uygulama ve Yönetim

Ülkemizde kentsel dönüşümün yasal altyapı yönünden daha çok 2000’li yıllardan sonra gündem aldığı vurgulayarak başlayan bu alt bölüm; bir yandan bu konunun pek çok kanun ile ilintili olduğunun altını çizmiş, bir yandan da doğrudan kentsel dönüşüm uygulamalarını tanımlayan ve yönlendirmiş olan mevzuat düzenlemelerini yıllara göre sıralamıştır. Bu doğrultuda; günümüz kentsel dönüşüm uygulamalarına dayanak olan iki temel kanuna (6306 sayılı Kanun ve 5393 sayılı Kanun’un 73. maddesi) ilişkin açıklamalarla devam eden bu alt bölüm, tanımlayarak ayrıntılandığı sekiz sorun alanının anlatısı ile son bulmaktadır.

Sosyal Boyut

Kentsel dönüşüm sürecinde yapılanların toplum tarafından mekânsal (fiziksel) olduğu kadar, sosyal ve kültürel olarak da benimsenmediği takdirde amaca ulaşmanın mümkün olamayacağına altını bir kez daha kalınca çizen bu alt bölüm sonrasında sosyal boyutu betimleyen çalışma alanlarını sıralamakta ve saptadığı sekiz sorun alanına ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapılmaktadır.

Ekonomik Boyut

Kentsel dönüşüm projelerinin tamamında uygulanabilecek tek bir finans modelinin mümkün olmadığı, finansmanın içsel ve dışsal kaynak çözümleri olarak iki başlık altında ele alınması gerektiği bu alt bölümün vazgeçilmez öngörüsüdür. Sorun alanlar ile tavsiye kararları ve açıklamaları bu öngörü uyarınca yapılmıştır. Ayrıca her iki kaynağı oluşturan modeller ya da yöntemler açıklanmakta, bu kapsamda elde edilen veriler/sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan sorun alanları beş farklı başlıkta aktarılmaktadır.

Planlama ve Tasarım Boyutu

İkinci bölümün son alt çalışma alanını oluşturan bu boyutun anlatısında öncelikli tespit; Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecinin kuramı ve pratiği oluşturulurken, bu sürecin Planlama Kurumunun dışında algılanmaması ve kent bütününden koparılmaması yönünde olmuştur. Benzer bir yaklaşımla; sürecin tek eksenli değil, çok faktörlü ve sorun temelli bir anlayışla planlanıp yönetilmesine değinen bu alt bölüm belirlenen beş sorun alanına ilişkin açıklamalar ile sonlanmaktadır.

Raporun III. bölümü “Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları”ndan oluşmaktadır. Bu kapsamda özetlenen beş farklı başlık (alt bölümler) altında mevcut duruma ilişkin yapılan değerlendirmeleri, sorunları ve ulaşılan giderek eylem planlarına dönüşmesi amaçlanan tavsiye kararları ile bu kararlara yönelik açıklamaları, sorumlu ve ilgili kurumları/kuruluşları ve de gerçekleştirme dönemlerini içermektedir.

IV. bölüm, komisyon çalışmalarının/raporun genel ve özet bir değerlendirmesini yapmakta; V. bölümde ise, raporun kısa bir özeti aktarılmaktadır.

Kaynakça

- Akkar, Z.M. (2006), Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, *Planlama Dergisi*, 2006/2, Sayı: 36, TMMOB ŞPO Yayını, Ankara, ss.29–38.
- Ataöv, A. ve Osmay, S. (2007) Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Yöntemsel Bir Yaklaşım, Ankara: *METU JFA (ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi)*, Sayı: 24(2), ss. 57-82.
- Couch, C., Sykes, O. ve Börstinghaus, W. (2011). Thirty years of urban regeneration in Britain, Germany and France: The importance of context and path dependency. *Progress in Planning*, 75(1), 1-52. doi:10.1016/j.progress.2010.12.001
- Couch, C. ve Fraser, C. (2003) "Introduction: The European Context And The Oretical Frame Work", Couch, C., Fraser C. ve Percy, S. (der.) *Urban Regeneration in Europe*. Oxford, Malden, Iowa, Victoria, Berlin: Blackwell, ss.1-17
- Fraser, C., Couch, C. ve Percy, S. (2003) "Review", Couch, C., Fraser C. ve Percy, S. (der.) *Urban Regeneration in Europe*, Oxford, Malden, Iowa, Victoria, Berlin: Blackwell, ss.210-216.
- Couch, C. (1990). *Urban Renewal Theory and Practice*, Basingstoke: Macmillan Education. ss.3-95.
- Görgülü, 2. (2013) "Planlama mı? Kentsel Dönüşüm mü?" *Özgür İnsan Dergisi*, sayı: 2013/01, İstanbul, ss: 44-46
- Görgülü, 2., Dinçer, İ., Enlil, 2., Örnek, E., Kurtarır, E., Altınok, E., "Mahalle Öçeğinde Kentsel Dönüşüm Modeli/ Küçükbakkalköy Örneği", BİMTAŞ, İstanbul, 2006
- Günay, B. (1994) Kentlerin yeniden üretilmesi süreçleri. *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 249, ss: 111-114
- Keleş, R. (2003) "Urban Regeneration in Istanbul", Bildiri sunumu: Workshop on Urban Regeneration in the Mediterranean Region, UNEP Priority Action Programme, Regional Activity Center, Split, 1-30,
- Kocabaş, A., (2006). *Kentsel Dönüşüm (Yenileş(Tir)Me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye'den Beklentiler*, İstanbul: Literatür Yayınları, 2006
- OECD (2002). *Urban Renaissance Canberra: A Sustainable Future*, Paris, Fransa : OECD Yayınları.
- Özdemir, D., Özden, P., Turgut, S. (2005) "Kentsel Dönüşümde Avrupa Deneyimi: Kuram ve Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme", *Ege Mimarlık Dergisi*, İzmir, 2005/1-53, ss: 22-29, Ankara
- Roberts, P. (2000). The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration. Roberts, P. ve Sykes, H. (der.), *Urban Regeneration A Handbook*. Londra, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Yayınları, ss.9-36.

- Robert, P. ve Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration A Handbook*. Roberts, P. ve Sykes, H. (der.), Londra, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Yayınları.
- Tekeli, İ. (2014). Türkiye'nin Kentleşme Deneyiminden Öğrenebileceklerimiz, TEPAV Yayınları, <http://www.tepav.org.tr>.
- Tekeli, İ., "Günümüz Türkiye'sinde Kentsel Dönüşüm Başlığı Altında Yürütülen Uygulamalar Üzerine Yorumlar", İstanbul'da Konut (Binbir Çeşit), İTÜ Vakfı Yay., s:29-42, İstanbul, 2016
- Turok, I. (2005). "Urban Regeneration: What Can Be Done and What Should Be Avoided?", İstanbul 2004 International Urban Regeneration Symposium: Workshop Of Küçükçekmece District, İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayını, ss. 57-62.
- Yıldırım, A. E. (2006). Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm. *Planlama Dergisi*, 2006/1, Sayı: 35, TMMOB ŞPO Yayını, Ankara, ss. 7-24.
- Yiğitcanlar, T. (2001). "Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci", *Planlama Dergisi*, 2001/4, Sayı: Sayı: 19, TMMOB ŞPO Yayını, Ankara, ss 55-58.
- Woo, Y. (2014). Two Tails of Housing-led Urban Regeneration Policy Network: The UK and South Korea. *International Planning Studies*, 19 (1), 77-98. doi:10.1080/13563475.2013.800681

Komisyon Üye Listesi

	Adi-Soyadi	Unvani	Kurum
Başkan	Mazhar BAĞLI	Rektör	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Başkan Yrd.	Ebru EŞSİZ	Proje Sorumlusu	BM Mülteciler Yüksek Komiserliği: UNHCR
Başkan Yrd.	Mustafa ORÇAN	Prof. Dr.	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Raportör	Mehmet Ali EMİNOĞLU	Genel Sekreter Yardımcısı	Gaziantep Üniversitesi- Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi
Raportör	Ayşe Çolpan KAVUNCU	Yrd. Doç. Dr.	Polis Akademisi Başkanlığı
Alt Komisyon Raportörü	Mustafa Sıtkı BİLGİN	Prof. Dr.	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Alt Komisyon Raportörü	Mehmet Ali ERYURT	Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Alt Komisyon Raportörü	N. Aydan SAT	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Üye	Enes Battal KESKİN	Dr.	Uludağ Üniversitesi
Üye	Feza SOLMAZ	Eğitim Uzmanı/ Şube Müdürü	Türkiye İş Kurumu
Üye	Hamza TAŞDELEN	Başkan Yardımcısı	Afet ve Acil Durum Başkanlığı
Üye	Harun BAŞIBÜYÜK	Daire Başkanı	İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Üye	İrem ELBEYLİ	Şehir Plancısı- Daire Başkanı	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Üye	Kemal Vural TARLAN	Araştırmacı	Araştırmacı
Üye	Kenan ÖNALAN	Bakanlık Müşaviri	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Üye	Kumru ÇILGIN	Yüksek Şehir Plancısı	TMMOB Şehir Plancıları Odası
Üye	Mehmet DUMAN	Genel Sekreter	UCLG-MEWA
Üye	Mehmet Murat ERDOĞAN	Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Üye	Mehmet GÜLLÜOĞLU	Genel Müdür/Dr.	Türk Kızılayı
Üye	Meral AÇIKGÖZ	Kıdemli Proje Koordinatörü	Uluslararası Göç Örgütü-UNFPA
Üye	Mithat Arman KARASU	Doç. Dr.	Harran Üniversitesi
Üye	Muharrem Gürleyen GÖK	İstatistikçi	Türkiye İstatistik Kurumu

	Adı-Soyadı	Unvanı	Kurum
Üye	Nilüfer BÜYÜKÇORAK DÜLGEROĞLU	Kadın ve Aile Hizmetleri Md.Yrd.	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Üye	Nuh Recep ŞAHİN	Şehir Plancısı	Milli Eğitim Bakanlığı
Üye	Ömer Faruk ÇELEBİ	Başkan Danışmanı	Hatay Büyükşehir Belediyesi
Üye	Özlem İNAN	Planlama Uzman Yardımcısı	Kalkınma Bakanlığı
Üye	Rabia AKKAYA	Harita Mühendisi	Sağlık Bakanlığı
Üye	Saim Can BERİTAN	Yrd. Doç. Dr.	19 Mayıs Üniversitesi
Üye	Semahat ÖZDEMİR	Doç. Dr.	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Üye	Sezen GÜNGÖR	Direktör	Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)
Üye	Yunus Emre ÖZER	Doç. Dr.	9 Eylül Üniversitesi

Komisyon Tutanağı

Şehircilik Şûrası “Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu” tarafından hazırlanmış rapor komisyonda görüşülerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. **Mazhar Bağlı**

Başkan

Ebru Eşsiz

Başkan Yrd.

Prof. Dr. **Mustafa Orçan**

Başkan Yrd.

Genel Raportör:

- **Mehmet Ali Eminoğlu**

- Yrd.Doç.Dr. **Ayşe Çolpan Kavuncu**

3.1 Alt Komisyon: Prof. Dr. **M. Sıtkı Bilgin**

3.2 Alt Komisyon: Doç. Dr. **M. Ali Eryurt**

3.3 Alt Komisyon: Doç. Dr. **N. Aydan Sat**

Kısaltmalar

<i>AB</i>	Avrupa Birliği
<i>ADNKS</i>	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
<i>AFAD</i>	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
<i>AİHS</i>	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
<i>ASPB</i>	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
<i>BEKAM</i>	Bilgi Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi
<i>CAT</i>	İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme
<i>CRC</i>	Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
<i>ÇSB</i>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
<i>ÇSGB</i>	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
<i>GİGM</i>	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
<i>GKAS</i>	Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler
<i>GSB</i>	Gençlik ve Spor Bakanlığı
<i>ICCPR</i>	Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
<i>ICERD</i>	Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
<i>ICESCR</i>	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
<i>KADEM</i>	Kadın ve Demokrasi Derneği
<i>MAKS</i>	Mekânsal Adres Kayıt Sistemi
<i>NKA</i>	Nüfus ve Konut Araştırmasıdır
<i>NVİGM</i>	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
<i>TÜİK</i>	Türkiye İstatistik Kurumu
<i>UAVT</i>	Ulusal Adres Veri Tabanı
<i>UNHCR</i>	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
<i>UNICEF</i>	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
<i>YİMER</i>	Yabancılar İletişim Merkezi
<i>YUKK</i>	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
<i>YÖK</i>	Yükseköğretim Kurumu

İçindekiler

I. Giriş: “İskan”dan “Göç”e Türkiye	221
II. Mevcut Durum Değerlendirmesi	224
II.1. Türkiye’de İç Göçte Mevcut Durum.....	224
II.2. Türkiye’de Dış Göçte Mevcut Durum	232
II.2.1. Mültecilerle İlgili Hukuki Alt Yapı ve Kavramsal Çerçeve	232
II.2.2. Türkiye’deki Mevcut Duruma Dair Veriler ve İstatistikler.....	241
II.3. Göç ve Kentsel Politikalar	249
II.3.1. Kent ve Göç Dair Veri Tabanları.....	251
II.3.2. Göç ve Konut Politikaları.....	251
II.3.3. Göç, Kentsel Ekonomi, Kalkınma, İstihdam.....	253
II.3.4. Kent, Göç ve Eğitim	257
II.3.5. Kentsel Güvenlik ve Göç.....	259
II.3.6. Göç ve Kentsel Sağlık Politikaları	263
II.3.7. Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar.....	265
II.3.8. Göç ve Kentlerin Kurumsal Yapısı	269
III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları	273
IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi.....	303
V. Komisyon Rapor Özeti	304
Kaynakça.....	306

Şehirleşme, Göç ve Uyum

I. Giriş

“İskan”dan “Göç”e Türkiye

Göç, bir sosyo-mekânsal birimin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda değişmesine sebep olan nüfus hareketidir. Göç bir mekân değiştirme durumudur. Bu mekân değişikliği, hem terk edilen sosyo-mekânsal birim için hem de yeni gelinen sosyo-mekânsal birim için sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel etkiler yaratmaktadır. Kent ve göç içiçe geçmiş kavramlardır; nitekim kentler, kendi bünyelerindeki nüfusun doğal artışının yanında, diğer yerleşim alanlarından gerçekleşen göçlerle de nüfusu artan mekânsal birimlerdir.

Göçün, Türkiye tarihinde önemli bir yeri vardır. Türkler bugünkü yurtlarına Orta Asya'dan göç ederek gelmiştir. Geldikleri Anadolu toprakları ise göçlerin geçiş rotasıdır. Osmanlı Devleti kurulduktan sonra fethedilen yerlerin elde tutulması amacıyla uzun süreli bir göç ve yerleştirme politikası uygulanmıştır. 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin küçülmesiyle birlikte başta Balkanlardan olmak üzere anayurda dönüş göçü başlamıştır. Bu bağlamda, 1856-1914 yılları arasında mübadele ya da zorunlu göçle Osmanlı Devleti'ne sığınanların sayısı 6.425.000'dir. 1914 yılında Osmanlı Devleti'nde yapılan ilk nüfus sayımında ülke nüfusunun 16 milyon olduğu düşünüldüğünde göç edenlerin çokluğu dikkat çekmektedir (Karpaz, 2013).

Ülkelerini savaş ve zulüm sebebiyle terk etmek zorunda olanlara da Türkiye uzun süredir ev sahipliği yapmaktadır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ilk göç edenler Lozan sonrası

gelen mübadele göçmenleridir. İran devriminden kaçanlar, Afgan Savaşı mağdurları, Ahıska Türkleri, Türkistan Türkleri, Eski Doğu Bloku ülkelerinden çalışmak için gelenler, Saddam rejiminden kaçan gruplar için Anadolu bir sığınma yeri olmuştur. Bunların arasında son olarak sayıları 3 milyona yaklaşan Suriyeliler yer almaktadır. Bu anlamda tarihsel olarak devam eden özellikle Türk ve Türk soyluların göçünün yanında Türkiye son dönem, Ortadoğu’da yaşanan savaşlar, dünya genelinde artan yoksulluk, tanınan vize kolaylıkları, sınır geçişlerinin nispeten kolay olması, son dönemde gelişen ekonominin sağladığı işgücü imkânları, AB üyelik süreci, Avrupa ile var olan sınır vb. nedenlerden dolayı yoğun bir insan hareketi ile karşı karşıyadır.

Tüm bu dış göçle beraber, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’deki kentleşmeye damgasını vuran diğer bir olgu şüphesiz iç göç olmuştur. Durmaksızın devam eden kentleşme ve kırsaldan kentsel alanlara doğru gerçekleşen göç olgusu, Türkiye tarihinin, bu anlamda, ayrılmaz bir parçasıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Anadolu’nun farklı bölgelerini kalkındırmayı sağlayan hızlı sanayileşme, bizzat devlet tarafından gerçekleştirilmiş, devlet fabrikaları sayesinde gelişen sanayi, kentleşme hızını da arttırmıştır. Özellikle bu dönem, sonraki yıllara göre nispeten yavaş ve dengeli gerçekleşen kırsal alandan kentsel alanlara göç, hem kırsal alandaki tarım sektörünü sekteye uğratmamış hem de kentleşmenin daha kontrollü bir şekilde gerçekleşmesine sebep olmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı sonrası, özellikle 1960’lardan sonra ise gecekondulu olgusunu ortaya çıkaran “köyden kente” göç çarpık ve dengesiz bir kentleşmeyi doğurduğu gibi, kırsal alanda da kalkınma politikalarını bir gereklilik olarak ortaya çıkarmıştır. Bu dönemden sonra 5 yıllık kalkınma planlarının özellikle bölgesel kalkınma öngörülerini çerçevesinde kentleşmenin düzenli hale gelmesi ve kentlerde ortaya çıkan problemlerle başedilmeye çalışılsa da Türkiye’de kentleşmenin tarihi, aynı zamanda iç göçün tarihidir. Yaşanan kentleşme deneyiminin sağlıksız ve plansız olmasının altında yatan nedenlerden birisi de hızlı ve durmaksızın devam eden iç göçtür.

II. Dünya Savaşı sonrasındaki bu yoğun iç göç dalgasının kentlerde yarattığı problemlerle mücadele noktasında refah devleti anlayışının bir gereği olarak merkezi yönetim kentlere ve bölgelere mümkün olduğunca destek olmaya çalışmıştır. Bu durum, 1980 itibari ile değişmeye başlayacak; kent yönetimleri, yerelleşme/küreselleşme bağlamında giderek kentsel politikalarda ve yerel ekonomik kalkınma meselesinde öne çıkmaya başlayacaktır. Aynı dönem, kent yönetimleri bir taraftan sorumluluk ve yetki anlamında güçlenirken; diğer taraftan da kent siyasetinin temel özellikleri değişmeye başlamakta; merkezi yönetimden eskisi kadar destek alamayan kentler, kalkınabilmek adına, uluslararası düzeyde yatırım çekebilmek için rekabet etmeye başlayacaktır. Bu anlamda, kentsel politikaların temel perspektifinin; kentsel hizmetlerden kentsel yatırımlara kaymaya başladığı görülmektedir.

Türkiye’nin son yıllarına damgasını vuran ise; tüm bu iç göç serüveninin yanı sıra; Suriye’deki iç savaş sonrası kitleler halinde ülkemize gelen Suriyelilerdir. Geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler ile beraber; ülkemizde ilk defa yoğun bir şekilde kentsel politikalarda “dış göç” veya “mültecilik” konusunun ele alınmaya başladığı görülmektedir.

Günümüzde tüm dünyada yaklaşık 65 milyon mülteci yaşamaktadır. Türkiye, geçiş ülkesi olarak tarihte her zaman dış göçün yoğun yaşandığı bir ülke olmasına rağmen son dönem ortaya çıkan Suriye iç savaşı sonucu Türkiye, ekonomik, politik, sosyal, kültürel yaşamını derinden etkilemekte olan mülteci krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Türkiye’nin artık “transit ülke” konumundan “hedef ülke” konumuna geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmalar göstermiştir ki; farklı sebeplerle Türkiye’ye göçle ya da savaş ve zulüm korkusu nedeniyle gelenlerin ağırlıklı kısmı, yaşam alanı olarak kentsel mekânları tercih etmektedir-

ler. Özellikle büyük kentlerimizde toplanan bu nüfusun, kentsel alanlarda ihtiyaç duydukları kentsel kamusal hizmetleri alabilmeleri ve kente uyum sağlayabilmeleri için Türkiye kısa süre içerisinde kısa ve uzun vadeli kentsel politikalar geliştirmek zorundadır.

Şehirleşme, göç ve uyum komisyonunun amacı; son yıllarda ülkemizde ve bölgemizde yaşanan gelişmeler ile beraber şehirlerde terör, göç ve benzeri nedenlerle ortaya çıkan sosyal ve mekânsal değişimleri irdelemek, toplumun her kesimini kapsayan, güvenli şehirler oluşturulması için politikalar, stratejiler, mekânsal planlama ve tasarım tedbirleri geliştirmektir. Şehirleşme, göç ve uyum komisyonu, göçmen ve mültecilerin barınma, kentsel sosyal ve teknik altyapı hizmetlerinden yararlanma, istihdama katılma ve kentte suç ve güvenlik konularında ülkemizdeki mevcut duruma ilişkin tespitler yapmak ve geleceğe ilişkin stratejiler geliştirmek amacını taşımaktadır.

Göç ister ülke içinde; kırdan kente, küçük kentten büyük kente, ister ülkeden ülkeye olsun maruz kalanlar açısından ciddi problemler ve travmalar oluşturabilmektedir. Bu menfi etkiler yer değiştirmeye sebep olan saiklerin iradi olup olmaması nisbetine göre değişebilmektedir. Toplum ve bireylerde kopup geline yerle yeni ikamet coğrafyası arasında bir kimlik bunalımı ortaya çıkabilmektedir. Yerleşilen şehire bağlanmada, aidiyet hissini oluşmasında ve ortak olarak üretilen şehir kültürüne müsbet katkıda bulunma imkanı ya çok az ya da hiç mümkün olmamaktadır. Aksine menfi olarak şehir kültürüne çelişkiler taşımaktadırlar.

İşte bu noktada sıkıntıların ve problemlerin hacminin büyüklüğü ve zaman olarak ileriye taşınması bir takım parametrelere bağlıdır. Göçenlerin, yerleşilen yerin yerleşik sakinleriyle ırki veya etnik bağlarının olup olmaması, aynı ya da farklı dillere sahip olması şehirleşme aşamasında keyfiyet açısından mühim faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentlerimiz, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana göçe maruz kalmış ve bu konuda tarihsel olarak çeşitli çözümler üretilmiştir. Benzer alt kültürler ve ortak lisan mevcudiyetinden; zaman zaman içtimai ve mekâna izafeten sıkıntılı süreçler yaşansa da iç göçlerin entegrasyonu ve yerleşik nüfusa eklenmesi nisbeten kolay olmuştur. Dış göçlere gelince; yine etnik yakınlık ve ortak lisan kullanımının mevcut olduğu toplulukların yerleşik şehir hayatına katılması da bir şekilde başarılmıştır.

Mevcut durum itibariyle acil durum arz eden; ülkemizin gündeminin tam ortasında yer edinen “geçici koruma altındaki Suriyeliler” meselesi diğer göçlerden mühim derecede farklılık arz etmektedir. Evvela göçün yoğun ve devamlı olması; geniş çerçevede, farklı etnisiteye ve farklı lisana sahip nüfusun uyum sağlaması ve şehir kültürüyle donanmaları bağlamında ciddi krizlerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bu sebeplerle ortaya çıkan barınma, kentsel hizmetlere erişim ve kent güvenliği konularında acil önlemler alınması gerekmektedir.

Şehircilik Şûrası kapsamında hazırlanan bu raporda; komisyon toplantılarında üyeler tarafından dile getirilen konular ve görüşme notları; toplantılarda yapılan görev paylaşımları sonucunda komisyon üyeleri tarafından hazırlanan dokümanlar; resmi kurum ve kuruluşlardan alınan istatistiksel veriler; “göç, uyum ve şehircilik” adına yapılmış, yapılmakta olan ve yapılması gerektiği düşünülen çalışmalar içerilmiştir.

Komisyon üyeleri tarafından yapılan müzakereler neticesinde saptanan mevcut durum tespitleri objektif bir bakış açısı ile yansıtılmaya çalışılmıştır. Tespit edilen iyi çalışmaların yaygınlaştırılması, eksik kalan çalışmaların tamamlanması, sürdürülebilir olması ve ihmal edilen alanların da tespit edilmesi kapsamında öneriler oluşturulmuş, yapılan öneriler gerekçelendirilerek söz konusu öneriler ilgili kurum ve kuruluşlar ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan toplantılarda her komisyon üyesinin görüş ve düşünceleri dinlenmiş değerlendirmeye alınmış ve rapora işlenmiştir.

II. Mevcut Durum Değerlendirmesi

II.1. Türkiye’de İç Göçte Mevcut Durum

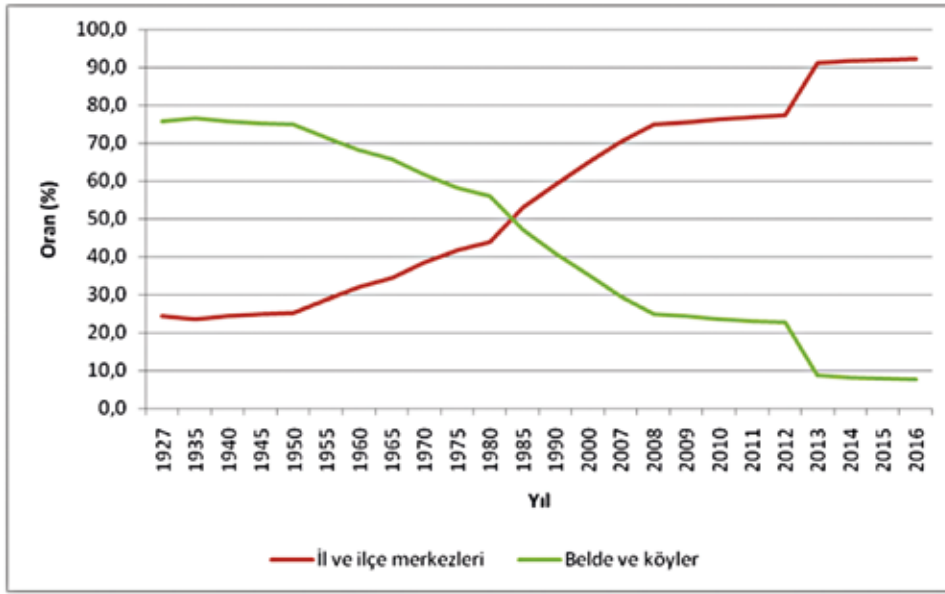
Türkiye’de kentleşmeyi 1950’li yıllarla birlikte iç göç olgusu büyük oranda etkilerken, yakın dönemde ise iç göçe ek olarak dış göç olgusu da bu süreci etkileyen önemli bir dinamik haline gelmiştir. Bu süreçte, gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde, Türkiye’de de hızlı bir şehirleşme yaşanmış, kentlerin mekânsal ve sosyal yapısında önemli değişimler ve buna paralel olarak ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), il ve ilçe merkezlerini “şehir” olarak ifade etmektedir. Ayrıca nüfusu 20.001 ve üzeri olan yerleşim yerlerini (belediye ve köyler) “kent”, bu nüfus sınırının altındaki yerleşim yerlerini ise “kır” olarak tanımlamaktadır. Buna göre, 1950 yılında Türkiye’deki il sayısı 63, ilçe sayısı 422 ve il/ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus %25 iken; 2000 yılında il sayısı 81’e, ilçe sayısı 850’ye ulaşmış, nüfusun %65’i şehirlerde (il ve ilçe merkezlerinde) yaşamaya başlamıştır. Günümüzde ise, 519’u büyükşehir sınırları içinde olmak üzere 919 ilçe merkezi ve 51 il merkezinde yaşayan nüfusun oranı yüzde 90’ı aşmıştır.

Tablo-1: Yıllara göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfusu, 1927-2016

Yıl	Nüfus			Oran (%)	
	Toplam	İl ve ilçe merkezleri	Belde ve köyler	İl ve ilçe merkezleri	Belde ve köyler
1927	13.648.270	3.305.879	10.342.391	24,2	75,8
1940	17.820.950	4.346.249	13.474.701	24,4	75,6
1950	20.947.188	5.244.337	15.702.851	25,0	75,0
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089	31,9	68,1
1970	35.605.176	13.691.101	21.914.075	38,5	61,5
1980	44.736.957	19.645.007	25.091.950	43,9	56,1
1990	56.473.035	33.326.351	23.146.684	59,0	41,0
2000	67.803.927	44.006.274	23.797.653	64,9	35,1
2010	73.722.988	56.222.356	17.500.632	76,3	23,7
2011	74.724.269	57.385.706	17.338.563	76,8	23,2
2012	75.627.384	58.448.431	17.178.953	77,3	22,7
2013	76.667.864	70.034.413	6.633.451	91,3	8,7
2014	77.695.904	71.286.182	6.409.722	91,8	8,2
2015	78.741.053	72.523.134	6.217.919	92,1	7,9
2016	79.814.871	73.671.748	6.143.123	92,3	7,7

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Grafik-1: Yıllara göre il/ilçe merkezleri ve belde/köyler nüfus oranları

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Tablo-2: Yıllara göre kent ve kırsal nüfusu, 1965-2016

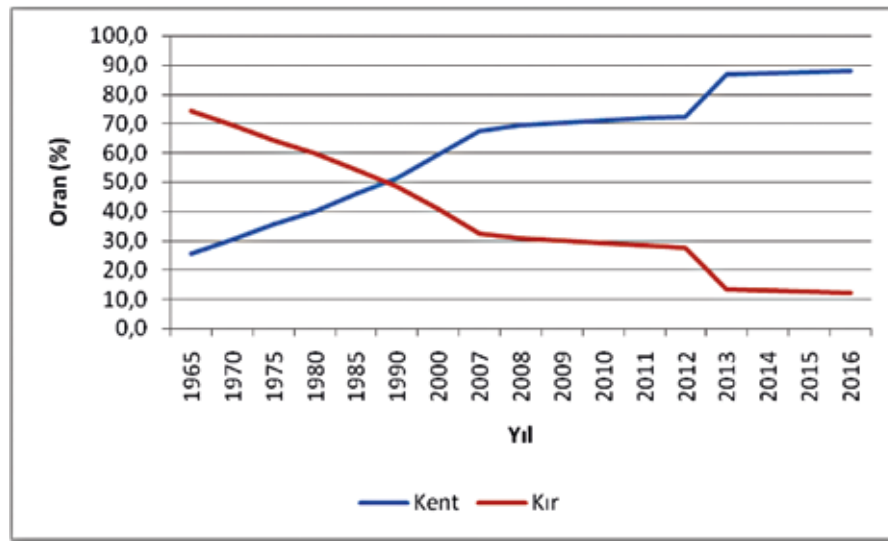
Yıl	Nüfus			Oran (%)	
	Toplam	Kent	Kırsal	Kent	Kırsal
1965	31.391.421	8.039.343	23.352.078	25,6	74,4
1970	35.605.176	10.888.024	24.717.152	30,6	69,4
1975	40.347.719	14.410.411	25.937.308	35,7	64,3
1980	44.736.957	17.968.161	26.768.796	40,2	59,8
1985	50.664.458	23.271.352	27.393.106	45,9	54,1
1990	56.473.035	28.983.822	27.489.213	51,3	48,7
2000	67.803.927	40.172.156	27.631.771	59,2	40,8
2007	70.586.256	47.652.226	22.934.030	67,5	32,5
2008	71.517.100	49.514.530	22.002.570	69,2	30,8
2009	72.561.312	50.872.734	21.688.578	70,1	29,9
2010	73.722.988	52.340.830	21.382.158	71,0	29,0
2011	74.724.269	53.630.845	21.093.424	71,8	28,2
2012	75.627.384	54.705.188	20.922.196	72,3	27,7
2013	76.667.864	66.488.105	10.179.759	86,7	13,3
2014	77.695.904	67.720.318	9.975.586	87,2	12,8
2015	78.741.053	69.004.143	9.736.910	87,6	12,4
2016	79.814.871	70.165.359	9.649.512	87,9	12,1

Açıklama: Nüfusu 20.001 ve üzeri olan belediye ve köyler "kent" olarak; nüfusu 20.000 ve daha az olan belediye ve köyler ise "kırsal" olarak tanımlanmıştır.

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Bu değişim, şehir nüfusundaki doğal artış ve köylerden alınan göçler yanında, idari yapıda meydana gelen tüzel kişilik ve sınır değişikliklerinden (ilçe kurulması, köylerin mahalle yapılması gibi) de kaynaklanmaktadır. Nitekim 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Yasa (27 ilçe ve 14 büyükşehir belediyesi kurulması, büyükşehir belediye sınırlarının il sınırlarına genişletilmesi suretiyle, bu illerdeki tüm belde ve köylerin mahalleye dönüştürülmesi) ile yapılan idari bölünüş değişikliklerinin etkileri ilgili tablo ve grafikte görülmektedir. Ancak yine de şehir nüfusunun sürekli olarak arttığı, buna karşın belde/köy nüfusunun azaldığı açıkça görülmektedir.

Benzer durum kent-kır nüfus dağılımları açısından da geçerlidir. 1965 yılında %74,4 olan kır nüfusu oranı, 2000 yılında %40,8'e; 2012 yılında da %27,7'ye düşmüştür. Bu oran 2016 yılı için %12,1 olarak hesaplanmıştır.

Grafik-2: Yıllara göre kent ve kır nüfus oranları

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2015 doğum yeri istatistiklerine göre nüfusun yüzde 31,3'ü doğduğundan farklı bir ilde yaşamaktadır. Keza yurt dışında doğan ve ülkemizde ikamet eden nüfusun (1.592.437) %63,1'i T.C. vatandaşıdır. İl içi göç ve göç ettikten sonra tekrar doğduğu ile dönenler ihmal edildiğinde dahi günümüz Türkiye'sinde her üç kişiden biri göçmen durumundadır.

Tablo-3: Doğum yeri durumuna göre nüfus, 2015

Doğum yeri	Nüfus	Oran (%)
Toplam	78.741.053	100,0
İkamet ettikleri ilde doğanlar	51.072.793	64,9
Farklı bir ilde doğanlar	24.627.713	31,3
Yurt dışında doğanlar	1.592.437	2,0
Doğum yeri bilinmeyen	1.448.110	1,8

Kaynak: Doğum Yeri İstatistikleri, TÜİK

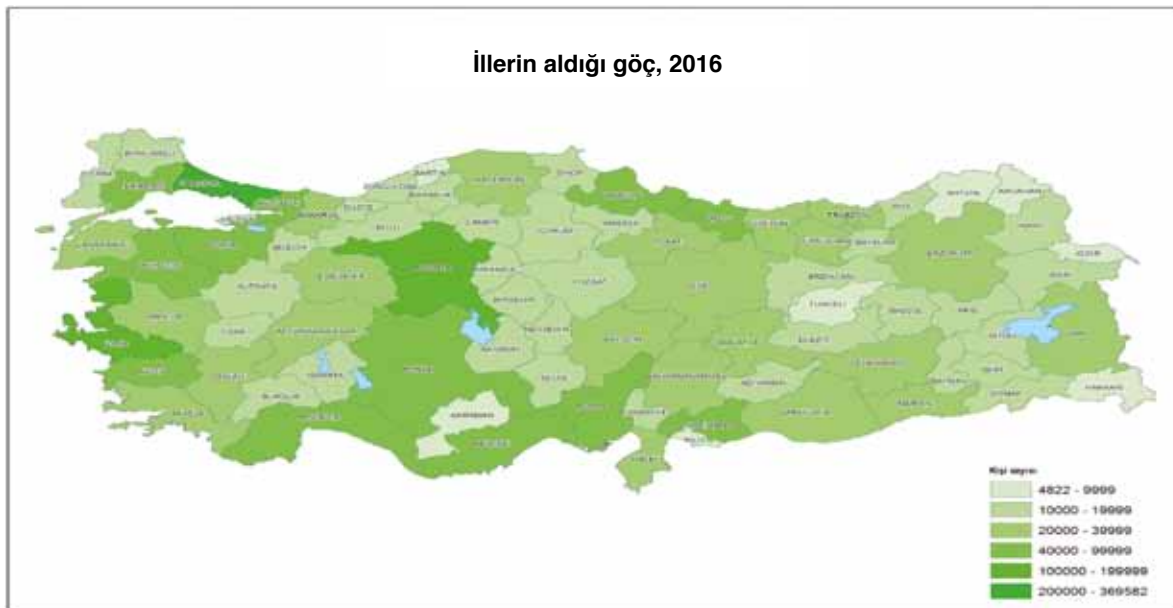
Benzer şekilde, TÜİK'in 2007-2016 dönemi için yıllık olarak yayınladığı ADNKS göç istatistiklerine göre, kabaca bir hesaplama sonucunda, ülke toplam nüfusunun yaklaşık olarak %3,1 ile %3,5'inin bir önceki yıla göre ikamet ettikleri illeri değiştirdiği görülmektedir. 2015-2016 dönemi için iller arası göç eden nüfus toplamının 2.619.403 kişi olduğu dikkate alındığında, bu kişilerin göç ettikleri iller açısından yeni ihtiyaçlara yol açacağı açıktır.

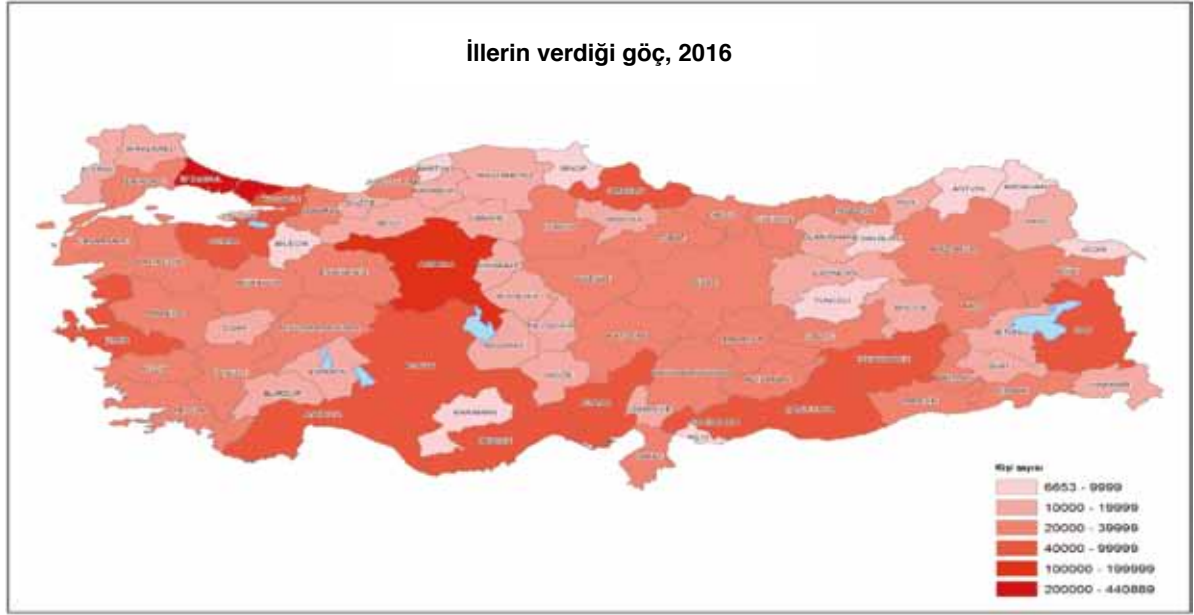
İller, aldıkları ve verdikleri göç açısından değerlendirildiklerinde; nüfus bakımından büyük illerin ön plana çıktıkları görülmektedir. Örneğin İstanbul, hem aldığı hem de verdiği göç sayısı bakımından ilk sırayı almaktadır. Belirtilen kapsamda "ilk 10 il" sıralamalarına bakıldığında, 9 ilin aldıkları ve verdikleri göç miktarları ile her iki sıralamada da yer aldıkları görülmektedir. Belirtilen sıralamayı bozan iki il Tekirdağ ve Diyarbakır'dır. Tekirdağ, aldığı göç bakımından 7'inci sırada iken, verdiği göç bakımından 23'üncü sıradadır. Tersine, Diyarbakır aldığı göç bakımından 17'inci sırada iken, verdiği göç bakımından 8'inci sıradadır.

Tablo-4: Yıllara göre iller arası göç eden nüfus, 2008-2016

Yıl	Toplam nüfus	İller arası göç eden nüfus	Oran (%)
2008	71.517.100	2.273.492	3,2
2009	72.561.312	2.236.981	3,1
2010	73.722.988	2.360.079	3,2
2011	74.724.269	2.420.181	3,2
2012	75.627.384	2.317.814	3,1
2013	76.667.864	2.534.279	3,3
2014	77.695.904	2.681.275	3,5
2015	78.741.053	2.720.438	3,5
2016	79.814.871	2.619.403	3,3

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

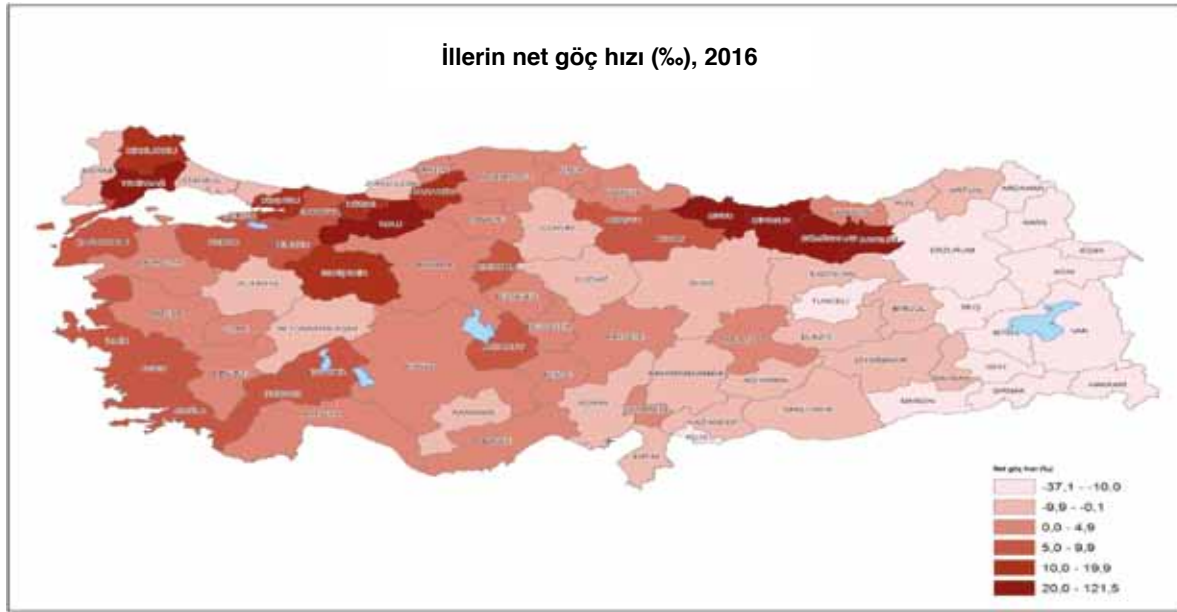

Tablo-5: Aldığı ve verdiği göç miktarı en yüksek 10 il, 2016

İl adı	Nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)	Aldığı göç sıra no	Verdiği göç sıra no
İstanbul	14.804.116	369.582	440.889	-71.307	-4,81	1	1
Ankara	5.346.518	177.166	159.915	17.251	3,23	2	2
İzmir	4.223.545	122.668	98.902	23.766	5,64	3	3
Kocaeli	1.830.772	85.602	60.479	25.123	13,82	4	7
Bursa	2.901.396	84.458	63.812	20.646	7,14	5	5
Antalya	2.328.555	79.203	73.119	6.084	2,62	6	4
Tekirdağ	972.875	56.536	32.290	24.246	25,24	7	23
Konya	2.161.303	56.500	54.712	1.788	0,83	8	9
Mersin	1.773.852	54.962	52.763	2.199	1,24	9	10
Adana	2.201.670	51.466	60.759	-9.293	-4,21	10	6
Diyarbakır	1.673.119	39.177	55.604	-16.427	-9,77	17	8

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Diğer yandan, 2015-2016 dönemi için net göç hızları bakımından illerin durumları incelendiğinde: Bayburt, Gümüşhane ve Giresun illerinin nüfuslarına göre en yüksek oranda göç alan iller olduğu; buna karşın Hakkari, Ağrı ve Şırnak'ın en düşük net göç hızına sahip iller olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-6: Net göç hızı en yüksek 10 il, 2016

İl adı	Nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)
Bayburt	90.154	16.981	6.653	10.328	121,52
Gümüşhane	172.034	26.681	18.343	8.338	49,67
Giresun	444.467	35.376	20.284	15.092	34,54
Tekirdağ	972.875	56.536	32.290	24.246	25,24
Bolu	299.896	18.528	11.762	6.766	22,82
Ordu	750.588	42.995	27.229	15.766	21,23
Kocaeli	1.830.772	85.602	60.479	25.123	13,82
Karabük	242.347	16.719	13.416	3.303	13,72
Düzce	370.371	15.958	11.119	4.839	13,15
Eskişehir	844.842	36.687	25.785	10.902	12,99

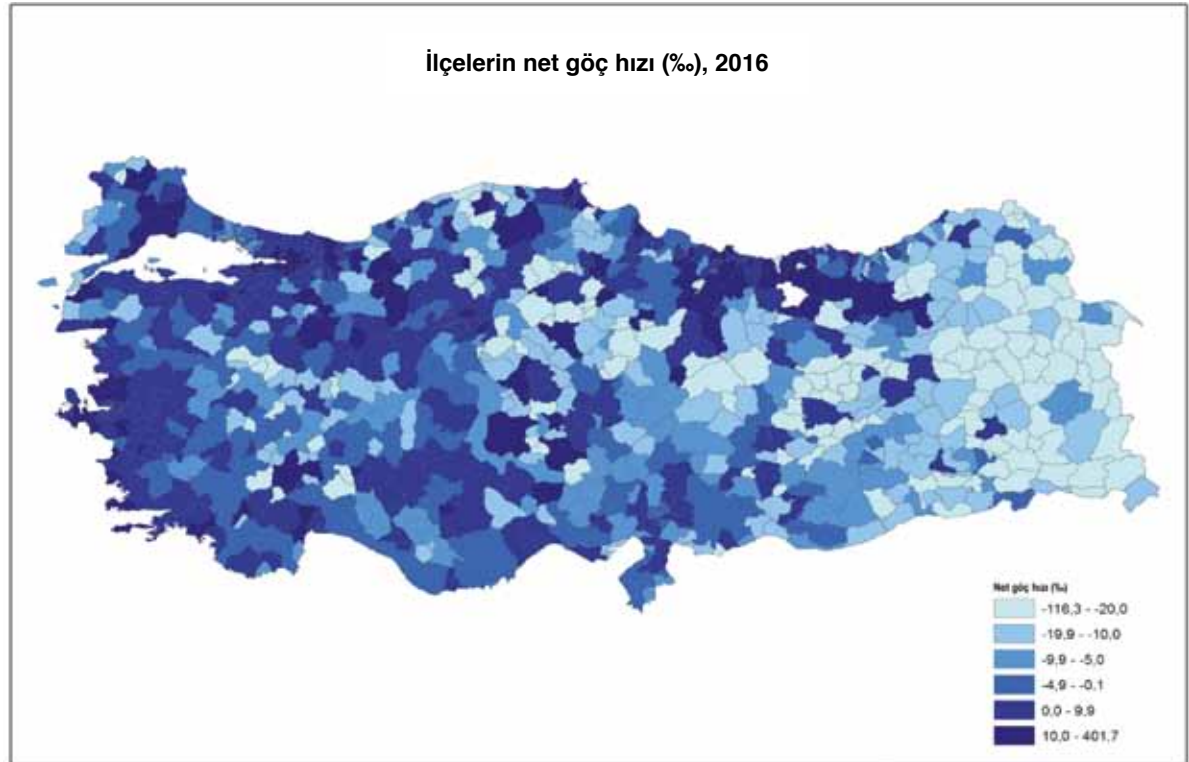
Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

İlçelerin net göç hızlarına bakıldığında, Bayburt Merkez ve Demirözü, Çankırı Atkaracalar, Giresun Alucra, Dereli ve Güce, Gümüşhane Torul ve Kürtün, Kırıkkale Yahşiyen ve Ordu Aybastı ilçelerinin nüfuslarına oranla en yüksek miktarda göç alan ilçeler oldukları görülmektedir. Net göç hızı en düşük ilçelerimiz ise ilgili haritadan da görülebileceği üzere, genellikle doğu ve güneydoğu bölgelerimizdeki illerde yer almaktadır.

Tablo-7: Net göç hızı en düşük 10 il, 2016

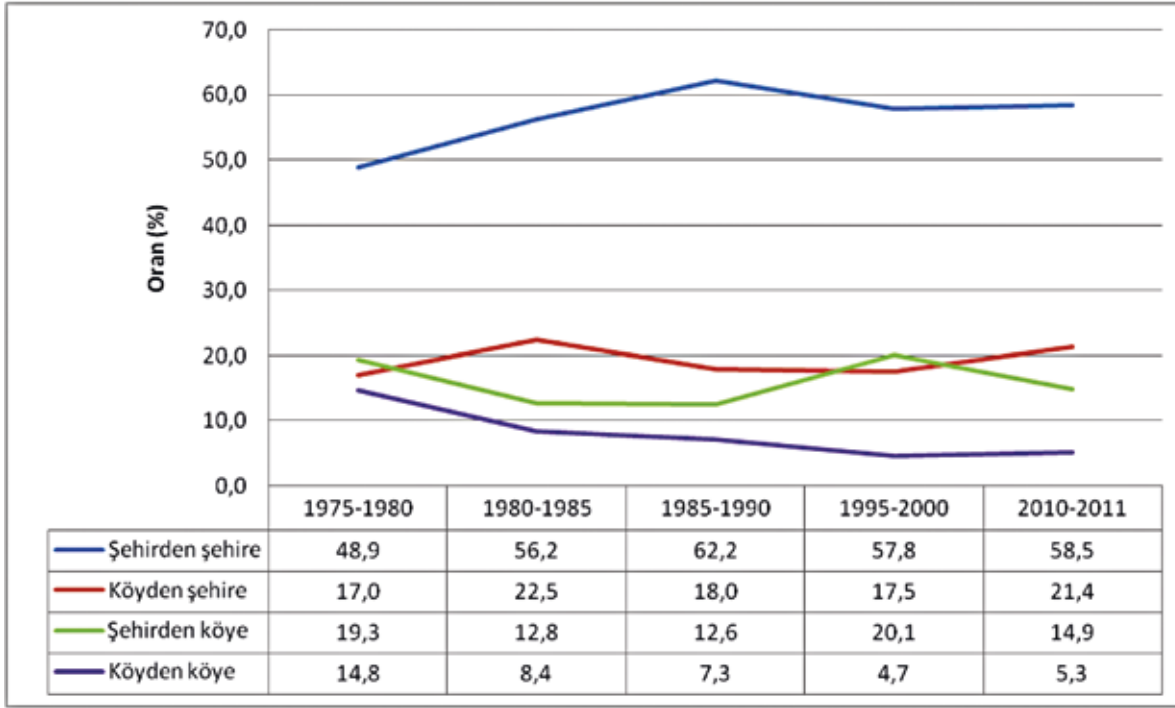
İl adı	Nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)
Hakkari	267.813	5.945	16.067	-10.122	-37,09
Ağrı	542.255	14.306	30.811	-16.505	-29,98
Şırnak	483.788	11.102	24.122	-13.020	-26,56
Tunceli	82.193	4.822	7.031	-2.209	-26,52
Muş	406.501	11.309	21.683	-10.374	-25,20
Kars	289.786	10.209	16.590	-6.381	-21,78
Mardin	796.237	21.439	38.823	-17.384	-21,60
Van	1.100.190	28.902	49.035	-20.133	-18,13
Kilis	130.825	5.740	8.043	-2.303	-17,45
Ardahan	98.335	5.164	6.880	-1.716	-17,30

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Göç, büyüklüğü kadar yönü itibarıyla da çok önemli bir olgudur. Bu çerçevede, yerleşim yerlerinin türlerine göre göç oranları incelendiğinde; 2010-2011 döneminde toplam göçün

%14,9'u şehirden köye doğru yapılmış iken, köyden şehire göçün oranının %21,4 olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda en yüksek pay %58,5 ile şehirden şehire göçlerdedir. Köyden köye göç oranı ise %5,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik-3: Yerleşim yerleri türlerine göre göç eden nüfusun oranı (%)

Kaynak: Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

ADNKS'den göç eden nüfusa ilişkin sayısal bilgiler belirlenebilirken, göç etme nedenleri bilgisi 2008-2016 dönemi için üretilmemektedir. Rapor tarihi itibarıyla bu konudaki en güncel TÜİK verisi 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması (NKA)'dır. Bu sebeple, hem maruz kalan kitleleri hem de göçe hedef olan bölgeleri fiziksel altyapı, konut ihtiyacı, gecekondulaşma, işsizlik, eğitim, sağlık, ulaşım ve trafik, güvenlik, kamu hizmetleri vb. bakımlardan etkileyen çok önemli bir olgu olan "göç" konusundaki bilgi eksikliğini giderebilmek için TÜİK ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVİGM) tarafından ortak bir çalışma yürütülmüş ve bunun sonucunda kişilerden adres beyanları sırasında göç etme (taşınma) nedenlerine ilişkin olarak; tayin, iş değişikliği, iş arama, eğitim, evlenme-boşanma, daha iyi konut ve yaşam koşulları, sağlık ve emeklilik gibi başlıklar altında Kasım 2016 tarihi itibarıyla bilgi derlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla 2018 yılında yayınlanacak olan 2017 yılı ADNKS istatistiklerinin "göç etme nedeni" bilgisini içermesi planlanmaktadır. Bu yaklaşım ve çalışmaların, bilgi ihtiyacı duyulan diğer alanlarda da gerçekleştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda, göç etme nedenleri değerlendirildiğinde, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre 2010-2011 döneminde iller arası göç eden nüfus yaklaşık 2,2 milyon kişidir ve bu kişilerin %22,6'sı eğitim; %13,4'ü tayin/iş değişikliği; %12,2'si iş aramak/bulmak; %7,5'i evlenme-boşanma; %1'i de sağlık sebepleriyle göç etmişlerdir. Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç etme oranı ise %41,5'dir. Buna göre, göç olayından hanedeki bireyler de önemli ölçüde etkilenmektedir.

Tablo-8: Göç etme nedenine göre iller arası göç eden nüfus, 2011

Göç etme nedeni	İller arası göç eden nüfus (Bin kişi)	Oran (%)
Toplam	2.208	100
Hanedeki fertlerden birine bağımlı göç	917	41,5
Eğitim	498	22,6
Tayin/iş değişikliği	296	13,4
İş aramak/bulmak	268	12,2
Evlilik/boşanma	166	7,5
Diğer	39	1,8
Sağlık	23	1,0
Bilinmeyen	1	0,0

Kaynak: 2011 Nüfus ve Konut Araştırması, TÜİK

Türkiye’de farklı dönemlerde ivmesi değişen iç göç süreçlerinde Marmara bölgesi ve İstanbul ülke nüfusunun yığıldığı coğrafya olmuştur. Göç veren coğrafyalar ise görece daha az gelişmiş kentsel ve kırsal yerleşimlerin bulunduğu ağırlıklı Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu bölgeleridir. İl toplamında verilen göç; bir yandan il ve ilçe merkezlerinden başka yerleşimlere olurken, bir yandan da kırsal yerleşimlerden kentlere olmaktadır. Pek çok bölgemizde kırsal yerleşmeler (köyler ve kırsal mahalleler) boşalmakta, kırsalda yaşayan nüfus yaşlanmakta, gençler köyleri terk etmektedir. Bu durum, göç ve kentleşme arasındaki ilişkinin sadece kentlerimize dair değil fakat kırsal alanlarımıza dair ortaya çıkan problemler noktasında bütüncül bir bakışla çözüm önerisi getirilmesi gerektiğini ortaya sermektedir. Nitekim, nüfusu yoğun ve dinamik olan ülkemiz için tarım ekonomisinin önemi yadsınamaz. Bu açıdan geliştirilen her tür politikanın, tarım sektörüne olası etkileri göz önünde tutulmalıdır. Özellikle son 30 yılda, kentlerin cazibe merkezi olarak rekabet içinde olması, kırdan kente göçün oranını ve niteliğini etkilemiş ve son dönem 6360 sayılı yasa ile ülkemizin tarımsal alanları büyükşehir sınırları içerisinde yapılaşma riski ile karşı karşıya kalmıştır. Fiilen özellikle orta ölçekli kentlerimizde, kent merkezi çeperindeki tarım ekonomisi, kentin genişlemesi ile “kentsel dönüşüm” anlayışı çerçevesinde hızla yok olurken, 6360 sayılı yasa ile büyükşehir olan bazı orta ölçekli kentlerimizde bu sürecin daha da hızlanacağı aşıkardır. Bu doğrultuda acil önlemlerin alınması gerekmektedir.

II.2. Türkiye’de İç Göçte Mevcut Durum

II.2.1. Mültecilerle İlgili Hukuki Alt Yapı ve Kavramsal Çerçeve

Uluslararası Mülteci Hukuku ve Temel Belgeler

Uluslararası mülteci meselesi yüzyıllardır süregelen bir mesele olmasına rağmen özellikle iki büyük dünya savaşının ardından daha ciddi boyutlara ulaşmış ve uluslararası toplumu ortak bir çözüm arayışına ve iş birliği yapmaya itmiştir. Nedenleri, sonuçları ve etkileriyle küresel bir sorun olarak karşımıza çıkan mülteci meselesinin çözümünde küresel aktörlerin ortak çabası ve iş birliği kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan ve hızla artış gösteren mültecilik, mültecilerin hukuki durumunu, devletlerin görev ve sorumluluklarını belirleyen kapsamlı bir uluslararası çalışma ile ele alınmış ve bunun sonucunda

1951 yılında “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” ve 1967 yılında “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” taraflarca imzalanmıştır. Bu sözleşmeler vasıtasıyla ülkelerini zulüm korkusu nedeniyle zorunlu sebeplerden dolayı terk eden kişilerin uluslararası korumaya ilişkin hukuki statüleri, devletlerin sorumlulukları ve mültecilerin koruma aradıkları ülkedeki hakları belirlenmiştir.

14 Aralık 1950 tarihinde kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) bu alanda yapılan çalışmalara ve uygulamalara katkısı artarak devam etmiştir. UNHCR, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin uygulanmasına nezaret etme görevinin yanısıra, mülteciler için uluslararası koruma sağlamak ve mültecilere kalıcı çözümler bulmak için devletlerle çalışır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası hazırlanan 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde; iltica hakkına “Zulüm altında olan herkesin başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.” şeklindeki ifade ile yer verilmiştir. Ayrıca bildirgenin 2. maddesinde ‘Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.’ ifadesi belirtilmektedir ki ayırım gözetmeme mülteci hukukunun da temel ilkelerinden birisidir.

Mültecilere uygulanacak usullerin standartlarını ortaya koyan 1951 tarihli Sözleşme’de, “mülteci” kavramı tanımlanmış, mültecilerin hakları ve devletlere düşen yükümlülükleri ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmesi’ni, imzacı taraflar “Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948’de Genel Kurulca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini dikkate alarak ve sığınma hakkını tanımının, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceğini ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası iş birliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceğini” dikkate alarak imzalamışlardır. Bu sözleşmede uluslararası mülteci rejiminin temel ilkeleri ve normlarına da yer verilmiştir. Sözleşmeye göre mülteci tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır”². Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere Sözleşme mülteci tanımına “1951’den önceki olaylar” ibaresiyle ‘tarih sınırlaması’ getirmiştir. Bunun yanı sıra devletlerin ‘coğrafi sınırlama’ ilkesini benimsemeleri de Sözleşme’nin madde 1/B(1-a) kısmında şu şekilde mümkün kılınmıştır:

“İşbu Sözleşme’nin amaçları bakımından kısım A, madde 1’deki “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ifadesi, ya, (a) “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar”; veya (b) “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme’yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme’ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır³. Bu madde ile devletlere mülteci tanımında ‘coğrafi sınırlama’ yapabilme hakkı da tanımıştır.

² 1951 Sözleşmesi, madde 1A (2).

³ 1951 Sözleşmesi, madde 1B (1a).

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ortaya çıkan mülteci krizinin geçici olduğu öngörüsüyle hazırlanan 1951 Sözleşmesi, yirminci yüzyılın ikinci yarısında mülteci hareketinin giderek büyümesiyle Sözleşme'nin 1951 sonrasında gerçekleşen olaylar nedeniyle mülteci durumuna düşenleri kapsayabilmesi için "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü" Sözleşme'ye ek olarak düzenlenmiştir. Bu Protokol ile hem zaman hem de coğrafi sınırlama kalkmıştır. Ancak Sözleşmeyi 1967 Protokolü'nden önce imzalayan devletlere Sözleşme'nin 1/B maddesi uyarınca coğrafi sınırlamayı tutma hakkı tanınmıştır. Hem 1951 Sözleşmesi'ne ve 1967 Protokolüne taraf olan Türkiye, Sözleşme'yi ilk imzalayan devletlerden olup, Sözleşmeye 'coğrafi sınırlama' ile taraf olmuştur. Buna göre, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3/1/b'ye göre Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi olan ülke vatandaşlarına mültecilik statüsü verirken, diğer ülke 'şartlı mülteci' statüsü vermektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi sınırlama ile taraf olması sebebiyle 'şartlı mülteci' statüsündeki kişilerin Türkiye'de kalışına üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar izin vermektedir. Bu süreç içinde ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlendiği üzere diğer haklardan faydalanmaktadırlar.

1951 Sözleşmesi'ne göre mültecilerin sorumlulukları ve hakları da ilgili maddelerce belirlenmiştir. Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzeni için alınan önlemlere uyması gerekmektedir. Mültecilere geldikleri ülke, siyasi ırk ve din temelli ayrımcılık yapmama, menkul ve gayrimenkul edinme hakkı, sınıai mülkiyet hakları, siyasi amaç ve kâr amacı taşımayan dernekleşme, hukuk mahkemelerine başvuru hakkı, çalışma, eğitim, sosyal güvenlik vb. haklar da Sözleşme'de belirtilen hükümler gereğince verilebilmektedir.

1951 Sözleşmesi imzacı taraf devletlere de birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Uluslararası mülteci rejiminin ve hukukunun en önemli ilkelerinden biri olan 'geri göndermeme' (non-refoulement principle) ilkesi de Sözleşme'nin 33. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir; hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler») etmeyecektir⁴. Taraf devletlerden, aynı zamanda, mültecilerin topluma entegrasyonu ve vatandaşlığa alınması için gerekli kolaylıkları sağlamaları beklenmektedir⁵.

Yasadışı giriş nedeniyle cezalandırmama ilkesi Sözleşme'nin 31. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir. "Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1'de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğrudan gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir." Yasadışı giriş nedeniyle cezalandırmama ilkesi, m.31(2) ile birlikte değerlendirildiğinde, mültecilerin gereksiz yere gözetim altında tutulmasının da yasak olduğu biçiminde yorumlanır.

Ayırım gözetmeme ilkesi 3. maddede 'taraf devletler bu sözleşme hükümlerini mültecilere, ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayırım yapmadan uygulayacaklardır' şeklinde belirtilmektedir. Ayırım gözetmeme ilkesi uluslararası insan hakları hukukunun genel prensiplerinden biri olup tüm temel insan hakları sözleşmelerinde düzenlenmiştir. Bu ilke hakların çeşitli özellikler temelinde ayırım gözetilmeksizin garanti altına alınması gerektiğini vurgular ve ırk, din ve geldikleri ülkeler bakımından ayırım yapılmasını yasaklar.

⁴ 1951 Sözleşmesi, madde 33.

⁵ 1951 Sözleşmesi, madde 34.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin ve 1967 Protokolü'nün yanı sıra son elli yılda ortaya çıkan pek çok uluslararası ve bölgesel sözleşme, beyanname, bildiri gibi belgelerde mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Bunlardan bazıları;

- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD)⁶,
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (CAT)⁷,
- Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (ICCPR)⁸,
- Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CRC)⁹,
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR)¹⁰,
- Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi¹¹,
- Bölgesel Mülteci ve Bağlantılı Belgeler, Cartagena Mülteciler Bildirgesi, Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki Mültecilerin Korunmasına İlişkin Konferans Dizisi¹²,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

Bunun yanı sıra, "Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına Dair 4. Cenevre Sözleşmesi"¹³, "Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi"¹⁴, "Vatansızlığın Azaltılmasına İlişkin 1961 Sözleşmesi"¹⁵, "1967 Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname"¹⁶ uluslararası belgeler arasındadır.

Mülteci hareketlerinin büyümesi karşısında Afrika, Avrupa ve Latin Amerika'da bölgesel düzenlemeler ve belgeler de oluşturulmuştur.

Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu ve bölgesel bir kuruluş olan Avrupa Konseyi tarafından da mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin pek çok düzenleme yapılmıştır. Kısa adı AIHS olan 1950

⁶ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>

⁷ United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

⁸ International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, available at: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

⁹ United Nations Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> and its Two Optional Protocols: The Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, 25 May 2000, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPACCRD.aspx> and The Optional Protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography, 25 May 2000, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRD.aspx>

¹⁰ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ICESCR.aspx>

¹¹ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Genocide.aspx>

¹² Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 22 November 1984, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>

¹³ Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949 (hereinafter 'Fourth Geneva Convention'), <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/380>

¹⁴ Convention relating to the Status of Stateless Persons, 26 April 1954, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/stateless.pdf>

¹⁵ Convention on the Reduction of Statelessness, 30 August 1961, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b39620.html>

¹⁶ "İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No. 20: İnsan Hakları ve Mülteciler", Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, s.7-8.

tarihli İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme bölgesel bir insan hakları belgesidir ancak bu Sözleşme, hükümlerinin ihlali halinde başvurulacak bir yargı merciine (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) sahip olması nedeniyle büyük önem arz etmektedir. Anılan Sözleşme’de iltica hakkına ilişkin doğrudan bir hüküm bulunmamasıyla birlikte Sözleşme’nin “işkence yasağı” başlıklı 3. maddesinde “hiç kimse işkence, insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya maruz bırakılamayacaktır” şeklinde düzenlenmiş bulunan hüküm, geri gönderilmeme ilkesini de kapsamaktadır. AİHS’de yer alan temel haklar, 1951 Sözleşmesi’nde yer alan ve sığınmacıların ve mültecilerin hayatlarının ve vücut bütünlüklerinin tehlikede olacağı yerlere geri gönderilmemesi ilkesinin hayata geçirilmesi için sıklıkla uygulanmaktadır. AİHS’nin bir yargı mercii aracılığı ile devletleri bağlayıcı kararlar alabilmesi sadece üye ülkelerin vatandaşları açısından değil mülteciler açısından da etkili bir mekanizma olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir.

Mülteci politikaları ile ilgili uluslararası mevzuat incelenirken, Avrupa Birliği’nin de konuyla ilgili politikalarını kısaca incelemek gerekmektedir. Avrupa Birliği’nin göç ve mülteci politikalarının tarihsel gelişimine bakıldığında, güvenlik odaklı, kısıtlayıcı ve üye ülkelerin çıkarlarına hizmet eden göç ve mülteci politikalarının geliştiği görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı Avrupa’nın gelişmiş ülkeleri, Avrupa çevresinden ve eski kolonilerden, büyük ölçekli bir göç hareketiyle karşılaşmıştır. Bu sınır ötesi hareketliliğinin ilk yıllarında, ucuz ve esnek iş gücüne ihtiyaç duyan ev sahibi Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınmasına ve genişlemesine katkıda bulunduğu için kitlesel işçi göçüne izin verilmiştir. Fakat, 1970’lerden itibaren, Avrupalı devletlerin ‘göçmen’ algısı büyük oranda değişim göstermiştir. Avrupa refah devletlerinde ortaya çıkan sosyal ve ekonomik krizler, artan işsizlik oranları, azalan hükümet harcamaları ve bununla eş zamanlı olarak gelişen sosyal değişimler, ev sahibi (host country) ülkelerin, göçmenleri ekonomik bir yük olarak algılamasına sebep olmuş (Toğral, B. 2012:66) ve bu doğrultuda göçmen karşıtı, kısıtlayıcı ve kontrol odaklı göç politikaları geliştirilmiştir. Soğuk savaş sonrasında, Berlin Duvarı’nın yıkılması ve Doğu Avrupa’daki komünist rejimlerin dağılmasıyla birlikte, sığınmacı ve mültecilerin sayısında büyük artış yaşanmıştır. Göçmenlerin topluma entegrasyonunda yaşanan sorunlar ve bu durumun ev sahibi ülkeler tarafından kamu düzenine, ulusal güvenliğe ve kültürel kimliğe bir tehdit olarak algılanması, istenmeyen göçmenlerin sosyoekonomik problemler, organize suç ve terörizm ile birlikte anılmasına neden olmuştur (Toğral, B. 2012:66).

Geddes, AB göç ve iltica politikalarının entegrasyonunu ve bu alanda geliştirilen iş birliğini dört dönemde incelemektedir (Geddes, A. 2003:131). 1957-1986 yılları arasındaki ilk dönem ‘asgari göç politikası katılımı’, 1986-1993 yılları arasındaki ikinci dönem ‘resmi olmayan hükümetler arası’ iş birliği, 1993-1999 yılları arası üçüncü dönem ‘resmi hükümetler arası iş birliği’ ve son olarak 1999 ve sonrasında dönem ‘topluluklaştırma’ olarak anılmaktadır.

AB göç ve iltica politikalarının gelişmesindeki önemli adımlar incelendiğinde, bu politikaların birlik üyeleri tarafından nasıl güvenleştirildiği ve dışsallaştırıldığı ve bugünkü AB göç ve iltica mevzuatının temelini oluşturduğu görülecektir. Bu gelişmeler şu şekilde sıralanabilir;

- **Trevi Grup:** 1975 yılında Avrupa Konseyi Roma Zirvesinde oluşturulmuş olan Trevi Grubu, devletlerin İçişleri ve Adalet Bakanlıklarından gelen ulusal yetkililerle topluluk dışı, hükümetler arası bir platformda çalışmalarını sürdürmüştür. Yasadışı göç, terörizm, sınır aşan örgütlü suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele gibi göç ve iltica ile bağdaştırılan meseleler ve buna bağlı güvenlik tedbirleri görüşülmüştür.

- **Schengen Anlaşması:** Almanya, Belçika, Fransa, Luxemburg ve Hollanda'nın 14 Haziran 1985 tarihinde imzaladığı Schengen Anlaşması anlaşmaya taraf ülkeler arasındaki sınırların ve bu ortak sınırlardaki kontrollerin tamamıyla kaldırılmasını, insanların serbest dolaşımını, iç güvenliği sağlamak ve yasadışı göçü önlemek için gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmüştür¹⁷. 1990 yılında imzalanan ve 1995 yılında yürürlüğe giren 'Schengen Anlaşmasını Uygulama Konvansiyonu' ile birlikte ortak sınırlar kaldırılmış ve 'Schengen alanı' oluşturulmuştur. Uzun ve kısa dönemli vizeler, ikamet izinleri, polis iş birliği, cezai konularda karşılıklı adli yardımlaşma, suçluların iadesi, Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) oluşturulması gibi konular Schengen Konvansiyonunda da detaylı bir şekilde ele alınmıştır¹⁸.
- **1986 Avrupa Tek Senedi:** 1957 Roma Anlaşması'nı revize eden Avrupa Tek Senedi 1986'da imzalanmış ve 1987'de yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma Avrupa entegrasyon sürecini yeniden başlatmayı hedeflemiş ve insanların, sermayenin, malların ve hizmetin serbest dolaşabileceği bir tek pazarın oluşturulabilmesi için 31 Aralık 1992 son tarihini belirlemiştir. Bu anlaşmada göç ve iltica konularına yer verilmese de bu alandaki hükümetler arası iş birliği devletlerin çıkarları doğrultusunda şekillenmiş ve birçok konuda nitelikli oy çokluğu uygulanırken, insanların serbest dolaşımı ile ilgili hükümlere oybirliği ile karar verilmesi kararlaştırılmıştır¹⁹.
- **1990 Dublin Konvansiyonu:** Bu sözleşme ile iltica başvurularının incelenmesi için tek bir üye devletin sorumlu tutulmasını öngörmüş ve bunun için gerekli kuralları belirlemiştir²⁰.
- **1992 Maastricht Antlaşması:** 1992 yılında imzalanan bu antlaşma ile Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği adını almıştır. Antlaşma ile AB'nin 'üç temel direği' (three pillars) olan 'Avrupa Toplulukları', 'Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası' ve 'Adalet ve İçişleri' oluşturulmuştur. İltica, dış sınırlar, göç politikası ve üçüncü ülke vatandaşlarını ilgilendiren politikalar, giriş koşulları ve üçüncü ülke vatandaşlarının Avrupa Birliği sınırları içinde dolaşımı, yasadışı göçe, oturmaya ve çalışmaya karşı mücadele, uluslararası dolandırıcılık ile mücadele, sivil ve cezai konularda adli iş birliği, gümrük iş birliği vb. konular üye devletlerin 'ortak çıkar' meseleleri olarak belirlenmiştir²¹.
- **1997 Amsterdam Antlaşması**²²: Göç ve iltica politikalarının entegrasyonunda en önemli adım 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşma ile atılmıştır. Bu antlaşma ile göç ve iltica konuları 'Adalet ve İçişleri' direğinden 'Topluluk' direğine alınmış ve serbest dolaşım, göç ve iltica konularını kapsayan yeni bir başlık eklenmiştir. Ayrıca Schengen mevzuatı da AB Antlaşması'na dahil edilmiştir. Amsterdam Antlaşması'nın en önemli kısmı AB'nin bir 'özgürlük, güvenlik ve adalet' alanı olarak tanımlanması hedefidir (Geddes, A. 2003:137). Böylece göç ve iltica politikalarının topluluk dışı hükümetler arası bir iş birliği yerine AB bünyesinde görüşülmesine olanak sağlandı.
- **1999-Tampere Zirvesi (Tampere Summit, 1999):** 1999 yılında gerçekleştirilen zirvede ortak AB göç ve iltica politikalarının dört temel unsuru içermesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu unsurlar; kaynak ülkelerle iş birliği, ortak sığınma sistemi, üçüncü ülke vatandaşlarına hakkaniyetli muamele edilmesi, göç akımlarının yönetimi.

¹⁷ The Schengen area and cooperation. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33020&from=EN>

¹⁸ CONVENTION IMPLEMENTING THE SCHENGEN AGREEMENT. [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):en:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):en:HTML)

¹⁹ Single European Act. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0027>

²⁰ Dublin Convention. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN)

²¹ Maastricht Treaty. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf

²² Amsterdam Treaty. <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

- **2001 Nice Antlaşması:** Bu Antlaşma ile göç ve iltica alanlarında nitelikli oy çokluğunun ve ortak karar usulünün kullanılması öngörülmüştür.
- **2004 Hague Programı:** Bu program AB göç ve iltica politikasının geliştirilmesi için 2005-2009 arası dönemi kapsayan beş yıllık bir plan hazırlamıştır ve ortak sığınma sisteminin oluşturulması amacını vurgulamıştır²³.
- **2009 Stockholm Programı:** Bu program AB'nin adalet, özgürlük ve güvenlik alanına yönelik önceliklerini 2010-2014 arası dönem için düzenlemiştir. Üçüncü ülkeler ile iş birliğine dayalı küresel bir yaklaşım, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı, korsanlık, bilişim suçları vb. sınır ötesi suçlarla ilgili mücadele için daha etkili sınır kontrollerinin geliştirilmesi, etkin ve sürdürülebilir geri dönüş politikaları, Avrupa ortak sığınma sistemi ve üniform uluslararası koruma statüsü gibi hedefler belirlenmiştir.

Türkiye'de Göç ve Mülteci Hukuku

Türkiye Cumhuriyeti'nde, göçmenler konusunda ilk genel düzenleyici belge, 1934 tarihli İskân Kanunu'dur. Kanun, Türkiye'ye yönelik göç hareketleri ile ülke içine yönelik iskân ve yapıldığı tarih de dikkate alınınca aynı zamanda ortak bir ulus inşa etme bağlamında sosyal ve siyasi nitelik taşıyan, mecburi iskân ile ilgilidir. 1950 tarihli Yabancıların Türkiye'de İkamet Seyahatleri Hakkında Kanun'da da mültecilerin Türk hukuku bakımından yabancı statüsünde olmaları nedeniyle, mültecileri etkileyen düzenlemeler bulunmaktaydı. Aynı yıl çıkan Pasaport Kanunu da Türkiye'ye giriş yapacak kişiler ile ilgili düzenlemeler ve kamu güvenliği veya benzeri nedenlerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular açısından mültecilere ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Türkiye bulunduğu coğrafya itibarıyla yoğun ve büyük ölçekli insan hareketliliğine tanıklık etmiştir. Türkiye'nin göç profili ve tarihi incelendiğinde, ülkenin eş zamanlı olarak göç veren (kaynak ülke), göç alan (hedef ülke) ve transit ülke (hedef ve kaynak ülkeler arasındaki geçiş ülkesi) konumunda olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren dil, din, soy ve akrabalık ilişkilerimizin olduğu coğrafyadan gelen göçmenlerin ki bu grupların Türk kimliğine ve kültürüne kolayca uyum sağlayabilecekleri düşünülmüştür, hükümet destekli göçleri devam etmiştir.

1960'lı yıllarda Türkiye'den Avrupa ülkelerine (özellikle Almanya, Hollanda, Fransa ile yapılan 'misafir işçi' anlaşmaları ile) büyük ölçekli işçi göçü yaşanmıştır. 1970'li yıllarda Avrupa'da yaşanan ekonomik kriz Türkiye'den Avrupa'ya göçü büyük oranda azaltmasına rağmen, dışarıya göç Türk işçilerinin Libya, Suudi Arabistan, Irak gibi Ortadoğu ülkelerine göç etmesi ile devam etmiştir. Avrupa ülkelerinin Türkiye'den işçi alımları sonlandırılmış olmasına rağmen, bu ülkelere göç 'aile birleşmesi' vasıtasıyla devam etmiştir.

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye coğrafi konumu itibarıyla, düzensiz göçmenlerin kaynak ülkelere, özellikle Avrupa ülkelerine, göç ederken kullandıkları bir transit yol olmaya başlamıştır. Son zamanlarda yaşanan mülteci kriziyle birlikte Türkiye kaynak ve hedef ülke olmasının yanında daha çok transit ülke olarak anılmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Birliği üyesi ülkeler Türkiye'ye düzensiz göçle mücadele etmesi ve transit göçü engellemesi için baskı uygulamaktadır. Türkiye Avrupa dışından gelen sığınmacılara ülkesinde mülteci statüsü vermese de son zamanlarda 'sığınılan ülke' (country of asylum) olarak da anılmaktadır. Türkiye 1951

²³ The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice In The European Union, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>

Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ni 1961 yılında onaylamış, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'ne ise 1968 yılında taraf olmuştur. Bununla birlikte Türkiye, mülteciler için "coğrafi kısıtlama" ilkesini sürdürmüştür ve sadece Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylardan dolayı kendine sığınma başvurusunda bulunanlara mülteci statüsü vereceğini belirtmiştir. Avrupa dışındaki ülkelere gelenlere ise Birleşmiş Milletler tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar, "şartlı mülteci" olarak kalış izni tanınmaktadır. Bu süreçte Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (UNHCR) ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne başvuran uluslararası koruma başvuru sahipleri, başvuruları sonuçlanana kadar İçişleri Bakanlığının kontrolünde, Türkiye devleti tarafından belirlenmiş 62 uydu kentte ikamet etmekle yükümlüdür.

Türkiye son zamanlarda Ortadoğu bölgesinde yaşanan savaş ve çatışmalardan kaçan insanlara 'geri göndermeme' ilkesi altında uluslararası koruma ile geçici koruma imkânı sağlamış, 'açık kapı politikası' izlemiştir. Türkiye, 2011 yılından beri izlediği bu politikayla bugün resmi rakamlara göre 3 milyona yakın Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu sığınmacıların bir kısmı kamplarda kalmalarına rağmen, büyük bir kısmı farklı illere yayılmış durumdadır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin finansal yükünün neredeyse tamamını Türkiye tek başına üstlenmek durumunda kalmış ve mülteci krizinin çözümünde dış yardım oldukça yetersiz kalmıştır.

Türkiye'nin mültecilere ilişkin mevzuattaki bir diğer düzenlemesi kısaca 1994 Yönetmeliği olarak anılan "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" idi. Doğrudan sığınma olaylarına ilişkin ilk genel düzenleyici belge niteliğindeki Yönetmelik hem bireysel sığınma hem de toplu sığınma olayları karşısında devletin takınacağı tutum ve sığınmacılara sağlanacak hakları düzenlemiştir. 2000'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği müktesebatının benimsenmesi çerçevesinde yapılan mevzuat değişiklikleri mülteci hukukuna da yansımış ve 2003 tarihli Ulusal Programda²⁴ Türkiye'nin coğrafi sınırlama kapsamında olsun ya da olmasın her sığınmacı için non-refoulement (geri göndermeme) ilkesinin ciddiyetle gözetildiği ifade edilmiş, iltica alanında seminerler düzenlenmesi, İçişleri Bakanlığında ihtisas kurumu oluşturulması, mülteci barındırma merkezleri kurulması, etkin veri tabanlarının oluşturulması, sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık, çalışma gibi sosyal hizmetlerin sunulması gibi hususlarda çalışmalar yapılacağı belirtilmiş ve kurumsal bir yapılanma takvimi sunulmuştur. Nitekim, 2004 yılının Aralık ayında "İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı" hazırlanmış ve o dönemde konuya ilişkin özel tek yasal dayanak olan 1994 Yönetmeliği değiştirilmiştir²⁵.

Türkiye'de mülteci hukuku alanında dönüm noktası ise 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'dur. Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den korunma talep eden yabancılar sağlanacak korumayı düzenlemeyi amaçlayan Kanun Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlama ile kabul ettiği için Kanun'da bu şekilde yazılmış ve coğrafi kısıtlama hala devam etmektedir. Kanun ile göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, ge-

²⁴ 2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı: 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "AB Topluluk Müktesebatının Benimsenmesine İlişkin 2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı"

²⁵ Bu yönetmelik Bakanlar Kurulunun 2006/9938 karar sayısı ile 16.01.2006 tarihinde kabul edilmiş, Resmi Gazete'nin 27.01.2006 tarihli nüshasında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

çici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur.

YUKK uluslararası korumayı “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statüleri olarak üçe ayırmaktadır²⁶. YUKK düzenlemesine göre “mülteci”, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan kişi olarak tanımlanmıştır. “Şartlı mülteci”, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı zulüm korkusu yaşayan kişidir. “İkincil Koruma Statüsü” ise, mülteci yahut şartlı mülteci kapsamında değerlendirilemeyecek ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyecek şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız kişilere sağlanan bir statü olarak düzenlenmiştir. Bu üç statünün yanı sıra 91. madde altındaki ‘geçici koruma’ statüsünden de bahsetmek gerekmektedir. Kanun altında ‘uluslararası koruma’ statülerinden biri olarak yazılmamıştır ancak hukuken bir uluslararası koruma türüdür.

Kanun uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin hak ve yükümlüklerini, yardım ve hizmetlere erişimini düzenlemektedir. YUKK madde 89 uyarınca UK başvuru ve statü sahiplerine yönelik eğitim, sosyal yardım ve hizmetlerden faydalanma, sağlık, çalışma, harçlık yardımı ile ilgili haklar düzenlenmiştir.

Türkiye’de göç ve sığınma politikalarının uluslararası standartlara ulaştırılmasına ilişkin çabalar Avrupa Birliğine katılım müzakereleri ile ivme kazanmış ve Avrupa Birliği müktesebatına uyum çalışmalarının Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı (24. Fasıl) kapsamında göç ve sığınmayı düzenleyen hukuki hükümlerde önemli değişiklikler olmuştur (İçduygu ve Aksel, 2012). Bu çabaların sonucunda Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iltica alanında ilk kanun olan 6458 sayılı YUKK, 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Haziran 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. İlgili tüm tarafların görüşleri alınarak hazırlanan ve 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tamamen yürürlüğe giren bu Kanun’un uygulamaya başlamasına kadar yönetmelik hükümleri çerçevesinde yürütülen çalışmalara hukuki bir zemin kazandırmış ve uluslararası koruma alanındaki uygulamada çok önemli kazanımlara yol açmıştır.

2011 yılında başlayan Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle ülkemize gelen Suriyeliler karşısında acil tedbirler alınmıştır. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin durumu ilk olarak acil durum mevzuatı çerçevesinde ele alınarak barınma, yemek gibi temel ihtiyaçları sağlanmış, her türlü insani temel hak ve hürriyetler gözetilerek insani krize acil durum rejimi çerçevesinde müdahale edilmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91’inci maddesinde düzenlenen “geçici koruma statüsü” sonucunda ülkemizde bulunan Suriyelilerin durumu yasal bir zemine kavuşmuştur. Anılan Kanun’un 91’inci maddesine göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Geçici koruma, sadece kitlesel olaylarda sağlanmaktadır. Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara sağlanabilecek geçici koruma işlem-

²⁶ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, madde 61, 62 ve 63.

lerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliği ile ilgili hususları düzenlenmek amacıyla hazırlanan "Geçici Koruma Yönetmeliği" 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin geçici 1'inci maddesi ile ülkelerinde yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle ülkemize gelen Suriyeli, vatansızlar ve mülteciler geçici koruma altına alınmıştır.

Kanun ile birlikte Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları, çalışmaları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak koruma sorumluluğu İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. YUKK'un 96'ncı maddesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göçmenlerin uyumu ile ilgili çalışmaların yürütülmesinden sorumlu temel kamu kurumu olarak yükümlü kılınmıştır. Kanun'un ilgili maddesi uyarınca GİGM'nin, "ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlaması" beklenmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde 81 ilin tamamında İl Göç İdaresi Müdürlükleri kurulmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki kişiler ve ikamet izni ile kalan göçmenler birlikte değerlendirildiğinde dört milyona yakın nüfusa yönelik olarak faaliyet yürütmektedir.

Ayrıca, YUKK'a istinaden 22 Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile beraber geçici koruma rejimi altında bulunanlara sunulacak hizmetlerle ilgili ciddi bir belirlilik ve bunların sunumuyla ilgili olarak da kamu kurum ve kuruluşlarımız arasında ciddi bir diyalog ve koordinasyon ortamı oluşmuş, geçici barınma merkezleri içinde ve dışında bu kişilere verilen hizmetlerde de bir standart sağlanmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nde, geçici koruma altına alınan yabancılara sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanacağı düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 26'ncı maddesinde ise hizmetlerin koordinasyonundan AFAD sorumlu kılınmıştır. Ayrıca hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu kurum ve kuruluşların kendi iç düzenlemelerini de yapmaları gerektiği düzenlenmiştir. Kısaca geçici koruma altındaki yabancılara verilen kayıt hizmetlerinden GİGM, geçici barınmadan AFAD ve Valilikler, sağlık hizmetlerinden Sağlık Bakanlığı, eğitim hizmetlerinden Milli Eğitim Bakanlığı, iş piyasasına erişim hizmetlerinden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve sosyal yardım ve hizmetlerden ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sorumludur²⁷.

II.2.2. Türkiye'deki Mevcut Duruma Dair Veriler ve İstatistikler

Türkiye, Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan; siyasi ve ekonomik sorunların, savaşların, iç-çatışmaların yoğun olduğu Ortadoğu, Kafkas ve Balkan ülkeleri ile 2.949 km kara sınırı, 8.333 km sahil şeridi olan bir ülke olarak; mülteci, sığınmacı ve göçmen nüfusun hedef veya geçiş ülkesi konumundadır. Türkiye'nin ekonomik gücünün artması ve bölge ülkeleri ile tarihsel, kültürel bağları gibi çekici faktörler ve sınır komşusu olunan ülkelerdeki siyasi

²⁷ <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf>

istikrarsızlıklar, savaşlar, yoksulluk gibi itici faktörler Türkiye'ye yoğun bir göç yaşanmasına sebep olmaktadır.

Bu sürecin sonucunda Türkiye 1980'ler öncesinde olduğu gibi sadece göç veren bir ülke değil, göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Yakın zamana kadar daha çok transit ülke olarak bilinen Türkiye artık hedef ülke konumuna da gelmiştir.

Bu konudaki resmi istatistikler incelendiğinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kayıtlarına göre ikamet izni Türkiye'de bulunan yabancıların sayısının 2005-2016 döneminde 178.964'den 461.217'ye yükseldiği görülmektedir. Buna göre, söz konusu dönemde ikamet izinleri %150'nin üzerindeki bir artışla yaklaşık 2,5 katına çıkmıştır.

TÜİK tarafından ADNKS sonuçlarına göre yıllık olarak yayınlanan yabancı nüfus, güncel yasal düzenlemeler uyarınca referans tarihi itibarıyla geçerli 3 ay ve daha fazla süreyle ikamet iznine veya 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) uyarınca ikamet izni yerine geçen çalışma iznine sahip kişileri içermektedir. Ayrıca, ikamet izni yerine geçen kimlik belgesi verilen yabancılar (mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenler) ile izinle T.C. vatandaşlığından çıkan ve adres beyanında bulunmak suretiyle ülkemizde ikamet eden kişiler (mavi kartlılar) de yabancı nüfus içinde kabul edilmektedir. Dolayısıyla Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki yabancılar TÜİK tarafından yayınlanan yerleşim yeri nüfuslarına dâhil edilmemektedir. Bu çerçevede ülkemizde yasal olarak ikamet eden yabancı nüfus istatistikleri incelendiğinde, bahsedilen nüfusun sürekli olarak artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim 2015 yılında yaklaşık 650 bin kişi olan yabancıların sayısı %25,5'lik bir artışla 2016 yılında yaklaşık 816 bin kişiye ulaşmıştır. Bu artışın başlıca sebebi, bir önceki yıla kıyasla ADNKS'deki sayıları artan Irak, Suriye ve Afganistan uyruklu kişilerdir. Diğer yandan bu istatistikler değerlendirilirken, idari kayıtlardaki gelişmelerin ve mevzuat değişikliklerinin (örneğin, YUKK ile yabancılar kütüğüne kaydedilecek yabancılarda 6 aylık ikamet izni kriterinin 3 aya düşürülmesi) olası etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo-9: Yıllara göre yabancı nüfus, 2013-2016

Yıl	Yabancı nüfus	Bir önceki yıla göre değişim oranı (%)
2013	456.506	-
2014	518.279	13,5
2015	650.308	25,5
2016	816.410	25,5

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Ülkemizde yasal olarak ikamet eden yabancı nüfus tabiiyet açısından değerlendirildiğinde, 2016 yılında en yüksek orana sahip ülkelerin Irak (%18,3), Suriye (%9,2), Almanya (%9,2) ve Afganistan (%7,3) olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, ülkemizde ikamet eden yabancıların %66,7'sini ilk 10 ülke oluşturmaktadır.

Tablo-10: Yabancı nüfusun tabiiyet ülkelerine göre dağılımı, 2015-2016

Ülke adı	2015		2016		Fark (2016-2015)	
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)
Toplam	650.308	100,0	816.410	100,0	166.102	100,0
Irak	93.697	14,4	149.718	18,3	56.021	33,7
Suriye	56.647	8,7	75.181	9,2	18.534	11,2
Almanya	69.873	10,7	75.054	9,2	5.181	3,1
Afganistan	38.483	5,9	59.902	7,3	21.419	12,9
Azerbaycan	36.543	5,6	46.983	5,8	10.440	6,3
İran	27.799	4,3	37.946	4,6	10.147	6,1
Türkmenistan	23.388	3,6	28.254	3,5	4.866	2,9
Rusya Federasyonu	25.343	3,9	27.704	3,4	2.361	1,4
Gürcistan	19.784	3,0	22.111	2,7	2.327	1,4
Özbekistan	16.113	2,5	21.704	2,7	5.591	3,4
İlk 10 ülke toplamı	407.670	62,7	544.557	66,7	136.887	82,4
Diğer ülkeler	242.638	37,3	271.853	33,3	29.215	17,6

(İlk 10 ülke, 2016 yılı istatistiklerine göre belirlenmiştir)

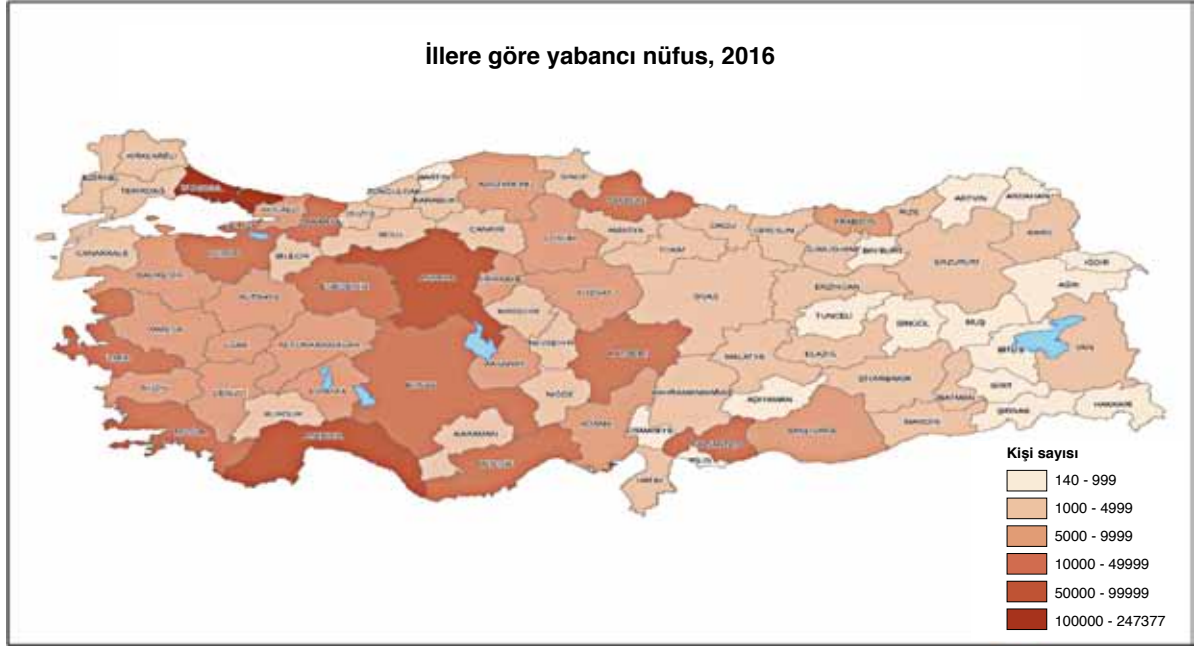
Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak TÜİK tarafından kamuoyuna açıklanan konut satış istatistiklerine göre, 2016 yılında satılan yaklaşık 1,3 milyon konutun %1,4'ü yabancılar tarafından satın alınmıştır. 2016 yılında yabancılar konut satışı en çok İstanbul, Antalya, Bursa, Aydın ve Yalova illerinde gerçekleşmiştir. Konut satın alan yabancılar çoğunlukla Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Rusya Federasyonu tabiiyetindedir.

Tablo-11: Yıllara göre konut satış sayıları, 2013-2016

Yıl	Toplam satış	Yabancılar satış	Oran (%)
2013	1.157.190	12.181	1,1
2014	1.165.381	18.959	1,6
2015	1.289.320	22.830	1,8
2016	1.341.453	18.189	1,4

Kaynak: Konut Satış İstatistikleri, TÜİK

Tablo-12: En çok yabancı nüfusa sahip 10 il, 2016

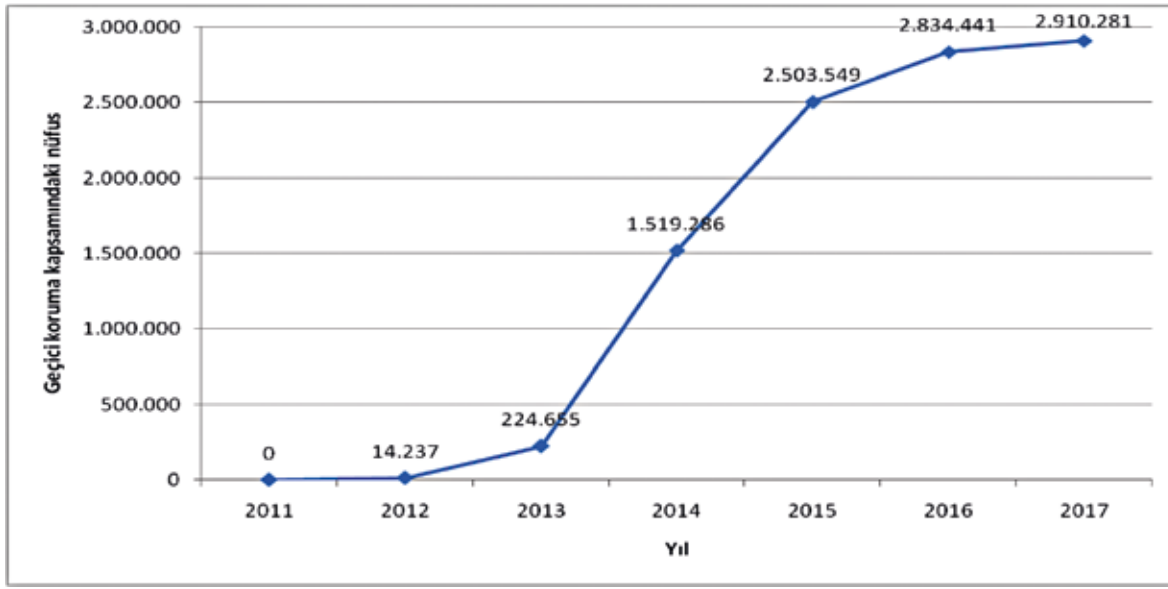
İl adı	Yasal yabancı nüfus
İstanbul	247.377
Ankara	70.374
Antalya	60.534
Bursa	37.530
İzmir	27.317
Sakarya	19.188
Gaziantep	18.322
Mersin	17.856
Muğla	17.220
Konya	16.117

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, TÜİK

Ülkemizde yasal izinle ikamet eden yabancı nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında, en çok yabancıların İstanbul, Ankara ve Antalya illerinde bulunduğu görülmektedir. Yabancı nüfusun il nüfuslarına oranı dikkate alındığında ise, en yoğun yabancı nüfusa sahip illerin Yalova (%4,6) ve Antalya (%2,6) olduğu görülmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında ülkemizde bulunan Suriyelilerin, ülkemizde yasal olarak ikamet iznine sahip olmamaları; adı geçen Yönetmelik kapsamında (Madde 25) kendi-

lerine verilen kimlik belgelerinin sadece Türkiye’de kalış hakkı sağlaması ve ikamet izni yerine geçmemesi nedeniyle, bu kişiler TÜİK tarafından ADNKS nüfusuna dâhil edilmemektedir. Bu nüfusa ilişkin istatistikî bilgiler İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından üretilmektedir. GİGM’nin 16 Şubat 2017 tarihli verilerine göre, ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı yaklaşık 2,9 milyondur. Bu nüfusun yaklaşık olarak 259 bini (%8,9) geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır.

Grafik-4: Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki nüfus

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 16 Şubat 2017

Tablo-13: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine göre dağılımı, 2017

Geçici barınma merkezinin bulunduğu il	Geçici koruma kapsamındaki nüfus	Oran (%)
Toplam	259.238	100,0
Şanlıurfa	114.702	44,2
Gaziantep	38.553	14,9
Kilis	36.708	14,2
Hatay	19.783	7,6
Kahramanmaraş	18.399	7,1
Malatya	10.228	3,9
Adıyaman	9.653	3,7
Osmaniye	7.250	2,8
Mardin	3.407	1,3
Adana	555	0,2

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 16 Şubat 2017

Tablo-14: Geçici koruma kapsamında en çok nüfusa sahip 10 il, 2017

İl adı	Geçici koruma kapsamındaki nüfus
İstanbul	466.301
Şanlıurfa	413.176
Hatay	381.079
Gaziantep	324.624
Adana	149.592
Mersin	144.132
Kilis	123.780
Bursa	105.155
İzmir	104.473
Mardin	93.989

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 16 Şubat 2017

Geçici barınma merkezlerinde kalan geçici koruma kapsamındaki nüfusun %44,2'si Şanlıurfa'da, %14,9'u Gaziantep'te, %14,2'si ise Kilis'te bulunmaktadır. Diğer yandan, geçici koruma kapsamındaki nüfusun en çok sayıda bulunduğu iller İstanbul, Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep'tir. Söz konusu nüfusun il nüfusları içindeki payları incelendiğinde, en yüksek oranda geçici korumalıya sahip iller olarak Kilis (%48,6), Hatay (%19,7) ve Şanlıurfa (%17,6) karşımıza çıkmaktadır. Burada Kilis ilinin neredeyse kendi nüfusu kadar Suriyeliye ev sahipliği yapıyor olması oldukça dikkat çekicidir.

Tablo-15: En yüksek oranda geçici koruma kapsamında nüfusa sahip 10 il, 2017

İl adı	Geçici koruma dâhil il nüfusu*	Geçici koruma kapsamındaki nüfus	Geçici koruma kapsamındaki nüfus oranı (%)
Kilis	254.605	123.780	48,6
Hatay	1.936.244	381.079	19,7
Şanlıurfa	2.353.803	413.176	17,6
Gaziantep	2.298.868	324.624	14,1
Mardin	890.226	93.989	10,6
Osmaniye	564.877	42.702	7,6
Mersin	1.917.984	144.132	7,5
Kahramanmaraş	1.201.058	88.424	7,4
Adana	2.351.262	149.592	6,4
Kayseri	1.416.402	57.422	4,1

(*) 2016 ADNKS il nüfuslarına geçici koruma altındaki nüfus sayısı eklenerek belirlenmiştir.

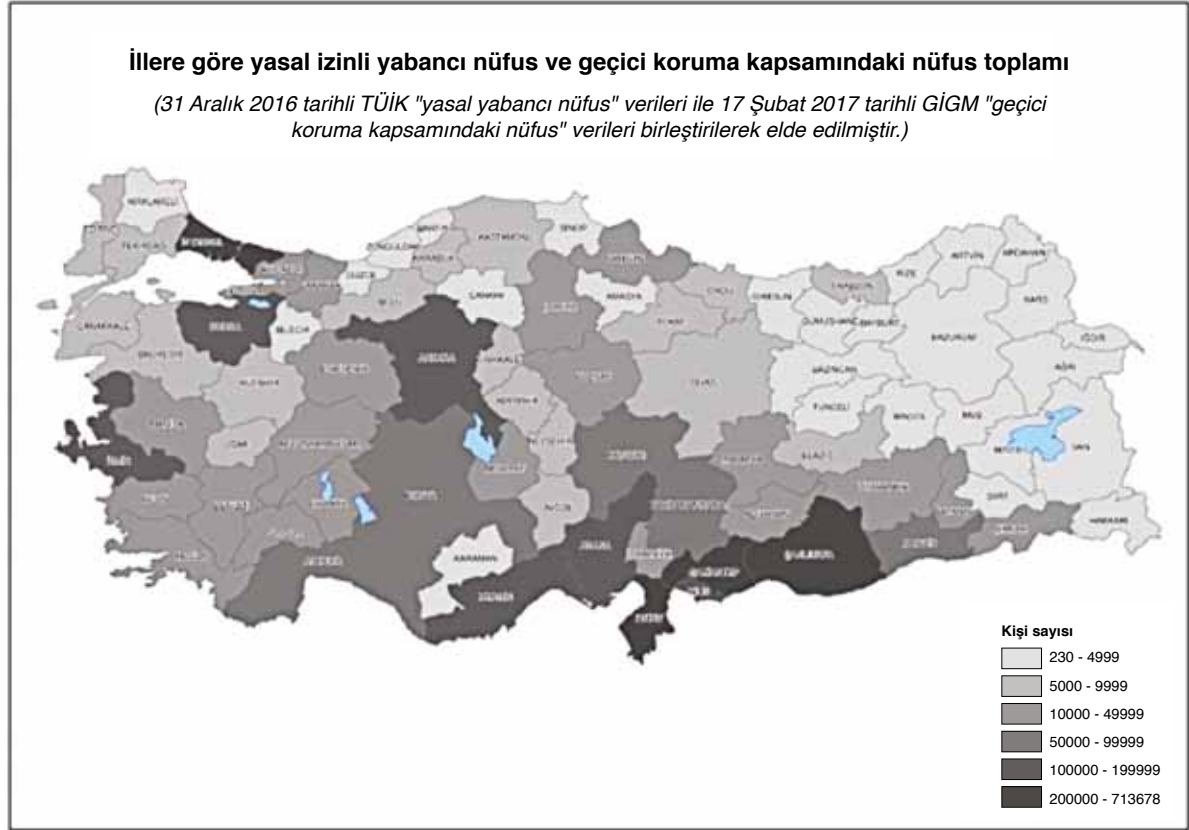
Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 16 Şubat 2017

Ülkemizdeki toplam yabancı nüfusun illere göre dağılımını daha iyi ortaya koyabilmek için gerek TÜİK tarafından yayınlanan yasal yabancı nüfus, gerekse GİGM tarafından açıklanan geçici koruma kapsamındaki nüfus bir arada değerlendirildiğinde, belirtilen kapsamdaki nüfusun en çok İstanbul, Şanlıurfa ve Hatay illerinde bulunduğu görülmektedir.

Tablo-16: Yasal yabancı nüfus ile geçici koruma kapsamındaki yabancı nüfus toplamı bakımından ilk 10 il

İl adı	Yasal yabancı nüfus ve geçici koruma kapsamındaki nüfus toplamı
İstanbul	713.678
Şanlıurfa	418.520
Hatay	385.594
Gaziantep	342.946
Mersin	161.988
Adana	158.791
Bursa	142.685
Ankara	140.910
İzmir	131.790
Kilis	124.315

(31 Aralık 2016 tarihli TÜİK verileri ile 17 Şubat 2017 tarihli GİGM verileri birleştirilerek elde edilmiştir.)

Türkiye, tarihinde tanık olunan en büyük kitlesel göç hareketine 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında tanıklık etmiş olmakla birlikte, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yanı sıra çok sayıda Irak, İran, Afganistan ve Somali uyruklu sığınmacıya da ev sahipliği yapmaktadır. Nitekim GİGM verilerine göre, 2005 yılında 2.935 olan uluslararası koruma (mülteci ve şartlı mülteciler) başvurusu sayısı, 2016 yılında 66.167 olarak gerçekleşmiştir. 2005-2016 döneminde Türkiye'ye yapılan uluslararası koruma başvurusu toplamı ise 282.518'dir. 2005 yılında yakalanan düzensiz (yasa dışı/kayıt dışı) göçmen sayısı 57.428'dir. Bu sayı 2016 yılında 174.466'ya çıkmıştır. Belirtilen dönemde yakalanan toplam düzensiz göçmen sayısı ise 817.863'dür.

Bununla birlikte ülkemiz, geçici koruma ve uluslararası koruma amaçlı göç biçimlerinin yanı sıra özellikle son yirmi yılda giderek artan bir biçimde "ikamet amaçlı" göçlerin de hedef ülkesi haline gelmiştir. Çalışma, öğrenim, evlenme, emeklilik sonrası yerleşme, aile birleşmesi, taşınmaz mal edinilmesi vb. muhtelif nedenlerle yerleşim amaçlı gerçekleşen bu göçlerin sayısında yakın dönemde dikkat çekici bir artış yaşanmaktadır.

Bu konudaki istatistikler bir arada dikkate alındığında, ülkemizin önemli bir göç ülkesi olduğu açıktır. Nitekim üç milyona yakın Suriyelinin Türkiye'ye sığınması neticesinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin ülkelerin barındırdığı mülteci nüfusun büyüklüğüne göre yaptığı sıralamada 2011 yılında 59'uncu sırada olan Türkiye, 2015 yılında 1'inci ülke konumuna gelmiştir ve bu konumunu halen devam ettirmektedir.

Türkiye'nin yer aldığı yakın coğrafyada halen devam etmekte olan istikrarsızlıklar, Türkiye'nin yakın, orta ve uzun vadede hedef ve geçiş ülkesi olma özelliğini koruyacağını göstermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014; İçduygu ve Aksel, 2012).

II.3. Göç ve Kentsel Politikalar

Gerek iç göç gerekse dış göçle kentlere gerçekleşen göç, yeni toplumsal grupların kente uyum noktasında, eğitim, sağlık, barınma, istihdam vb. konularda gündelik hayatlarında çeşitli sıkıntılar yaşamalarına sebep olmaktadır. Kentsel uyumun sağlandığı durumlarda, kentsel yaşam her grup için fırsat eşitliğine, güvenli bir kent ortamına imkan sağlayacaktır. Bu durumda göçle gelen nüfusun kente “uyum”una yönelik olarak politikaların nitelikleri, bunların arkasındaki felsefe ve anlayış önemli hale gelmektedir. “Göçmenlerin uyumu” hakkında ülkelerin tarihsel olarak farklı politikaları ortaya koydukları iki temel felsefe söz konusudur. Bu felsefeleri temsil eden iki temel kavram ise, asimilasyon ve çok kültürlüktür.

“Benzer hale getirmek, içine alarak dâhil etmek” anlamında kullanılan asimilasyon ve kültürleşme (acculturation) kavramları, göçmenlerin baskın kültür, dil ve değerleri benimserken sahip oldukları dili ve kültürü unutmasını, reddetmesini öngörmesi nedeniyle eleştirilmekte ve artık nadiren kullanılmaktadır. Asimilasyon kavramının ardından yaygın olarak kullanılan çok kültürlülük (multiculturalism) kavramı ise göçmenlerin farklı kültürel kimliklerinin kamu, hukuk, siyaset alanında tanınmasını öngörmüş ancak bu yaklaşımın göçmenlerin geldikleri toplumun parçası olmalarını engellediğinin görülmesi ile birlikte popülerliğini yitirmeye başlamıştır. Göçmenlere yönelik politikaların bir ucunda göçmenlerin kimliklerini tanımayan asimilasyoncu politikalar, diğer ucunda ise toplum içinde gruplaşmalara, kutuplaşmalara yol açan çok kültürlükcü politikalar yer almıştır.

Göçmenlere yönelik asimilasyon politikası, farklı etnik ve kültürel grupların hem sosyal ve ekonomik hem de kültürel açıdan giderek birbirlerine benzeşmesini ve sonuçta farklılıkların ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir politikadır. 1960-1970 arası dönemde Avrupa’da yabancı işçilere karşı üretilen politikalar bu asimilasyonun tipik örnekleridir. Bu tür politikalar temel olarak homojen bir toplum yaratmayı amaçlamaktadır. Asimilasyon politikalarında göçmenlerden bir taraftan modern kente has davranış biçimlerini, değer ve yargıları benimsemesi beklenirken; diğer taraftan geldiği “geri toplum”a has alışkanlık ve gelenekleri geride bırakması istenmektedir. Temel amaç, tek tip toplum oluşturmaktır.

Yakın dönemde ise literatürde göçmenlerle ilgili olarak kullanılan baskın kavram “uyum (entegrasyon)” olmuştur. Türkiye’de kanunlar çerçevesinde uyum kavramı benimsenmiştir. Kentle uyum süreci, farklı kesimlerin birlikte oluşturdukları bir sentezi ifade etmektedir. Yeni bileşimde yerleşik kent kültürü başat unsur olmasına karşılık göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri kültürel, ideolojik ve ekonomik öğeler de varlığını sürdürmekte ve böylelikle birbirlerini karşılıklı etkileyen yepyeni bir eklemelenmiş kentsel yapı ortaya çıkmaktadır.

Bu anlamda kentle uyum sorunu, zorunlu bir dönüştürmeden ya da bütünleşmeden çok, toplumu oluşturan farklı grupların bir uyumunu anlatmaktadır. Kentle uyum süreci kente yeni gelen göçmenin kendi değer, davranış biçimleri ve yargılarından tümüyle vazgeçmesine gerek olmadan, yeni yaşamaya başladığı topluma anlamlı katkılar sunduğu bir süreci ifade etmektedir. Burada asimilasyon ya da bütünleşmede olduğu gibi bir bütün içinde erimeden çok; eklemlemede olduğu gibi parçalardan oluşan bir mozaikten bahsedilmektedir (Karasu, 2016: 998).

Günümüzde kentle uyum; iş hayatı, barınma, sağlık ve eğitim, dil sorunu, politik alanda katılım, etnik ya da dini kimlikler arası etkileşim, cinsiyet, yaş ve etnik ayrımcılığı içeren ve sabır gerektiren çok yönlü politik bir süreci ifade etmektedir. Göçmenlerin ve mültecilerin uyum sorunu kentsel mekânla doğrudan ilişkili olup birçok kurum, kuruluş ve kentsel alanda aktif birçok oluşumun katılımını gerektiren bir niteliğe sahiptir. Sosyal ve ekonomik düzenlemeler,

sağlık ve eğitim hizmetleri, iş olanaklarının artırılması, sağlıklı konut alanlarının temini göçmen nüfusun kapsamlı bir biçimde uyumu için temel taşları oluşturmaktadır (Kaya, 2009: 17).

Nitekim YUKK'da da, göçmenler ve mültecilerle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkacak olan "uyum" kavramı kullanılmaktadır. Göçmenlerin ve mültecilerin kendi kültürel kimliklerinden ve değerlerinden vazgeçmeden toplumun kültürünü, dilini ve değerlerini öğrendiği, aidiyet hissini geliştirdiği bir uyum süreci toplumda göçmenlere yönelik olarak var olan kimlik kaygılarını giderecek ve kutuplaşmaları engelleyecektir.

Uyum sürecinin, hem iç göç hem de dış göç açısından kente gelenlerle ilgili, Fielden'in dış göçle gelen göçmenlerin geldikleri ülkeye uyum sürecinde ortaya koyduklarından hareketle, temelde 3 farklı ölçütü içerdiğini öne sürmek mümkündür (2008:3). İlki, hukuki ölçüttür. Göçmenin ev sahibi kentte, o kent sakinlerinin sahip olduğu yasal haklara sahip olmasıdır. İkincisi, ekonomik ölçüttür. Göçmenin kendisi ve ailesi için sürdürülebilir bir gelecek sağlayacak, yaşadığı kent standartlarına uygun bir yaşamın maliyetini karşılayacak olanakları sağlayacağı bir işinin olmasıdır. Sonuncusu, kültürel ve sosyal ölçüttür. Göçmenin ayrımcılık korkusu yaşamadan, içinde yaşadığı kent ile sosyal, kültürel bağlar kurması, kendini ifade ederek mevcut kültürel ve sosyal yapıya katkıda bulunmasıdır.

İç göçle gelen gruplar, açısından uyum için gerekli olan bu ölçütleri sağlayabilmek çok zor olmasa da; dış göçle gelen nüfus açısından bu durumun gerçekleşmesi daha zordur. Türkiye'ye herhangi sebeple dış göçle gelen nüfusun bir bölümün gelecek planında Türkiye'de kalmak bulunmaktadır. Örneğin, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik olarak 2013 yılında gerçekleştirilen saha araştırması sonuçlarına göre, kamplarda kalan Suriyelilerin %4,6'sı ve kamp dışında kalanların %7,7'si ülkelerine dönmeyi düşünmemektedir. AFAD tarafından 2014 yılında Suriyeli kadınlara yönelik olarak yürütülen diğer bir çalışmanın sonuçlarına göre, kamplarda kalan Suriyeli kadınların %2,9'u ve kamp dışında kalanların %9,6'sı (toplamda %6,3'ü) ülkelerine dönmeyi hiçbir zaman düşünmemektedir. Bahsedilen araştırmalar kapsamında görüşülen Suriyelilerin büyük bir bölümünün ülkelerine geri dönüş için yaşanan karışıklıkların düzelmesi ve yönetim değişikliği olması gerektiğini belirttikleri ve Suriye'deki trajedinin halen devam ettiği dikkate alındığında; söz konusu sığınmacıların uzun bir süre daha ülkemizde kalmaya devam edecekleri, buraya daha fazla alıncakları ve anket sonuçlarının da üzerinde bir oranda kalıcı olarak Türkiye'ye yerleşmek isteyecekleri değerlendirilmektedir. Dahası, Suriye'deki savaşın şiddetlenerek devam etmesi, daha bir süre Suriye'den kitleler halinde Türkiye'ye göçün devam etme ihtimalini de arttırmaktadır. Bunun yanında, Türkiye'de eşi ve çocukları ile birlikte yaşayan, vatandaşlık başvurusu yapan veya yapmayı düşünen çok sayıda yabancı göçmen vardır. Bu durum Türkiye'deki dış göçle gelen nüfusun önemli bir kısmının geçici bir misafir olmadıklarına; Türkiye'de kalıcı olduklarına işaret etmektedir. Bundan dolayı, Türkiye'de kentlere yönelik politikalar ele alınırken, hem iç göçle hem de dış göçle gelen kitlelerin toplumsal yaşama uyumu dikkat edilmesi gereken önemli bir husus haline gelmektedir.

İç ve dış göçle gelen nüfusun kentsel yaşama uyumu ise, kentin sunduğu imkânlardan yararlanabilme düzeyleri ile doğrudan ilintilidir. İç ve dış göçle kentlere gelen nüfusun uyumu ile ilgili olarak yürütülecek faaliyetlerde kentsel yaşamın farklı alanlarındaki uyum süreçlerini değerlendirecek kapsamlı bir yaklaşım gereklidir. Bu açıdan Türkiye'de bir kısmının geldikleri kentte kalıcı oldukları düşünülen, iç ve dış göçle gelen nüfusun kentlerdeki kentsel hizmetlerden yararlanma ve kente düzeylerine yönelik olarak mevcut durumu ortaya koymak

önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, bu bölümde, öncelikle göçle gelen nüfusun kentlerdeki durumlarını analiz edebilmek açısından gerekli olan veri tabanlarına yönelik mevcut durum incelenecektir. Nitekim, bu kitlelerin farklı kentsel kamusal hizmetlerle ilgili olarak uyum düzeyini ölçmek için, bu göstergelerin netleştirilmesi, bu göstergeleri üretmek için uygun veri tabanlarının ne olacağına karar verilmesi, uygun verinin olmaması durumunda saha araştırmalarının yapılması ve göçmenlerin uyum düzeyinin periyodik olarak, mümkünse her yıl bu göstergeler üzerinden takip edilmesi hayati bir öneme sahiptir. Ardından ise, söz konusu nüfusun kentsel uyumunun oluşabilmesi için gerçekleştirilen sosyal ve kültürel politikalar, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri, bu kitlelere yönelik istihdam politikaları, kentte güvenliklerini sağlayıcı diğer önlemler ve son olarak kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik ortaya konan politikalar ele alınacaktır.

II.3.1. Kent ve Göçe Dair Veri Tabanları

Türkiye’de bulunan yabancılara ilişkin veriler esasen GİGM tarafından toplanmaktadır. Bunun yanı sıra TÜİK, ÇSGB, Ekonomi Bakanlığı, Yükseköğretim Kurumu gibi kurumlar da Türkiye’de bulunan yabancılara ilişkin kendi sorumluluk alanlarına dair verileri toplamakta ve belli ölçülerde yayınlamaktadır. Ülkemizde gerek göç konusunda gerekse diğer sosyal ve ekonomik alanlarda derlenen bilgiler ve oluşturulan idari kayıtlar genellikle birbirinden bağımsız olmakta ve söz konusu verilerin bütünleştirilmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Malesef, uluslararası göç alanında sağlıklı ve güvenilir bilgi sağlayacak bir kayıt sistemimiz bulunmamaktadır.

Diğer yandan, şehirleşme, göç ve uyum ile kentsel dönüşüm ve planlama faaliyetleri için gerekli olan bina ve konut bilgileri için de benzer durum geçerlidir. Bu konudaki mevcut istatistikler, kurumların ve belediyelerin kendi veri tabanlarındaki bilgilerden, sürdürülebilir olmayan özel saha çalışmalarından ve coğrafi olarak kısıtlı ve toplulaştırılmış bilgi sağlayan anketlerden elde edilmektedir.

Bu konuda çok önemli bir kaynak olan yapı belgeleri (inşaat izin ve kullanım ruhsatı gibi), yetkili idareler (belediyeler, il özel idareleri ve organize sanayi bölgeleri) tarafından 2007 yılından beri UAVT üzerinden düzenlenmekte; dolayısıyla belirtilen tarihten sonra yapılan inşaatlara ilişkin bilgi elektronik ortamda bulunmaktadır. Köyler ise, yapı belgesinden muaf oldukları için tamamen kayıt sistemi dışındadır. Keza ülkemizde belediye emlak kayıtları ve kent bilgi sistemlerinde yer alan bilgilerin entegre edildiği merkezi bir yapı bulunmamaktadır.

Oysa NVİGM tarafından UAVT’de metin tabanlı olarak tutulan adres verilerinin koordinat bilgileri tanımlanarak coğrafi (mekânsal) bir nitelik kazandırılması ve oluşturulan alt yapının diğer sistemlerle entegre edilebilmesi amacıyla yürütülen MAKS Projesi’nin belirtilen kapsamda ihtiyaç duyulan “bina ve konut” istatistikleri için çok önemli bir veri kaynağı potansiyeli olma özelliği taşıdığı değerlendirilmektedir.

II.3.2. Göç ve Konut Politikaları

Hızlı kentleşmenin yaşandığı ülkemizde, özellikle barınma konusu sürdürülebilir bir yaşam için asgari gereklilikler arasında sayılmaktadır. Nitekim 1996 yılında İstanbul’da gerçekleşen HABITAT II sonrası yayınlanan “İstanbul Deklarasyonu” ile konferansa katılan devlet başkanları “Herkes için Yeterli Barınma”nın oluşturulması adına bir eylem planının uygulanması

sözünü vermişti. Türkiye, 2014 yılında hazırladığı HABİTAT III Ulusal Raporu'nda da konut ve barınma hakkını, yeni kentsel gündemin ana başlıklarından biri olarak ortaya koymuş ve özellikle 1950'lerden sonra artan iç göçün bir sonucu olarak gecekonduların iyileştirilmesi ve önlenmesi konusunda TOKİ'nin kentsel dönüşüm projelerinin bir değerlendirmesini yapmıştır.²⁸ Buna göre TOKİ, yerel yönetimlerle ortak şekilde bugüne kadar 128 kentsel dönüşüm projesinde 94.563 adet konut yapımına yönelik ihale gerçekleştirmiştir. Uygulanan politikalar ve gerek TOKİ'nin gerekse özel sektörün konut üretimi neticesinde Türkiye'de kaçak yapılaşma oranı 2006 yılında %2,39'a 2013 yılında ise %0,94'e düşmüştür.²⁹

2009 yılında düzenlenen Kentleşme Şurâsında ise, farklı gelir gruplarının barınma gereksinimlerini karşılayacak nitelikte ve miktarda arsa üretiminin sağlanması önemli bir amaç olarak belirlenmiş olup "barınma hakkı" kapsamında ve "herkes için yeterli konut" çerçevesinde konut politikalarına yol gösterici öneriler sunulmuştur. Ancak, Türkiye'de tüm bu çabalar incelendiğinde, son dönem kentlerimizde sayıları her geçen gün artan "geçici koruma altındaki Suriyelilerin" ve uluslararası koruma altındaki diğer yabancıların barınmalarına yönelik acil önlemlerin ulusal eylem planlarında yer almadığı görülmektedir.

Bilindiği üzere, iç ve dış göçler, farklı kültür ve sosyal kesimlerin şehirlerde bir araya gelmesine neden olmaktadır. Bu durum hem barınma ve altyapı ihtiyacının artmasına hem de güvenlik ve sosyal uyum sorunlarına yol açmaktadır. Bu anlamda özellikle dış göçle gelen nüfus kitlelerinin konut ihtiyacının karşılanması için farklı stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada önemli olan ayrıştırıcı değil bütünleştirici/birleştirici bir yaklaşımın benimsenmesi ve düşük fiyatlı konut arzının sağlanmasıdır. Ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeliler ile ilgili barınma hizmetlerinden sorumlu olan kuruluş AFAD'dır. AFAD'ın Teşkilat Kanunu olan 5902 sayılı Kanun'a dayanılarak hazırlanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Merkezleri Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesinde; "Meydana gelen veya gelmesi muhtemel büyük ölçekli; (a)..., (b) İltica ve nüfus hareketleri, (c)..." afet ve acil durum olarak tanımlanmıştır.

Bu Yönetmeliğe, dayanılarak Nisan 2011 tarihinde Suriye'den ülkemize yönelik başlayan kitlesel nüfus hareketi, başlangıç itibariyle afet ve acil durumu rejimi içerisinde değerlendirilip buna göre müdahale çalışmaları yürütülmüştür. Yine 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, AFAD, geçici koruma altındaki Suriyelilerin hem geçici barınma hizmetlerinden Valiliklerle beraber sorumlu olmuş hem de Suriyelilere yönelik diğer hizmetlerin koordinasyonunu da sağlamakla görevlendirilmiştir.

Ülkemiz, açık kapı politikası uygulayarak, Suriyelilere afet ve acil durum rejimi içerisinde hizmet sunmaya çabalamaktadır. Bu çerçevede 10 ilimizde 24 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Sınırdan girişte, Suriyelilerin gerekli kayıt işlemleri, güvenlik kontrolleri, silahtan arındırılmaları, sağlık taramaları gerçekleştirildikten sonra sevk işlemleri yapılmaktadır. Geçici barınma merkezlerine yerleştirilen geçici koruma altındaki Suriyeliler, bir şehirde var olan hizmetlerin tamamına kamp içerisinde erişebilmektedirler. Bunların başında, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal hizmetler gelmektedir.

²⁸ <http://www.csb.gov.tr/projeler/habitat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=16104>

²⁹ Türkiye'deki konut durumuna ilişkin detaylı bilgi için 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına bakınız: <http://www.TÜİK.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>

II.3.3. Göç, Kentsel Ekonomi, Kalkınma, İstihdam

Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu, göç ile kent ekonomisi arasındaki ilişkiye dair mevcut durum analizinde iki konu üzerinde durmayı uygun görmüştür. Bunlardan birincisi, dış göçle ilişkili olarak geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ve uluslararası koruma altındaki diğer yabancıların, yaşadıkları kentlerde işgücü piyasasına dahil edilmesi ile ilgili Türkiye'deki mevcut durum olup, burada İŞKUR'un faaliyetleri ile Kalkınma Bakanlığının Kalkınma Ajansları aracılığıyla geçici koruma altında bulunan Suriyelilere ve diğer mültecilere yönelik teşvik politikaları ele alınmıştır. İkincisi de, son dönem büyükşehirle ilgili olarak düzenlenen 6360 sayılı Kanun ile bütünşehir uygulamasında kırsal alanlar ve tarım ekonomisine yönelik ne gibi değişiklikler ortaya konduğudur³⁰.

Geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli nüfus, demografik açıdan incelendiğinde, bu kişilerin yaklaşık %60'ının 15-64 yaş grubu aralığında olduğu görülmekte ve bu da Türkiye'de bulunan çalışma çağındaki Suriyeli nüfusun büyüklüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Böylesine hızlı ve büyük bir mülteci akını, ülkemiz, ekonomimiz ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) açısından da birtakım büyük sorumlulukları, giderek artan bir şekilde beraberinde getirmektedir. Bu gereklilikten hareketle, 2015 yılında Başbakanlık bünyesinde Suriyelilere yönelik faaliyetlerin genel koordinasyonunu yürütmek üzere bir koordinasyon birimi kurulmuştur.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ilave işgücü potansiyelinin ulusal işgücümüze etkin ve verimli bir şekilde uyumunu ve ülke ekonomimize katkısını sağlamak amacıyla İŞKUR koordinatörlüğünde ilgili kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar, STK'lar ve işçi ve işveren örgütlerinin katılımıyla 5 ana hedef altında 19 maddeden oluşan bir eylem planı hazırlanmıştır. Bu ana hedefler şunlardır:

- Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere (GKAS) yönelik işgücü piyasası ihtiyaçları çerçevesinde mesleki ve dil eğitimlerinin verilmesi.
- GKAS'lere yönelik girişimcilik mekanizmalarının geliştirilmesi.
- GKAS'lere özellikle istihdam alanında hizmet veren/verebilecek kurum-kuruluşların hizmet kapasitesinin artırılması.
- GKAS'lere sunulan hizmetlere ve kayıt dışı istihdamın engellenmesine ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması.
- GKAS'lerin işgücü piyasasına katılımının sağlanması.

Hem işgücü arzı, hem işgücü talebi hem de sürecin tamamının yönetimine dair sistemin geliştirilmesi açılarından tedbirler içeren "Eylem Planı", dış finansman sağlandığında ve özel sektör desteği de alındığında başarılı bir uygulama aşamasına erişecektir. Şöyle ki; işgücü talebinin canlandırılması ve bu şekilde Türkiye işgücü piyasalarına giriş yapan bu büyük nüfus kitlesinin istihdamı için açık işlerin çoğaltılması sadece devlet tedbirleriyle gerçekleştirilebilecek bir hedef değildir. Gerek ulusal, gerekse uluslararası ölçekte özel sektör yatırımlarıyla, sosyal sorumluk fonlarıyla, doğrudan yabancı yatırımlarla işgücü talebi canlandırıldığı takdirde Suriyeli nüfus için istihdam imkânları gelişecektir. Bu kapsamda, söz konusu Çalışma Grubunun oluşturulmasından bu yana istihdam kurumu İŞKUR, hem ikili görüşmelerle hem de Başbakanlığın koordinasyonunda çok taraflı görüşmelerle, bir dizi ulusal ve uluslararası kuruluşla çalışmalarını yürütmekte olup, eylem planı doğrultusunda projeler geliştirilmektedir.

³⁰ Ancak bu konu, ilgili diğer komisyonun alanına girdiği için fazla detaylandırılmamıştır.

Bugün, pratikte, yoğun olarak Suriyelilerin yaşadıkları illerde Suriyelilerin iş piyasalarına farklı biçimlerde dahil oldukları görülmektedir. Ekonomik durumu nispeten iyi olan Suriyelilerin, ticaret ve sanayi alanlarında şirket kurdukları ve çoğunlukla Suriye'den gelenleri çalıştırdıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, bugün kentlerde, vasıf düzeyi yaptıkları işe uygun Suriyeliler olduğu gibi yaptıkları işin çok üzerinde vasıf düzeyine sahip Suriyeli işçiler olduğu görülmektedir (Lordoğlu, K. ve Aslan, M., 2016).

Bu işlerde çalışan göçmen ve mülteciler açısından tespit edilen bir diğer durum, ücretin yapılan işe göre yerli işçinin aldığından yaklaşık yüzde 50 altında olması ve bazı durumlarda hak edilen ücretin bile ödenmek istenmemesidir. Göçmenlerin ve mültecilerin mesleki yeterlilik durumları konusunda yeterli bilgi olmamakla birlikte emek arzı açısından homojen bir grup olmadıkları açıktır. Kırsal kökenli ve vasıf düzeyi düşük göçmenler ve mülteciler olduğu kadar, kent kökenli ve belirli vasıflara sahip yüksek eğitilmiş olanları da bulunmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler, bugün kent ekonomisi içerisinde özellikle inşaat sektöründe ve tarım sektöründe ucuz işgücü kaynağı haline dönüşmektedirler. Yaşadıkları il içinde ucuz işgücü kaynağı oluşması yerli işçilerle aralarındaki gerginlik ve çatışma riskini giderek daha yükseltmektedir.

Ayrıca Geçici Koruma Altında bulunan Suriyelilerin, yoğun olarak yerleştikleri kentlerde yerel ekonomik kalkınmaya pozitif yönde katkı sağlamaları amacıyla, Kalkınma Bakanlığı, ilgili kalkınma ajansları aracılığıyla geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik çeşitli sivil toplum kuruluşlarının projelerine destek vermeye çalışmaktadır. Bu çerçevede, Kalkınma Bakanlığı, Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerini kapsayan Karacadağ, Doğu Akdeniz ve İpekyolu Kalkınma Ajanslarına desteklerde bulunmuştur.

Karacadağ Kalkınma Ajansı 2016 yılı Doğrudan Faaliyet Programı kapsamında Diyarbakır Sosyal Kalkınma ve Geliştirme Derneğinin "Diyarbakır ve Şanlıurfa'da Suriyeli göçmenlerin iş gücü piyasası analizi" projesine destek vermiştir. Çalışmanın temel amacı ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin işgücü piyasasına olan etkilerini Diyarbakır ve Şanlıurfa örneğinde saptamaktır. Çalışmadan elde edilecek bulgularla özelde bu iki kentte genelde ise Türkiye'de Suriyelilerin gelmesinden kaynaklı işgücü piyasası sorunları hakkında çözüm ve politika önerileri sunulması hedeflenmiştir.

Yine, Karacadağ Kalkınma Ajansı 2016 yılı Doğrudan Faaliyet Programı kapsamında GAP Gençlik Derneğinin "Suriyeli Sığınmacıları Eğitim Seviyelerinin Araştırılması ve Eğitim Stratejisinin Oluşturulması" projesine destek vermiştir. Projenin amacı Suriyelilerin eğitim düzeylerinin, okullaşma düzeylerinin, eğitim ihtiyaçlarının, hangi sektörlerde çalışmak istediklerinin ve çalıştıklarının belirlenmesi; yereldeki eğitim kurumlarının Suriyelilere yönelik yerinde ve ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim hizmetlerinin verilmesine katkı sağlanması ve Suriyelilerin hangi meslek gruplarında deneyimlerinin veya eğitimlerinin olduğunun belirlenmesi olarak ifade edilmiştir. Proje kapsamında 15-40 yaş arasındaki Suriyeli 396 Kadın, 354 Erkeğe niteliksel ve niceliksel verilerin toplandığı anket çalışması uygulanmıştır. Süreçte uygulanan anket ile birlikte, Suriyelilerin geçmiş eğitim deneyimleri, geçmiş iş deneyimleri, eğitime yönelik ihtiyaç ve istekleri tespit edilmiş, bu bağlamda yapılan bir çalışmanın sonuçlarından hareketle eğitim kapsamında yapılabilecek uygulamalar ve stratejiler geliştirilmiştir.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı ise, 2016 yılı içerisinde geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik eğitim, sağlık ve toplumsal yaşam alanlarında Türkiye'deki mevcut sosyoekonomik durumlarının tespit edilmesi ve istihdam ve mesleki yeterlilik alanlarında mevcut durumları-

nın ortaya konularak Türkiye'ye gelmeden önceki durumları ile karşılaştırmasının yapılması amacıyla Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde bizzat kendisi "Suriyelilerin İstihdam ve Mesleki Yeterlilik Araştırması"nı gerçekleştirmiştir. Söz konusu çalışma Valiliklerin koordinasyonunda, TÜİK Hatay Bölge Müdürlüğü ve TR63 Bölgesi illerinde yer alan Göç İdaresi İl Müdürlükleri ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilmiştir. 3 ilde yaşayan toplam 1592 hane temsilcisi ile görüşülerek 9.061 kişi hakkında bilgilerin alındığı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması sonuçları doğrultusunda Aralık ayı içerisinde hazırlanan il bazlı raporlara göre bölgede yaşayan Suriyelilerin büyük bir bölümünün Türkçe bilmediği, mesleki beceriye sahip olmadığı ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

Hem TR63 Bölgesinde yaşayan Suriyelilerin hem de Türk vatandaşlarının çalışma hayatındaki yeri esas olmak kaydıyla gerçekleştirilen çalışmalar ve mevcut resmi kaynaklardan alınan veriler ışığında TR63 Bölgesindeki istihdam düzeyinin düşük olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda Bölgede yaşayan Suriyelilerin ve ev sahibi toplumun istihdam edilebilirliklerinin artırılması ve yerel ekonomik kalkınmanın desteklenmesi amacıyla mesleki eğitim kurslarının verilmesi ve mesleki becerilerin geliştirilmesi amacıyla Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye Ofisi ile ve Ajans arasında işbirliği protokolü yapılması planlanmaktadır. Söz konusu Protokol ile çalışma hayatındaki temel prensipler ve haklar çerçevesinde hedef grupları daha etkin tespit etmek ve yerel ihtiyaçlar doğrultusunda yeni müdahale alanları belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca 2017 yılı içerisinde 750 adet Suriyeli ve 250 Türkiye vatandaşına ulaşılması hedeflenmektedir. İLO ve Ajans İşbirliğinin Kapsamı:

- Suriyeli firmaları iş hukuku/çalışma mevzuatı hakkında bilgilendirmek amacıyla seminerler düzenlemek,
- İşverenleri çalışma izinlerine ilişkin yasal mevzuat konusunda bilgilendirmek amacıyla bilgilendirme toplantıları düzenlemek,
- Türkçe eğitimleri, mesleki ve teknik eğitimler ve çalışma hayatında temel beceriler konulu seminerler düzenlemek,
- Suriyelilerin beceri profillerini belirlemek amacıyla pilot araştırmalar yürütmek.

Son olarak, İpekyolu Kalkınma Ajansı 2013 yılı Doğrudan Faaliyet Destek Programı kapsamında, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sürekli Eğitim ve Araştırma Merkezinin "Suriye Mültecileri Sorununun Olası Ekonomik Etkileri ve Tedbir Stratejileri" projesine destek vermiştir. Araştırma, Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonucunda ülkemize göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin, Gaziantep şehrine sosyoekonomik olarak ne gibi etkilerde bulduklarını ve Gaziantep şehrinin bu doğrultuda ne gibi stratejiler geliştirmesi gerektiğini tespit etmeye çalışmıştır. Projenin uygulama aşamasında, araştırma dünyasında deneklere en etkili ve güvenilir ulaşım yolu olarak tercih edilen (yüz yüze görüşme) yöntemi uygulanmıştır. Rapor, saha çalışmasının uygulandığı tarihte Gaziantep'te ticari faaliyet gösteren şirketlerin "Suriyeli Mülteciler Sorununun Olası Ekonomik Etkileri" üzerine bakış açılarını ve sosyal eğilimlerini yansıtmaktadır.

Ayrıca, İpekyolu Kalkınma Ajansı 2015 yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı kapsamında proje yürütücülüğünü Mozaik Kadın Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin yaptığı, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) ve Hasan Kalyoncu Üniversitesinin iştirakçi olduğu "Gaziantep'teki Mülteci Kadınlar ve Ailelerine Yönelik Uyum Araştırma" projesine destek vermiştir. Bu çalışma ile Gaziantep'te kamp dışında yaşayan Suriyeli halkın demografik, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulması, mevcut ve olası sorunlara bütüncül ve hak temelli çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır.

Yine, İpekyolu Kalkınma Ajansı 2016 yılı Doğrudan Faaliyet Destek Programı kapsamında BEKAM'ın "Ortak Geçmişten Ortak Geleceğe Doğru Sosyal Uyum" projesine destek vermiştir. Proje ile Türkiye'deki Suriyelilerin Türkiye'ye uyumlarını kolaylaştırmak ve psikolojik sorunlarını rehabilite etmek amacıyla Arapça ve Türkçe dillerinde bir uyum kitabı hazırlanmıştır.

Son olarak göç ve kent ekonomisi arasındaki ilişki açısından, kırsal kalkınmaya yönelik Türkiye'deki mevcut politikaların analizine değinmek gerekmektedir. Daha önce de iç göç ile ilgili verilerde belirtildiği gibi, Türkiye'de farklı dönemlerde ivmesi değişen iç göç süreçlerinde marmara bölgesi ve İstanbul ülke nüfusunun yığıldığı coğrafyalar haline dönüşürken; göç veren coğrafyalar ise görece daha az gelişmiş kentsel ve kırsal yerleşimlerin bulunduğu ağırlıklı Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu bölgeleridir. İl toplamında verilen göç; bir yandan il ve ilçe merkezlerinden başka yerleşimlere olurken, bir yandan da kırsal yerleşimlerden kentlere olmaktadır. Pek çok bölgemizde kırsal yerleşmeler (köyler ve kırsal mahalleler) boşalmakta, kırsalda yaşayan nüfus yaşlanmakta, gençler köyleri terk etmektedir. Kente göç nedeniyle boşalan ve yalnızca yaşlıların yaşar hale geldiği köylerde tarımsal üretim yaşlılar tarafından yapılmakta/yapılamamakta ve en önemlisi bu kuşağın "tarımsal üretim bilgisi" bir sonraki kuşağa aktarılamamaktadır. Bu durum, göç ve kentleşme arasındaki ilişkinin sadece kentlerimize dair değil fakat kırsal alanlarımıza dair ortaya çıkan problemler noktasında bütüncül bir bakışla çözüm önerisi getirilmesi gerektiğini ortaya sermektedir. Nitekim nüfusu yoğun ve dinamik olan ülkemiz için tarım ekonomisinin önemi yadsınamaz. Bu açıdan geliştirilen her tür politikanın, tarım sektörüne olası etkileri göz önünde tutulmalıdır.

Bu çerçevede, yukarıdaki nüfus yığılmaları açısından bölgeler arası dengesizlik göz önünde bulundurulduğunda, kırsal kalkınma ve tarım politikaları konusu, Türkiye'de bölgesel kalkınma ve bölgelerarası eşitsizliğin ortadan kaldırılması konularının parçası olarak ele alınmıştır. refah devleti dönemi, temel olarak merkezi devletin mali ve teknik desteğiyle, merkezi planlama çerçevesinde bölgesel kalkınmaya yönelik adımlar atılmış. Bölge içi ve bölgeler arası sanayi-tarım dengesini sağlama noktasında devlet merkezli bir yaklaşım benimsenmiştir.

1970'lerden sonra ortaya çıkan dönüşüm ile beraber Türkiye, 1980'den sonra daha liberal politikaları benimsemiş, bu doğrultuda, bölgesel kalkınma politikalarının temel amacı yine bir parçası olarak bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltarak genellikle büyük kentlere doğru aşırı bir şekilde göç veren kırsal alanlardaki asgari yaşam standartlarını geliştirmek olsa da; bunu sağlamada merkezi yönetimden çok bölgenin yerel kamu ve özel sektördeki aktörlerine temel rol biçilmeye başlanmış ve bölgesel kalkınmayla, bölgelerin gerek ülke içinde gerekse de ülke dışında rekabet edilebilirliklerini artırma amaçlanmıştır (Eraydın, 2008).

Böylesi bir anlayış, bölge kalkınması ile ilgili iki temel yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Bölgelerin, kendi potansiyeli ve yerel aktörleriyle kalkınmalarını sağlarken yönetsel yapının nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak, çok parçalı, çok aktörlü bir bölgesel yönetim mi yoksa, verimlilik ve etkinliği sağlama hedeflenen ve finansal olarak maliyeti düşürmesi olası olan tek veya iki kademeli bir yönetim ölçeğinin mi gerekli olduğu noktasında Türkiye, büyükşehirlerde, 6360 sayılı kanun ve daha öncesinde, kentsel alanda bütünleştirme/birleştirmeyi sağlayan konsolidasyon düzenlemeleri ile tercihinin büyük ölçekli tek kademeli yönetim biçimi ile yerel ekonomik kalkınmayı sağlama yönünde olduğunu göstermiştir (Amin&Thrift, 1999; Tiebout, 1956).

Bu doğrultuda, büyükşehirlerde, kentsel alan ile kırsal alanın bütünleştirilmesi/birleştirilmesi amacıyla, diğer bir deyişle yerel yönetimlerin konsolidasyonu çerçevesinde, ilk olarak 2003'te 5019 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında KHK'nın değiştirilerek büyükşehir belediyelerinde pergel uygulaması ile büyükşehir belediyelerinin sınırları genişletilmiştir.

Ardından 2008 tarihinde 5747 sayılı düzenleme ile Büyükşehir Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılarak büyükşehir belediyelerinde ilk kademe belediyeler kaldırılmıştır. Son olarak ise 2013 yılında 6360 sayılı "14 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 27 İlçe Kurulması Hakkında Düzenlenen Kanun ile 14 yeni büyükşehir kurulmasına; bütün büyükşehirlerde, büyükşehir belediyesinin yetki alanının il sınırına kadar genişletilmesine; belirli ilçe ve köylerin kapatılmasına; büyükşehirlerde İl Özel İdaresi'nin tüzel kişiliğine son verilmesine karar verilmiştir. Böylece, bütün şehir uygulaması ile Türkiye'de büyükşehirlerde, merkez belediye (anakent belediyesi), ilin kırsal alanında da yetkili hale getirilmiştir.

Diğer bir deyişle, 6360 sayılı yasa ile ülkemizin büyükşehir sınırları içerisinde kalan tarımsal alanları kentin parçası haline dönüşmüş ve bu anlamda yapılaşma riski ile karşı karşıya kalmıştır. Özellikle büyükşehir statüsü kazanmış ancak fiilen orta ölçekli kentlerimizde, kent merkezi çevresindeki tarım ekonomisi, kentin genişlemesi ile "kentsel dönüşüm" anlayışı çerçevesinde hızla yok olurken, 6360 sayılı yasa ile büyükşehir olan bazı orta ölçekli kentlerimizde bu sürecin daha da hızlanacağı aşikârdır. Bu anlamda 6360 sayılı yasayla büyükşehir sınırları içinde kalan ve tüzel kişiliğini kaybeden kırsal yerleşimlerimizde, sağlıklı tarımsal üretimin sürdürülebilmesi için, yerel paydaşlarla kırsal alan planlaması çalışmaları ve uygulamalarının yapılması gereklidir.

II.3.4. Kent, Göç ve Eğitim

Göçle gelen nüfusun, yerel halkla ve kentsel yaşamla uyumunun sağlanması noktasında yaşanan problemlere çözüm üretilmesinde ve şehirleşmenin mümkün mertebe hızlı ve kaliteli olarak gerçekleştirilebilmesinde "eğitim" mühim bir araç olarak belirmektedir. Dış göçle gelen, ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyelilere ve diğer uluslararası koruma altındaki kişilere yönelik eğitim hizmetinden sorumlu kamu kurumu, Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'dir.

Merkezi bir teşkilatlanma olarak geçici koruma altındaki Suriyeli ve diğer yabancılara yönelik Müsteşar Yardımcılığı'na bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı kurulmuş ve bu başkanlık merkezi planlamadan sorumlu hale gelmiştir. MEB, bugüne kadar Suriyeli nüfusa yönelik olarak hizmet verecek olan 21 projenin koordinasyonunu üstlenmiştir. Bakanlığa bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı'nın çatısı altında; Avrupa Birliği fonuyla desteklenen "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi" projesi bizzat Bakanlık tarafından yürütülmektedir.

- Yine bu gayretlerin fiziki manada somut karşılığı olabilecek AFAD'la işbirliği halinde yürütülen iki çalışma ise MEB İnşaat ve Emlak Dairesi tarafından yürütülmektedir. Bunlar;
- AB MADAD fonu bünyesindeki 68.000.000 avro hibe desteği ile GKAS'lerin yoğun yaşadığı şehir merkezlerinde 20 adet kalıcı eğitim tesisi ve kamp alanlarında 10 adet prefabrik eğitim tesisi yapımı projesi.
- AB FRİT fonu bünyesindeki 200.000.000 avro hibe desteği ile GKAS'lerin yoğun yaşadığı şehir merkezlerinde 75 adet betonarme eğitim tesisi yapımı projesi.

Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin oldukça genç bir nüfusa sahip olduğu söylenebilir. Nitekim GİGM'nin 6 Nisan 2017 tarihli istatistiklerine göre, biyometrik verileri

alınarak kayıt edilen Suriyelilerin %46'sı 0-18 yaş grubundadır³¹. Bu bilgi bize, Suriyelilerin eğitimi konusunun, toplumsal yaşama uyum sağlamaları noktasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Geçici eğitim merkezlerinde ilk yıllar, Suriyelilerin geri dönecekleri düşünüldüğü için, Suriye müfredatına göre eğitim veriliyordu. 2014'ten itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan 'Yabancılara Sunulacak Eğitim Hizmetleri' genelgesi ile bu uygulama değişmiş ve Suriyeli ve diğer mülteci çocukların da Türk akranları gibi ve onlarla birlikte MEB bünyesinde eğitim almalarını kolaylaştıracak idari düzenlemeler yapılmıştır. 2016-2017 eğitim yılı içinde benimsenen yeni paradigma ile resmi okullar da sürece dahil edilmiştir. Bu kapsamda da 155.000'i aşkın Suriyeli çocuk resmi okullarda eğitim görmektedir. 2016-2017 eğitim yılından önce ise, bir başarı örneği olarak gösterilebilecek Geçici Eğitim Merkezlerinde 328.000 Suriyeli çocuk kayıtlıdır³².

Araştırmalar Türkiye'deki göçmen, sığınmacı veya mültecilerin çocukları arasında eğitime devam edenlerin oranının yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Örneğin, Türkiye'de bulunan 18 yaş altı Suriyeli çocukların yalnızca %36'sı okula gitmektedir. Kamplarda yaşayan çocukların okullaşma oranı %90'a ulaşırken, kamp dışında yaşayan Suriyelilerde bu oran %25'e kadar düşmektedir.

Çocuk yaşta evlerini terk etmek zorunda kalan göçmen ve mülteci çocuklarının eğitim ve yaşam kalitesinin sağlanması ve yükseltilmesinin küresel bir sorumluluk olduğu unutulmamalıdır. Çocukların eğitim ve öğretimlerine gelişim ve psikolojik açıdan fazla ara verilmemesi gerekmektedir. Konunun önemi göz önüne alındığında uluslararası yardım kuruluşlarından da yardım alınarak çocuklara eğitim ve öğrenim olanağı sağlanmalıdır. Oysa yerelde yapılan gözlemler ve küçük çaplı araştırmalarda birçok sebepten (ülke, ortam, yaşam şekli, dil ve yöresel gelenekler, psikolojik nedenler vb.) çocuk mültecilerin sadece dörtte birinin okula gidebildiği gözlemlenmiştir. Save the Children Kuruluşu, çocukların kaderlerine terk edilmesinin kayıp nesillerin oluşmasına yol açacağı uyarısında bulunarak, tüm devletlere hitaben yayınladığı çağrıda, mülteci çocukların okula gidebilmesi için küresel bir çaba başlatılması gerektiğini ifade etmektedir.

Uyum çerçevesinde, 0-6 yaş grubundaki çocuklar için de ciddi bir hassasiyet gösterilmesi gerekmekte olup, gerek bakıcı aile büyüklerinin istihdama katılmaları için, gerekse uyumu ve öğrenmesi kolay olan bu grubun beslenme, sağlık, çocuk olarak yaşama hakları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yuvalar ve çocuk bakım evlerinin öncelikle açılması gerektiği unutulmamalıdır. Sonuç olarak, geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların ve uluslararası koruma altındaki diğer çocukların okula devam etmeleri için gerekli politikaların oluşturulması, çocukların ve ailelerinin Türkiye'ye uyumlarını hızlandırması açısından yararlı olacaktır.

Türkiye'deki geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ve diğer dış göçle gelen nüfusun sağlık, eğitim, sosyal yardım hizmetlerinden yararlanmaları ya da iş yaşamına atılmaları önündeki en önemli engellerden birisi dil problemidir. Türkiye'deki dış göçle gelen nüfusun çok düşük orandaki kısmı Halk Eğitim Merkezleri veya Belediyelerin düzenlediği kurslara katılmaktadır.

³¹ http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378

³² <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/02/15/goc%20konferansi%20rapor.pdf>

Son olarak, MEB'in şehirleşme ve göç olgusuna bir müsbet katkısı da gelecek eğitim-öğretim yılından itibaren "Kentleşme Kültürü" dersinin seçmeli olarak veya bir ders içerisinde bir veya daha fazla ünite şeklinde müfredata dahil edilecek olması sayılabilir.

II.3.5. Kentsel Güvenlik ve Göç

Kentleşme ve göç, iç içe geçmiş kavramlardır. Kentsel mekânlar, aslında tarihsel olarak göç olgusunun temel mekânları olagelmıştır. Diğer bir deyişle, göçün olmadığı bir kentsel mekândan bahsetmek mümkün değildir. Kentliler ya da kentte yaşayan bireyler olarak hepimiz daha eski veya daha yeni olmak kaydıyla büyük oranda birer göçmenizdir. Bu anlamda göç ve kent, kentleşme birbirinden ayrı ele alınamaz.

Diğer taraftan, birbirinden ayrı ele alınmayacak bir diğer iki kavram da güvenlik ve kenttir. Ortaçağ kentlerinden beri kalelerle, şehir kapılarıyla güvenliği sağlanmaya çalışılan kentsel mekânlar; modern dönemde de iki açıdan güvenlik ile iç içe ele alınmaktadır. Bunlardan bir tanesi kentleşme sürecinde yani göçle artan nüfusa, güvenlik hizmeti sunma ve diğer kamusal hizmetlerin kentsel mekânda güvenli bir şekilde bireylere ulaştırılması ile ilgilidir. Bu noktada göç olgusu, kentsel güvenliğin uyumlu bir kent yaşamı açısından hayati konusu haline gelir. Bu aşamada kentsel sosyal politikaların kentsel mekânlarda sunumundan yine kentsel mekânlarda suçla mücadeleye kadar geniş bir politika yelpazesi ile karşı karşıya kalırız. Bir diğeri de son dönem kentsel yaşamın önemli bir tartışma alanı olan korunaklı, güvenli kent kavramı ve kentli haklarıdır. Şüphesiz bu rapor, kentsel güvenliği göç sorunsalı etrafında ele aldığı için birincisine odaklanacaktır.

Bu açıdan günümüzde kentsel güvenliği olumsuz olarak etkileyen etmenlerin başında, kentleşen terör, kültürel uyum sorunları, kentte farklı toplumsal gruplar arası gelir uçurumlarının yüksek olması, kentsel mekânlarda suç işlemeyi cezbedecek fiziksel özelliklerin artması, adaletsizlik duygusu, suç korkusu gelmektedir.

Kentte bir arada yaşayan gruplar arasında sosyal, ekonomik bütünleşmeyi engelleyen koşulların bulunması, kentsel gerilimi arttırmakta ve bu durum kentte suç oranlarının yükselmesine ve kent güvenliğinin sağlanmasında sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye'de suça konu olan göçmenlerin mağdur veya fail olma durumlarının ölçeklendirilmesi konusunda yeterli çalışma bulunmamaktadır.

Göç ve diğer sebeplerle nüfusun kentlerde yoğunlaşması güvenlik sorunlarının da kentlerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Bilinen güvenlik önlemlerinin yanı sıra kentsel mekâna yönelik tedbirlerin de alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'nin yakın dönemde maruz kaldığı yoğun dış göç olgusu kentsel güvenlik açısından tüm bu yukarıdaki etmenlerin şiddetini arttırmıştır. Suriye'deki iç savaşın bu anlamda Türkiye'nin güvenliği bakımından farklı etkileri olmaktadır. Bunları iki başlıkta toplamak mümkündür. İlki, ulusal güvenlik bakımından ortaya çıkan risklerdir. Terör eylemlerinde artış, Suriye'deki otorite boşluğunun terör örgütlerince kullanılması, canlı bomba ve intihar saldırıları, artan sınır geçişleri sonucunda ivme kazanan sınır kaçakçılığı, çevre ülkelerle doğan uluslararası gerginlikler (sınır ihlalleri, uçak düşürme, kapanan gümrük kapıları vb.) bu ilk risk grubuna giren eylemlerdir.

Suriyeli sığınmacıların neden olduğu güvenlik sorunlarının ikincisi, kentlerdeki asayiş suçlarındaki artış ve Suriyelilere karşı toplumda oluşan suç korkusudur. Suriyeli sığınmacıların gelişiyile birlikte kentlerde suç oranlarında artış yaşandığı iddia edilmektedir.

Kent ekonomisinden kentsel sosyal politikalara kadar birçok alanda önlem alınması, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin kentsel yaşama uyum göstermeleri açısından oldukça hayati öneme sahiptir. Mültecilerin ve göçmenlerin, yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri, toplumsal yaşamın huzurlu bir şekilde sürülebilmesi için kritiktir. Henüz geldikleri topluma adapte olmamış göçmenlerin kentsel mekânlarda “güvenliği” tehdit eden birçok etmene temel teşkil ettiği bilinen bir gerçektir. Nitekim yoğun göç alan kentlerde, nüfus artışıyla çeşitli güvenlik sorunları ortaya çıkmaktadır. Nüfusu düzensiz bir şekilde hızlı artan kentlerde alt yapı hizmetlerinin yetersiz kalması, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin sunumunda aksaklıkların doğması, istihdam probleminin baş göstermesi gibi nedenler de dolaylı yoldan, kentsel güvenliği tehdit etmektedir (İçduygu, A., Erder ve Gençkaya, 2014). Kentsel güvenliği tehdit eden suçun hem faili hem de mağduru olma noktasında göçmenler, öncelikli risk altındaki toplumsal gruplardır. Dahası, kayıtlardan anlaşıldığına göre, gelen Suriyelilerin yarısına yakınının 18 yaş altında olması, kentsel mekânlarda ileride Suriyelilerin adaptasyon ve uyum süreçlerinin daha da hayati olduğunu göstermektedir. Bu haliyle kentsel güvenlik, hem kentin yerli toplumsal gruplarının yeni göçmen kitlelere karşı talep ettiği bir hizmet haline gelmekte hem de yeni göçmenlerin kentsel alanlarda yine en fazla yüz yüze kaldığı problem güvenlik meselesidir. Ancak Suriyeliler ve kentsel güvenlik konusunun alt başlıklarını incelemeye geçmeden önce üzerinde durulması gerek konu, kentsel güvenliğe olumlu katkı yapacak kayıt sisteminin düzenli işlemesi meselesidir.

Kayıt Sistemi

Şehirlerde suç, şiddet ve terör olaylarının önlenmesinin en önemli unsurlarından birisi şehirlerde yaşamakta olan göçmen ve mültecilerin kayıt altında olmaları ve ikamet adreslerinin net olarak bilinmesidir. Ülkeye girişte kabul usul ve prosedürü (güvenlik kontrolü-silahtan arındırma ve sivillerden ayırt edilme-ön kayıt ve kimliklendirme-sağlık kontrolü) ilk yıllar kontrolsüz gerçekleşen sınır geçişlerinden dolayı uygulanamasa da son dönem bu konuda önemli adımlar atılmıştır.

Bu açıdan Türkiye, Ekim 2014 yılında yürürlüğe giren geçici koruma yönetmeliği ile birlikte ülkede bulunan Suriyelileri geçici koruma kapsamına almıştır. Bu geçici koruma belgelerinin düzenlenmesi, kayıt altına alınmaları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, bu doğrultuda, Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin biometrik verilerini alarak, fotoğraflarını çekerek parmak izlerini alıp adrese dayalı bir kayıt sistemi üzerinden söz konusu kişileri sisteme kaydetmektedir. Bu biometrik kayıt sistemi ile ileride, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin net olarak sayıları belirlenmiş olacaktır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün açıklamalarına göre, 16 Şubat 2017 tarihi itibarıyla 2.910.281 Suriyelinin biometrik kaydı yapılarak Geçici Koruma Kimlik Belgeleri düzenlenmiştir. Ayrıca, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelileri kayıt işlemleri konusunda teşvik etmek, hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek amacıyla valilikler aracılığı ile 600 bini aşkın “bilgilendirme broşürü” dağıtmıştır. Yine kayıt işlemlerinin tamamlanması amacıyla Suriyelilerin yoğunlukla yaşadıkları iller başta olmak üzere il valilikleriyle üst düzeyde bilgilendirme toplantıları yapılmıştır³³. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, halen kayıt konusunda sıkıntılar yaşandığı, göçmenlerce adres bildirimini yapılmadığı veya yanlış bildirimde bulunulduğu bilinmektedir³⁴. Türkiye’de yaşayan göçmen ve mültecilerin tamamı-

³³ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumaya-iliskin-kayit-islemleri_558_560_8966_icerik

³⁴ <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.29>

nın güncel adreslerinin kayıt altına alınması ve değişikliklerin sisteme kısa bir süre içinde işlenmesi, şehir güvenliği açısından oldukça önemlidir. İlgili mevzuatta (Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca çıkarılmış Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği ve Adres Kayıt Sistemi Uygulama Yönergesi), kişilere ve ilgili kurumlara 20 iş günü içinde bildirim yükümlülüğü; muhtarlar ile apartman yöneticileri ve müstakil konut sahiplerine ise takip sorumluluğu verilmiş olmakla birlikte uygulamada sorunlar bulunmaktadır.

Kent ve Terör

Küreselleşme ile beraber artan uluslararası terör gruplarının kentsel mekânlara yönelttikleri saldırılar da artmıştır. Hatta, yeni terör saldırılarının kırsaldan kente indiği; bu tür bir strateji değişimi yaşadığı aşikardır. Yine küreselleşme ile beraber sayıları ve güçleri artan sınır aşan organize suç örgütlerinin özellikle metropolitan kentsel alanlarda yarattığı tahribatlar da artmaktadır. Ayrıca son yıllarda kentlerde adi suç oranlarının da arttığı bir gerçektir. Tüm bunları engellemek amacıyla kentsel mekânlarda kamera sistemleri daha etkin kullanılmakta, kolluk güçlerinin etkinliği ve görünürlülüğü kentsel mekânlarda yükselmektedir; fakat bu durum da başlı başına kentlilerin özgürlüklerini kısıtladığı gibi sübjektif güvenlik kaygılarını da arttırmaktadır. Diğer bir deyişle suçun mağduru olma kaygısı, kentlilerde giderek artmaktadır.

Esasında Suriye Savaşı ile başlayan Türkiye'deki terör eylemlerinde artış, Suriye'deki otorite boşluğunun terör örgütlerince kullanılması, canlı bomba ve intihar saldırıları, artan sınır geçişleri sonucunda ivme kazanan sınır kaçakçılığı, çevre ülkelerle doğan uluslararası gerginlikler (sınır ihlalleri, uçak düşürme, kapanan gümrük kapıları) vs. ulusal güvenlik ile doğrudan ilişkili olmakla beraber, ortaya çıkan terör saldırılarının kentsel merkezlerde gerçekleşmesi bakımından da kentsel güvenlik ile ilişkilidir. Türkiye, kentsel mekânları, terörden koruma noktasında sadece kolluk kuvvetlerini devreye sokmakla yetinmekte ve esasında çoğu zaman kentsel mekânların terör saldırılarının daha fazla konusu haline gelmesine sebep olmaktadır. Türkiye'de bu tür terör saldırılarının önlenmesi noktasında tartışmalar daha çok makro ölçekte uluslararası politikalar, dış politika çerçevesinde gerçekleşmektedir. Kentsel alanlarda ise önlem olarak sadece güvenlik güçleri öne sürülmektedir. Oysa bu hem oldukça yetersiz hem de tam tersi kentsel mekânları, biraz önce değindiğimiz gibi, terörün daha fazla hedefi haline getirmektedir.

Yabancılar, Kentsel Asayiş ve Suç Korkusu

Özellikle ilk yıllarda ortaya çıkan kontrolsüz girişlerden dolayı, sınır kentlerimizde kaçakçılık artmıştır. Ucuz işgücü olarak çalıştırılan Suriyeliler aynı zamanda bu sınır kentlerinde konut kiralılarının da artmasına sebep olmuştur. Yine sınırdaki özellikle küçük kentlerimizde hastane gibi sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri de bu dönem yetersiz kalmıştır. Ayrıca bu ilk dönem, kentlerde yardım dağıtan uluslararası kuruluşların kayıt altına alınamaması, kimin ne kadar ne yardımı dağıttığının kontrol edilememesine sebep olmuştur. Bu da adaletli bir dağıtım mekanizmasını engellediği için çatışmaları arttırmıştır³⁵.

Küçük sınır kentlerimizde, kaçakçılıktan ortaya çıkan ekonomik rant, kentli gençlerin de kaçakçılığa meyletmesine sebep olmaktadır. Söz konusu suça karışan aktör, çocuk olduğunda, suçun failinden çok mağduru olarak değerlendirilmelidir. Kentsel güvenlik açısından çocuk suçluluğu çerçevesinde değerlendirilebilecek bu konuda, en önemli başlangıç noktası, suça

³⁵ <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.29>

karışan çocukların kentin özellikle gelişmemiş, yoksul bölgelerinde yerleşik olmalarıdır. Bu bölgeler genellikle çöküntü gecekonduların olup, son dönem özellikle Suriyeli sığınmacıların büyükşehirlerde bu yerleşim alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Hemen hemen tüm çalışmaların ortak tespiti kentsel alanlarda suça sürüklenmiş çocukların büyük oranda şehre yeni göç etmiş ya da bir türlü entegre olamamış ve kentin yoksul bölgelerinde yaşayan kesimlerinden geldikleridir.

Suriyeli mülteci çocuklar, savaş travmalarıyla yeni geldikleri kentlere alışmaya çalışmaktadırlar. Bu noktada birçok sorunla karşılaşan Suriyeli çocukların bu sorunlarını minimize etmek amacıyla Türk Kızılayı ve UNICEF'in yürüttüğü "Çocuk Dostu Alan" projesi kapsamında Suriyeli çocuklara psikolojik destek verilmektedir. Bu projenin alanının genişletilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yoğun yaşadığı kentlerde, belediyeler, STK'lar ve Valilikler yoğun bir çaba içerisinde, Suriyelilerin suç örgütlerinin elinde mağdur olmamaları için -raporun ileriki bölümlerde ele alınan- birçok sosyal projeyi uygulamaya geçirmişlerdir. Türkiye devleti ve toplumunun bu çabası, gerçekten ileride, birçok başka ülke tarafından kesinlikle örnek alınacaktır. Bu anlamda, göçmen kaçakçılığı, özellikle kıyı kentlerimizde yaşanan en önemli sorunların başında gelmektedir. Burada ilk belirtilmesi gereken nokta, Suriyeli sığınmacıların, bu suçun faili değil mağduru olduklarıdır. Göçmenler, mağdur olmalarına rağmen, kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmaktan kaçınmaktadırlar. Yine, Suriyelilerin bir başka mağduriyet alanları cinsel suçlarla ilgilidir. Suriyeli kız çocukları bazen kuma bazen de fuhuş sektöründe ucuz işgücü olarak kullanılmaktadır. Burada yaş sınırının bazen 12'ye kadar düştüğü tespit edilmiştir. Suriyeli kız çocuklarının fuhuş çetelerinin ağına düşmesinin arkasındaki en büyük dinamiğin de yoksulluk olduğu anlaşılmıştır³⁶. Ayrıca faili meçhul cinayetlere de Suriyelilerin konu olduğu tespit edilmiştir. Faili meçhullarda dikkati çeken konu ise olayların daha çok Suriyelilerin kendi aralarında ortaya çıkmasıdır. Bu aşamada, Suriyelilerin yerel networklerini bilecek Suriyeli görevlilere ihtiyaç duyulmaktadır. Yine fuhuş sektöründe zorla çalıştırılan Suriyeli kız çocuklarının bir süre sonra öldürülmeleriyle faili meçhul cinayetlere konu oldukları durumlar da vardır.

Suriye savaşı ile beraber, Türkiye'de kentsel alanlarda terör eylemlerinin arttığı ve belirli kentsel alanlarda adi suçların hem nicel olarak arttığı hem de nitelik değiştirdiği bir gerçek olmakla beraber; her iki durumun da yarattığı subjektif güvenlik; objektif güvenlikten daha fazla olmuştur. Objektif güvenlik, sayısal verilerle ölçülebilir, karşılaştırılabilir hatta suç coğrafyası haritalandırması yapılabilecek datalar sunan daha somut güvenlik tehditleri ile ilgiliyken; subjektif güvenlik, toplumdaki bireylerin güvenlik tehditlerinden duydukları kaygı ile ilgilidir (Zedner, 2010). Dolayısıyla Suriye savaşı ile beraber ülkemizde yaşananlar; kentsel alanlardaki vatandaşların gerek terör gerekse de Suriyeli sığınmacılarla ilgili kaygılarını, güvenliklerini; mevcut somut güvenlik tehditlerinden daha fazla yaratmıştır. Bu tam da suç korkusu ile ilgilidir. Suç korkusu kısaca, "suçtan mağdur olma korkusu" olarak tanımlanabilir. Bireysel ve toplumsal süreçleri kapsayan güvensizlik duygusunun yapısıdır suç korkusu (Sipahi, 2016: 39). Bu aşamada, yerel düzeyde bilinçlendirme faaliyetleri ile Suriyelilere karşı oluşan önyargıların hızlı bir şekilde yıkılması gerekmektedir.

Nitekim yapılan araştırmalarda hırsızlık, fuhuş, gasp ve kamu malına zarar verme suçlarını Suriyelilerin yaygın olarak işledikleri yönünde toplumda güçlü bir kanaat oluştuğu görülmektedir (Koyuncu, 2014/ Erdoğan, 2014). Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmada, Şanlıurluların %56,3'ü Suriyeli sığınmacıların gelişiyi birlikte kentte suç oranlarının arttığına inanmaktadır (Karasu, 2016: 1013). Kilis'te yapılan benzer bir araştırmaya göre, Kilislilerin %77,5'i artan

³⁶ <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.30>

suç oranlarından sığınmacıları sorumlu tutmaktadır (Memiş, 2015: 109). Oysa tahmin edildiğinin aksine, suç kayıtları incelendiğinde, Türkiye’de suç oranlarını arttıran bir Suriyeli gerçeği gözlenmemektedir. TÜİK verilerine göre, 2015 yılı itibarıyla, 168.726 olarak kaydedilen toplam suçların sadece 980’i yabancı uyruklular (%0.59) tarafından işlendiği görülmektedir.³⁷ Aksine, mevcut suçların faillerinde bir kayma olduğu gözlenmektedir. Üstelik bu durum suçun mağduru noktasında daha dikkat çekicidir. Suriyeli sığınmacılar, suçun failinden ziyade mağduru durumundadırlar.

Sonuçta, adi suçlar gündelik hayatımızda sık sık yüzyüze kaldığımız bir tehdittir. Göçmenlerin adaptasyon süreçlerinin sağlıklı işlemesi kadar yoksulluk ile boğuşmaları, kentsel alanlarda objektif güvenlik tehditi olarak kentsel suç ve göçmenler arasında doğrudan ilişki kurmaya sebep olmaktadır. Diğer bir deyişle yoksulluk ve yoksunluk gerçeği kentsel mekânlarda suçu doğuran en önemli nedendir. Göçmenler de kentin yoksul kesimlerini oluşturan büyük bir kitledir. Bu yüzden kentsel güvenliği sağlayabilmek ve suçla mücadele edebilmek için yoksullukla mücadele politikaları yeniden ele alınması gereken en önemli politika alanıdır.

II.3.6. Göç ve Kentsel Sağlık Politikaları

Sağlık hizmetlerine erişim hem yerel halk sağlığının korunması hem de göçmen ve mülteciler için ayrı bir önem taşımaktadır. Zira uzun yıllardır ülkemizde görülmeyen bazı hastalıkların (özellikle çocuk hastalıklarının) günümüzde tekrar rastlanır olması durumun aciliyeti hakkında fikir vermektedir. Suriyelilerin ülkemize gelişiyle birlikte kızamık, difteri, çocuk felci gibi hastalıklarda artış ve hastalıkların yayılma riski bulunmaktadır. Ayrıca, yetersiz beslenen, sağlıklı konutlarda yaşamayan sığınmacılar bulaşıcı hastalıklara açık durumdadır. Türkiye’de 2011 yılında yalnızca 11 kızamık vakası görülürken, bu sayı sığınmacı göçüyle birlikte artmış, 1000’i geçmiştir (Atasoy ve Demir, 2015: 463). Gaziantep’te kökü kurutulan çocuk felci, şark çıbanı gibi hastalıklar sığınmacıların gelişiyle birlikte tekrar ortaya çıkmıştır (Yavuz, 2015).

Bu doğrultuda, Türkiye mümkün olduğunca hızlı adımlar atmıştır. Ülkemizde göçmen ve mültecilere sunulan sağlık hizmetlerine ilişkin yasal dayanaklar şu şekildedir:

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanun’unun 91. maddesine³⁸ dayanarak Geçici Koruma Yönetmeliği hazırlanmıştır.
- Geçici Koruma Yönetmeliği
- Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Genelgesi: 2015/8
- AFAD-Sağlık Bakanlığı Protokolü
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge

Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Genelgesi ile hem ihtiyacı olanlara tedavi imkanı hem de bu kişilerin kayıt altına alınmaları sağlanmakta-

³⁷ http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070/erişim.01.06.2017

³⁸ (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılarla geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

dır. Bu düzenlemeye göre, "... tedavisi tamamlanan bu kişilerin, taburcu olmadan Göç İdaresi Valilik personeline biometrik kaydının yapılması hastane tarafından sağlanır. Biometrik kaydın mümkün olmadığı durumlarda bu husus Göç İdaresi Valilik personeli tarafından tutanak altına alınır" denilmektedir. Böylece şu an en büyük problem olan mültecilerin bu yolla kayıt altına alınması sağlanabilmektedir.

Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Genelgesinin 6. maddesinde geçici korunanlara yönelik sağlık hizmet sunumu hakkında açıklamalara göre, geçici korunanlar: (a) Geçici barınma merkezlerinde kurulan sağlık merkezlerinden, (b) Bakanlık ve bağlı kuruluşlarına ait sağlık hizmeti sunucularından, (c) Üniversite sağlık uygulama ve araştırma merkezlerinden, (ç) Özel hastanelerden, (d) Vakıf veya demekler tarafından gönüllü olarak verilen sağlık hizmetlerinden faydalanabilirler.

Geçici korunanların sağlık hizmetini ikamet adresinin bulunduğu illerde almaları esastır. Geçici korunanların, sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için birinci basamak sağlık hizmeti vermekte olan bir sağlık kuruluşuna başvurmaları gerekir. Birinci basamak sağlık kuruluşuna başvurulmadan Bakanlık bağlı kuruluşlarına ait ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına doğrudan başvurulamaz. Birinci basamak sağlık kuruluşunca gerekli görülmesi halinde, Bakanlık bağlı kuruluşlarına ait ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşuna sevk yapılabilir.

Geçici korunan hastanın getirildiği sağlık kuruluşunun imkânlarının yetersizliği hallerinde Bakanlık bağlı kuruluşlarına ait ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşları tarafından, öncelikli olarak üniversite sağlık uygulama ve araştırma merkezlerine, bunun mümkün olmaması halinde ise özel hastanelere sevk gerçekleştirilir.

Aynı il içinde veya il dışında Bakanlık bağlı kuruluşlara ait ikinci veya üçüncü basamak sağlık kuruluşları ile üniversite sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ve özel hastanelere sevk için;

- a)** Ayakta teşhis ve/veya tedavi için geçici korunan hasta sevk formu doldurularak sevk yapılır.
- b)** Acil haller, yoğun bakım, yanık gibi ağır vaka olarak kabul edilen durumlar için geçici korunan hasta sevk formu doldurularak 112 Komuta Kontrol Merkezi koordinasyonunda sevk yapılır.

Yine söz konusu genelgeye göre, geçici korunanların ikamet adresinin bulunduğu ilde tedavilerinin yapılamaması halinde, hasta tedavisinin yapılacağı uygun olan ve öncelikle en yakın ilden başlamak üzere diğer illerdeki sağlık kuruluşlarına sevkleri 112 Komuta Kontrol Merkezi koordinasyonunda yapılır. Ayakta teşhis ve/veya tedavi için sevk edilecek geçici korunanlar, 112 Komuta Kontrol Merkezi koordinasyonunda sevk usulüne tabi değildir.

Bu düzenlemelerin yanı sıra, geçici barınma merkezlerinde müdürlükçe belirlenen planlamaya göre acil sağlık hizmeti de verilmektedir. Bunun için müdürlükçe uygun görülen geçici barınma merkezlerinde personeliyle birlikte 112 acil yardım ambulansı bulundurulur. Ayrıca Bakanlığın uygun göreceği yerleşim yerlerinde yardım vakıfları veya dernekleri tarafından ücretsiz ve gönüllü olarak yalnızca geçici korunanlara altı ay süreyle sağlık hizmeti verilebilir ve bu altı aylık süre bakanlığın kararıyla uzatılabilir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemelere ilave olarak Sağlık Bakanlığı Bağlı Kuruluşu olan Türkiye Halk Sağlığı Kurumunca; geçici koruma altına alınan Suriye vatandaşlarının birinci basamak sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması amacıyla Suriyeli vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları yerlerde her 4000 nüfusa 1 birim olacak şekilde, asgari aile hekimliği standartlarında, göçmen sağlığı birimleri açılmaya başlanmıştır.

Hâlihazırda bazı illerimizde standartları haiz göçmen sağlığı birimleri/merkezleri açılmış olup, gereksinimi olan diğer illerde göçmen sağlığı birimleri/merkezleri açılmasına yönelik planlamalarda devam etmektedir.

Geçici koruma altındaki yabancıların yanısıra, uluslararası koruma başvuru sahipleri ve statü sahiplerinin sağlık hizmetlerine erişimleri YUKK'un 89. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, uluslararası koruma altındaki kişilerin genel sağlık sigortası primlerinin tamamı ya da bir kısmı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yatırılmaktadır. Bu kapsamda, birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri ile acil sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadırlar.

II.3.7. Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar

Öte yandan, göç sürecinden en olumsuz etkilenen gruplar kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılardır. Ailelerinin yapısında ve aile içi rollerin tanımlanmasında yaşanan değişiklikler, kadınların işgücüne katılım şart ve şekillerinin değişmesi, özellikle yaşlılar için günlük yaşam pratiklerinin değişmesi ve kişilerin alışkın oldukları gelenekler ve yaşam biçimi ile günlük şehir yaşamı gereklilik ve değerleri arasında kalmaları önemli uyum sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için; kentlerimizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Sivil Toplum Kuruluşları göçmen uyumu ve entegrasyonu ile ilgili önemli tedbirler almış ve dezavantajlı grupların sosyal hayata entegrasyonlarını sağlanmaya çalışılmıştır. İç göç ve/veya dış göç hareketliliğinde, özellikle büyükşehirlerimizde, İstanbul, Ankara, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa vb. illerimizde yerel yönetimler tarafından şehrin kırsallarına kadar yayılan sosyal faaliyet imkanları uyum sürecini güçlendirici çalışmalar olarak gözlemlenmiştir.

Türkiye'de mülteci ve göçmenlerin tamamına yakını kentlerde yaşadıkları için uyumları kentleşme açısından da önemli bir konu durumundadır. İkamet izni ile kalan yabancılar Türkiye'nin 81 ilinde yaşayabilmektedir.

Buna karşın, kentlerdeki göçmen ve mülteci sayısının bu denli yüksek oluşu bu kişilerin kente uyumu konusunu çok daha önemli bir hale getirmektedir. Göç sürecinden en olumsuz etkilenen ve en hassas durumdaki gruplar kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılardır. Türkiye'de iç göç günümüzde artık kadınların da yoğun olarak katıldıkları bir sosyal olgu haline gelmiş, göç eden nüfus içerisinde kadınların payı erkekleri yakalamış, hatta geçmiştir (Eryurt vd., 2015; TÜİK, 2015). Kente göç ile birlikte kadınların işgücüne katılımlarında nitelik değişimi görülmekte, aile ve sosyal çevrelerinden uzaklaştıkları için, psikolojik sorunlar, aile içi şiddete mağduru olma gibi sorunları daha sık yaşamaktadırlar. Benzer şekilde yaşlılar da sosyal çevrelerinden uzaklaştıklarında yalnızlaşmaktadırlar. 1950'lilerden sonra sosyoekonomik şartların değişimi ile birlikte kırsaldan kentlere doğru gerçekleşen iç göç hareketi, şehirlerde farklı boyutlarda sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kırsal hayattan kent hayatına uyum sürecinde kadınlar, yaşlılar ve çocuklar ailede göç kaynaklı değişimlerden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Bu noktada, göçle gelen toplumsal kesimler içerisinde bu kırılgan (dezavantajlı-zayıf) gruplara yönelik geliştirilen özel sosyal politikalar bulunmaktadır. Söz konusu politikalar, uyum sürecinin sağlıklı ilerleyebilmesi için, yerel düzeyde işletilen politikalarlardır. Bu noktada özellikle belediyeler engelli araç ve gereçlerinin temin edilmesinde, yaşlılar için lokallerin oluşturulmasında, sosyal tesislerde açılan beceri kursları vb. çalışmalara dezavantajlı grupların katılımının sağlanmasında önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Ancak bu çalışmaların yaygınlaştırılarak sürdürülebilir kılınması için gerekli altyapı ve mevzuat düzenlemeleri hala sürmektedir.

Kırsaldan kente göç, ailelerin yapısında ve aile içi rollerin tanımlanmasında değişikliklere yol açmıştır. Kadınların kırsaldan kente göç ettikten sonra hayatlarını en derinden etkileyen durum çalışma hayatına katılımları ve katılım şekillerinin farklılaşmasıdır. Kırsalda çalışan kadından, şehirde fabrikalarda işçi olarak çalışmaya başlayan kadına dönüşümde, kadın yabancı olduğu bu yeni sistem karşısında fiziksel ve psikolojik birçok problem yaşamaktadır. Kırsalda geniş aile yapısı ve komşuluk ilişkileri içinde alıştığı destek mekanizmalarından yoksun kalan kadın, yeni ev-iş yaşamı dengesinde iş hayatının yanında ev işleri ve çocukların bakım sorumluluğu ile artan bir yükün altında kalmıştır. Bu artan yük ve alışılan destek mekanizmalarının kaybolması sonucunda oluşan problemler aile içi çatışmaların artmasına neden olarak kadını daha da yıpratıcı bir sistemin içine sürüklemiştir. Tespit edilen bu sorunun çözümü için; ÇSGB tarafından çalışan kadınlara ödenen bakıcı desteği çalışan kadınların bahsedilen problemler karşısında güçlendiren önemli bir adım olmuştur. Çalışmayan kadın ise, yakın aile içi ilişkilerinin ve beraber yaşamın daha etkili olduğu bir toplumsal yapıdan, daha bireysel bir yaşam sistemine geçerek yalnızlaşmış ve kente uyum süreci zorlaşmıştır. Göç öncesinde kırsalda eğitim olanaklarından yeteri kadar yararlanamayan kadınlar, kent hayatının sosyal ve kültürel çevresinden uzak yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Bu sorunun çözülmesine katkı sağlamak için başta belediyeler olmak üzere sivil toplum örgütleri çalışmayan kadınların sosyalleşmeleri için yaygın eğitim projeleri geliştirmektedir. Kantlerimizin hemen her noktasında açılarak yaygınlaştırılmaya çalışılan sosyal tesislerde ücretsiz sanat dalı kursları, el becerisi vb. bireysel gelişim kursları çalışmayan kadınların göç kaynaklı sorunlarını çözme yolunda atılmış önemli adımlardır.

Şüphesiz kırsaldan kente uyum sürecini en zor yaşayan kesim ise yaşlılardır. Kırsalda geleneksel büyük ailelerin yerine, kentte aileler ufalmış ve yaşlılar kendilerini bu aile yapısı içerisinde konumlandırmakta zorluk yaşamışlardır. Alışık oldukları değerlerden çok farklı değerlerin kabul gördüğü kent yaşamına adaptasyonları sırasında, geleneksel değerlerine bağlı kalarak kent hayatı ile bütünleşmeye karşı koymaktadırlar. Yaşlılar kendilerini kırsal hayatta edindikleri günlük yaşam pratiklerini gerçekleştiremediklerinde, kendilerini bütünüyle yaşamdan soyutlayarak koruma altına almaya çalışmaktadırlar. Kırsalda akraba ziyaretlerinin çok önemli bir sosyal aktivite olduğu bilinmektedir. Kent yaşamında mesafelerin birbirinden uzak oluşu ve iş yoğunluğu gibi nedenlerden dolayı akraba ziyaretlerinin sadece bayram ve özel günlerde yapılması yaşlıların sosyal aktivitelerden uzak kalması anlamına gelmektedir. Kırsalda, küçük yerleşimlerde “babadan oğula” aktarılan üretim pratiklerinde deneyimleri sebebi ile değer gören, kendilerine danışılan yaşlılar şehirde bu fonksiyonlarını devam ettiremediklerinden kendilerini değersiz ve işlevsiz hissetmektedirler.

Göç olgusu kadınları ve yaşlıları olduğu kadar, çocukları da derinden etkilemektedir. Kırsaldaki alışık olduğu kültürden kent kültürüne geçiş sürecinde, çocukların eğitim, sağlık ve kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Göç sürecine dâhil olan çocuk ve ergenlerde ruhsal davranış bozuklukları, kimlik karmaşası gibi psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadır. Aile içindeki kültürel değerlerle, kent yaşamına dair değerlerin çatışması, kişisel gelişim çağındaki çocukların kimliklerini hangi değerler üzerinden inşa edecekleri hususunda sıkıntı yaşamalarına sebep olmaktadır.

Göçmen ve Mültecilere Yönelik Politikalarda Medya ve İletişim

Türkiye’de yabancı göçmenlerin hizmetlerden faydalanmalarını ve işlemlerini düzgün ve zamanında yapmalarını sağlamak açısından önemli diğer bir nokta da özellikle GİGM’nin merkez ve il teşkilatlarında Türkiye’de yaşayan yabancıların ana dillerini konuşan daha çok

sayıda personelin istihdam edilmesini sağlamak olacaktır. Bu sayede yabancılar Türkçe öğrenene kadar geçen sürede daha iyi hizmet alabileceklerdir.

Verilecek diğer hizmetlerin duyuruları da, örneğin GİGM'ye erişimin kendi dillerinde broşürlerle veya cep telefonlarına ve varsa elektronik posta adreslerine, kendi dillerinde mesajlarla yapılabilir. Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) 157 hattına bağlı veya paralel olarak, kendi dillerinde hizmet verebilecek çağrı merkezleri kurulabilir. Yaşamakta oldukları kentlerde yol ve yer bulabilmeleri için kendi dillerinde kent haritaları, otobüs güzergâhlarını ve numaralarını ve hareket saatlerini gösteren broşürler hazırlanabilir. Farklı dillerde hazırlanacak olan bu harita ve broşürlerde temel hizmet alma birimlerinin konumları, hizmetin türü, erişim koşulları, programı ve mekânına yönelik bilgiler yer almalıdır. Eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, istihdam vb. konularda bilgi ve hizmet almak isteyen yabancılar için hazırlanacak bu broşürler hem basılı malzeme olarak, hem internet üzerinden, hem de cep telefonlarından (bazı geliştirilecek uygulamalarla da zenginleştirilmiş biçimde) ulaşılabilir olmalıdır. Bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ilgili diğer Bakanlıkların ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin hak ve hizmetlere yönelik bilgilendirme broşürleri ve çalışmaları devam etmekte ve yaygınlaştırılması tavsiye edilmektedir.

Göçmenlerle ilgili medya ve iletişim alanında Başbakanlık Basın Enformasyon Genel Müdürlüğü, AFAD ve Kızılay'ın yaptığı birtakım kamu spotları, TRT tarafından yapılan ve desteklenen belgeseller, sinema, dizi film ve klip gibi çalışmalar uyum sürecini olumlu yönde etkileyen ve yaygınlaştırılması gereken çalışmalardandır. Ayrıca Türkiye genelinde Sivil Toplum Kuruluşları da bu alanda önemli faaliyetler üretmektedir. Arapça-Türkçe olarak çıkarılan gazeteler, Arapça yayın yapan radyo projesi, Türkçe-Arapça yayın yapan internet medyası ve siteleri hem doğru bilgilenmeyi hem de uyum sürecini olumlu yönde etkileyen çalışmalardandır.

Göçmenler ve Kültürel Faaliyetler

Türkiye'deki göçmen ve mültecilerin kültürel etkinliklere katılımları oldukça sınırlı düzeydedir. Bu nedenle, yabancılar yönelik kültürel faaliyetlerin artırılması yanında, özellikle sosyal medya aracılığı ile Türkiye'nin büyük illerinde düzenlenen kültürel etkinliklerin farklı dillerde yabancılar için bildirilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu sayede yabancıların Türkiye'ye uyum süreçleri hız kazanabilecektir. Bu konuda sivil toplum kuruluşları ile işbirliği çerçevesinde yabancı göçmenler ile yerli halkın birbirini tanımasına, önyargıların kırılmasına olanak verecek etkinliklerin düzenlenmesi bir arada yaşama ve farklılıklara saygı gösterme pratiklerinin geliştirilmesi için önemli rol üstlenmektedir. Yetersiz düzeyde olsa da bu çerçevede yapılan faaliyetler yabancı göçmenlerin kendi kültürlerini ve yaşamlarını yerli halka anlattığı ve ortak deneyimlerin yaşanmasına olanak veren sokak yemek festivalleri gibi kültür-sanat etkinliklerine dönüşmektedir.

Diğer yandan, yaz aylarında Türk vatandaşı olan gençlerle yabancı uyruklu gençlerin bir arada olabilecekleri, arkadaşlıklar kurabilecekleri, sanat, kültür, spor etkinliklerini paylaşabilecekleri "gençlik kampları" düzenlenmektedir. Bu faaliyetlerin yaygınlaşması uyum süreci açısından önem arz etmektedir. Kaldı ki bu kamplara iç göçle gelmiş veya uzun süredir kentlerde yaşamakla birlikte bu tür etkinliklere katılım olanağı bulamayan alt gelir grubu kentlilerinin çocukları ve engelli gençler de katılabilmektedir. Bu kamplarda gönüllü olarak, üniversite öğrencileri görev alabildiği gibi GSB tarafından istihdam edilen gençlik liderleri de öncülük yapmaktadır. Bu etkinliklere sanatçılar ve sporcuların katılması güzel tecrübelerin yaşanmasına katkı sağlayabilir. Hareketlilik projesi adı altında yapılan bu çalışmalar doğu batı arasındaki kültürel ve sosyal kaynaşmayı etkileyen önemli girişimlerdendir.

Yukarıda özetlenen öneriyle benzer nitelikte olan bir başka paylaşım, yönlendirme ve uyum süreci ise yine aynı kentte yaşayan gönüllü üniversite öğrencilerinin, iç göç veya dış göç ile gelmiş olan ve kendilerinden daha küçük genç ve çocuklarla bir araya gelmesiyle sağlanabilir. Göçmenlerin evlerine belli zamanlarda üniversiteli gençler tarafından yapılan ziyaretler, birlikte vakit geçirme, ödev yapma, kültürel ve spor etkinliklerine birlikte katılma deneyimlerinin yaşanması, hem uyum sürecini kolaylaştırabilecek hem de toplumsal bütünleşme ve kentlilik bilincinin gelişmesine katkıda bulunabilecektir.

Göçmen ve Mülteci Kadınlar

Kadın olmanın getirdiği özel durumlar diğer yandan mülteci olmanın getirdiği zorluklar nedeniyle kadınlar erkek mültecilere göre daha güç şartlar altında yaşamaktadırlar. Bunun bir sebebi kadınların hem ülkelerinden kaçarken hem de gittikleri ülkede cinsel taciz ve tecavüz gibi gayri insani ve onur kırıcı muamele ile karşılaşma tehdidi altında olmasıdır. Kadınların göçten ve göçe zorlayan şartlardan dolayı yaşadıkları travmaya ek olarak göç sonrasında yaşadıkları uyum problemi, geçim sıkıntısı, belirsizlik hissi, gelecek kaygısı gibi maddi ve manevi sıkıntılar da mevcuttur. Ayrıca bu kadınlar çoğunlukla sığındıkları ülkede kendilerine verilen haklardan da çoğu zaman habersizdirler, dil bilmeyişleri ve izole bir şekilde yaşamaları bunun en büyük iki sebebi olmaktadır.

Mülteci kadınlar bir yandan yeni bir ülkeye alışmaya çalışıp hayatlarını yeniden inşa etmeye çalışırken bir yandan kadınlara özgü var olan problemlerle savaşmak zorunda kalmaktadırlar. Mülteci kadınlar, savaşta babalarını, eşlerini, evlatlarını kaybederek büyük bir travmanın etkisinde yaşadıkları coğrafyayı terk etmişlerdir. Bunun yanında alıştıkları çevreyi, işini, komşularını hatta kayıplarını arkada bırakarak hiç tanımadıkları bir kültüre, dile ve çevreye girerek tek başlarına mücadele etmektedirler. Erkekler hayatın içine daha fazla dâhil olarak yaşadıkları için kültüre daha hızlı alışabilmekte, dolayısı ile dil öğrenme süreçleri daha kolay olmaktadır. Bu durum kadınlar için aynı doğrultuda ilerlememekte ve onları yalnızlaşmaktadır. Büyük travmalar yaşayarak ülkelerini terk eden bu kadınlar üzerinde geldikleri ülkede daha da yalnız kalmalarından kaynaklanan depresyon ve anksiyete (kaygı) gibi bir takım psikolojik hastalıklar görülmektedir. Bu durum kadın mültecilerin hayatlarını daha da zorlaştırarak yaşadıkları sorunları ifade edememelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, hem öncesinde yaşadıkları travma hem de sonrasında yaşadıkları yere uyum sağlayamama gibi sebeplerden ötürü kadınlar gelecek endişesi ve belirsizlik hisleri ile baş etmek durumunda kalmaktadırlar. Göç ettikleri ülkede, mülteciler için düzenlenmiş olan mevcut hizmetlerden haberdar olmalarını ise bir diğer dikkat çekici sorun olarak görülebilmektedir. Mülteci kadınların içinde buldukları belirsizlik hissi, gelecek kaygısı ve geçim sıkıntısı aile içinde bireylerin birbirlerine karşı tahammülsüzlüklerini arttırarak aile içi çatışmalara sebep olmaktadır. Bununla birlikte, cinsiyete dayalı şiddetin direkt hedefi olmasından ötürü daha fazla korku ve endişe duymaktadırlar. Çatışma ve savaş hallerinde cinsiyet temelli istismar ve şiddet görmeleri sonrasında çevrelerinden yardım alma konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bir taraftan tek başlarına, korunmasız bir şekilde yaşama tutunmaya çalışırken, bir taraftan da koruma kaygısıyla kız çocuklarının erken yaşta evliliklere zorlandıkları görülmektedir. Bu durum çok eşliliği de beraberinde getirmekte ve yerel halk tarafından mültecilere yönelik olumsuz düşüncelerin oluşmasına neden olmaktadır. Başka bir açıdan, çocuk yaşta yapılan evlilikler, kız çocuklarının eğitim alamamasına, sağlık ve güven sorunları yaşamaları anlamına gelmektedir.

Mülteci kadınların karşılaştıkları bir diğer sıkıntılı konu ise geldikleri ülkede iş bulamamaları ve buna bağlı olarak hayatlarını idame ettirememeleridir. Ailedeki erkek bireylerden ayrı düşmeleri veya savaşta hayatlarını kaybetmeleri kadınların yaşamlarına tek başına devam etmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kadınlar göç ettikleri ülkede zorluklarla tek başlarına mücadele edip hayatlarına devam etmek zorunda kalmaktadırlar. Bir şekilde geçimlerini sağlamak zorunda olan mülteci kadınlar geldikleri ülkede genellikle çalışmadıkları ve meslek sahibi olmadıkları için Türkiye’de de çalışma hayatına katılmakta zorluk çekmektedirler. Bu durum onları insan kaçakçılığı çetelerinin de hedefi durumuna sokmaktadır. Nitelikli meslek sahibi kadınlar ise diploma denkliği almak gibi çeşitli uzun bürokratik süreçlerden sonra ancak çalışma hakkını kullanabilmektedir.

II.3.8. Göç ve Kentlerin Kurumsal Yapısı

Türkiye’de dış göçle gelen nüfusun topluma uyumu, her zaman ulusal politikaların bir parçası olarak görülmüştür. Bu anlamda söz konusu kitlelerin, kentsel yaşama uyumu, yerelde kurumsal kapasiteyi arttıracak politikalarla desteklenmemiştir. Ulusal düzeydeki düzenlemelerle yetinilmiştir. Ancak, Suriye’deki savaş sonrası kitleler halinde ülkemize gelen Suriyelilerin, Türkiye’ye uyum sağlamaları noktasında, kentsel politikalar ve kentsel uyum önemli bir stratejik araç olarak görülmektedir.

Türkiye’de bulunan mülteci ve göçmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, uyruk, çalışma durumu, Türkiye’ye göç nedeni, Türkiye’de ikamet etme nedeni, geleceğe yönelik planlar vb. anlamında homojen bir grup değildir. Bu nedenle, Türkiye’deki mülteci ve göçmenlere yönelik politika ve uygulamaların bu heterojenliği kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmesi, ülkeye kısa süreli gelenlerle, uzun süreli gelenler için farklı uyum stratejileri oluşturulması gerekmektedir. Bu süreçte insiyatif sadece devlete bırakılmamalı, üniversiteler, göç araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar etkin rol oynamalıdır.

Dış göç ile ülkemize gelen nüfusa yönelik politika ölçeklerinin en önemli basamağını yerel oluşturmaktadır ve yerelin bu anlamda söz konusu nüfusun uyumunun sağlanması için ihtiyaç duyduğu farklı yerel aktörler (kamu, özel) arası işbirliğinin sağlanabilmesi noktasında kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye bu anlamda, iki örnek uygulama ile kentlerin kurumsal kapasitelerini artırma noktasında kayde değer adımlar atmıştır. Bunlardan ilki, Türkiye’yi örnek uygulama açısından dünyada öne çıkaran “kent konseyleri” deneyimi; ikincisi ise, ülkemizden 14 idari birimin üye olduğu yavaş şehirler hareketidir. Her iki kurumsal yapılanmanın kapasitesini güçlendirme yönünde atılacak adımlarda; göç olgusunu da dikkate almak gerekmektedir. Nitekim ortaya çıkan Suriyelilerin kitlesel göçü ile Türkiye’de bu nüfusun uyumunun sağlanabilmesi için merkezi düzeydeki politikaların mutlaka yerel düzeydeki politika ve faaliyetlerle desteklenmesi gerekmektedir. Gerek Kent Konseyi anlayışı gerekse de Yavaş Şehirler anlayışının her ikisi de potansiyel olarak zaten “göç ve uyum” konusunda önemli alt yapıya sahip durumdadırlar.

Göçle Gelen İnsanların Kentsel Yaşama Uyum ve Katılımında Kent Konseyleri

İstanbul’da 1996 yılında toplanmış olan Habitat II Kent Zirvesinden sonra birçok kentimizde “Yerel Gündem 21” oluşumları gerçekleştirilmiştir. Bu oluşumlarla birlikte, aynı kentteki sivil toplum örgütlerinin, farklı toplumsal gruplara ait ve farklı sorunlarla yüz yüze kalmış hemşehrilerin, kendi kentlerinin gündemine ve geleceğine dair söz söyleme, bilgi üretme ve

öncelik belirleme ve projeler yapma olanakları ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki "Yerel Gündem 21" yapılanması ve uygulamaları, 2002 yılında Johannesburg toplantısında, dünyadaki en iyi uygulama olarak değerlendirilmiştir. Bu yapılanma daha sonra "Kent Konseyi" yapılanmasına evrilmiştir. Kent Konseyi, yerel düzeyde ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasını, katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek amacıyla oluşturulan demokratik yapılardır. 2005 yılında yayınlanan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesinde yer alarak yasal bir statü kazanmıştır. Tüm belediyelerin oluşturmasının yasayla zorunlu hale getirildiği kent konseyleri sayısı ülkemizde 200 civarındadır. Türkiye'de 1.397 belediye olduğu düşünüldüğünde, kent konseyi sayısının oldukça düşük olduğu ancak her geçen gün sayının artmakta olduğu bilinmektedir. İlk toplantısını belediye başkanlarının çağrısıyla yapan kent konseyleri, gerek mali gerek insan kaynakları açısından belediyeler tarafından desteklenmekte, gücünü ise gönüllülerden almaktadır.

Bünyesinde sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, gönüllülerin temsilcilerini barındırma potansiyeline sahip olan kent konseylerinde; "kadın meclisi", "çocuk meclisi", "gençlik meclisi", "engelliler meclisi" vb. kurulabilmekte ve bu meclislerde üyelerin öncelikli sorunları tartışılmakta, bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmektedir. "Kent Konseyleri Yönetmeliği"ne göre getirilen öneriler, belediye meclislerinin ilk toplantılarında gündeme alınmak ve değerlendirilmek zorundadır. Kent konseyi, belediye ve diğer kuruluşlarla birlikte ortak uygulama projeleri yapılabilen ve farklı kurumlar tarafından desteklenebilmektedir. Bu bağlamda kent konseyleri; iç göçle veya dış göçle kentlere gelenlerin kendilerini temsil edebildikleri, sorunlarını dile getirebildikleri ve çözüm önerileri geliştirebildikleri ve diğer gruplarla bir araya gelebilecekleri bir ortam oluşturma potansiyeline sahiptirler. Özellikle yoğun iç/ dış göç alan şehirlerimizde, kent konseylerinin kurulmasının, gönüllülerinin desteklenmesi, kendilerini rahatça ifade edebilmelerinin yollarının ve ortamlarının oluşturulması çok yararlı olacaktır. Türkiye'ye farklı ülkelerden insanların gelmesiyle birlikte, yabancı sayısının arttığı kentlerde, kentsel yaşama uyum ve katılım konusunda kent konseyleri önemli bir kolaylaştırıcı yapı olarak görülmelidir.

Belediyelerle olan bağlantısı nedeniyle, kamu kurumu gibi algılanıyor olsa da üyeleri dikkate alındığında sivil bir yapıya daha yakındır. Aslında kent konseyi, yönetim mekanizması içinde yeni bir durum ve yeni bir kurumdur. Gücünü temsil ettiği yerel halktan alan bir mekanizma olarak, kamunun desteğini ve sivilliğin esnekliğini üzerinde taşımaktadır. Bu nedendir ki, sadece kamu kurumlarının ya da sadece sivil toplum kuruluşlarının üstesinden gelemeyeceği bir çok sorun kent konseyleri aracılığıyla çözülebilmektedir. Bu cümleden hareketle, kent konseyleri, görev alanına giren konularda meclis ve çalışma gurupları oluşturabilmektedirler.

Meclisler ve çalışma gurupları, yönetim anlayışına dayalı, çeşitli toplum kesimlerinin kent yönetimine katkıda bulunmalarını, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını hedefleyen ve gönüllülük esasında oluşmuş ortak yapılardır. Bu çerçevede kent konseyleri, her kentte o kentin özgün özelliklerine göre farklı meclisler ve çalışma gurupları oluşturarak çalışmalarını sürdürmektedir. Tarihi kültürel miras çalışma grubu, çevre çalışma grubu/meclisi, emekliler çalışma meclisi, kadın meclisi, engelliler meclisi, hemşehri dernekleri çalışma grubu gibi meclis ve çalışma gurupları örnek olarak verilebilir.

Türkiye'ye farklı ülkelerden insanların gelmesiyle birlikte, yabancı sayısının arttığı kentlerde, ilgili kentin kent konseyi bünyesinde "yabancılar çalışma grubu/meclisi" adıyla mekanizmalar kurulmaya başlanmıştır. Bu yapılar aracılığıyla, farklı ülkelerden gelen insanların, kent hayatına dahil olmalarının sağlanması, kentte karşılaştıkları sorunlarının çözüme kavuşturulması, yerel halkla bütünleşmelerinin sağlanması ve yerelde ortak yaşam bilincinin geliştirilmesi

çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Yalnızca birkaç kentte var olan “yabancılar çalışma grubu”, Suriye’den göç edenler söz konusu olduğunda, isminin de “göç ve uyum çalışma grubu” şekline dönüştürülmek suretiyle tüm kentlerde oluşturulması gerekmektedir. İlgili uzmanların, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin, yerel halkın ve göçle gelen insanların katılımıyla oluşturulması önerilen “göç ve uyum çalışma grubu” özellikle Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları kentlere uyumu ve katılımında hayati bir işlev görebilir.

Mevcut kent konseyleri mevzuatı, böyle bir çalışma grubunun oluşturulması için uygundur. Her kentte, o kentin kent konseyine, kendi çalışma/uygulama yönergesini çıkarma imkanı veren “kent konseyi yönetmeliği” bunun zeminini oluşturmaktadır. Dolayısıyla kent konseyleri, kendi “genel kurulları”nda böyle bir çalışma grubunun kurulmasının kararını alabilir ve hayata geçirebilir. Böyle bir yaklaşım, doğal olarak, her kentte böyle bir yapının kurulmasını oradaki kent konseyi uygulayıcılarının inisiyatifine bırakmak anlamına gelmektedir. Kent konseyi sayısı örneğinde olduğu gibi, kanunen zorunlu olan bir mekanizma bile, eğer yerel yetkililer buna yatkın değilse hayata geçememektedir. Diğer yandan, “göç ve uyum çalışma grubu” kent konseyleri yönetmeliğinde değişiklik yapılmak suretiyle, tüm kent konseyleri bünyesinde kurulması tavsiye edilen bir çalışma grubuna dönüştürülebilir.

Ülkemizin yerleşme sistemlerinde çok hızlı değişimler yaşanmaktadır. Değişim hem idari yapıda, hem demografik ve mekânsal yapıda, hem de toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıdadır. Bu değişim sürecinin ve özellikle iç ve dış göç süreçlerinin çok iyi kavranması; nedenleri, boyutları, niteliği, gündeme getirdiği sorun alanları ve çözüm yollarıyla birlikte çok iyi incelenmeli ve analiz edilmelidir. Bu bağlamda üniversitelerin özellikle şehir ve bölge planlama, sosyoloji, coğrafya, kamu yönetimi, eğitim bilimleri bölümlerinde ve ilgili lisansüstü programlarda, yerleşim sistemlerimizdeki değişim sürecini anlamaya yönelik araştırmalar desteklenmelidir. Nitekim TÜBİTAK 2017 yılında “Öncelikli Alanlar Çağrı Programı”nda, kentleşme alanında “1003-SBB-2017-1 Türkiye’de Yerleşmeler Sistemindeki Dönüşüm” başlığı altında, bu konuda yapılacak araştırmaları desteklemek üzere çağrıya çıkmıştır ve yapılmış başvuruların değerlendirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

İnsanca Yaşamın ve Yerel Değerleri Koruyarak Küresel Dünyada Var Olmanın Bir Aracı Olarak Yavaş Şehirler

Günümüz dünyası, insanlık tarihinde görülmemiş bir şekilde hızlanmıştır. Üretilen teknolojik araçlar, ülkeler arasındaki mesafeleri ortadan kaldırmakta, dünyayı küçültüp hızlandırmaktadır. Hız, insan hayatını dört bir yandan kuşatmış durumdadır. “Zamansızlık”, insanlığın ortak sorunlarından biri haline gelmiştir. Zamanın sınırlı yapılacak işlerin ise neredeyse sınırsız hale getirildiği modern yaşam, insanı sürekli koşuşturmak zorunda bırakmaktadır. Günün uyku dışında kalan hatta uyku zamanından bile çalan modern iş ve meşguliyet dünyası, dostluğu, arkadaşlığı ve aileyi tehdit eder bir duruma gelmiştir. Önemli ve değerli uğraşların, gereksiz işler arasında kaybolmasına yol açan hızlı yaşam, insanın ruh ve beden sağlığını da tehdit eder hale gelmiştir. Merkezinde kentin bulunduğu, insan hayatının anlamını kaybetmekle yüz yüze kaldığı bu küresel durumdan çıkış yine şehirle olacaktır. Kenti değiştirebilirsek, insan hayatını da değiştirebiliriz, hayatı anlamlı ve yaşanılır kılabiliriz. Yavaş Şehirler, bu iddianın ispatı olmak adına ortaya çıkmış durumdadır.

1999 yılında ortaya çıkan Yavaş Şehir Hareketi, orijinal adıyla Cittaslow, Yavaş Hareketi’nin (Slow Movement) bir parçası ve Yavaş Yemek (Slow Food) akımından doğmuş bir fikirdir. Yavaş Hareketi, standartlaşmış, tek düze bir dünyaya tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yavaş

Şehirler ise, aynı amacı şehirlerde sağlamak iddiasıyla geliştirilmiştir. İtalya’da doğmuş bir fikir olması nedeniyle, İtalyanca citta (şehir) ve küresel bir dil haline gelmiş olan İngilizce slow (yavaş) kelimelerinden oluşan Cittaslow, Türkçe’ye “Yavaş Şehir” olarak çevrilebilir.

Yaşam biçimlerini standart hale getiren, yerel değerleri ortadan kaldıran, hız merkezli kent yaşamına alternatif bir fikir olarak ortaya konulan Yavaş Şehirler, sakin yaşam, çevreye duyarlılık, misafirperverlik ve geleneklere saygı ile karakterize edilmektedir. Uluslararası Belediyeler Birliği (Cittaslow Birliği) şeklinde örgütlenen, Yavaş Şehirler, dünyada 30 ülkeden 231 üyeye ulaşmış durumdadır. Yavaş Şehir Hareketi, ülkemizin gündemine İzmir’in Seferihisar ilçesinin Yavaş Şehir üyeliğine kabul edilmesiyle girmiştir. Bugün ülkemizde Yavaş Şehir ünvanını almış 14 yer bulunmaktadır. Türkiye’nin ilk yavaş şehir ünvanını alan Seferihisar, “yavaş” kelimesi yerine “sakin” kelimesini kullanmayı tercih etmekte ve “sakin şehir” olarak bilinmek istemektedir.

“Yavaş Şehir” statüsünü elde etmek için, bir şehir çevre dostu olmayı ve yerel çevrenin korunması için çalışmalar yapmayı baştan kabul etmelidir. Diğer yandan birlik tarafından belirlenen kriterlerin, üye olmak isteyen şehirler tarafından karşılanması gerekmektedir. Üyelik için, nüfusun 50.000 ve altında olması yazılı olmayan ilk kriter durumundadır. Kriterlerin sayısı, bugün 72’dir ve 7 ana başlık altında toplanmıştır: 1. Çevre Politikaları, 2. Altyapı Politikaları, 3. Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları, 4. Tarımsal, Turistik ve Esnaf Politikaları, 5. Misafirperverlik için Farkındalık ve Eğitim Politikaları, 6. Sosyal Uyum, 7. Ortaklıklar. Görüldüğü gibi kriterlerin toplandığı bu 7 ana başlıktan 5 ve 6 göçle ilişkilidir. Misafirperverlik için farkındalık ve eğitim politikaları ile ilgili olarak belirlenen kriterler arasında iyi karşılama, esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak, yavaş güzergahların mevcut olması, önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi, eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların cittaslow temaları hakkında sürekli eğitim görmesi, sağlık eğitimleri, yöre halkına cittaslowun anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitim vermek, cittaslow üzerine yerel yönetim ile çalışan derneklerin aktif varlığı, cittaslow kampanyalarının desteklenmesi, cittaslow logosunun internet sayfasında ve antetli kağıt üzerinde kullanımı yer almaktadır. Sosyal Uyum başlığı altında ise, azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı çalışmalar, farklı etnik kökene sahip insanların aynı mahallede yaşaması, engelli kişilerin entegrasyonu, çocuk bakımının desteklenmesi, genç neslin istihdam durumu, yoksulluk, toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşlarının mevcudiyeti, farklı kültürlerin entegrasyonu, politikaya katılım, belediyenin kamu konut yatırımı, gençlik faaliyetlerinin yürütüldüğü alanların ve bir gençlik merkezinin mevcudiyeti gibi kriterler yer almaktadır.

Yavaş Şehirler, şehirlerin özgünlükleriyle de dünyaya açılabilceğini söylemekte, küreselleşmenin, hızlı ve standart dünyasına kafa tutmaktadır. Şehre farklı bir pencereden de bakılabileceğini fısıldayan Yavaş Şehir Hareketi, insanı merkeze alan, doğayla, tarihle ve gelenekle bağını devam ettirme anlamına gelmektedir. Yavaş Şehir yaklaşımı, ülkemizde tarihî ve kültürel zenginlikler açısından önemli Anadolu şehirleri için önemli bir fırsat olarak görülebilir. Yavaş Şehir, şehirlerimizi özgünlükleriyle birlikte dünyaya açabilir. Bütün bunlardan önemlisi şehirlerimizin güzelliği ve benzersizliği bu sayede muhafaza edilebilir.

III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 1: Kent ve Göç Dair Ulusal ve Yerel Veri Tabanlarının Birbirleriyle Uyumlu Şekilde Oluşturulması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1	Kentsel ve kırsal mekânsal adres kayıt sisteminin geliştirilmesi	Mekânsal Adres Kayıt Sistemi (MAKS)'nin yapı belgelerinde yer alan bina ve konutlara ilişkin bina inşa yılı, bina yapı malzemesi (taşıyıcı sistem ve dolgu malzemesi), binadaki konut sayısı, alan bilgileri (yüz ölçümü), ısıtma sistemi, yakıt türü, ortak kullanım alanları (asansör, su deposu, otopark, sığınak vb.) ve tesisat (pis su, temiz su, yangın tesisatı, paratoner, baz istasyonu, doğalgaz vb. tesisatların varlığı) gibi bilgileri de içerecek şekilde geliştirilmesi. Köylerde de yapı belgesi benzeri bir form düzenlenerek, bilgilerin sisteme aktarılması ve güncelliğinin sağlanması	İçişleri Bakanlığı (NVİGM), İl Özel İdareleri, Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK, TOKİ, AFAD, İçişleri Bakanlığı (MİGM)	2018-2020
1.2	Bütünleşik sosyal istatistikler veri setlerinin oluşturulması	Nüfusa (dış göçle gelenler dahil) dair sosyal, demografik, iş, engellilik, hane halkı, konut gibi konulardaki idari kayıtların ilişkilendirilerek "bütünleşik" veri setleri elde edilmesi ve buradan daha kapsamlı istatistikler elde edilmesi, il bazında karşılaştırmalı bilgi üretebilecek şekilde olmalıdır.	TÜİK	SGK, İŞKUR, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı (NVİGM), İçişleri Bakanlığı (GİGM), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yerel Yönetimler	2018-2020

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 1: Kent ve Göç Dair Ulusal ve Yerel Veri Tabanlarının Birbirleriyle Uyumlu Şekilde Oluşturulması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.3	Uyum göstergelerinin belirlenmesi ve üretimi	Uluslararası tanım ve sınıflamalara uygun şekilde uluslararası göçe dair sürdürülebilir ve karşılaştırılabilir göstergelerin belirlenmesi ve üretimi	İçişleri Bakanlığı (GİGM)	TÜİK, Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı (NVİGM), AFAD, MEB, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	2018-2020
1.4	Kent içi göç istatistiklerinin üretimi	Kent içi göç istatistiklerinin ve hareketlerinin ulusal ve uluslararası standartlarda gözlemlenmesi, sevk ve idare edilmesi hayati öneme sahiptir. Konu aynı zamanda kent ölçeği bağlamında atıf yapılan mekânsal ve sosyolojik boşluk ve/veya ayrışma olgularının analizi bakımından da önem arz etmektedir. Buradan hareketle; şehirleşme sürecinin önemli fonksiyonlarından biri olan göç ve göçmen olgusunun 3'lü bir boyutta (yerel, ulusal ve uluslararası) birlikte ele alınması ve özellikle istatistikî verilerle yorumlanması	TÜİK, İçişleri Bakanlığı (GİGM)	İçişleri Bakanlığı (NVİGM), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018-2020
1.5	Kent bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması	Kent bilgi sisteminin tüm kentsel merkezlerde oluşturulması ve uzman personelin istihdamının sağlanması	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı (MİGM), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 1 : Kent ve Göç Dair Ulusal ve Yerel Veri Tabanlarının Birbirleriyle Uyumlu Şekilde Oluşturulması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.6	Kent indekslerinin hazırlanması	Tüm kentlerin belirlenecek göstergeler bağlamında indekslenerek göç politikası planlamasına da atalık oluşturacak temel referans belgesinin hazırlanması (kişi başına düşen yeşil alan, otopark, su ve elektrik tüketimi, teknik ve sosyal altyapı donanımı vb.)	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TÜİK, ilgili kurum ve kuruluşlar	2018-2023
1.7	Büyük veri (big data) alt yapısının oluşturulması	Kentlerin dünya ile rekabete açılıp yatırım çekişmesi için şeffaf olup bütün sosyoekonomik verilerin dijital ortamda toplanması ve paylaşılması tavsiye edilmektedir.	Kalkınma Bakanlığı, Belediyeler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018-2023
1.8	Şehir ve şehirleşme üzerine araştırma ve forumların yapılması	Tüm illerde ortaya çıkan şehircilik konusundaki sorun, risk ve beklentilerin tartışıldığı, şehirde yaşayan ve var olan gerçek ve tüzel kişilerle yapılacak bir forum ile hazırlanan raporun bakanlıklara iletilmesi ve yapılacak olan faaliyetlerin planlanması ve sürecin denetlenmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı (MİGM), Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kentisel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1	Etkin bölge planlama politikalarının ve planlarının geliştirilmesi	Ülke mekânsal coğrafyasında büyük kentlere aşırı nüfus yığılmasını önleyecek kısa, orta ve uzun vadeli bölge planlama politikalarının katılım süreçleri ile geliştirilmesi, küçük ve orta büyüklükte kentlerin sosyoekonomik gelişiminin teşvik edilmesi ve yeni cazibe merkezleri haline gelmesinin sağlanması	Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler, STK'lar, Yatırımcı kuruluşlar	2018-2023
2.2	Stratejik mekânsal planlama çerçevesinin tüm ölçeklerde ve tüm şehirlerimizin planlama süreçlerinde içselleştirilmesi ve katılım ve izleme süreçlerinin güçlendirilmesi	Günümüz pratiğinde, şehirlerimize yönelik fiziki planlama çalışmaları, yeterince katılım süreçleri içerilmeksizin ve salt iki boyutlu mekânsal plan üretmeye yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Oysa tüm yerleşimlerimizde katılım süreçleriyle yerleşime özgü sorun alanlarının ve önceliklerinin ortak akılla belirlenmesi; varlıkların ve potansiyellerinin tespit edilmesi, fiziki plan kararlarının ve öncelikli yatırım alanlarının belirlenmesi ve kurumlar arası eşgüdüm sağlanarak yatırımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	STK'lar, Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, Yatırımcı kuruluşlar	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kentsel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.3	Toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı yaşam alanlarının oluşturulması	Sürdürülebilir mekânsal gelişme için kentlerimizde; çok merkezli, toplu taşıma olanaklarını destekleyecek, kompakt, erişilebilir (fiziksel ve ekonomik), güvenli, dirençli, enerji etkin gelişme politikalarının ve fiziki planlama stratejilerinin nitelikli katılım süreçleri ile geliştirilmesi tavsiye edilmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	İl Özel İdareleri	2018-2023
2.4	Göçmenler ve alt gelir grubu kentlileri için ödenebilir, sağlıklı, kentle ve diğer toplumsal gruplarla bütünleşmiş barınma alanlarının oluşturulması	Göçmenlerin ve alt gelir grubunda yer alan yerli nüfusun yaşamayı tercih ettikleri ve/veya yönlendirildikleri kentlerde barınma olanaklarının nitelikli bir biçimde sağlanabilmesi için kiralık sosyal konut veya mülk konut üretilmesi Bu yaşam alanlarının kentsel bütünlüğü sağlayacak ve aynı zamanda izalasyonu engelleyecek bir şekilde uyum sürecini destekleyici nitelikte, katılımcı süreçlerle belirlenmesi tavsiye edilmektedir.	TOKİ, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Özel sektör	Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kentisel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.5	Kentsel dönüşüm projelerinde sosyal etki değerlendirmesi çalışmalarının yapılması	Büyük kentsel dönüşüm projelerinde zorunlu yer değiştirmeye neden olacak modellerden kaçınılması ve bu projelerin sosyal etki değerlendirilmelerinin katılım süreçleri ile desteklenerek yapılması Dönüşüm alanında yaşayan yerel halkın aynı yerde yaşamasının sağlanması, dönüşüm projelerinde oluşan kentsel rantın alt gelir grubu kentliler, göçmenler ve burada yaşayanlara sosyal konut üretimi amacıyla değerlendirilmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	TOKİ, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2018-2020
2.6	Yerleşim ve üretim alanlarının planlanmasında doğal değerlerle uyumun gözetilmesi toplumun tüm kesimlerinin sağlıklı içme suyuna erişim ve gıda güvenliğinin sağlanması	Doğal yapının, hava, su ve toprak döngüsünün sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesine yönelik analiz çalışmaları, planlama süreçleri ile uygulamalarının gerçekleştirilmesi ve yeni uygulama araçlarının geliştirilmesi	Belediyeler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023
2.7	Kentsel tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması	Hem istihdamı arttırmak hem de halkın sağlıklı (perma kültür, aquaponik gibi teknikler kullanılarak) gıdaya ulaşmasını sağlayacak şekilde bir kentsel altyapı disiplini olarak kentsel tarım alanlarının tanımlanması, planlama mevzuatına dâhil edilmesi	Belediyeler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kentsel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.8	Afet yönetiminin kapasitesinin artırılması	Afet yönetimi, dünya üzerinden risklerin azaltılması ve afetlere karşı olan direncin artırılması (resilience) üzerine kurgulanmalıdır. Her kentin afet riskleri ise birbirinden farklıdır. Bu sebeple her şehir için ayrı bir durum tespiti yapmak ve strateji geliştirmek amacıyla şehrin sosyoekonomik sorun, göç, afet gibi önlem gerektiren risk verilerinin önceden toplanması ve paylaşılması (resilient big data) için acil eylem müdahale ve önlem merkezlerinin kurulması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, AFAD	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2018-2023
2.9	Yerel yönetimlerin afet yönetimindeki rol ve sorumluluklarının artırılması ve kapasitesinin geliştirilmesi	“Afet yereldir” düşüncesinden hareketle müdahale aşamasında yerel yönetimlerin kapasitesinin artırılması, bu konuda gerekli bilinçlendirmenin oluşturulması için özel programların uygulanması ve maddi kaynakların artırılması	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, AFAD	Üniversiteler, STK'lar, RTÜK, Türkiye Belediyeler Birliği	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kenttsel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.10	Toplumdaki afet bilincinin geliştirilmesi	İlk, orta ve lise eğitiminde MEB'in müfredatını afet yönetimini de katacak şekilde güncellemesi gereklidir. Keza YÖK'ün de afet yönetimi derslerinin, belirli bölümlerde müfredatta yer alması konusunda teşvik edici olması önemlidir. Bunların dışında yaşam boyu öğrenime kapsamında afetlerle ilgili temel eğitimin vatandaşlara verilmesinde STK, yerel yönetimler ve halk eğitim merkezleri öne çıkmalıdır. RTÜK afetlerle ilgili hazırlanan kamu spotlarının yayınlanması konusuna önem vermelidir. Afetlerle ilgili bilinç düzeyini arttıran bir diğer durum da tatbikatlardır. Tatbikatlar geniş katımlı ve gerçekçi olmalıdır. Bu tatbikatlar, tespit edilen yerel afet risklerine göre, merkezi yönetimin tarafla teşkilatı, AFAD, yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'lar işbirliğinde yerinde yapılmalıdır.	MEB, YÖK, AFAD, RTÜK, TRT	STK'lar, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	2018-2023
2.11	Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yönetiminin yönlendirildiği 'uydu kent' belirlenme sisteminin yeniden değerlendirilmesi	Uluslararası koruma başvuru sahiplerinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yönlendirildiği ikamet edecekleri iller belirlenirken (uydu kentlerin) göz önünde tutulan kriterlerin (istihdam, hizmet alma, uyum kapasitesi, barınma imkanları vb.) gözden geçirilmesi	İçişleri Bakanlığı (GİGM)	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, AFAD, Valilikler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 2: Göç ve Kentsel Mekânsal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.12	Geçici Barınma Merkezlerinin, uluslararası koruma arayışında bulunan kişilerin oryantasyonlarının sağlanması için ilk kademe uyum merkezleri olarak tasarlanması	<p>Geçici barınma merkezlerinin birinci kademe oryantasyon merkezi olarak yapılandırılarak barınma merkezlerinde; kimliklendirme ve kayıt işlemleri, asgari iletşimi sağlayacakları dil eğitimi, geldikleri ülkelerde sahip oldukları mesleklerine dönük akreditasyon işlemleri, Türkiye’de yaşayabilmek için bilmeleri gereken asgari kural ve kanunlar, kişisel hakları ve devletin sığınmacılara sağladığı haklar ve bu hakların oluşturduğu yükümlülükler konusunda bilgilendirmelerin yapılmasına imkan oluşturmak</p> <p>Bu barınma merkezlerinde konaklama belirli bir süreyle kısıtlanarak bir iskan politikası dahilinde şehirlerimize kontrollü bir şekilde geçici olarak yerleşmeleri sağlanmalıdır.</p>	İçişleri Bakanlığı (GİGM), AFAD	MEB, Belediyeler, Meslek Odaları, STK’lar, İlgili uluslararası örgütler (akredite olanlar)	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 3: Göç, KentSEL Ekonomi, Kalkınma, İstihdam					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1	Merkezi Yönetimin Yerel Yönetimlere kaynak aktarımında iç ve dış göçün ve değişken nüfusun dikkate alınması	Merkezi Yönetimin Yerel Yönetimlere kaynak aktarımında yoğun göç alan kentleri desteklemesi Merkezi bütçe, Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının yoğun dış göç alan kentlerdeki yerel yönetimlere ve diğer kentsel aktörlere destek olması	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı (MİGM), İLBANK A.Ş.	2018-2023
3.2	Kırsal kalkınmanın geliştirilmesi ve kırsal tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması için tüm illerimizde "kırsal alan planlaması"nın katılımcı süreçlerle yapılması ve büyükşehir belediyelerinde "kırsal alan planlaması" birimlerinin oluşturulması	Ülkemizdeki pek çok kırsal yerleşmede nüfus yaşlanmakta ve azalmaktadır. Gençler köyleri terk etmekte, tarımsal üretimden vazgeçmekte ve yaşlıların üretim bilgisi genç kuşaklara aktarılamamaktadır. Özellikle 6360 sayılı yasayla büyükşehir sınırları içinde kalan ve tüzel kişiliğini kaybeden kırsal yerleşimlerimizde, sağlıklı tarımsal üretimin sürdürülebilmesi için, yerel paydaşlarla kırsal alan planlaması çalışmaları ve uygulamalarının yapılması gereklidir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Valilikler, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Muhtarlıklar, Kooperatifler, Kalkınma Ajansları	2018-2023
3.3	Kırsal yerleşimlerimizde yaşam çevresi kalitesinin, altyapı ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve tarımsal ürün çeşitliliğinin artırılmasında ve pazarlamasında yenilikçi oluşumların desteklenmesi	Kırsal yerleşimlerimizde tarımsal üretimi sürdürmeye istekli genç kuşakların buralarda yaşamalarını destekleyecek biçimde ulaşım, eğitim, sağlık, internet, teknik altyapı tesislerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Tarımsal üretim yollarının iyileştirilmesi ve yenilikçi ürün pazarlama olanaklarının (topluluk destekli tarım vb.) desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri, Valilikler, İl Özel İdareleri	İlçe Belediyeleri, İlçe Tarım Müdürlükleri, Kooperatifler, Kalkınma Ajansları	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 3: Göç, Kentsel Ekonomi, Kalkınma, İstihdam					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.4	Tarım işçisi olarak çalışmak üzere gerek iç göç, gerekse dış göçle gelen mevsimlik işçilerin, bakım alanlarında yaşam koşullarının iyileştirilmesi, altyapı ve hijyen koşullarının geliştirilmesi, işçi çocuklarının eğitimine yönelik destek hizmetlerinin sağlanması	Ülkemizde çoğunlukla Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde ve diğer bölgelerimizde mevsimlik tarım işçisi olarak, iç ve/veya dış göçle gelen nüfusun çalıştıkları yerlere yakın alanlarda oluşturulan geçici yaşam alanlarındaki koşullar son derece sağlıklı ve risklidir. Bu işçilerin yaşam alanlarının iyileştirilmesi, teknik altyapının oluşturulması ve çocuklarının eğitimlerinin sağlanması gerekmektedir.	Belediyeler, Valilikler, İl Özel İdareleri	Kalkınma Ajansları, Tarım Kooperatifleri, ilgili kurum ve kuruluşlar	2018-2023
3.5	Göçmenlerin ve mültecilerin işgücüne katılımının sağlanması	İşgücü potansiyelinin ulusal işgücümüze etkin ve verimli bir şekilde uyumunun sağlanması için sınıflandırılması ve ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Genç nüfusun yeteneklerinin ayrıştırılması ve desteklenmesi mesleki eğitim ve becerilerinin test edilip (Mesleki Yeterlilik Atölyeleri veya işveren işbirliği ile) geliştirilip en kısa sürede istihdam edilebilirliklerinin artırılması gerekmektedir. Hem işgücü arzı/hem işgücü talebi hem de sürecin tamamının yönetimine dair sistemin geliştirilmesi, eylem planlarının hazırlanması, dış finansman/özel sektör desteğinin alınması çalışmaları yapılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR	İlgili kurum ve kuruluşlar, Ticaret ve Sanayi Odaları, Özel sektör, UNHCR, IOM	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 4: Kent, Göç Ve Eğitim					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1	Eğitim çağındaki göçmen çocukların geçici eğitim merkezlerinden milli eğitime kademeli geçişinin sağlanması	<p>Dış göç ile gelen nüfusun eğitim çağında olanların okullaştırılması ile ilgili çalışmalar MEB tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmanın kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması için toplumsal düzeyde bir sorumluluğun oluşması gerekmektedir. Bunun için belirli kampanyalar düzenlenerek göçmen çocukların ve özellikle de kız çocukların okullaştırılması sağlanabilir. Bu bağlamda "Haydi Göçmen Kızlar Okula" kampanyasının başlatılması ve bu yönde ailelerin yerel yönetimler tarafından bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.</p> <p>Ayrıca bu geçiş sürecinde ani yoğunlaşan okul nüfusu ve sınıf sayılarından dolayı yerli çocukların eğitim standartlarının düşmemesi için yeni okulların yapılması önem arz etmektedir. Buradan hareketle şehir imar planlarında daha fazla okul alanının oluşturulması ve eğitim alanları planlanırken göçmen nüfus dikkate alınarak işlem yapılması gerekmektedir.</p>	MEB (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü)	Milli Eğitim İl Müdürlükleri, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum Çalışma Konusu 4: Kent, Göç Ve Eğitim					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.2	İhtiyaç duyulan illerde üniversiteler bünyesinde göç araştırmaları enstitüsünün kurulması ve bilimsel çalışmaların desteklenmesi	Göç günümüzde anlamı ve etkileri bakımından gittikçe genişleyen bir olgu olarak tüm dünyada kabul edilmektedir. Bu doğrultuda göçün yaratıcı ve/veya yaratacağı sosyolojik, ekonomik, politik, kültürel, mekânsal ve diğer sonuçların en doğru bir şekilde anlaşılması, yorumlanması ve çözüm üretilmesi açısından hayati bir rol üstlenebileceği ve bu doğrultuda Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun özellikle uluslararası göçten en fazla etkilenen bölgelerdeki üniversitelerde re'sen Göç Araştırmaları Enstitüleri kurarak bu enstitülerde lisansüstü eğitim ve araştırmaların yapılmasını sağlayacak akademik bir oluşuma öncülük etmesi Komisyonumuzca tavsiye edilmektedir.	YÖK	Üniversiteler, TÜBİTAK, Yerel yönetimler, EGM	2018-2023
4.3	İhtisaslaşmış öğretim üyesi yetiştirme programı kapsamında belirlenen öncelikli alanlara göç alanının dâhil edilmesi.	YÖK'ün 2016 yılında hayata geçirdiği "İhtisaslaştırılmış Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)" kapsamında 8 üniversite bünyesinde belirlendiği 9 farklı ihtisas alanına ek olarak Türkiye açısından hayati öneme sahip-göçü öncelikli konulardan biri olarak belirlenmesi ve bu alanda yetiştirmiş insan kaynağının oluşturulmasına öncelik verilmesi komisyonumuzca tavsiye edilmektedir.	YÖK	Maliye Bakanlığı, MEB, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 4: Kent, Göç Ve Eğitim					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.4	MEB ders müfredatlarında "şehirlik" konusunun işlenmesi	MEB'nin şehirleşme olgusuna katkı sağlayabilmesi için; gelecek eğitim-öğretim yılından itibaren "Kentleşme Kültürü", "Birlikte Yaşama Kültürü" dersinin seçmeli olarak veya bir ders içerisinde bir veya daha fazla ünite şeklinde müfredata dahil edilmesi	MEB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler	2018-2023
4.5	MEB okuma listelerine göçmen başlığının eklenmesi	MEB Orta Öğretim Programına muhacirlik ve göçmenlikle ilgili öne çıkan doğu ve batı klasiklerinden oluşan edebiyat eserlerinin tavsiye edilmesi gençler düzeyinde uyum ve entegrasyonu olumlu yönde etkileyecektir.	MEB	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 5: Kentsel Güvenlik Ve Göç					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1	Kentlerdeki yerleşim alanlarında kentsel terörle mücadelelelenin planlanması	Kentsel mekânların, giderek terörün hedefi haline gelmesinden dolayı; kentlerde terörle mücadele bilincinin artırılması, kentsel planlama ve tasarımların oluşturulmasında terörle mücadele anlayışının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.	EGM	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	2018-2020
5.2	Kent ve adi suçlara yönelik indexin oluşturulması ve bu doğrultuda coğrafi bilgi sisteminin geliştirilmesi	Tüm kentlerin belirlenecek göstergeler bağlamında indekslenerek göç politikası planlamasına da altlık oluşturacak temel referans belgesinin hazırlanması aşamasında, göstergelerden bir tanesinin "suç ve güvenlik" ile ilgili olması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	EGM	2018-2019
5.3	Savaş travması yaşayan çocuklara (genel olarak tüm savaş mağdurları) yönelik psikolojik destek sağlanması "Çocuk Dostu Alan"	Suriyeli mülteci çocuklar, savaş travmalarıyla yeni geldikleri kentlere almaya çalışılmaktadır. Bu noktada birçok sorunla karşılaşan Suriyeli çocukların bu sorunlarını minimize etmek amacıyla Türk Kızılayı ve UNICEF'in yürüttüğü "Çocuk Dostu Alan" projesi kapsamında Suriyeli çocuklara psikolojik destek verilmektedir. Bu projenin alanının genişletilmesi gerekmektedir.	Kızılay	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, MEB, EGM, Üniversiteler, UNICEF	2018-2020

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 5: KentSEL Güvenlik Ve Göç					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.4	Suriyelilerin yoğun olduğu kentlerde yerel yönetimler arası işbirliğinin kurulması (sınır kentler, kıyı kentler, büyükşehirler)	Yoğun Suriyeli nüfusa sahip olan kentler arasında, söz konusu nüfusun, kente sosyoekonomik olarak entegrasyonu noktasında, sorunların ve bunların çözümüne yönelik başarılı uygulamaların paylaşılmaması, ülkemizde, Suriyeli nüfusun sağlıklı bir şekilde kentsel entegrasyonunun sağlanmasına katkı yapacaktır.	Türkiye Belediyeler Birliği	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023
5.5	Suriyeli kadınların suç mağduru olmalarıyla mücadele edilmesi	Savaş sebebiyle yerinden olan toplumsal kesimlerin en kırılgan olanlarının başında kadınlar gelmektedir. Hem ülkelerinden kaçarken hem de Türkiye'de cinsel taciz ve tecavüz gibi gayri insani ve onur kırıcı muamele ile karşılaşma tehdidi altında olan Suriyeli kadınların önemli bir mağduriyet alanı cinsel suçlardır. Dolayısıyla, Suriyeli kadınların, ilgili suç örgütlerinin eline düşmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	AFAD, Yerel yönetimler, EGM	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 5: Kentsel Güvenlik Ve Göç					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.6	Göçmenler-suç ilişkisi hakkındaki ön yargıların giderilmesi	Suriye savaşı ile kentsel alanlardaki vatandaşlarımızın güvenlik kaygıları artmıştır; bu doğrultuda, yapılan araştırmalarda hırsızlık, fuhuş, gasp ve kamu malına zarar verme suçlarını Suriyelilerin yaygın olarak işledikleri yönünde toplumdaki güçü bir kanaat oluştuğu görülmektedir. Oysa, söz konusu algı ile gerçeklik aynı değildir. Tahmin edildiğinin aksine, suç kayıtları incelendiğinde, Türkiye’de suç oranlarını arttıran bir Suriyeli gerçeği gözlenmemektedir. Dolayısıyla, Suriyeli nüfusa karşı toplumda önyargıların ve nefret duygusunun oluşmaması için dikkatli bir mücadele verilmesi gerekmektedir.	EGM	MEB, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Medya	2018-2020
5.7	Mekânsal Planlamada karma kullanımın desteklenmesi, konut kullanımıyla ticaret birimlerinin entegrasyonuna dikkat edilmesi	Bir alanın kullanım yoğunluğu, suç oluşumunu etkileyen faktörlerden birisi olarak görülmektedir. Günün her saati kullanılan alanlar güvenli olarak tanımlanmış, hareketin çok olduğu bakımsız kamu alanlarının, kullanıcının güvenlik algısını etkilediği belirtilmiştir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	İlgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 5: Kentsel Güvenlik Ve Göç					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.8	Konut alanlarından kolaylıkla erişilebilir rekreasyon alanlarının planlanması	İnsanların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri rekreasyon alanlarının da yeterli büyüklükleri sağlanması ve insanların kolayca ulaşabilecekleri şekilde düzenlenmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	İlgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler	2018-2023
5.9	Gözetimden yoksun mekânların kentsel tasarım ile "gözetim ve kontrol" yerine görünürülüğünün sağlanması ile güvenliğinin artırılması	Mahalleli gözetimi olarak adlandırılan doğal (informel) gözetimden ve kamera sistemleri ve güvenlik hizmetlerinin sağladığı formel gözetimden yoksun noktalar; kontrolsüz giriş ve çıkışların olduğu yerler ile kentin gündüz saatlerinden en yoğun ve kontrolsüz olduğu kent merkezleri, düğüm noktaları, geç saatlerde yeterince aydınlatılmayan mekânlar, terk edilmiş, harap bina ve çevreleri vb., uyuşturucu satıcıları, gaspçılar ve şahsa ve mala yönelik suç isleyenler için ideal yerler haline gelmektedir. Bu alanlarda güvenliğinin artırılmasında tasarım bir araç olarak kullanılarak, özgürlük-güvenlik noktasında "gözetim" yerine "görünürlüğün" sağlanması gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	EGM, ASPB, ilgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 5: Kentsel Güvenlik Ve Göç					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.10	Yerleşim birimlerinde çevre kirliliğinin önlenmesi adına yerleşim içi ve yakınında çevreyi kirlenmeye sebep olan faaliyetlerin yer seçiminin önlenmesi, sağlık hizmetlerine erişim ve hizmet sunumunda kalitenin artırılması	Planlama aracılığıyla çevreyi kirlenmeye sebep olan faaliyetlerin yer seçimi konusunda önlemler alınabilir. Öte yandan, sağlık hizmetlerinin toplumun tüm gruplarının kolaylıkla erişebileceği yerlerde ve nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi ve temiz içme suyuna erişim altyapısının sağlanması gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	ASPB, EGM, ilgili kurum ve kuruluşlar, Üniversiteler	2018-2023
5.11	Güvenli kentler için, yaya, bisikletli ve toplu taşıma öncelikli ulaşım olanaklarının geliştirilmesi, ulaşım planlarının hazırlanması	Güvenli kentlerin oluşumunda öncelikli konulardan biri olan altyapı güvenliğinin sağlanması için mevcut ulaşım olanaklarının kalitesinin artırılması ve yaya, bisiklet ve toplu taşıma öncelikli yeni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 6: Göç ve Kentsel Sağlık Politikaları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.1	Göçmenlere yönelik göçmen sağlığı merkezleri oluşturulması	Sağlık Bakanlığı tarafından Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu illerimizde Göçmen Sağlığı Merkezleri yapılması planlanmaktadır. Bunların bir kısmı yeni bina yatırımı şeklinde bir kısmı da bina kiralama yöntemiyle yapılması öngörülmektedir. Buralarda ağırlıklı olarak Suriyeli hekimlerin görevlendirilmesi planlanmaktadır. Göçmen Sağlığı Merkezleri 2 konsept şeklinde yapılacaktır. Büyük bir kısmı aile sağlığı merkezleri şeklinde, diğer kısmı ise tıp merkezi (dahiliye, kadın doğum ve çocuk, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı hekim, diş hekimi, röntgen ve laboratuvar) şeklinde planlanmaktadır. Bu planlamaların hızlı bir şekilde yapılması tavsiye edilmektedir.	Sağlık Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı (GİGM), AFAD	2018-2023
6.2	Sağlık hizmeti alanında da göçmenlere yönelik pozitif ayrımcılık spekülasyonlarının bertaraf edilmesi	Sağlık hizmeti alanında Suriyeli göçmenlerin yerel halktan daha fazla hizmet alması yönünde çıkarılan spekülasyonların kamu spotları yolu ile göçmenlere verilen sağlık hizmetlerinin halka anlatılması ile spekülasyonların önlenmesi tavsiye edilmektedir.	Sağlık Bakanlığı	RTÜK, Medya Kuruluşları	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.1	Engelli ve dezavantajlı grupların kentsel mekânda karşılaştığı fiziksel engellerin ortadan kaldırılması ve güvenliklerinin artırılması için tasarım ve planlamaya öncelik verilmesi	Göçmen ve mültecilerin de içinde bulunduğu engelli ve dezavantajlı grupların sosyal yaşama uyum ve entegrasyonunu sağlayıcı teknik tedbirlerin alınması yabancılara yönelik bilgilendirme mekânizmalarının geliştirilmesi: bu konudaki yasal prosedürlerin uygulanmasının takibi ve denetlenmesi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Belediyeler	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, AFAD İl Müdürlükleri, İtfaye Daire Başkanlıkları, TSE	2018-2023
7.2	Kentsel mekânlarda göçmen ve yerli gençlerin kaynaştırılmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği kamusal mekânların tasarlanması	İç ve dış göçlerle gelen çocukların ve gençlerin uyumunun sağlanması için "gençlik kamplarının/ merkezlerinin yaygınlaştırılması ve daha etkin hale getirilmesi Tüm gençlerin boş vakitlerini değerlendirecekleri sosyo-kültürel spor, sanat, eğitim faaliyetleri için yerlerin oluşturulması, kursların düzenlenmesi	Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, STK'lar, Yerel yönetimler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, MEB, Yerel Yönetimler, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, EGM	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentinsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.3	Yerel düzeyde çocukların ve gençlerin karar mekanizmalarına katılımının artırılması	<p>Yerel yönetimlerce alınacak kararlarda sosyal içerme ilkesi uyarınca çocuklar ve gençleri sürece dahil edecek uygulamaların yapılması</p> <p>“Şehirlilik” bilincinin gelişmesi ve birlikte yaşama hukukunun oluşturulabilmesi için gençlerin şehir hayatına katılımının sağlanması gerekmektedir. Bazı illerimizde Kent Konseylerinde oluşturulan gençlik meclislerinin yaygınlaştırılarak yerel yönetimler ve İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile koordineli bir şekilde gençlerin şehirle ilgili alınacak kararlara katılımı sağlanabilir. Söz konusu yapılanmalara mülteci ve göçmen çocukların katılımının desteklenmesi sağlanmalıdır.</p> <p>Bu faaliyet okullarda oluşturulacak faaliyet kulüpleri ve şehirlerimizde oluşturulacak gençlik STK'ları ile uygulanıp sürdürülebilir bir politikaya dönüştürülmelidir.</p>	İl Millî Eğitim Müdürlükleri, Kent Konseyleri, Yerel Yönetimler, Gençlik Spor İl Müdürlükleri	İlgili kurum ve kuruluşlar, STK'lar	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.4	Aktif yaşlanmayı sağlamak üzere imar planlarında sosyal donatı alanlarında yaşlıların da yararlanabileceği hizmetlere erişimde ve kurumsal yapılara ulaşımında yaşlıların durumunun göz önünde bulundurulması	İnsanın doğası ve çeşitli alanlarda yaşanan gelişmeler sonucu 21. yy. 'in şartları gereği yaşlılık hali modern şehirlerde önemli derecede bir dezavantaja dönüşmektedir. Çekirdek aile yapısı ve "bilginin" çok hızlı değişime uğraması yaşanan bireylerin toplum içerisinde dışlanmasına sebep olmaktadır. Şehir planlamasında oluşturulan sosyal donatı alanlarında ve yaşlılarında yararlanabileceği hizmetlere erişimde ve kurumsal yapılara ulaşımında bu durum göz önüne alınmalıdır. Yaşlıların hayat boyu öğrenme ve eğitimleri ile ikinci meslek de diyebileceğimiz birtakım el sanatları, musiki kursları, peyzaj ve süs bitkisi yetiştiriciliği vb. sosyalkültürel faaliyetlerin öğretileceği kursların düzenlenmesi ve lokallerin oluşturulması, yaşlıların aktif ve sağlıklı yaşlanmasını sağlayıcı yaşlı yaşam alanlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmalar kurumsal iş birliğine dayalı olarak oluşturulacak aktif yaşlanma stratejisi kapsamında bir politika olarak belirlenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Belediyeler	Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, MEB, Üniversiteler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.5	Yerelde mekânsal toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi	Kentsel planlamada kadınların karar mekânizmalarına dahil edilmesi ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet göz önünde bulundurularak sunulması için gerekli çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir. Hizmet sunumunda faydalanıcıların bireysel ve kurumsal olarak görüşlerinin alınması gerekmektedir.	Belediyeler	İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Kent Konseyleri, STK'lar, Üniversiteler	2018-2023
7.6	Göçmenlerin ve mültecilerin kültürel aidiyetlerini sürdürebilecekleri sivil toplum yapılarının geliştirilmesi	Yurtdışından ülkemize gelen göçmen ve mültecilerin kendi kimliklerini ve kültürlerini korumalarına katkıda bulunacak bir politika izlenmelidir. Sosyal hayata uyumlarını kolaylaştırıcı STK yapılarının teşvik edilmesi, kendilerini ilgilendiren konularda farklı ölçeklerdeki karar alma süreçlerine dahil edilmesine imkan verilmesi Bu durum göz önünde bulundurularak şehir yaşamına uyum sağlanabileceği, şehir ekonomisine katkı oluşturabilecek ve hemşehirliler arası dayanışma ve olumlu rekabeti teşvik edici bir takım yapıların oluşturulması teşvik edilmelidir.	İçişleri Bakanlığı (GİGM), Yerel yönetimler	Üniversiteler, Kent Konseyleri, RTÜK	2018-2023
7.7	Göçmenlerin ve mültecilerin yoğun olarak yaşadığı alanlar başta olmak üzere mahalle düzeyinde iletişimi ve birlikteliği artırmaya yönelik sosyal projeler yapılması	Belediyeler tarafından yapılan ve işletilen sosyal tesislerde mahalle yaşamında uyum ve entegrasyonu sağlayıcı birlikte yaşamın asgari müştereklerinin oluşturulacağı geleneksel ve yerel kültürü yansıtan sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi Sosyal tesislerin olmadığı mahallelerde mutlaka işletme maliyeti düşük sosyal tesislerin yapılarak mahalle sakinlerinin hizmetine sunulması	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Belediyeler, STK'lar, Muhtar dernekleri	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.8	Medya ve iletişim araçları yoluyla; yerel halkın, göçmenlerin ve STK'ların, göçmenlerin yaşam koşulları ve karşılaştıkları zorluklar ve göçmenlere sunulan kamusal hizmetler ve hukuki haklar hakkında bilgilendirilmesi	Özellikle dış göç ile şehirlerimize gelen nüfusun medya ve iletişim stratejileri ile bilgilendirilmeleri ve buldukları şehrin dinamiklerine uyum sağlamaları kolaylaştırılmalıdır. Sunulan hizmetler konusunda yapılacak doğru bilgilendirme, mültecilerin hak ve hizmetlere erişimini artırarak kırılma noktalarını azaltacaktır. Görsel ve yazılı medya kanalları ile sosyal medya platformları vb. iletişim kanalları değerlendirilerek göçmenlere kendi dillerinde geldikleri ülkenin siyasi, kültürel, dini ve manevi değerleri, yerel kültürü ve birlikte yaşamının gerektirdiği asgari müşterekler anlatılmalıdır.	Başbakanlık (Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü), İçişleri Bakanlığı (GİGM), Anadolu Ajansı, BTK, TİKA, AFAD, TRT	STK'lar, Belediyeler, Gazeteciler Cemiyeti	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik KentSEL Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.9	Yerel halkın ve STK'ların her tür kültürel ve sosyal faaliyetler (medya ve basın, festivaller...) yoluyla göçmenlerin kütürleri konusunda bilgilendirilmesi	<p>Uyum süreci hali ile bir tarafında göç yolu ile gelenler ve diğer tarafında yerli halkın olduğu iki tarafı olan bir konudur. Dolayısıyla göçle gelenler uyuma teşvik edilirken yerli halkın da "kabile" ikna edilmesi gerekmektedir. Yerel halkın, müteccilerin hayatlarını ve ailelerini kurtarmak için zorunlu sebeplerden kaynaklı olarak ülkemize sığınmalarını hatırlamaları, algıları pozitif açıdan değiştirici rol oynayacaktır. Bu çalışma yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan birisi de; göçle gelen kişinin insanlık onuru kırılmaması ve yerli halkın da hukukunun korunmasıdır.</p> <p>Bunun için yerli halkın göç nüfusunu kabulünü kolaylaştırıcı tedbirlerin yanında yanlış bilgi ve spekülasyonlardan oluşan bir takım olumsuz enforsasyonların önüne geçmek için doğru bilgilendirme kanallarının oluşturulması ve yerel halkın doğru değerlendirme yapmasına imkanlar oluşturulması gerekmektedir. Sosyal ve kültürel programların tertiplenmesi güçmen şenliklerinin yapılması, kütürler arası uyum ve entegrasyonu kolaylaştırıcı faaliyetlerden bir kısmıdır.</p>	Başbakanlık (Basın-Yayın ve Enforsasyon Genel Müdürlüğü), İşleri Bakanlığı (GiGM), Anadolu Ajansı, BTK, TİKA, AFAD, TRT	Yerel basın yayın kuruluşları	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.10	Mahalle yönetimlerinin güçlendirilmesi, desteklenmesi ve işlevselliğinin artırılması	Türkiye’de yönetimin ilk kademesi olan mahallelerin katılımının ve yönetimin güçlendirilmesi bakımından etkinleştirilmesi gerekmektedir. Sosyal ve kültürel faaliyetler dayanışma, kaynaşma, hizmet üretimi ve toplum eğitimi bakımından görevler üstlenmesi için yetki ve sorumluluklarının artırılması ve yerel yönetimlerle paylaşılması için düzenlemeler yapılmalıdır.	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Belediyeler	STK’lar	2018-2023
7.11	Kentlilik bilincinin ve kente aidiyet duygusunun artırılmasına yönelik faaliyetler yapılması	Tüm dezavantajlı toplumsal kesimlerin ve kente yeni gelen özellikle kadın ve çocukların kentsel yaşama uyum sağlayabilmeleri için faaliyetlerinin yaygınlaştırılması	Belediyeler, Yerel Yönetimler, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 7: Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
7.12	Göçmenlerle (iç ve dış göç) ilgili yereldeki deneyimlerin ilgili aktörlerle paylaşılabilmesi için portal ve veri bankasının oluşturulması	Geleceğe yönelik siyasal süreçleri ve kararlarının etkinliği açısından yaşama geçiren deneyimlerden hareket etmenin önemi açısından yereldeki uygulamaların yaygınlaştırılması Portalın gelişimi	AFAD, GiGM	Yerel yönetimler, UNCR, STK'lar, UNDP	2018-2023
7.13	Göçmenlerle ilgili sahadaki iyi (örnek) uygulamaları ilgili çalıştay, sempozyum ve yayın faaliyetlerinin yapılması	İç göç ve dış göç konuları ile ilgili sahadaki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan iyi çalışmaların anlatılacağı bir sempozyum-fuar etkinliği düzenlenerek yapılan iyi çalışmaların modellenmesi sağlanmalıdır.	İçişleri Bakanlığı (GiGM), IOM, BMMYK	İlgili kurum ve kuruluşlar, STK'lar, Yerel Yönetimler	2018-2023

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 8: Göç Ve Kentsel Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/ Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
8.1	Kamu yönetiminde göç ve göçmenlerle ilgili kurumsal yapılanmanın yeniden oluşturulması	<p>Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yaşanan iç ve dış göç hareketliliği ülkemizin sosyal bir gerçekliğidir. Yaşanan iç göç hareketliliği Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ve TÜİK verilerinde sayısal olarak takip edilmekte ve izlenebilmektedir.</p> <p>2010 yılı sonrasında yaşanan Suriye kaynaklı düzensiz dış göç hareketliliği göç ve göçmenlerle ilgili politika belirleme hususunda önemli eksikliklerimizin olduğunu göstermemizi sağlamıştır. Bugün yaşadığımız ve en iyi ihtimalle önümüzdeki 10 yılın en önemli konu başlıklarından biri olacak göç ve göçmen meselesi ile ilgili devletin hiyerarşik yapılanmasında bir düzenlemeye gitmek elzem görülmektedir. Hâlihazırda parçalı bir yapı arz eden çalışmaların mevcut durumu; politika geliştirmede hızlı hareket kabiliyetinin kısıtlanmasına, gelir kaynaklarının verimli kullanılamamasına, ilgili iş gücünün bölünerek düzenli organize olamamasına ve uzun soluklu devletin kurumsal yapılanması ile uyumlu politikaların geliştirilmesinde sıkıntıların yaşanmasına sebep olmaktadır. Yapılacak çalışmaların faklı bakanlıklara bağlı genel müdürlükler ve bakanlıklar tarafından yürütülmesi koordinasyon sıkıntısına sebep olurken yetki ve görev paylaşımında sorunlara yol açmaktadır. Bu cümleden hareketle yürütmede siyasi sorumluluğu olacak üst düzey bir kurumsal yapılanma ile göç ve göçmenlerin uyumu ile ilgili yapılan çalışmaların bir çatı altında toplanarak ortak uzun vadeli stratejik bir planlamanın yapılması ciddi bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Söz konusu bu kurumsal yapılanma devletin imkân ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Bakanlık, Müsteşarlık veya Başkanlık olarak yapılandırılabilir.</p>	TBMM, Başbakanlık	Bakanlar Kurulu	2018-2019

Şehirleşme, Göç ve Uyum					
Çalışma Konusu 8: Göç Ve Kentisel Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/ Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
8.2	Yerel yönetimlerde "Göç ve Uyum Birimleri"nin kurulması ve kurumsal kapasitenin artırılması	Belediyelerde iç ve dış göçle gelen nüfusun sosyal haklarını ve hukukunu, kentsel hizmetlerden yararlanma olanaklarını, gündelik yaşama dair sorunlarının çözümünü kolaylaştıracak ve kente aidiyetini sağlayıcı; kısaca hak ve sorumlulukları hakkında bilgilendirici bir yapılanmanın oluşturulması.	Belediyeler, Belediye Birlikleri, İçişleri Bakanlığı (GİGM)	Belediyeler	2018-2019
8.3	Kent Konseyleri bünyesinde "Göç ve Uyum Çalışma Grubu"nun oluşturulması	İlgili uzmanların, kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin, yerel halkın ve göçle gelen insanların katılımıyla oluşturulması önerilen "göç ve uyum çalışma grubu" özellikle Suriye'den ve başka ülkelerden gelen insanların yaşadıkları kentlere uyumu ve katılımında çok önemli bir işlev görebilir. Kentlilik bilinci ile ilgili proje bazında çalışmaların yaygınlaştırılması (iyi örneklerden hareketle bu çalışmaların sürdürülebilirliği) Yavaş Şehirler kriterleri açısından Türkiye'deki kentleri değerlendirmek ve bu doğrultuda yerel kültürlerin korunmasının sağlanması	Belediyeler, Kent Konseyleri	İçişleri Bakanlığı (MİGM), Türkiye Belediyeler Birliği, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Teşkilatı (UCLG-MEWA), Türkiye Kent Konseyleri Birliği	2018-2020
8.4	Şehirlerin "yavaş şehir (cittaslow)" kriterleri çerçevesinde şekillendirilmesi (uygun ölçekteki şehirlerin)	Özellikle küçük şehirler için geliştirilmiş olan, çevreden altyapıya, turizmden sosyal uyuma kadar, "yaşam kalitesi"ni merkeze alan yavaş şehir kriterleri aracılığıyla, şehirler yerel değerlerini koruyarak küresel dünyaya açılabilir.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vailikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler	2018-2023

IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi

Göç olgusu pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de şehirleşme üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda nüfusun dörtte üçü kırsal alanlarda yaşarken, 2010’lu yılların başında nüfusun dörtte üçü kentsel alanlarda yaşar hale gelmiştir. 6360 sayılı yasa ile gerçekleştirilen idari bölünüş değişiklikleri ile kentlerde yaşayan nüfusun oranı yüzde 90’ların da üzerine çıkmıştır. Kentleşme oranlarındaki artışta 1950’li yıllarla birlikte başlayan iç göç olgusu temel etken olmuştur. Kırdan kente yönelen yoğun iç göçün şehirleşme açısından sonucu çarpık kentleşme ve gecekondu olgusu olmuştur. Öngörülemeyen ve plansız bir şekilde gerçekleşen yoğun iç göç olgusu gerek şehirlerin planlanmasında gerekse kırsal kalkınma üzerinde önemli zafiyetler yaratmıştır. Halen, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi İç Göç İstatistikleri’ne göre her yıl 2,5 milyonun üzerinde insan yaşadığı ili terk ederek başka bir ile göç etmektedir. Yaşadığı ili değiştirerek başka bir ile göç eden kişilerin göç ettikleri kentlerde yeni ihtiyaçlar doğuracağı göz önünde tutulduğunda iç göçün şehirlerin planlanması açısından halen önemli bir unsur olduğu açıktır.

Son yıllarda, iç göçün yanısıra yoğun bir dış göç olgusu da Türkiye’nin sosyoekonomik yapısını ve kentlerin çehresini etkilemeye başlamıştır. Türkiye’nin jeopolitik konumu, artan ekonomik gücü, bölge ülkeleri ile tarihsel, kültürel bağları gibi “çekici faktörler” ve sınır komşusu olduğu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık, çatışma ortamı ve yoksulluk gibi “itici faktörler” Türkiye’ye yoğun bir göç yaşanmasına yol açmıştır. Uzun yıllar boyunca uluslararası göç literatüründe göç veren bir ülke ve “transit ülke” olarak değerlendirilen Türkiye, yakın dönemde artık “hedef ülke” konumuna da gelmiştir. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye krizi neticesinde Türkiye tarihinde tanık olunan en büyük kitlesel göç hareketi yaşanmış ve üç milyon aşkın Suriyeli Türkiye’ye sığınmıştır. Bu yoğun kitlesel göç hareketi neticesinde Türkiye, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin ülkelerin barındırdığı mülteci nüfusun büyüklüğüne göre yaptığı sıralamada 2015 yılı itibarı ile ilk sıraya yerleşmiştir. Türkiye’nin bu konumu halen devam etmektedir. Türkiye, yasal mevzuatımızda “geçici koruma statüsü” kapsamında değerlendirilen Suriyelilerin yanı sıra çok sayıda Irak, İran, Afganistan ve Somali uyruklu sığınmacıya da ev sahipliği yapmaktadır. GİGM verilerine göre, 2005-2016 döneminde Türkiye’ye yapılan uluslararası koruma başvurusu toplamı da 282.518’dir. Geçici koruma ve uluslararası koruma kapsamındaki göçmenlerin yanı sıra çalışma, öğrenim, evlenme, emeklilik sonrası yerleşme, aile birleşmesi ve taşınmaz mal edinilmesi gibi muhtelif nedenlerle ikamet izni alarak Türkiye’ye göç eden yabancıların sayısı da çarpıcı bir şekilde artmıştır. GİGM kayıtlarına göre ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların sayısı 2005-2016 döneminde 178.964’den 461.217’ye yükselerek 2,5 katına çıkmıştır.

Türkiye’ye göç eden “uluslararası koruma” ve “geçici koruma” kapsamındaki göçmenler ve ikamet izni ile kalan göçmenler birlikte değerlendirildiğinde dört milyona yakın yabancı nüfus şehirlerimizde yaşamaktadır. 2009 yılında gerçekleştirilen “Kentleşme Şûrası”nda temel olarak iç göç açısından değerlendirilen göç olgusunun Şehircilik Şûrasında dış göç boyutu ile de ele alınması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. “Şehirleşme, Göç ve Uyum” Komisyonu; ilgili kamu kurumlarının temsilcileri, uluslararası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve konu ile ilgili çalışan bilim insanlarının katılımı ile oluşturulmuştur.

Yoğun iç ve dış göç, kentlerin mekânsal ve sosyolojik yapısında önemli değişimler yaratmıştır. Yaşanan bu değişimin kapsamlı bir şekilde irdelenmesi Şehircilik Şûrasının temel amaçlarından birisi olmuştur. Göçmenlerin Türkiye’ye ve kentlere sosyal uyumlarının sağlanması, toplumun her kesiminin (özellikle kırılgan nüfus olarak değerlendirilen göçmenlerin, yaşlıla-

rın, engellilerin, çocukların, gençlerin ve kadınların) konut, sağlık, eğitim, iş gücüne katılım, sosyal yardım, sosyal güvenlik gibi hizmet ve imkanlara adil ve eşit erişimlerinin sağlanması, kentsel güvenliği olumsuz etkileyen terör olgusunun önüne geçilmesi ve güvenli şehirlerin yaratılması için alınması gereken tedbirler ve mekânsal planlama açısından çıkarılacak sonuçlar “Şehirleşme, Göç ve Uyum” Komisyonu tarafından hazırlanan bu raporda kapsamlı olarak tartışılmıştır. Belirlenen sorun alanlarının çözümüne yönelik olarak alınan tavsiye kararları ve mevzuat önerileri 8 ana başlıkta ele alınmıştır. Kent ve Göç Dair Ulusal ve Yerel Veri Tabanlarının Birbirleriyle Uyumlu Şekilde Oluşturulması; Göç, Uyum, Kentsel Mekânsal Politikalar ve Planlama Süreçleri; Göç, Kentsel Ekonomi, Kalkınma, İstihdam; Kent, Göç ve Eğitim; Kentsel Güvenlik ve Göç; Göç ve Kentsel Sağlık Politikaları; Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar ve Göç ve Kentsel Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi başlıklarında ele alınan sorun alanları için geliştirilen tavsiye kararlarına ilişkin gerekçeleri ortaya koyan açıklamalar, sorumlu ve ilgili kurumlar ve tavsiye kararının gerçekleştirme dönemi ile birlikte sunulmuştur.

V. Komisyon Rapor Özeti

Şehirleşme olgusu, kuşkusuz göç kavramıyla doğrudan ilişkilidir ve birbirleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte şehircilik bağlamında yapılan çalışmalar, göstermektedir ki göçün dinamikleri ve ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından son yıllarda önemli değişimler meydana gelmektedir. Önceleri daha çok yerel ve ulusal unsurlar göz önünde bulundurularak ele alınan şehirleşme ve göç olguları günümüzde ulus-ötesi bir boyutta tartışılan kavramlar haline gelmiştir. Dikkat çekilen bu nokta doğrultusunda şehirlerimizin bu yeni durumla birlikte özellikle mekânsal ve sosyolojik bir dönüşümle karşı karşıya bulunduğu ve buna yönelik olarak gelecek planlamalarının nasıl şekilleneceği ile ilgili bir gereklilik ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin mevcut iç dinamiklerinin yanı sıra özellikle 2011 yılında başlayan Suriye kriziyle baş gösteren göç dalgaları; göçmen, yabancılar, sosyal ve ekonomik kapsayıcılık, eşitlik, insan hakları, güvenlik ve Komisyonumuzca da üzerinde en çok durulan “sosyal uyum”, “sosyal integrasyon”, “sosyal içerme” vb. kavramların önemini ortaya çıkarmıştır. O zamanki adıyla Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 2009 yılında gerçekleştirilen Kentleşme Şûrasında “sosyal uyum”un anahtar bir kavram olarak ele alınmadığı ve komisyonlarda göçmenlerin uyum sürecine yönelik olarak herhangi bir strateji geliştirilmediği dikkat çekmektedir. Salt “sosyal uyum” sorunsalından hareketle 2009’dan 2017’ye geçen süre zarfında şehirleşme tartışmalarının odağında yer alan konuların şehir olgusunun ruhuna uygun olarak devinsel bir ilerlemeyle dönüşüm içerisinde olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin yeni şehircilik vizyonunun ortaya konulmasını hedefleyen ve bu doğrultuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Şehircilik Şûrası 2017 kapsamında oluşturulan 4 komisyondan biri olan “Şehirleşme, Göç ve Uyum” Komisyonunda; göç, Türkiye’de misafir edilen göçmen ve yabancılar, sosyoekonomik kapsayıcılık, eşitlik, sosyal uyum, insan hakları, güvenlik, suçun önlenmesi, katılım, dezavantajlı gruplar (kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler) konuları ele alınmıştır.

Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu raporunda öncelikle kavramsal çerçeve üzerinde durulmuştur. Özellikle göçmen ve mülteci kavramları arasındaki temel farklılığa dikkat çekilerek kavramsal kullanımın kapsamı ve sınırları çerçevelendirilmiştir. Kavramsal çerçevenin

ardından Türkiye’de göçün nedenleri ve sonuçları hakkında bir arka plana yer verilmiştir. Türkiye’nin göç bağlamında mevcut durumunun değerlendirildiği ikinci bölüm iki alt başlık etrafında tartışılmıştır. Türkiye’nin iç göçteki mevcut durumunu irdeleyen ilk alt başlıkta ağırlıklı istatistiki verilere yer verilmiş ve bu verilerden hareketle şehirlerimizde meydana gelen mekânsal ve sosyolojik dönüşümlerin boyutları anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile değişen kentsel sınırların göç üzerinde yaratacağı etkiler üzerinde durulmuştur. “Türkiye’de Dış Göçte Mevcut Durum” alt başlığında ise ilk olarak uluslararası sözleşmeler ışığında mülteci kavramının genel bir tanımı yapılmıştır. Tarihi bir arka plan eşliğinde tanımlanmaya çalışılan mültecilik olgusunun niteliğini belirleyen zorunluluk koşullarına atıfta bulunulmuştur. Hemen akabinde “Türkiye’de Göç ve Mülteci Hukuku” adlandırılmasıyla açılan başlıkta özellikle Suriyelilerin Türkiye’deki hukuki statüleri ele alınmıştır. Son olarak ise yaklaşık 3 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapan ve bu bakımdan dünyada en fazla mülteci nüfusuna sahip olan Türkiye’nin mevcut durumu istatistiki verilerle ortaya konmuştur.

Ekim 2016’da Ekvator’un Kito (Quito) şehrinde gerçekleştirilen HABITAT III Konferansı açılış konuşmasında Kito Belediye Başkanı Mauricio Rodas, demokrasi, özgürlük ve insan hakları kavramlarına referansla şehirlerde herkesin uyumlu bir yaşam hakkına sahip olduğunun altını çizmiştir. Bununla birlikte HABITAT III Konferansının ardından kabul edilen Yeni Kentsel Gündem (New Urban Agenda)/Kito Deklarasyonu’nda uyum konusu göç bağlamında ortaya çıkan en hayati sorunlardan biri olarak altı çizilmiştir. Sosyal kapsayıcılık (social inclusion) açısından sürdürülebilir kentsel kalkınmanın önemine dikkat çekilen Yeni Kentsel Gündem’de kamusal alanlar göçmenler ve dezavantajlı gruplar olmak üzere insan topluluklarının en geniş bir biçimde birlikte yaşamalarına imkân sağlayacak işlevsellikte betimlenmiştir. Bu kapsamda; “Göç ve Sosyal Politikalar” adı altında oluşturulan son başlıkta ise; istihdam, konut, eğitim, güvenlik, sağlık ve sosyal konularda uyum konusuyla doğrudan ilintili politikalar üzerinde durulmuştur.

Son olarak; “Şehirleşme, Göç ve Uyum” Komisyonun çalışmalarında belirlenen öncelikli sorun alanlarının çözümüne ilişkin eylem ve stratejilerin yer aldığı tavsiye kararlarına 8 ana başlıkta yer verilmiştir. Bunlar:

- Kent ve Göçe Dair Ulusal ve Yerel Veri Tabanlarının Birbirleriyle Uyumlu Şekilde Oluşturulması,
- Göç, Uyum, Kentsel Mekânsal Politikalar ve Planlama Süreçleri,
- Göç, Kentsel Ekonomi, Kalkınma, İstihdam,
- Kent, Göç ve Eğitim,
- Kentsel Güvenlik ve Göç,
- Göç ve Kentsel Sağlık Politikaları,
- Göç ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Kentsel Sosyal Politikalar,
- Göç ve Kentsel Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi.

Her tavsiye kararı detaylı bir şekilde açıklanmış, tavsiye kararlarının muhatapları sorumlu kuruluş, ilgili kuruluşlar başlıkları altında belirlenmiş ve son olarak tavsiye kararlarının eyleme dönüştürülmesi Komisyonumuzca öngörülen zaman dilimi gerçekleşme dönemi başlığı altında verilmiştir.

Kaynakça

- Amin A., 1999, An Institutional Perspective on regional Economic Development, International Journal of Urban and Regional Research, Vol: 32, pp: 356-378
- Atasoy, A. ve Demir, H. (2015), "Suriyeli Sığınmacıların Kırıkhan'a (Hatay) Etkileri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (38), 457-470.
- Avrupa Birliği (2004). Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in The European Union, 19 Kasım 2004, http://europa.eu/rapid/press-release-04321_en.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Araştırması, (2014), <https://www.afad.gov.tr/tr/2376/Suriye-Raporlari>, Erişim: 01/01/2017.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Saha Araştırması, 2013, <https://www.afad.gov.tr/tr/2376/Suriye-Raporlari>, Erişim: 01/01/2017.
- Çoşkun, İ. ve Emin, M.N. (2016), Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası: Fırsatlar ve Zorluklar, SETA Yayınları, İstanbul.
- Eraydın, A., (2008) "Politikalardan Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri"
- Erdoğan, M. (2014), Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Eryurt, M.A., Abbasoğlu-Özgören, A., Yayla, Z., Duman, M.Ö. (2015) "Bölüm 3. Türkiye'de Kadınların İç Göç Örüntüsü ve İç Göç Nedenleri", 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analizi kitabı içerisinde bölüm. Ankara. ISBN: 978-975-491-412-2.
- Fielden, Alexandra (2008), Local Integration: an Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situation, UNHCR.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, http://www.goc.gov.tr/icerik/gocistatistikleri_363_378, Erişim: 01/01/2017.
- İçduygu, A. ve Aksel, D.B. (2012) Türkiye'de Düzensiz Göç, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Ofisi, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2014) Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018: Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: KB: 2858 - ÖİK: 712, Ankara.
- Karasu, M. A. (2016), "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu», Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 21(3), s. 997-1016.
- Karasu, M. A. (2016), "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu", Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 21(3), s. 997-1016.

- Karpat, Kemal (2013), Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, Timaş Yayınları.
- Kaya, Ayhan (2009), Türkiye'de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü, Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Koyuncu, Ahmet (2014), Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler, Çizgi Yayınları, Konya.
- Memiş, Hasan (2015), " İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyoekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma," E-SOSDER, 14 (52), s. 100-114.
- Tiebout, C. M. (1956). A pure theory of local expenditures. Journal of Political Economy 64(5), 416–424.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2015). İstatistiksel Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı, Erişim tarihi: 04.08.2015, http://www.TÜİK.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus İstatistikleri, http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, Erişim: 15/02/2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Konut Satış İstatistikleri, http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1056, Erişim: 15/02/2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <https://biruni.TÜİK.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim: 15/02/2017.
- www.savethechildren.org.uk
- Yavuz, C. (2015), "Suriye'deki İç Savaşın Türkiye Ekonomisine Etkileri," <http://devlet.com.tr/makeleler/y68>, 02.01.2015.
- 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu İzmir, TEPAV Yayınları No:37, Ankara.
- International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 21 December 1965, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>
- United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>
- International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, available at: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>
- United Nations Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> and its Two Optional Protocols: The Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, 25 May 2000, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPACCRC.aspx> and The Optional Protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography, 25 May 2000, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx>
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>
- Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Genocide.aspx>

- Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 22 November 1984, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>
- Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949 (hereinafter 'Fourth Geneva Convention'), <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/380>
- Convention relating to the Status of Stateless Persons, 26 April 1954, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/stateless.pdf>
- Convention on the Reduction of Statelessness, 30 August 1961, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b39620.html>
- "İnsan Hakları Bilgi Kitapçığı No. 20: İnsan Hakları ve Mülteciler", Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, s.7-8.
- Toğral, B. (2012). Securitization of Migration in Europe: Critical Reflections on Turkish Migration Practices. Alternatives: Turkish Journal of International Relations, 11(2), p.66.
- Geddes, A. (2003) The Politics of Migration and Immigration in Europe.London: SAGE.,p.131.
- The Schengen area and cooperation. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33020&from=EN>
- CONVENTION IMPLEMENTING THE SCHENGEN AGREEMENT. [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):en:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):en:HTML)
- Single European Act. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0027>
- Dublin Convention. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41997A0819(01)&from=EN)
- Maastricht Treaty. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
- Amsterdam Treaty. <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
- Geddes, A. (2003) The Politics of Migration and Immigration in Europe.London: SAGE.,p.137.
- Tampere Summit 1999. http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#union
- The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security And Justice In The European Union. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>
- <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf>
- <http://www.csb.gov.tr/projeler/habitat/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=16104>
- Lordoğlu, K., ve Aslan, M. (2016). En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014. Çalışma ve Toplum Dergisi, 2, 789-808.

- http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378
- <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/02/15/göç%20konferansı%20rapor.pdf>
- http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumaya-iliskin-kayit-islemleri_558_560_8966_icerik
- <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.29>
- <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.29>
- <https://www.pa.edu.tr/Project/Files/News/2017/01/30/rapor.pdf/11.04.2017/p.30>
- http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070/erişim.01.06.2017

Yerel Yönetimler

ekonomik özendirme sağlıklıyaşam mutlaktarıtoprakları ödenek kentkonseyleri
metropolitenalan kentbilgisistemleri önceliklendirme
merkeziyönetim üniversiteler tarımarazileri fırsatmaliyeti
doğal koruma mahalle kentinbitünü alanyönetimmodeli şeffaf araziler
kalkınma yasalsüre maliyetetkinliği büyüğşehirbelediyeleri
yönetim planlamayetinlikleri imarplanları izlemesistemi harcamalar
temsil paylar kademelenme dezavantajlıgruplar kültürelmirasınkorunmasıpersonelyetersizliği
yeterlilik örgütlenme yönetimsüreçleri tarımtoprakları bölge kamuyönetimi
tarımsaletler tarımsal merkez ulusalmerkez bütçe kentplanlamasüreci dağıtım
stratejikplan köykanunu tarımsalnitelik köydenmahalleyedönüşenalanlar
kentseltopraklar kentselgüncelleştirme sorunlar güncelleştirme kentseldönüşümsüreci kaynak kullanımı
kentseldönüşümsüreci kaynak kullanımı

4. Komisyon

Yeni Şehirleşme
Vizyonunda Yerel
Yönetimlerin Rolü
Komisyon Raporu

Komisyon Üye Listesi

	Adı-Soyadı	Unvanı	Kurum
Başkan	Ahmet Eşref FAKIBABA	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı	TBMM
Başkan V./Moderatör	Savaş Zafer ŞAHİN	Doç. Dr.	Atılım Üniversitesi
Başkan Yrd.	Aslı AKAY	Prof. Dr.	TODAİE
Başkan Yrd.	Necati BİNİCİ	Başkan	Kent Konseyleri Birliği
Raportör	İtir AKDOĞAN	Dr.	Habitat Türkiye
Raportör	Abdülkadir KARAKUŞ	Harita Mühendisi/Daire Başkanı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Raportör	Fahriye YAVAŞOĞLU	Şehir Plancısı/Araştırma Görevlisi	TMMOB Şehir Plancıları Odası
Raportör	Hasan TURAL	Strateji Geliştirme Müdürü	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Raportör	Levent KARAGÖL	Şehir Plancısı/İmar ve Şehircilik Müdürü	Kahramankazan Belediyesi (Ankara)
Üye	Adem ESEN	Prof. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Üye	Ahmet OKAY	Avukat	Türkiye Belediyeler Birliği
Üye	Banu DAYANGAÇ	Şehir Plancısı/Şube Müdürü	İzmir Büyükşehir Belediyesi
Üye	Belma ÜSTÜNIŞIK	Planlama Uzmanı	Kalkınma Bakanlığı
Üye	Can Umut ÇİNER	Doç. Dr.	Ankara Üniversitesi
Üye	Cenap SANCAR	Doç. Dr.	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Üye	Coşkun TUNÇ	Şehir Plancısı/Şube Müdürü	Ankara Büyükşehir Belediyesi
Üye	Ergin CİVAN	Baksifed Danışma Kurulu Başkanı	Antalya Kent Konseyi
Üye	Erkan POLAT	Doç. Dr.	Süleyman Demirel Üniversitesi
Üye	Gökçen KASAPOĞLU	Şehir Plancısı/Şube Müdürü	Muğla Büyükşehir Belediyesi
Üye	Hacı Ahmet ÇETİNKAYA	Harita Mühendisi/Başkan Yardımcısı	İskenderun Belediyesi (Hatay)
Üye	Hasan Hüseyin CAN	Kocaeli Körfez Kaymakamı/Dr.	İçişleri Bakanlığı
Üye	Kadir GÖKÇE	Şehir Plancısı/Şube Müdürü	Mustafakemalpaşa Belediyesi (Bursa)
Üye	Kadir Taner ESER	Şube Müdürü	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müd.
Üye	Kübra ÇAMUR	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Üye	Mehmet GÜRBÜZ	Yüksek Mimar/Genel Müdür Yardımcısı	İlbank AŞ
Üye	Mustafa Kenan YILMAZ	Danışman	T.C. Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığı
Üye	Nurullah OSMANLI	Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisi/Daire Başkanı	Konya Büyükşehir Belediyesi
Üye	Recep BOZLAĞAN	Prof. Dr.	Marmara Üniversitesi
Üye	Ruşen KELEŞ	Prof. Dr.	Ankara Üniversitesi
Üye	Yavuz Selim AKKOÇ	Mülkiye Başmüfettişi/Dr.	İçişleri Bakanlığı
Üye	Zekeriya ŞARBAK	Emekli Vali/Danışman	Türkiye Belediyeler Birliği

Komisyon Tutanağı

Şehircilik Şûrası “Şehirlerimizde Kimlik, Planlama, Tasarım Komisyonu” tarafından hazırlanmış rapor komisyonda görüşülerek kabul edilmiştir.

Ahmet Eşref Fakıbaba

Başkan

Savaş Zafer Şahin

Başkan Vekili/Moderatör

Prof. Dr. **Aslı Akay**

Başkan Yrd.

Necati Binici

Başkan Yrd.

Raportör: **İtir Akdoğan**

Raportör: **Abdülkadir Karakuş**

Raportör: **Fahriye Yavaşoğlu**

Raportör: **Hasan Tural**

Raportör: **Levent Karagöl**

İçindekiler

I. Giriş	317
II. Yeni Şehircilik Vizyonu ve Yerel Yönetimler İlişkisinde Mevcut Durum.....	319
II.1. Ulusal Şehircilik Vizyonu Tanımlanması	319
II.1.1. Uluslararası Antlaşmalar ve Şehircilik Vizyonu	319
II.1.2. Yeni Şehircilik Vizyonu İfadesi	320
II.1.3. Ulusal ve Yerel Ölçekte Yeni Şehircilik Vizyonunun Belirlenmesine İlişkin Sorunlar	321
II.1.4. Teknoloji ve Gelecek, Akıllı Şehir Teknolojileri	322
II.2. Mekânsal Planlama Süreci ve Sorunları	322
II.2.1. Planlamada Yerel Özgünlüklerin Dikkate Alınması	322
II.2.2. Planlamada Katılımcılık	322
II.2.3. Planlamada Bilgi Üretimi.....	323
II.2.4. Planlamada Kapasite	323
II.3. Planlama/Yönetim Kademelenmesi ve Sorunları.....	324
II.3.1. Planlama Ölçekleri ve İdari Birimler Arası İlişki.....	324
II.3.2. Yerel Yönetim Kademelerinin Birimlerinin ve Sınırlarının Belirlenmesi	325
II.4. Yerel Yönetimlerde Temsil ve Katılım Sorunları	325
II.4.1. Yerel Yönetimlerde Katılım Stratejileri.....	325
II.4.2. Yerel Yönetimlerde Siyasal Temsil	326
II.5. Yerel Kalkınma ve Kaynak Kullanımı	327
II.5.1. Yerel Kalkınma Politikası.....	327
II.5.2. Yerel Kaynakların Kullanımı	328
II.6. Kırsal Alanların Korunması ve Planlanması.....	328
II.6.1. Kırsal Alan Planlaması	328
II.6.2. Kırsal Hizmet Sunumu	328
II.7. Mevzuat Sorunları.....	329
III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları	330
IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirmesi.....	341
V. Komisyon Rapor Özeti	343
Kaynakça.....	345

Yeni Şehirleşme Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü

I. Giriş

Tarihsel olarak geline aşamada küreselleşme sürecinin tüm boyutlarıyla derinlemesine tartışıldığı bir dönemde, geleceğe bakarken dikkate alınması gereken en önemli unsurun kentler ve kentlerin dünyada oluşturduğu bütün olduğu hususunda karar vericilerin, akademik dünyanın ve uygulayıcıların hem fikir oldukları görülmektedir. Dünya nüfusunun çoğunluğunun kentlerde yaşamaya başladığı bir dönemde, kentler, yönetsel, mekânsal, sosyoekonomik ve kültürel süreçlerin odağında ele alınmaktadır. Ülkelerin geleceği artık sadece ulusal politikaların doğruluğu ile değil, kentlere ilişkin olarak ortaya konulan stratejilerin tutarlılığı ile de birlikte ele alınmaktadır. Bu sebeple birçok farklı kamu politikası uzmanlaşma alanını ilgilendiren kentleşme ve şehircilik politikalarının nasıl tanımlandığı bir ülkenin geleceğini belirleyen en önemli unsurlardan birisi olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Bu kabul; dünyada ve devletlerin dinamiklerini, yönetsel olarak bu dinamikleri yönetmek ve yurttaşlara anayasal olarak vaat edilen egemenlik alanını oluşturan bütünlükte, kentlerin oluşturdukları özgün mekânsal dizge ve gelişim hak ve hizmetleri yerine getirmek için belirlenmiş sınır ve alanları, mevcut sorun ve olanaklardan yola çıkılarak yerel hizmetlerin sunumunda uygulanan yöntemleri ve kullanılan teknolojileri bir arada ele almayı gerekli kılmaktadır. Mekânsal açıdan bakıldığında bir yanda metropoliten alanlar giderek genişleyerek ve saçaklanarak metropoliten alan ve kent-bölge haline gelme eğilimindeyken, sayıları giderek artan orta büyüklükteki kentler ve duraklayan ya da gerileyen küçük yerleşimler bir arada yeni bir tür metropolis-sonrası mekânsal dizge tanımlamaktadır.

Küreselleşmenin, yeni ekonominin biçimlenmenin (yeni ekonomik coğrafya) ve bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmenin etkisiyle kentler ve kentleşme de farklı ve yeni kavramlarla anılmaya başlamıştır: Kentsel ve bölgesel gelişmenin metropoliten ölçekte anılması/bölgesel kentleşme (regional urbanization) (Soja, 2009), kent-bölgeler (Scott, 2001), mega-kentler (UN-Habitat, 2007), yeni megalopolis (Florida, 2006), yeni bölgeselcilik (new regionalism) (Soja, 2002), megapoliten yöre-kentleşme (suburbanization) (Storper, 1997; Soja, 2009), post-metropol (Soja, 2000), karşıt-kentleşme (counter-urbanization) gibi.

Bugün, kentsel yoğunlaşma/yığışma ekseninde bütünleşen kentlere doğru bir gidiş vardır (Polat, 2016). Kentsel yığışım (kentsel yığılma, kent-bölge, kent aglomerasyonu, toplu yerleşim bölgesi, toplu yerleşim alanı veya metropoliten alan) bir merkez yerleşim etrafında veya birbirleriyle başta ekonomi olmak üzere yoğun bağlantı içerisinde bulunan yerleşim birimlerinin kentsel birlikteliğini ifade eden bir kavramdır. Tokyo, New York, Mexico City, Delhi ve Jakarta gibi büyük kentler bugün için tipik kentsel yığışım örnekleridir.

Çağdaş kentsel ve bölgesel planlama yazınında bazı kavramlar genelde birbirinin yerine kullanılmakta ya da sıkça birbirine karıştırılmaktadır. Bunlardan biri de kentsel yoğunlaşmalar ya da yığışmalardır (concentrations): Yığılmalar (agglomerations), genişleyerek birleşme-bütünleşmeler (conurbations), metropoliten bölgeler, urban clusters (kentsel kümeler) (Lowry, 1990), kent-bölgeler (city-regions) vb. 'Yığılma/yığışma', görünüşe göre en kapsayıcı olmasa da en sık kullanılan terimdir. Kentin devasa bir şekilde büyümesiyle modern çağın bu panoraması/paranoyası olan yerleşim birimi ortaya çıkmıştır: Metropol.

Mekke-ümmü'l-Kura'nın "kentlerin anası" anlamına gelmesi gibi 'metropolis' kelimesine kökenlik eden Latince 'meter ya da metre' kelimesinin de İngilizce'deki 'mother' anlamında yani 'ana/anne' kelimesi ile birlikte Türkçede "anakent" ya da "büyükşehir" olarak kullanılması da tesadüfî değildir (Polat, 2017). Metropoliten alan ya da bölge terimi de temelde, aynı görünüme referans verir, yani yığışma anlamına gelir ama jeo-işlevseldir (geo-functional). İlk defa 1915'te Geddes'in 'Cities in Evolution' adlı kitabında otomobilin ve ulaşımın yayılmasıyla kullandığı terim, Hall'un 'Cities of Tomorrow' adlı kitabında gerçek anlamını kazanmıştır. Bugün, "West Midlands" İngiltere'de, "the Ruhr Area" Almanya'da, "New York City ve Boston" ABD'de, "the Greater Tokyo Area" ve "TaiheiyÅ Belt" Japonya'daki en önemli 'birleşme-bütünleşme (conurbation)' örnekleridir. Daha çok bir metropoliten kent ve onun periferiyle yapılan tanımlamalar dışında (Fujita et al., 2001), tamamen küçük yerleşmelerden oluşmuş, çok-merkezli bütünleşmeler de vardır. Metropoliten alanlar genellikle bir veya birkaç büyük kentle ve hinterlandıyla birleşiktir ve hepsi de istihdam, fiziksel altyapı, ticaret, bazen de yönetim için ana çekirdeğe bağlıdır (Fujita et al., 2001; Pastor et al., 2000).

Yığılma fonksiyonu, yoğunlaşmanın ve yığışmanın disekonomikliği, dışsal ve içsel güçler ve dinamikler, nüfus, göç gibi etmenlerin etkisiyle 'yığılma/yığışma-temelli' yaklaşımlar 'küme-temelli' yaklaşımla yer değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Giderek daha fazla yaklaştığımız bir "ecumenopolis"e doğru yerelin küreselle olan kavgası süregitmekte ve yerleşmeler köyden aldığı genetik harçlarını unutarak daha da azmanlaşmakta ve çevresini yıkararak, bozarak ya da yok ederek daha da dramatik bir biçimde büyümektedir. Böyle ve bu hızda giderse geleceğin kenti ya da yerleşmesi kent-bölgeyi de aşan bölge-kentleri olacak gibi görünmektedir.

Bu yeni dizge ve demografik eğilimler, dünyanın birçok ülkesinde yerel yönetimlerin kademe-lenmesini, boyutlarını, sınır ve alanlarını yeniden tanımlamaya yönlendirmiştir. Alışlageldik anayasal yerel yönetimler yerine yeni ve hibrit mekânsal ölçek tanımlarına dayanan, hizmet etkinliği ve verimliliği söylemiyle yerelde bir tür yeni merkezleşmeyi getiren yerel yönetim

tanımlarını ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, bilişim teknolojilerinin gelişimi, giderek etkileri daha çok hissedilmeye başlanan çevre, iklim ve bunlara bağlı altyapı sorunları, değişen sınırlar dolayısıyla yerel hizmet standart ve yöntemlerinin yeniden tanımlanması ihtiyacı, yerel kalkınmadan kaynak kullanımına, katılımcı yerel yönetim pratiklerinden yerel hizmetlerin sunumunda hesap verilebilirlik tartışmalarına kadar birçok alanda belirsizliğe sebep olmaktadır. Son olarak tüm bunların yanı sıra, kentsel gelişme süreçlerinin derinlemesine etkilediği çeşitli düzeylerde insani faaliyetin bulunduğu kırsal alanların geleceği de hem doğal varlıkların korunması hem tarımsal üretim, hem de somut ve somut olmayan kırsal alan kültürünün bir insanlık mirası olarak sürdürülmesi açısından önemli bir gündem maddesi oluşturmaktadır.

Bu derece karmaşık sorunların belirlediği yerel yönetimlerin geleceğin yeni şehirleşme anlayışındaki rolünü tartışmak ve bunun sonucunda da çözüm önerilerine işaret eden, bağlamdan bağımsız tavsiyelerde bulunmak önemli bir ikilem üzerine temellenmektedir. Ancak, bu tür tavsiyelerde bulunabilmek için de öncelikle mevcut duruma ilişkin sorunları ve potansiyelleri değerlendirmek gerekmektedir. Bu amaçla yapılacak tartışmalarda hem vizyoner hem de var olan sorun alanlarını dikkate alan bir yöntem izlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de yeni şehircilik vizyonu ve yerel yönetimlerle ilgili olarak çalışması beklenen Komisyonunda, bu yöntem farkındalığı ile hareket edilmektedir. Bu sebeple, Komisyon çalışmalarında var olan sorunlardan başlayan ancak potansiyelleri de göz önünde bulunduran, sorun alanları ve tespitler ile gelecekte olması beklenen unsurları bir arada tartışarak bir taslak ortaya konmuştur. Bu ana hatlar, aynı zamanda Komisyonun Genel Kurula kadar yürüteceği tavsiye kararları alma çalışmasına da kılavuzluk edecektir. Mevcut durumda, Komisyon katılımcılarının yaptıkları katkılardan hareketle genel tespitlere yer verilmiştir. Yapılan tespitler, Komisyon üyelerinin bilgi ve deneyimine dayanmaktadır. Mevcut durum raporunun bu haliyle daha sonra yapılabilecek çalışmalara işaret eden bir yol haritası niteliğinde olduğu söylenebilir. Aşağıda mevcut durum analizi ana başlığı altında yapılan bu tespitlerle ilgili temel tespitler ve varsayımlar bir arada sunulmuştur.

II. Yeni Şehircilik Vizyonu ve Yerel Yönetimler İlişkisinde Mevcut Durum

II.1. Ulusal Şehircilik Vizyonu Tanımlanması

II.1.1. Uluslararası Antlaşmalar ve Şehircilik Vizyonu

Dünyada sürdürülebilir kalkınma ve yerel yönetimler konularında oluşturulan uluslararası belge ve şartların önemli bir kısmı Türkiye tarafından da imzalanmıştır. Özellikle, Kentleşme Şûrası ve KENTGES’in hazırlanma sürecinde bu belgelere atıfta bulunulduğu bilinmektedir. Ancak, KENTGES’in yürürlüğe girmesinin ardından HABITAT III’e giden süreçte, Türkiye’nin sürdürülebilir kentsel gelişme stratejisinin ne derecede bu uluslararası çerçevelere atıfta ilerlediği belirsizliğini korumaktadır. Her ne kadar, HABITAT III toplantısına ilişkin olarak toplantı düzenlenerek bir hazırlık raporu oluşturulmuşsa da, HABITAT III sonrasında nasıl bir yol haritasının izleneceği henüz belirlenmemiştir. Şehircilik Şûrası kararlarının bu açıdan yararlı olacağı umut edilmektedir. Nitekim HABITAT III sonrasında belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine Türkiye’nin nasıl uyum sağlayacağı ve ne tür uygulamalar yapılacağı bu tür çalışmaların sonucunda belirlenebilecektir. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP’nin 2015’de ilan ettiği Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri sürecinin kent ve yerel yönetimleri ilgilendiren hedeflerine Türkiye’nin nasıl uyum sağlayacağı ve ne tür uygulamalar

yapılacağı bu tür çalışmaların sonucunda belirlenebilecektir. Komisyonun odağını oluşturan Yeni Şehircilik Vizyonu'nda yerel yönetimlerin rolü açısından HABITAT III ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi uluslararası belgelerin göz önünde bulundurulması gerekliliği kabul edilmektedir.

II.1.2. Yeni Şehircilik Vizyonu İfadesi

Dünyada ülkelerin özellikle yirmi birinci yüzyılda kentlere ilişkin olarak ortaya koydukları somut ulusal şehircilik vizyonu ifadelerinin bulunduğu görülmektedir. “Kentsel Rönesans”, “Yeni Şehircilik”, “Akıllı Şehircilik”, “Sürdürülebilir Kent” gibi yaygın ifadeler köklerini bu tür çabalardan almaktadırlar. Her ne kadar Türkiye’de de KENTGES gibi bir strateji belgesi hazırlanmış olsa da, belirli bir felsefesi olan, Türkiye’nin toplumsal yapısına ve gelecek hedeflerine uygun bir vizyon ifadesi yaygınlaştırılmamıştır. Bu tür bir vizyon ifadesi felsefi olarak içeriği tartışılmış, insani gelişim ve kentsel gelişme açılarından olgunlaştırılmış bir içeriğe sahip olmalıdır. Bu vizyon ifadesi aynı zamanda da şehirciliğe ilişkin dünya örneklerinden ve yazınından da beslenmelidir. Bu anlamda vizyon ifadesinin tanımlanmasında öncelikle aşağıdaki temel kavramlar, ilkeler ve değerler dikkate alınmalıdır:

- Türkiye’nin coğrafi, kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik değerleri,
- Bilgi ve teknolojiye dayalı yüksek katma değer,
- Doğal, tarihi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında koruma kullanma dengesi,
- Yüksek standartlarda yaşanabilir mekânlar,
- Ülke bütününde belirlenen kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak tüm sektörlerde planlı gelişme,
- Yenilikçilik, yaratıcılık ve girişimciliğe dayalı rekabetin katılımcı demokrasi ve sosyal adaletle dengelenmesi,
- Sürdürülebilir gelişme ve adil paylaşım,
- Yönetimde hesap verebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, bireylerin kent yaşamına katılımında eşitlik ve etkin mekanizmalar,
- Güvenli, estetik ve yaşanabilir kamusal mekânlar,
- Kırsal alanların değerlerinin korunarak planlanması ve sürdürülebilirliği,
- Kırılgan ve dezavantajlı grupların gözetilmesi,
- Erişilebilirlik ilkesi (bilgiye, hizmete, mekana, yönetici vb.),
- Yerel hizmetlerde karşılanabilirlik (ödenebilirlik),
- Bu bileşenleri içine alan, planlı kentsel-kırsal gelişme.

Tartışılan bu ve benzeri değerler doğrultusunda Komisyon üyeleri tarafından ifade edilen iki örnek önemli ifade aşağıda görülmektedir. Bu vizyon ifadelerinden birincisi yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasında etkin işbirliğine, ikincisi de küresel ölçekle yerel ölçek arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Bu tür ifadeler daha çok sloganvari bir içeriğe sahip olmakla birlikte,

kavramsal düzeyde bir vizyon açılımı yapılmasının gerekli olduğu açıktır. Ulusal düzeyde bir vizyon ifadesi belirlenirken vizyonun güncel tartışmalarla ve geçici isimlendirmelerle değil,

“Güçlü yerel, bütünleştirici merkez”

“Küresel gündem, yerinden yönetim”

gibi gelecekte erişilmesi beklenen durumla ilgili olduğu unutulmamalıdır.

II.1.3. Ulusal ve Yerel Ölçekte Yeni Şehircilik Vizyonunun Belirlenmesine İlişkin Sorunlar

Komisyon, yukarıda belirtilen türde bir vizyon ifadesine ilişkin çalışmaların gerçekleştirilmesi ve mevcut durumda bu vizyonun ifadelendirilmesi için dikkate alınması gereken hususları ortaya koymaya çalışmıştır. Vizyon belirlemede ortaya çıkan en önemli sorun alanı “vizyonerlik”tir. Özellikle, kentleşme sürecinde ortaya çıkan sorunsallara ilişkin olarak çok uzun süredir çaba harcanan Türkiye’de, sorunlardan hareket eden bir vizyon tanımı yaygın bir davranış biçimi halini almıştır. Hem akademik düzeyde hem de uygulayıcılar arasında mevcut duruma ilişkin sorunların tanımladığı bir vizyonerlik refleksi gelişmiştir. Oysa yenilikçi ve yaratıcı bir vizyon ifadesi için mevcut sorunlara dayandığı kadar idealist vizyon ifadelerini de ortaya koyan, özellikle dünyadaki benzer ülkelerin esin kaynağı olabilecek yaklaşımlarına ve deneyimlerine dayalı, Türkiye’nin özgünlüklerini felsefi düzeyde tartışan, idealist tanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu tür bir sorun aslında, Kentleşme Şûrası (2007) ve sonrasında KENTGES (2009) ve uygulanması sürecinde yaşanan sorunların da kaynağını oluşturmuştur. Komisyon, KENTGES’ten sonra Şehircilik Şûrasının gerekliliğini de kendi içerisinde tartışmıştır. Burada, iki Şûra arasında bir yaklaşım farklılığı olabileceği kabul edilmekle birlikte, şehircilik vizyonundan kamu politikalarına geçişte sürekliliğin katılımcı bir mekanizmayla sağlanamaması sorununun bulunduğu da tespit edilmiştir. Örneğin, Kentleşme Şûrası Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en yaygın katılımcı kamu politikası üretme süreçlerinden birisi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, Şûra sonucunda elde edilen KENTGES’in uygulama mekanizması ağırlıklı olarak bürokratik bir yapı olarak tanımlanmış ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Çevre ve Şehircilik Bakanlığına dönüşümü sürecinde zaman içerisinde etkisizleşmiştir. Bu sebeple Şehircilik Şûrasının sonucunda her şeyden önce, ulusal kentsel vizyon tartışmalarının sürdürülebilir ve katılımcı kılınmasının yöntemlerinin ele alınması gerekmektedir.

Türkiye’de kentlerin vizyon tartışmalarının beklenen düzeyde yenilikçi, canlı ve dinamik tutulması gerekmektedir. Bu kapsamda kentsel vizyon tartışmalarının sürdürülebilirliği ve dinamizminin sağlanması için gerekli kamusal alanın siyasallaşmış olmaması gerekmektedir. Sıradan bir yurttaşın kente ilişkin vizyon tartışmalarına katılabilmesinin kanalları ve mekanizmaları çoğu kentte yetersizdir. Sonuçta, kentlerin vizyonu, kentlilerin ne düzeyde desteğini aldığı belirli olmayan ifadelerle ağırlıklı olarak belediye başkanı ve meclis üyeleri tarafından ve çoğunlukla değişken bir şekilde belirlenmektedir. Yerel ve kentsel vizyon dinamiklerinin zayıf olması, yerleşimlerin farklı yanlarının yansımaları da engellemektedir. Oysaki kent ve kırsal arasındaki karşıtlığın büyük oranda ortadan kalkması her bir yerleşimin kendi özgün yanlarına dayalı olarak aynı zamanda kırsal da dikkate alan bir gelecek tahayyülünde bulunmasını gerektirmektedir. Bu anlamda çoklu ölçekli bir referans sistemi ve stratejik çerçeve belirleme yaklaşımlarının kentlerde canlandırılması için çaba harcanması gerekmektedir. Somut olarak ifade etmek gerekirse, mekânsal, yönetsel ve toplumsal dinamikleri dikkate alan ve kentsel vizyonun tartışıldığı kamusal bir alanın oluşturulması gerekmektedir.

II.1.4. Teknoloji ve Gelecek, Akıllı Şehir Teknolojileri

Son yirmi yılda, bilişim sistemlerinin gösterdiği baş döndürücü dönüşüm hızı, gelinen noktada kentlere ilişkin çözümlere odaklanmaktadır. Genel olarak Türkçe'ye "akıllı kent" ya da "akıllı şehircilik" olarak çevrilmeye çalışılan yaklaşımlarla, kentsel hizmetlerin ve ihtiyaçların zamanla insan dışındaki yapay zekâ unsurlarıyla ve teknolojilerle desteklenmesi ve karşılanması öngörülmektedir. Birçok anlamda, kaynak kullanımında etkinliği, çevresel değerlerin daha iyi korunmasını, kentlilerin kent yaşamına daha etkin katılımını getireceği düşünülen bu teknolojilerin kullanımı konusunda önemli bir tartışma yaşanmaktadır. Öncelikle bu teknolojilerin insani değerler açısından gerçek katkılarının araştırılması ve ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca, bu teknolojilerin kullanımı karar vericiler açısından kişisel verilerin gizliliği, güvenliği ve ticari değeri, insan unsurunun karar verme süreçlerindeki yeri ve bunun gibi birçok konuda çok önemli etik açmazlar ve hukuki zorlukları gündeme getirmektedir. Türkiye'de teknolojinin kullanımında kapasite, yetişmiş eleman, sistem uyumu gibi çok önemli sorunlar yaşanmaktadır. Teknolojiye yapılan yatırımlar henüz şehirciliğin farklılaşması açısından önemli bir girdi haline gelmemiştir ya da yalnızca tek yönlü kullanılmaktadır. Türkiye'nin yeni şehircilik vizyonunda teknolojinin faydalarının ve harcanacak kaynakların etkinliğinin çok paydaşlı bir şekilde tartışılması, bu konuda bir kapasite oluşturulması gerekmektedir. Bu alanda sağlanacak doğru bir gelişim çizgisinin aynı zamanda Türkiye için önemli bir katma değer yaratma potansiyelinin bulunduğu da unutulmamalıdır. Özellikle dirençli kentler, iklim değişikliği, afet yönetimi, kentsel altyapı, ulaşım planlaması, enerji ve yönetim alanlarındaki teknolojilerin yeni şehircilik vizyonunda önemli katkıları olabilir.

II.2. Mekânsal Planlama Süreci ve Sorunları

II.2.1. Planlamada Yerel Özgünlüklerin Dikkate Alınması

Yürürlükte bulunan ve kentlerde imar planlama süreçlerini ve şehircilik faaliyetlerini yönlendiren yürürlükteki mevzuatımız otuz yılı aşkın geçmişe sahiptir. Dönem dönem yapılan bazı kısmi değişiklikler dışında ilgili mevzuatta kapsamlı bir düzenleme yapılmamıştır. Özellikle öngörülen mekânsal gelişme yaklaşımının ağırlıklı olarak yerel özgünlükleri, yerleşmelerin potansiyelini dikkate almayan planlara dayanması çevresel duyarsızlığa sebep olmaktadır. Plan yapım mevzuatının yöresel, yerel farklılıkları dikkate almaması, tekipleşme getirmesi ve gerekli esnekliklere sahip olmaması önemli bir sorun alanı olarak görülmektedir. Ayrıca, farklı planlama ve uygulama yetkilerine sahip merkezi yönetim kurum ve kuruluşlarının kentlerin planlarından bağımsız karar alarak uygulamaları planlamada bütünsellik açısından ciddi sorunlar yaratmakta, şehircilik faaliyetlerinin maliyetini artırırken etkinliğini azaltmaktadır.

Yerel yönetimler, planlamanın uygulanması ve denetimi süreçlerinde mevzuattan ve teknik kapasiteden kaynaklanan önemli sorunlar yaşamaktadır.

II.2.2. Planlamada Katılımcılık

Türkiye'de mevcut mekânsal planlama süreci dikkate alındığında, planlamada katılım konusunda çok ciddi bir eksikliğin bulunduğu görülmektedir. Bilinen ve en yaygın uygulanan katılımcı yöntem, planların planı yapan idare tarafından askıya çıkarılmasıdır. Askı uygulamasının gerçek anlamda bir katılımcılık örneği olmadığı, planların yapımından uygulanma aşamasına kadar tüm paydaşların ve halkın katılımının sağlanması için önlemlerin alınması gerektiği çok uzun zamandır tartışılmaktadır. Burada hem kurumsal paydaşların hem de örgütsüz yurttaşların katılımı konusunda eksiklikler yaşandığı görülmektedir.

Kurumsal paydaşlar açısından bakıldığında en yaygın pratik olan, kurumlara planlama ile ilgili görüş sorulmasında önemli sorunlar yaşandığı söylenebilir. Planlama paydaşı olan kurumların yerleşme vizyonlarının bulunmaması, planlama paydaşı kurumlarla planlama, müzakere, eşgüdüm ve işbirliği mekanizmalarının tanımlanmamış olması önemli bir sorun alanıdır. Öncelikle kurumsal paydaşların planlama sürecine basit bir resmi yazı dışında nasıl katılım sağlayabileceği konusunda ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların yapılmadığı bir ortamda planlama süreci ağırlıklı olarak mevcut kurumsal ve siyasi kültür etkisiyle yürütülmektedir. Burada da ötekileştirici, ayrıştırıcı ve kutuplaştırıcı yaklaşımlar planlama sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Esasen katılımcılık bir ölçüde de planlama sürecinde yapım, onay, uygulama ve denetim bütünlüğü içerisinde ele alınmalıdır; çünkü şehircilik uygulamalarında en önemli sorun alanlarından birini denetim oluşturmaktadır. Şehircilik uygulamalarında etkin bir denetim sisteminin kurulması için gerekli adımlar atılmalıdır.

II.2.3. Planlamada Bilgi Üretimi

Değişen dünya koşulları yerleşmelerdeki sorun alanlarını farklılaştırmakta, planlama paradigmalarındaki değişimler ve yerel yönetimlerin hizmet alanlarındaki farklılaşmalar planlamanın en temel girdisi olan planlama verilerine ilişkin sorunları derinleştirmektedir. Mevcut mekânsal planlama mevzuatına uygun olarak kurumların belirli bir sistematik içerisinde veri üretmemeleri ya da veri üretiminde sorun yaşanması uzun zamandır bilinen bir sorundur. Birçok planlama sürecinde, planlama ölçeğine uygun veri (mekânsal ve mekânsal olmayan) bulunmaması ya da olanların paylaşılmaması ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Bu sıkıntıların bir kısmı, farklı plan tür ve ölçeklerine özgü soyutlama düzeyine sahip bilgi üretiminde yaşanmaktadır. Özellikle gelişen teknolojinin de yardımıyla yapılan planların uygulama ya da nazım imar planı ölçeğinde üretilerek daha üst ölçeklere aktarılması planlama verilerinin kullanımında ve üretiminde önemli bir çarpıklığa sebep olmaktadır. Planlama kademelenmeleri arasındaki bilgi akışı/paylaşımı, standartları sorunu ve yetki karmaşası öne çıkmaktadır. Oysaki her planlama ölçeğinin gerektirdiği örüntülerin tespit edilebileceği bir hassasiyete ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu durumdan kaynaklanan en çarpıcı durum yeni büyükşehir sınırlarına ilişkin düzenlemenin yürürlüğe girmesinden sonra yaşanmaya başlamıştır. Daha önce il sınırlarının çok daha kısıtlı bir merkezi alanına ilişkin olarak planlama verisi üretilmekte olduğundan bir ilin bütününde benzer hassasiyette bilgi üretilmesi ve paylaşımı zaman, kaynak ve insan gücü gerektirmektedir. Özellikle İl Çevre Düzeni Planı gibi yeni yapılmaya başlanan planlarda verilerin sağlıklı olup olmadığı kuşku doğurmaktadır. Ayrıca, güncel durumda karbon ayak izinden iklim değişikliği verilerine kadar birçok yeni veri türünün planlama çalışmalarında dikkate alınması önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Tüm bu sebeplerle bilgiye erişim, etkileşim, koordinasyon alanlarında, e-belediye, e-devlet, coğrafi ve kent bilgi sistemi araçlarının etkili kullanılması gerekmektedir.

II.2.4. Planlamada Kapasite

Her ne kadar özellikle büyükşehir belediyelerinin ve belirli büyüklükteki büyükşehir ilçe belediyelerinin imar ve şehircilik birimlerinde planlama konusunda belirli sayı ve yeterlilikte uzman çalışıyorsa da, halen yeni kurulmuş büyükşehir belediyelerinde ve büyükşehir ilçe belediyelerinde planlama konusunda yetişmiş eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. Ayrıca, mevcut planlama personeli alışlageldik planlama teknoloji ve pratiklerini sürdürmekte, gelişen

dünyanın ihtiyaçlarını ve olanaklarını kullanmada sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sebeplerle yerel yönetimlerin planlama kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanmasında üniversitelerin, planlama ve tasarım eğitiminde yerel yönetimlerle daha etkin işbirliklerinin sağlanması, yerel yönetimlerin de AR-GE ve mesleki eğitim için kaynak ve zaman ayırması gerekmektedir. “Öğrenen kent” gibi yaklaşımlarla geleceğin dünyasında kentin ve kentsel mekânın kendisinin bir öğretim ve eğitim aracı olduğu ortaya konurken, yerel yönetimlerin eğitim boyutunu dışarıda bırakan yaklaşımlarla hareket etmesi geleceğin şehircilik vizyonu açısından önemli bir eksiklik olacaktır. Bu anlamda özellikle üniversite-kent ilişkisi, yerel yönetimlerin hizmet içi ve yaygın eğitim alanındaki çabalarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin üniversitelerle birlikte girişimciliği, yapıcı kültürü (maker culture) ve prototip imalatına kadar giden inisiyatifleri ve gençleri destekleyici yaklaşımları benimsemesi, kentin kendisinin topluma katma değer sağlayan bir unsura dönüşmesini sağlayabilir.

II.3. Planlama/Yönetim Kademelenmesi ve Sorunları

II.3.1. Planlama Ölçekleri ve İdari Birimler Arası İlişki

Yerel yönetimlerin şehirciliğin vizyonu açısından değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken en önemli unsurlardan birisinin de planlama için geleneksel olarak kabul edile gelen ölçeklerle, anayasal olarak belirlenmiş ve değişim sürecinde olan idari birimler arasındaki ilişkiler olduğu görülmektedir. Burada bir yandan, ulusal kalkınma planlarından başlayarak yapı ve yakın çevresi tasarım ölçeğine kadar (mimari proje ölçeğine kadar) inen planların kademeli birlikteliği ilkesinin, bir yandan da yerel yönetimlerin merkezi yönetimle mülki idare ve yerel hizmet alanları çerçevesinde kurduğu ilişki arasındaki eş düzeylilik öne çıkmakta, diğer yandan da hem planlama hem de yerel yönetimlerin idari ölçeklerinin nasıl tanımlanacağı gündeme gelmektedir; çünkü mekânsal planlamada belirlenen ölçeklerle, yönetime ilişkin ölçek ve sınırların uyumsuzluğu önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kurulmasından sonra tanımlanan “mekânsal strateji planları”nın belirsizliğini koruması, 6360 sayılı Kanun’la yeni büyükşehir sisteminin yürürlüğe girmesinden sonra il düzeyinde çevre düzeni planlarına ilişkin yetkinin büyükşehir belediyelerine bırakılmış olması bu anlamda yetki ve uygulama karmaşıklığına sebep olmaktadır. Metropoliten alan, büyükşehir, bütünşehir, il ve kent ölçeğinde, yönetim ve planlama arasındaki ilişkilerin daha açık hale getirilmemesi sorun oluşturmaktadır.

Bu durumun oluşmasında havza değil idari sınır tabanlı planlama yapılması, planlama aşamaları ile karar verme aşamalarının örtüştürülmesi ve sosyoekonomik planların mekânsal planlamaya dönüşmesi sorunları bulunmaktadır. Sonuçta Kentleşme Şûrasında da ifade edilmiş olmasına rağmen çözüm bulunamamış olan çok sayıda planlama türü, onay mercii ve kademelenme bulunması ve farklı kademeler arasında çapraz ilişkilerin kurulamaması sebebiyle planlama temalarının ve senaryolarının belirlenememesi sorunu sürmektedir. Yönetim ve planlamanın doğal ölçekleri olan havza bazlı yaklaşımlara birçok strateji ve çalışmada atıfta bulunulmasına rağmen bu konu henüz mevzuata tam olarak yansıtılmamıştır. Planlama/uygulama/kaynak kullanımının birlikteliğinin sağlanması için işlevsel kademelenme kurulması yaklaşımları uygulamaya tam olarak geçirilememiştir. Bu durumun en temel örneği il düzeyinde planlama yetkilerinin kademelerinin ve yönetsel yetki dağılımının düzenlenmesinde görülmektedir. 6360 sayılı Kanun sonrasında büyükşehir belediyeleri tarafından yapılması beklenen il çevre düzeni planları, kalkınma ajansları tarafından hazırlanan bir kısmı NUTS II düzeyinde il düzeyinde hazırlanması beklenen bölgesel kalkınma planları

ve nüfusu elli binin üzerindeki tüm belediyelerde yapılan ve yatırım kararlarını belirleyen stratejik planlar arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Bu konularda belirli bir açılım sağlayacağı düşünülen mekânsal strateji planlarının bir örneğinin yapılamamış olması da bu açıdan bir eksiklik olarak ortadadır. Yine geçmişte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan bölgesel ölçekteki çevre düzeni planlarıyla il düzeyinde hazırlanacak il çevre düzeni planları arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı da tartışmalıdır. Bu sebeple, yerel yönetimlerin şehircilik vizyonundaki rolünün açık bir hale getirilebilmesi için yönetsel kademelenme ve planlama ölçeklerinin havza ve işlevsel kademelenme düşünülerek bir arada değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda geçmişte DPT tarafından gerçekleştirilen yerleşim merkezlerinin kademelenmesi türü bilimsel araştırmaların da yenilenmesi gerekmektedir.

II.3.2. Yerel Yönetim Kademelerinin Birimlerinin ve Sınırlarının Belirlenmesi

Plan ölçeklerinin ve yerel yönetimlerin kademelenmesinin üzerine oturduğu temel, yerel yönetim birimlerinin ve sınırlarının belirlenmesidir. Yönetsel olarak yerel yönetim mevzuatında köyden başlayarak büyükşehirlere kadar birimlerin nüfusu esas alınarak belirlenmesi uzun süredir çok tartışmalı bir yaklaşımdır. Coğrafi ve doğal niteliklerden başlayarak nüfusun dinamik niteliklerini bir arada değerlendiren bir yaklaşımla yerel birimlerin nasıl tanımlanacağı önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Geçmişe göre, nüfusun çok daha akışkan ve hareketli hale gelmesi, nüfusun coğrafi bölgelere göre yaz-kış, gece-gündüz farklılaşmaları, nüfusun mekânsal dağılımı ve yoğunluğu gibi unsurların dikkate alınması burada da havza ölçeğinde yönetim alternatiflerini, NUTS bölgelerinin geçerliliğini tek başına nüfus kriteri yerine yerleşim kademelerinin sosyoekonomik, yönetsel, yaşam biçimine ilişkin bir endeks ile belirlenmesi hususlarını gündeme getirmektedir. Bu şekilde yerel-yerel ve merkez-yerel ilişkilerinin nasıl kurgulanacağı, büyükşehir sisteminde ilçe belediyeleri üzerindeki denetim ve kontrol yetkisi, mahallenin tanımlanması gibi hususlar da açıklığa kavuşturulmalıdır. Mahalleye mevcut hukuki tanımlar çerçevesinde bir statü tanınıp tanınmayacağı ya da yeni bir statü oluşturulması hususlarının derinlemesine tartışılması ve bilimsel araştırmalara konu edilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde yerel hizmetlerde hizmet optimizasyonu ve etkinliği sağlanabileceği düşünülmektedir.

II.4. Yerel Yönetimlerde Temsil ve Katılım Sorunları

II.4.1. Yerel Yönetimlerde Katılım Stratejileri

Yerel yönetimlerin geleceğin şehirciliğindeki rolü tartışılırken hem tüm dünyada hem de Türkiye’de uzun bir süredir gündeme getirilen konulardan birisi katılımıcılıktır. Yerel yönetimlerin işleyişinde, hizmet sunumunda ve karar alma mekanizmalarında mevzuatta yer alan hemşehri hukuku gereğince vizyoner, uzun soluklu ve kurumsallaşma ile bireyin katılımına bir arada olanak tanıyan katılımıcılık stratejilerine yer verilmesinin önemi 2009 yılında gerçekleştirilen Kentleşme Şûrası’nda başlı başına bir komisyon olarak detaylı şekilde de ele alınmıştır. Ancak, geçen süre zarfında katılımıcılık konusunda dünyada bilişim teknolojilerinin de yardımıyla hayata geçirilen çok önemli iyi uygulama örnekleri ve yöntemler bulunmasına rağmen bu konuda istenilen mesafe halen katedilememiştir. Bu sebeple yerel yönetimlerin katılımıcılık konusunda yapısal müdahalelerde bulunulması kaçınılmaz bir gereklilik olarak görülmektedir.

Bu gerekliliğin öncelikle tabandan ve mahalle ölçeğinden başlayarak tavana kadar inşa edilecek bir katılımcı sürece ve mümkün olan yerlerde doğrudan demokrasi pratik ve kültürünün gelişimine duyulan ihtiyaçtan ortaya çıktığı söylenebilir. Burada katılımın sadece yönetime değil planlamaya, maliyete, denetime, uygulamaya katılım anlamlarına da geldiği düşünülmektedir. Çeşitli kent paydaşlarının bu süreçlere anlamlı katılımı için güncel ve etkili bilgi akışı da sağlanmalıdır. Ayrıca, katılımcı yaklaşımın yönetimle birlikte kademelendirilen bir çerçevede ele alınması durumunda her kademedeki farklı katılım mekanizmalarının kullanımı, bu mekanizmaların kullanımından elde edilen sonuçların izlenebilirliğinin sağlanması ve birikimli bir sürecin tanımlanması önem taşımaktadır.

Şehircilik düşünüldüğünde, geçmişteki hayal kırıklığı yaratan ve katılımcılığı formaliteye indirgeyen örnekler sebebiyle planlama sürecinde paydaşların motivasyon eksikliği ve ilgisizliği konusuna da özel ilgi gösterilmesi gerektiği görülmektedir. Özellikle kentli hakları meselesinin planlama süreçlerinde dikkate alınması, kamusal mekânlara ve kentsel kamusal hizmetlere eşit erişim hakkı gibi konuların ve nihai olarak kent hakkı kavramının şehircilik vizyonunda tartışma konusu yapılmasının önemli olduğu söylenebilir. Bu tür bir tartışma ile katılımcılığın etkin ve etkili bir mekanizma ile yönetim ve planlama süreçleri ile birlikte nasıl sürdürülebilir hale getirileceği tanımlanmalıdır.

Katılımcılık konusu düşünüldüğünde Türkiye için umut veren uygulamalardan birisi kendine özgü bir mevzuatı da bulunan kent konseyleridir. Sayıları dört yüzü bulan kent konseyleri kuruldukları yerlerde kentsel sorunlara müdahil olma açısından önemli bir katılımcı mekanizma oluşturmaktadır. Kendi içinde sorunlar olmakla birlikte kent konseylerinin Türkiye'ye özgü bir deneyim olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda kent konseylerinin kuruluş amaçlarına uygun olarak sürdürülebilir kentsel gelişme ile ilişkili biçimde planlama süreçlerinde kullanılması, kentteki tüm katılımcı süreçlerle bir arada düşünülmesi önemli bir fırsat olarak ele alınabilir.

Katılımcılık temelinde ele alınması gereken bir başka önemli konu da yerel yönetimlerin şehircilikte diğer yerel yönetim kuruluşlarıyla eşgüdüm, işbirliği, müzakere ve denetim konularında ortaya çıkmaktadır. Hizmet sunumunda yetkilerin paylaşımında farklı görevler verilen birimler arasındaki koordinasyonun nasıl sağlanacağı, birlikte çalışabilirlik kültürünün oluşturulması önemli bir sorun alanıdır. Özellikle büyükşehir belediyelerinde UKOME ve AYKOME türü yapıların bekleneni vermemesi, il düzeyinde hizmet veren yeni büyükşehir belediyelerinin kendi içlerinde, ilçe belediyeleriyle ve merkezi idarenin taşra teşkilatıyla ilişkisinin nasıl sağlanacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bununla birlikte büyükşehir belediyelerinde yatırım ve planlama eşgüdümünün sağlanması da dikkate alınmalıdır; çünkü çok büyük ve yaygın nüfusa sahip büyükşehir belediyelerinde mekânsal ve örgütsel yapılanmanın nasıl gerçekleşeceği düşünülmelidir. Yeni büyükşehir sisteminde büyükşehirlerin ilçe belediyeleriyle protokol yoluyla hizmet devri ve şube açma gibi yöntemlere gittikleri bilinmektedir. Bu yöntemlerin sistematığının hesap verebilirlik, denetim ve hizmetlerin mekânsal etki alanının artırılması hususları dikkate alınarak yeniden ele alınması gerekmektedir.

II.4.2. Yerel Yönetimlerde Siyasal Temsil

Yerel yönetimlerin gelecek şehirleşme vizyonuna ilişkin olarak tartışmaya konu edilen en önemli unsurlarından birisi de siyasi temsiliyet mekanizmaları ve meşruiyetidir. Öncelikle Türkiye'de yerel seçimler sonrasında oluşan yerel siyasi temsiliyete ilişkin temel sorunların belediye meclislerinin kentin tüm sosyoekonomik ve sosyo-mekânsal kesimlerini temsil etme-

mesi, seçimlerde alınan oy oranlarına göre meclis temsil oranlarındaki adaletsizlikler, seçim barajı uygulamaları ve kontenjan uygulamalarının yarattığı adaletsizlikler olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu durum, yerel meclislerin çalışmalarında yerel kamuoyunun etkisini azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Özellikle, kentin bütününe ilgilendiren çevre düzeni planı gibi önemli karar süreçlerinde meclisin yeterince etkin olamaması bu sorunun bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Pratik olarak çok uzun gündemlerle ve sık toplanmak zorunda kalan meclislerin katılımcı mekanizmalarla “yerelde merkezileşme” sorununu aşmak, uzlaşma kültürünün oluşturulması için çaba gösterilmesi ve sorumlulukların paylaşılması gerekmektedir. Büyükşehir belediye meclis üyelerinin seçilmiş ilçe belediye meclis üyeleri arasından gelmesi de büyükşehir düzeyinde temsilde sorun yaratmaktadır. Yeni şehircilik vizyonunun etkin tartışılabilmesi ve ele alınabilmesi için yereldeki siyasi temsil mekanizmalarının etkin hale getirilmesi ve katılımcı süreçlerle desteklenmesi gerekmektedir.

II.5. Yerel Kalkınma ve Kaynak Kullanımı

II.5.1. Yerel Kalkınma Politikası

Bugünün ve geleceğin kentlerinde insani ve iktisadi olarak gelişmişlik ve kalkınma önemli bir amaç ve araç olarak önemini koruyacaktır. Bu amaçla yerel kalkınma politikasının nasıl belirlendiği, kaynakların nasıl kullanıldığı, şehircilik ve planlama süreçlerine atıfla ele alınmalıdır. Türkiye’de bu açıdan bakıldığında yakın dönemde kalkınma ajansları eliyle Kalkınma Bakanlığı’nın uyguladığı çeşitli projeler aracılığıyla yerel kalkınma sürecine katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Ancak, makroekonomik değişkenler açısından bakıldığında ve yerel iktisadi süreçler açısından düşünüldüğünde, yatırımların ekonomik yapının katma değer oluşturan sektörler ile gayrimenkul odaklı yatırımlar arasında nasıl paylaşılacağı sorusu önemini korumaktadır. Bir yandan konut sektörünün ekonomik büyümedeki payı aynı kalırken, bir yandan da orta ve yüksek teknolojiye dayalı sanayi üretiminin geliştirilmesi yoluyla kalkınmanın nasıl sağlanacağına ilişkin tartışmalar sürmektedir. Buna karşılık olarak kalkınma kavramı etrafında ele alınan “sürdürülebilirlik”, “yaşanabilirlik”, “cazibe merkezleri”, “rekabet” ve benzeri kavramların da yerel kalkınma stratejileriyle ilişkili olarak bölge planlarında kullanıldığı ve yerel politikaların benzeştiği bilinmektedir. Bu durumda yerel kalkınmada, kentlerin sosyoekonomik ve mekânsal özgünlüklerini dikkate alan, kentsel rant odaklı olmayan yaklaşımların oluşturulması için önlemlerin alınması gerekmektedir. Kentsel rantın mevcut şehircilik ve kentleşme sürecinde kaçınılmaz olarak ortaya çıktığı ve kamu tarafından gerektiği gibi denetim altına alınmasının önemi teslim edilmektedir. Ancak, kentsel rantın kentleşme sürecinde araçsallaştırılmasından kaçınılması ve imar rantının bir gelir kaynağı olarak görülmemesi gerekmektedir.

Bu açıdan kentsel yatırımlarda kente getirilen yükün, yükü getiren aktörler tarafından paylaşılması için gerekli düzenlemelerin yapılması önemsenmelidir. Özellikle kentsel gelişmede, özel sektör yatırım kararlarında kentsel altyapıyı aşırı zorlayan durumlarda, bu düzenleme kentsel kaynakların etkin kullanımına katkıda bulunacaktır. Ayrıca şehrin ekonomik aktivitelerinin, sürdürülebilir ve yeşil ekonominin planlama süreçlerinde dikkate alınması gerekmektedir. Merkezi yönetim düzeyinde bir süredir ele alınan cazibe merkezleri ve kentlerin bölgesel rekabetçiliği kavramları bu açılardan yeniden değerlendirilmelidir. Yerel kalkınma açısından son dönemde gündeme gelen önemli bir konu da kentlerde oluşan kentsel ranttan kamuya dönüş olmasıdır. Bu açıdan öngörülen yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

II.5.2. Yerel Kaynakların Kullanımı

Yeni büyükşehir yasasının genel gerekçesinde, büyükşehir belediyelerinin sınırlarının il sınırlarına genişletilmesi olarak özetlenebilecek düzenlemenin en temel gerekçesi, ölçek ekonomilerinden yararlanılarak maliyetlerin düşürülmesi ve hizmet etkinliğinin sağlanması varsayımı bulunmaktadır. Ancak, yasanın yürürlüğe girişinden bugüne kadar her ne kadar bazı kırsal bölgelerde yol, su ve kanalizasyon hizmetlerine ilişkin önemli gelişmeler gözlemlenmişse de hizmet maliyetlerinin düşüşüne ve kaynak etkinliğine ilişkin sağlıklı tespitler henüz yapılamamıştır. Yapılan bazı araştırmalar yeni büyükşehir sistemine geçiş sonrasında ortaya çıkan ihtiyaçların ağırlıklı olarak hizmetlerde taşeronlaşma ve hizmet alımı yoluyla istihdam modelinin yaygınlaşması ile sonuçlandığına işaret etmektedir.

Ulusal kaynakların çok önemli bir kısmının gelecekte ağırlıklı olarak şehircilik faaliyetlerinde kullanılacağı düşünüldüğünde yatırım kararlarının uzun vadeli sonuçlarının analiz edilmesi, israfın önlenmesi ve kaynak verimliliğinin sağlanması için ölçek ekonomilerini ve kaynak etkinliğini harcamalarda akılcılık temelinde izlemek önem kazanacaktır. Bu sebeple, yerel hizmetlerde kaynak kullanımının bilimsel ve akılcı yöntemlerle ve yeni teknolojilerle izlenmesi gerekmektedir.

II.6. Kırsal Alanların Korunması ve Planlanması

II.6.1. Kırsal Alan Planlaması

Günümüz dünyasında şehirciliğin en temel sorunlarından birisi kent ve kır arasındaki karşıtlığın artık ortadan kalkmasıdır. Bu sebeple, kırsal alanlarda planlama süreçleri öncekinden çok daha fazla önem kazanmıştır. Ancak, kırsalın planlamasında ciddi bir deneyim eksikliği bulunmaktadır. Daha önce kırsal alanlardaki korunacak alanlara ilişkin çeşitli tür ve ölçeklerdeki koruma planları ve köy/mahalle yerleşik alanları için hazırlanan planlar dışında Türkiye’de bir kırsal alan planlama deneyim ve kapasite eksikliği göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra kırsal alanların tanımı konusunda mevzuat eksikliği bulunmaktadır. Bu mevzuatın hazırlanmasında, kırsal alan plan kararlarının farklılaşma ihtiyacı göz önünde bulundurulmalı, peyzaj ve ekolojik duyarlılık haritalarının hazırlanması sağlanmalıdır.

Kırsal alanların planlanmasında ayrıca yerelde iklim, tarım ve hayvancılık stratejik planlarının hazırlanması, kırsal alanda somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması için çaba harcanması, meraların doğru tanımlanması ve korunması, büyükşehir belediye sınırları içerisindeki tarım arazilerinde el değiştirmeyi ve spekülasyonu önleyici vergi ve düzenlemeler getirilmesi ve tarım alanlarının korunması gibi önlemlerin alınması gereklidir. Ancak bu tür düzenlemelerin salt birer planlama süreci olarak ele alınması yeterli değildir. Kırsalı yapabilir ve katılabilir kılmak için eğitimin kullanılması ve kırsal alan yönetişiminin oluşturulması, büyükşehirlerde merkeze göçün durdurulabilmesi için yakın ilçelerde merkez gelişiminin sağlanması ve altyapının geliştirilmesi gereklidir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı döneminde başlatılan ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı döneminde tamamlanmış olan “Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Araştırma Projesi” (KOKAP)’ın Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından uygulamaya geçirilmesi için gerekli önlemlerin alınması önemlidir.

II.6.2. Kırsal Hizmet Sunumu

Kırsal alanlar tek tip ve homojen olmayan bir yapı göstermektedir. İnsan faaliyetlerinin yoğunluğu açısından kırsal alanlar kente yakın olmaları ve ekonomik faaliyet dinamikleri açı-

sından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulabilirler. Ancak, yeni büyükşehir sistemi yürürlüğe girdikten sonra, kırsal alanların yönetsel olarak tanımlanması bir zorunluluk haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından beri kırsal alanları ifade eden köylerin mahalleye dönüştürülmesi sonucunda hem tüzel kişilik hem de kırsal hizmetler açısından bir belirsizlik ortaya çıkmıştır. Bazı büyükşehir belediyeleri bu boşluğu kırsal hizmetler daire başkanlıkları kurarak gidermeye çalışmışlarsa da, ciddi bir ihtisas alanı olan kırsal hizmetlerde bu belirsizlik sürmektedir. Büyükşehirlerde yetki sınırları genişleyen çevre ilçelerde plansız alanlarda ve köyden mahalleye dönüşen alanlarda planlama sorunları yaşanmaktadır. Artık “kent” olarak algılanmaya başlanan kırsal yerleşmelerde hayvancılık faaliyetlerinin şikâyet konusu olması, köy yerleşik alanlarının bilinen imar planlama yöntemleriyle planlanamayacak durumda olmaları gibi örnekler bu sorunlar arasındadır.

Ayrıca, büyükşehir sınırlarına dâhil olunduktan sonra kırsal alanda imar kullanma sorunları yaşanmaktadır. Bu sorunların bazılarında il özel idarelerinin ve belde belediyelerinin kapatılmasından sonra kurulan devir tasfiye komisyonları eliyle kamu taşınmazlarının devirlerinin izini bulmak mümkündür. Büyükşehirlerde il özel idarelerinin kaldırılmasından sonra valilikler bünyesinde kurulan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının (YİKOB) tüzel kişilik sahibi kılınmalarına rağmen öz gelirlerinin kısıtlı olması sebebiyle işleyişlerinin izlenmesi gerekmektedir. Kırsal alanda hizmetlerin iyileştirilebilmesi için öncelikle arazi spekülasyonu bulunan yerlerde arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması, tarımkent ve benzeri uygulamaların yaygınlaştırılması, tarımda kırsal üretime satış-pazarlama desteğinin verilmesi ve çeşitli sebeplerle (güvenlik, istihdam, tarımsal üretim vb.) gündeme getirilen köye dönüş ve köy altyapısının geliştirilmesi projelerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

II.7. Mevzuat Sorunları

Yukarıda ifade edilen sorun alanlarının birçoğunda mevzuat düzenlemelerinin gerekli olduğu belirtilmiş olmakla birlikte, Komisyon bazı alanlarda da mevzuat geliştirme çalışmalarının yapılmasının çok önemli olduğunu değerlendirmektedir. Öncelikle, Köy Kanunu'nun günün koşulları dikkate alınarak ve yeni büyükşehir sistemi göz önünde bulundurularak revize edilmesi, gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, Belediye Gelirleri Kanunu, belediyelerin merkezi yönetim vergi gelirlerinden aldıkları payın sistematiği ve yerel vergiler gibi konular dikkate alınarak güncellenmelidir. Mevcut durumda, belediye gelirlerinin dağıtımında yerel sosyoekonomik, coğrafi, kültürel ve siyasal durum yeterince dikkate alınmamaktadır. Özellikle yaz-kış, gece-gündüz ve yurttaşların hareketliliğinden oluşan farklılıklar gelirlerin dağıtımında irdelenmelidir. Ayrıca, kente karşı suçlarda imar gibi konularda zabıta ve kent güvenliğinin ihtiyaçlar dikkate alınarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

III. Çalışma Konuları ve Tavsiye Kararları

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 1 (Sorun Alanı 1): Yeni Şehircilik Vizyonunun Belirlenmesi					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
1.1	Yeni Şehircilik Vizyonu'na yönelik gösterge setinin oluşturulması ve bu gösterge setine ilişkin güncel veri toplama, izleme ve değerlendirme sisteminin tanıtılması	Uluslararası gelişmeler ve ulusal öncelikler doğrultusunda şehircilik ilkelerinden ve değişkenlerinden oluşan bir gösterge seti çalışmasının yapılması ve bu çalışmayı yapacak, izleyecek ve raporlayacak bir yapının tanıtılması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Tüm ilgili iç ve dış paydaşlar	2019 sonuna kadar
1.2	Yeni şehircilik vizyon, fikir ve uygulamalarının geliştirilmesini sağlayacak çok paydaşlı ulusal bir merkez oluşturulması	Şehircilikte ihtiyaç duyulan yeni teknoloji, ürün, süreç ve tasarımların oluşumunu yönlendirecek bir Şehircilik İnnovasyon (Yenilikçilik) Merkezinin kurulması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 başı

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 2 (Sorum Alanı 2): Yerel Yönetimlerin Mekânsal Planlama Süreci ve Sorunları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.1	Türkiye'nin değişen kamu yönetimi yapısı dikkate alınarak planların kademeli birliğinde büyükşehir-ilçe belediye-leri ve merkezi yönetim kuruluşları arasında mekânsal planlama yetkilerinin nasıl dağıtılacağı konusunda bilimsel ve teknik temellere dayalı olarak belirlenmesi	Planların kademeli birliğeliği ilkesi çerçevesinde büyükşehir-ilçe belediyeleri ve merkezi yönetim kuruluşları arasında mekânsal planlama yetkilerinin nasıl dağıtılacağı konusunda bilimsel ve teknik temellere dayalı olarak belirlenmesi için bir bilimsel araştırma projesi yürütülmesi ve sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 başına kadar
2.2	İmar planlarının yapım sürecinde her aşamada şeffaf bir şekilde tüm kurumsal ve teknolojik araçlarla bilgi paylaşımı ve duyuru yapılmasının sağlanması	İmar mevzuatında planlara ilişkin bilgilendirme konusunun ayrıntılı ve şeffaflığı arttıracak şekilde geliştirilmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Üniversiteler, Türkiye Belediyeler Birliği, Kent Konseyleri, Meslek Odaları, İhtisas STK'lar	2018 başı
2.3	İmar planlarının yapımında kurumların birbirlerinden veri, bilgi ve belge karşılığında bedel, harç almasının önüne geçilmesi	Kurumların üretecekleri imar planlamasına esas veri, bilgi ve belgelerin bedel ve harç ödenmesinin paylaşımı için 4736 sayılı Kanun uyarınca Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılması	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜİK	2018 başı

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 2 (Sorun Alanı 2): Yerel Yönetimlerin Mekânsal Planlama Süreci ve Sorunları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.4	Mekânsal planların yapımı sırasında ilgili kurumların gerekli ölçüğe bağlı bilgi ve verileri üretme konusunda yasal süre içerisinde zorunlu kılınmaları	Planlamaya esas verilerin ilgili kurumlar tarafından üretilmesine esas sürecin tanımlanarak mevzuatta tanımlanması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	İlgili tüm Bakanlıklar, TÜİK, Belediyeler	2018 Ortası
2.5	Yerel yönetimlerin kent bilgi sistemlerinin, kent planlama sürecinin ve kent planlama verilerinin izlenebilirliğinin kontrol edilmesi	Yerel yönetimlerin kent bilgi sistemlerine ilişkin standartlarının açık veri paylaşımı ile duyurulması açısından gereken hassasiyetin gösterilmesi	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	2018 sonu
2.6	Yerel yönetimlerin imar ve planlama birimlerinde yer alan personel yetersizliğinin giderilmesi ve yerel yönetimlerin planlama yetkinliklerinin geliştirilmesi	Farklı niteliklerdeki yerel yönetimlerde görev alacak teknik personelin asgari sayı ve niteliğinin belirlenerek norm kadro esaslarına konulması	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Meslek Odaları, Türkiye Belediyeler Birliği, Üniversiteler	2018 ortası
2.7	Yerel yönetimlerin erişilebilirlik temelli projelerinin önceliklendirilmesi	Etkin ve yaşanabilir kentler	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediyeler	Başbakanlık	2018 sonu

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 2 (Sorum Alanı 2): Yerel Yönetimlerin Mekânsal Planlama Süreci ve Sorunları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
2.8	Dezavantajlı grupların, kentsel kamusal hizmetlere erişiminde eşitlik ve hakkaniyetin sağlanması	Kentsel kamusal hizmetlere erişimde eşitlik ve hakkaniyetin sağlanması için farkındalık çalışması yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 sonu
2.9	Kentsel dönüşüm sürecinde kent bütününde; dönüşümün gerçek maliyetinin hakça paylaşılması, dönüşüm sırasında ortaya çıkacak olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, sağlıklı yaşam anlayışına dayalı, barınma ve konut edinme alışkanlıklarını dikkate alan bir etik anlayışın ele alınması	Kentsel dönüşüm etik değerlerinin belirlenmesi için konuyla ilgili tüm paydaşların katılımıyla bir etkinlik düzenlenmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Belediyeler, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018 Başı
Çalışma Konusu 3 (Sorum Alanı 3): Planlama/Yönetim Kademelenmesi ve Sorunları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
3.1	Metropolitan alan, büyükşehir, il ve kent ölçeğinde, yönetim ve planlama arasındaki ilişkilerin daha açık hale getirilmesi	Yönetim ve planlama arasındaki ilişkilerin daha açık hale getirilmesi	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Türkiye Belediyeler Birliği, Üniversiteler, Meslek Odaları	2018 sonu

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 4 (Sorun Alanı 4): Yerel Yönetimlerde Temsil ve Katılım Sorunları					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
4.1.	Yerel yönetim mekanizmalarında mahallenin de bir temsil yetisinin sağlanması	Yerel yönetim mekanizmalarının yurttaşların mahalle düzeyinden başlayarak temsilinin sağlanması için yasal düzenleme yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 sonu
4.2	Belediyelerin İmar Komisyonlarının çalışma süreçlerinin şeffaf ve katılımcı hale getirilmesi	Belediyelerin İmar Komisyonlarının çalışma süreçlerinin şeffaf ve katılımcı hale getirilmesi için komisyon çalışmalarının duyurulması ve ilgili paydaş katılımını sağlayıcı farkındalık, teknolojik altyapı ve mevzuat çalışmalarının yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler, Türkiye Belediyeler Birliği, İlgili STK'lar	2018 sonu
4.3	Planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarına ilgili ve ilgili katılımın sağlanması	Halihazırda kullanılan anket gibi istişare uygulamalarının yanı sıra, bilgi ve iletişim teknolojilerinin de yardımıyla, kentte yaşayan kırılma grupları dahil tüm hemşehrilerin ve paydaşların planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarına ilgili katılımının sağlanması	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018 sonu
4.4	Kent konseylerinin etkinliğinin artırılması	Kent konseylerinin kente ilişkin tüm katılımcı süreçlerde eşgüdüm ve işbirliği olanaklarını geliştirecek merci olarak kabul edilmesi yönünde gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018 başı

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 5 (Sorun Alanı 5): Kalkınma ve Yerel Kaynak Kullanımı					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.1	Kentsel yatırımlarda kente getirilen yükün, yükü getiren aktörler tarafından paylaştırılması	Etki değerlendirmesi yoluyla yatırımların getireceği yükün hesaplanarak yatırıma yansıtılması için mevzuat düzenlenmesi yapılması	Kalkınma Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2018 Sonu
5.2	Kentsel toprakların salt gayrimenkul olarak görülmesinden vazgeçilmesi için kentsel toprakların kaynak değerlerinin bütün olarak belirlenmesi	Kentsel toprakların yapılaşma dışındaki bütünsel kaynak değerlerinin planlama sürecinde dikkate alınması için mevzuat düzenlenmesi yapılması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	İlgili tüm bakanlıklar, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 başı
5.3	Genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere aktarılan payların dağıtımının etkin ve verimli hizmetin sağlanmasına yönelik gözden geçirilmesi, kişi başı pay ortalamasının altında kalan büyükşehir belediyelerine yaz-kış, gece-gündüz nüfus farklılıkları nüfus hareketlilikleri dikkate alınarak denkleştirme ödeneği ödenmesi	Ödenek desteğinin yeniden düzenlenmesi, yerel kaynak yaratılmasının desteklenmesi için gerekli hallerde bazı merkezi yetkilerin yerele devredilmesi için mevzuat düzenlenmesi yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 Sonu

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 5 (Sorun Alanı 5): Kalkınma ve Yerel Kaynak Kullanımı					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.4	Yerel yönetim harcamalarında akılcılık, maliyet etkinliği, etki değerlendirilmesi, fırsat maliyeti ve faydalarının hesaplanması bunların denetim sistemleriyle birlikte ele alınması	Yerel yönetimlerin denetimine ilişkin ayrı bir yasa oluşturulması ya da Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanununda gerekli değişikliklerin yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 Sonu
5.5	Yerel yönetimlerin zorunlu hizmetlerinin ve ihtiyacı hizmetlerinin daha açık bir şekilde belirlenmesi	Zorunlu ve ihtiyacı hizmet ayrımının mevzuatta açık bir şekilde belirlenmesi	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 Sonu
5.6	Yerel yönetim hizmetlerinde stratejik plan uygulaması konusunda farkındalık ve özendirme çalışmaları yapılması	Yerel yönetim hizmetlerinde stratejik plan uygulaması konusunda farkındalık ve özendirme çalışmaları yapılması	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 boyunca
5.7	Genişleyen yerel hizmet alanı dikkate alınarak hizmet örgütlenmesi, teknoloji ve sunum yöntemleri konusunda yenilikçi yöntemleri ortaya koyacak AR-GE çalışmalarının yapılması	Yerel yönetimlerin ulusal hedefler dikkate alınarak bütçelerinin belli bir kısmının (2023 hedeflerinde yer alan GSMH'nin %3'ünün AR-GE'ye ayrılacağı dikkate alınarak) AR-GE harcamalarına ayrılmaları için mevzuat düzenlenmesi yapılması	İçişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, Meslek Odaları, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 sonuna kadar

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 5 (Sorun Alanı 5): Kalkınma ve Yerel Kaynak Kullanımı					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
5.8	Yerel hizmetlerde etkinlik ve yeterlilik tanımlarının geliştirilmesi, yerel yönetimlerde çalışmanın özendirilmesi	Yerel hizmetlerde yeterlilik ve yeterlilik tanımlarının mevzuata konulması, yerel yönetimlerde kariyer kadrosu geliştirilmesi için düzenleme yapılması	İçişleri Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler, Türkiye Belediyeler Birliği	2018 sonuna kadar
Çalışma Konusu 6 (Sorun Alanı 6): Kırsal Alanların Korunması ve Planlaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.1	Büyükşehir belediye sınırları içerisindeki tarım arazilerinde üst ölçekli planlar düzeyinde yapılacak duyarlılık analizleri dikkate alınarak tarım dışına çıkarmayı engelleyecek arazi toplulaştırma ve büyük ova tespiti çalışması yapılması	Büyükşehir belediye sınırları içerisindeki tarım arazilerinde üst ölçekli planlar düzeyinde yapılacak duyarlılık analizleri dikkate alınarak tarım dışına çıkarmayı engelleyecek arazi toplulaştırma ve büyük ova tespiti çalışması yapılması	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 sonuna kadar
6.2	Kent içi veya dışında mutlak tarım topraklarının korunması için gerekli her tür önlemin alınması	Mutlak tarım topraklarının tarım dışına çıkarılmasında mevzuatta yer alan istisnaların gözden geçirilmesi gerekirse kaldırılması	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 sonuna kadar

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 6 (Sorun Alanı 6): Kırsal Alanların Korunması ve Planlaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.3	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile üniversitelerin bir arada gerçekleştirdikleri KOKAP (Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması) TÜBİTAK Projesi'nin büyükşehir ve büyükşehir dışı alanlarda pilot uygulamasının yapılması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile üniversitelerin bir arada gerçekleştirdikleri KOKAP (Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması) TÜBİTAK Projesi'nin büyükşehir ve büyükşehir dışı alanlarda pilot uygulamasının yapılması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Üniversiteler	2019 başına kadar
6.4	Tarımsal etütlerin ve tarımsal arazilerin kullanımına ilişkin görüşlerin hem bütüncül olarak hem de gerektiğinde belli bölgeler için hazırlanmasının sağlanması	Tarımsal etütlerin ve tarımsal arazilerin kullanımına ilişkin görüşlerin bütüncül ve bölgesel hazırlanmasına ilişkin hizmet altyapısının oluşturulması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 sonuna kadar
6.5	Tarım topraklarının niteliğinin tapu kayıtlarında görünürliğünün sağlanması	Tarım topraklarının tüm Türkiye'de tapu kayıtlarına şerh ve tescil olarak eklenmesi	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	Kalkınma Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	2019 sonuna kadar

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 6 (Sorun Alanı 6): Kırsal Alanların Korunması ve Planlaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.6	Kırsal alana ilişkin olarak planlama ve yönetim süreçlerinde kullanılmak üzere mekânsal, toplumsal, ekonomik ve kültürel güncel verilerin tanımlanması ve toplanması	Kırsal alan veri standartlarının ve veri toplama sürecinin tanımlanması ve toplanması	TÜİK	İlgili tüm bakanlıklar	Sürekli
6.7	Kırsal alan tanımlarının ve kırsal alan kademelenmesinin fonksiyonel ilişkiler esas alınarak ulusal düzeyde belirlenmesi	Kırsal alan kademelerinin ve türlerinin tanımlanmasının açıkça yapılması ve ilgili mevzuata konulması	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı,	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler	2018 sonu
6.8	Büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde kalan ve köyden mahalleye dönüşen alanlarda bu alanların niteliklerine uygun stratejik yaklaşım- ların geliştirilmesi	Büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde kalan ve köyden mahalleye dönüşen alanlarda bu alanların niteliklerine uygun stratejik yaklaşım- ların geliştirilmesi, kırsal alan stratejik planı ve kırsal alan gelişim rehberi kavramlarının ilgili mevzuata konulması	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler	2018 sonu

Şehirleşmenin Yeni Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü					
Çalışma Konusu 6 (Sorun Alanı 6): Kırsal Alanların Korunması ve Planlaması					
Tavsiye kararı no	Tavsiye Kararı	Tavsiye Açıklaması	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum/Kuruluşlar	Gerçekleşme dönemi
6.9	Köy Kanunu'nun kırsalın güncel ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi	Köy Kanunu'nun güncel ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesi	İçişleri Bakanlığı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversiteler	2019 başı
6.10	Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve koruma bilincinin geliştirilmesiyle ilgili eğitim çalışmalarına daha çok önem verilmesi	Somut ve somut olmayan kültürel mirasın tanımlanması ve korunmasına yönelik araştırma etkin çalışmalar yapılması) kültürel mirasın korunmasına önem verilmesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı,	MEB, Belediyeler, Üniversiteler, ilgili STK'lar	2019 başı
6.11	Kültürel, tarihi, doğal ve toplumsal özel alanlarda alan yönetim modelinin iyileştirilerek yaygınlaştırılması	Alan yönetiminin yaygınlaştırılması için Yerel Yönetim ve Kültür Varlıklarını Koruma Kanunları'nda değişiklik yapılması	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı	2018 başı

IV. Komisyon Çalışması Genel Değerlendirme

Şehircilik Şûrası çalışmaları kapsamında belirlenen tüm Komisyonların çalışmalarında, o komisyona özel zorlukların bulunduğu söylenebilir. Bu açıdan, her bir Komisyon, çalışmalarında çalışma konusunun durumundan kaynaklanan ve etkilenen bir çalışma yöntemi belirlemek durumunda kalmıştır. Bu durum, Komisyon çalışmalarının ortaklaştırılması amacıyla düzenlenen ortak toplantılarda da bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Yeni Şehirleşme Vizyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü Başlıklı Komisyonumuzun çalışmalarında öncelikle iki temel tercih arasındaki etkileşimin ve çatışmanın etkili olduğu söylenebilir. Bu tercihlerden birincisi, mevcut şehirleşme eğilimlerinin değişmeyeceğini kabul ederek düşünmek ve bir gelecek tahayyülü oluşturmak, ikincisi de mevcut eğilimleri dikkate almakla birlikte yakın gelecekte yaşanması muhtemel radikal değişimlerin etkilerini düşünmeye çalışacak geleceğin şehirleşme süreçlerine atıfta bulunma yoluyla değerlendirmelerde bulunmaktır. Komisyon çalışmaları boyunca dünyada ve Türkiye’de yaşanan kentleşme ve şehircilik sorunları, teknolojik ve yöntemsel gelişmelerin getirdiği yeni vizyon dikkate alınarak bir uzlaşma üzerinden mevcut durum ele alınmış ve gelecekte oluşması muhtemel durum için öneriler geliştirilmiştir. Kuşkusuz, bilişimden genetik bilimine, yapı teknolojilerinden tarımsal yenilikçiliğe, yenilenebilir enerjilerden yapay zekaya kadar çok geniş bir alanda şehirleşme süreçlerini doğrudan etkileyecek gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, geleceğin eğilimlerini tam olarak kestirebilmek olası değildir. Ancak, Komisyon, geçmiş eğilimlerle gelecek tahayyülünü bir potada buluşturacak temel ilkeleri belirleyerek tavsiyelerde bulunma yolunu seçmiş, bu şekilde de vazgeçilmesi mümkün olmayan sorun alanları ve çalışma konularına işaret etmiştir. Bu çalışmalar yapılırken de, Komisyonda üretilen tüm değerlendirmeler üzerinde katılımcı bir yöntemle durulması ve uzlaşma noktaları belirlenerek ilerlenmesi temel çalışma yöntemi olarak benimsenmiştir.

Komisyon çalışmalarında altı temel çalışma alanı belirlemiştir. Bunlardan birincisi, yeni şehircilik vizyonunun belirlenmesidir. Şehircilik Şûrasının bundan sonrası için, sürdürülebilir bir şehircilik vizyonu tartışmasının ulusal düzeyde ve yerelde kurumsallaştırılmasında yönlendirici olması gerektiği belirtilmiştir. İkinci ve üçüncü çalışma konuları olarak yerel yönetimlerin mekânsal planlama süreçleri ve sorunları ele alınarak bu konuda öneriler geliştirilmiştir. Özellikle, birbirinden farklı değişim süreçlerine tabi olan yönetsel yapı ve planlama kademeleşmesi arasındaki ilişkinin kurulması, şehirleşme sürecinde yerel yönetimlerin ve merkezi hükümet kurum ve kuruluşlarının yetkileri konusunda sağlıklı bir iş bölümünün gerçekleştirilmesi, planlamada yetki sorunları, planlamada sağlıklı ve bilimsel veri üretimi ve paylaşımı, planlamada gerçek katılımcılığın kurumsallaştırılması konuları ele alınmıştır. Dördüncü olarak, yerel yönetimlerdeki temsil ve katılım sorunları ele alınmıştır. Ancak, burada kamuoyundaki şekliyle mevcut durumu verili seçenekler üzerinden tartışmak yerine, temsil adaleti, gerçek ve tam katılımcılık, şeffaflık gibi ilkeler üzerinden bir ele alış tercih edilmiştir. Burada mahalle, kent konseyleri, belediye imar komisyonları gibi somut yapılara atıfta bulunulurken bu yapıların sorunları ve potansiyelleri bir arada ele alınmıştır. Beşinci olarak, şehirleşmenin en önemli bileşeni olan yerel yönetimlerin hizmet sunumu ve kaynak kullanımı konusu ele alınmıştır. Yirmi birinci yüzyıl dünyasında gelişen teknolojilerin ve yöntemsel yaklaşımların yarattığı potansiyeli kullanmanın ve mevcut hizmet sunumundaki verimlilik, etkinlik, şeffaflık ve sosyal adalet gibi sorunları aşmanın bir arada nasıl gerçekleştirileceği değerlendirilmiştir. Son olarak Komisyon, sadece çalışma konularının ayrı bir başlığı olarak değil aynı zaman-

da diğer tüm başlıkları etkileme potansiyeline sahip bir konu olarak kırsal alanı ele almıştır. Burada kırsal alan sadece köyleri ve kırsal alandaki insan yerleşmelerini değil aynı zamanda insan yerleşiminin bulunmadığı doğal yaşam alanlarını ve ekosistemi de kapsayan geniş bir kavram olarak ele alınmış, kırsal alana ilişkin mevcut ve yakın gelecekte ortaya çıkması olası sorun alanları tartışılmıştır.

Komisyon çalışmaları sonucunda mevcut durum değerlendirmesi yapılmış ve tavsiye kararları oluşturulmuştur. Komisyon çalışmaları sırasında, geliştirilen tavsiye kararlarının bazıları ilkesel, bazıları birer hedef olarak bazıları da eyleme dönük şekilde ifade edilmiştir. Tavsiyelerin özellikle belli başlıklarda öncelikli olarak ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bunlardan en önemlisi, Yeni Şehircilik Vizyonu'na yönelik gösterge setinin oluşturulması ve bu gösterge setine ilişkin güncel veri toplama, izleme ve değerlendirme sisteminin tanımlanması ile bu sisteme yönelik bir kurumsal yapının oluşturulmasıdır. Bu şekilde, Türkiye'de şehircilik vizyonunun sürdürülebilir ve tutarlı bir tartışma çerçevesinde olgunlaştırılabileceği düşünülmektedir. İkinci olarak mekânsal planlama sürecinde yerel yönetimlerin planlama yetkinliklerinin geliştirilmesi, personel yetersizliğinin ortadan kaldırılması, imar planlarının yapım sürecinde her aşamada şeffaf bir şekilde tüm kurumsal ve teknolojik araçlarla bilgi paylaşımı ve duyuru yapılmasının sağlanması, metropoliten alan, büyükşehir, il ve kent ölçeğinde, yönetim ve planlama arasındaki ilişkilerin daha açık hale getirilmesi öncelikli eylem alanları olarak önerilmektedir. Yerel yönetimlerin işleyişi açısından da kent konseylerinin katılımcılık kapasitesinin ve etkinliğinin artırılması, yerel yönetimlere aktarılan kaynakların ve bu kaynakların verimli/etkin kullanımının değerlendirilmesi, yerel yönetimlerde AR-GE ve yenilikçiliğe kaynak ayrılması, ulusal şehircilikte yenilikçilik merkezi kurulması konuları öncelikli alanlar olarak önerilmiştir. Kırsal alanlar açısından kent içi veya dışında mutlak tarım topraklarının korunması için gerekli her tür önlemin alınması, kırsal alan tanımlarının ve kırsal alan kademelenmesinin fonksiyonel ilişkiler esas alınarak ulusal düzeyde belirlenmesi, büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde kalan ve köyden mahalleye dönüşen alanlarda bu alanların niteliklerine uygun stratejik yaklaşımların uygulanması ve Köy Kanunu'nun kırsal alanın güncel ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi önemsenmiş ve eylem alanlarının oluşturulmasında dikkate alınmalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Son olarak tüm sorun alanlarını ilgilendiren iki konuda eylem geliştirilmesi benimsenmiştir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve koruma bilincinin geliştirilmesiyle ilgili eğitim çalışmalarına daha çok önem verilmesi, kentsel dönüşüm sürecinde kent bütününde; dönüşüm gerçek maliyetinin hakça paylaşıldığı, dönüşüm sırasında ortaya çıkacak olumsuz etkilerin en aza indirildiği, sağlıklı yaşam anlayışına dayalı, barınma ve konut edinme alışkanlıklarını dikkate alan bir etik anlayışın ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

Komisyon, çalışmalarında bundan sonra tutarlı ve sürdürülebilir bir şehircilik vizyonu tartışmasının başlatılmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Bu şekilde, Türkiye'nin mevcut sorunlarının aşılmasında referans noktası oluşturabilecek bir başlangıcın inşa edilebileceği düşünülmektedir.

V. Komisyon Özet Raporu

Komisyon Raporu'nun bu kısmında, Komisyon çalışmalarının bir özeti sunulmaktadır. Bu özet hazırlanırken Komisyon tartışmalarında dikkate alınan temel unsurlar, ilkeler ve önerilen araçlar dikkate alınmıştır.

Komisyon çalışmaları sırasında yeni şehirleşme vizyonu ve yerel yönetimler açısından vurgulanan temel unsurlar şunlardır:

1. Ülke şehirleşmesi açısından bir şehircilik vizyonu yaşamsaldır. Ancak, bir şehircilik vizyonunun belirlenmesi yeterli değildir. Ulusal ve yerel düzeyde vizyon belirlenmesi, uygulamaların bu vizyona uygunluğunun değerlendirileceği canlı, katılımcı, demokratik, sürdürülebilir ve tutarlı bir tartışma ortamının ve kurumsallaşmanın sağlanması gerekmektedir.
2. Türkiye'nin kentleşme ve yönetim sorunları karşısında yapısal değişikliklere gidilmekte ve yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak, ülkenin yönetsel bölümlenmesi ve planlama kademelenmesi arasındaki ilişki sorunludur. Yerel yönetimlerin yetkilerinin ve planlama kademelenmesinin katılımcılık, kırılğan gruplar, gelişen teknoloji, eşgüdüm, yetkinlikler dikkate alınarak birlikte ele alınması ve çözüm geliştirilmesi gerekmektedir.
3. Şehirciliğin en önemli unsuru olan halkın yönetim ve şehircilik faaliyetlerine katılımının ve sahiplenmenin sağlanması için temsil adaletinin sağlanması, yerel hizmetlerde katılımcılığın temel dayanak haline getirilmesi, mahallenin yerel yönetim kademelenmesindeki etkinliğinin tabandan gelen katılımcılığın gereği olarak önemsenmesi gerekmektedir.
4. Hizmet etkinliğinin ve kaynak verimliliğinin sağlanması, hizmetlerin geliştirilmesi için AR-GE ve yenilikçilik temelli bir anlayışın yerleştirilmesi ve yerel yönetimlere kaynak dağıtımında yerel ve yöresel farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir.
5. Yukarıdaki diğer tüm unsurların sürdürülebilirliği için kırsal alanın koruma odaklı korunmasının sağlanması, Köy Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi, tarım topraklarının korunmasının sağlanması, kırsal alanların sağlıklı planlanması ve yönetimi için bilimsel veri temelli bir yaklaşımın benimsenmesi ve tüm bunların ekosistem bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

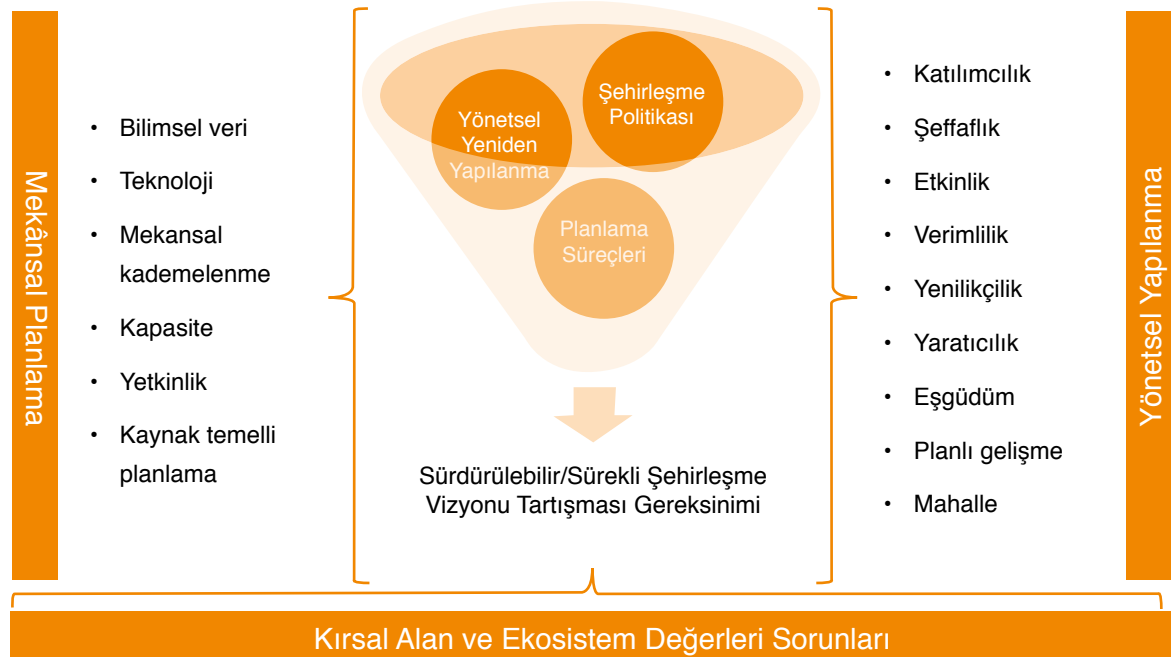
Bu unsurlar dikkate alındığında Komisyon çalışmalarında vurgulanan temel ilkeler ise şunlardır:

1. Şeffaflık, katılımcılık ve kırılğan grupların erişimine hassasiyet.
2. Yenilikçilik ve yaratıcılık.
3. Kırsal alan ve ekosistem bütünlüğüne hassasiyet.
4. Hizmet etkinliği ve verimlilik.
5. Sürdürülebilirlik ve tutarlılık.
6. Şehircilikte sonuç değil süreç odaklılık.

Bu ilkeler ışığında Komisyonun önerdiği temel araçlar aşağıdaki gibidir:

1. Ulusal Şehircilik Gösterge Seti
2. Ulusal Şehircilik Yenilikçilik Merkezi
3. Kentsel yatırım etki değerlendirme mekanizması
4. İmar Kanunu, Köy Kanunu ve Yerel Yönetim Kanunları'nda yapılacak değişiklikler
5. Kırsal alan stratejik planı ve kırsal alan gelişim rehberi
6. Alan yönetimi
7. Yerel yönetimler teknik kadrolarının yetkinlik ve yeterliliğinin geliştirilmesi düzenlemeleri
8. Planlamada gelişen veri toplama araçları ve teknolojik olanaklar

Komisyon çalışmalarında dikkate alınan unsurlar, ilkeler ve araçlar dikkate alındığında ise Komisyon tartışmalarının aşağıdaki şematik gösterimle ifade edilebileceği düşünülmektedir:

Kaynakça

- Florida, R. (2006) The New Megalopolis, Newsweek July 3-10.
- Fujita, M., Krugman, P., Venables, A. J. (2001) The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade, MIT Press, Cambridge, MA.
- Pastor, M., Dreier, P., Grigsby, J.E., LopezGarza, M. (2000) Regions that Work: How Cities and Suburbs Can Grow Together, University of Minnesota Press, Minneapolis, MN.
- Polat, E. (2017) Kentsel Planlama Kuram ve Politikaları, Basılmamış Ders Notları, SDÜ, Isparta.
- Polat, E. (2016) Kentsel Yoğunlaşma/Yığışma Ekseninde Bütünleşen Kentlere Doğru..., Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 2016 1(2), 48-56.
- Scott, A. J. (2001) Globalization and the Rise of City-Regions, European Planning Studies, 9(7), 813-826.
- Soja, E. W. (2000) Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions, Blackwell, Oxford and Malden, MA.
- Soja, E. W. (2002) The New Regionalism: A Conversation with Edward Soja, Interview by R. Ehrenfurt, Critical Planning, 9: 5-12.
- Soja, E. W. (2009) Regional Planning and Development Theories, In The International Encyclopedia of Human Geography, ed. N. Thrift and R. Kitchin, Elsevier, Amsterdam.
- Storper, M. (1997) The Regional World: Territorial Development in a Global Economy, Guilford Press, New York.
- UN-Habitat (United Nations Human Settlement Programme) (2007) The State of the World's Cities Report 2006/2007, Earthscan, London.

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK
BAKANLIĞI

Sekreteryaya Bilgileri

Adres: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Şehircilik Şûrası Genel Sekreterliği
Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı)
9. km. No: 278 Çankaya / Ankara
Telefon: 0312 410 14 87-88
E-posta: sehirciliksurasi@csb.gov.tr
www.csb.gov.tr/projeler/sehirciliksurasi/

